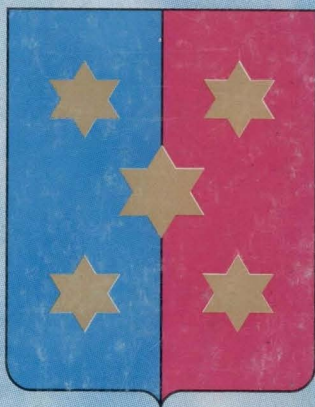

Academia Română
Filiala Iași
Centrul de Studii „Bucovina“
Rădăuți

Petru Bejinariu

**FAMILIA ISOPESCU
ÎN
MIȘCAREA NAȚIONALĂ
DIN
BUCOVINA**

Editura SEPTENTRION
Rădăuți, 2004

Sînt fericit să fi fost om pe pămînt, să fi putut petrece în zilele și nopți grele de trudă, pe pagină albă, să fi putut scrie Imnele Moldovei și Imnele Putnei cîțiva ani legat cu sufletul și luni de-a rîndul adesea și cu trupul pe pămîntul și văzduhul dens de sfințenie și jertfă a lumii voievozilor și pustnicilor, țăranilor și intelectualilor Bucovinei, prezență de nedistrus a moștenirii Voronețului, a Putnei și Dragomirnei.

Doresc tuturor poeților români să fi putut trece prin gerul și focul, prin vămile primejdioase întru izbăvire ale spiritualității Putnei, pentru că sînt înalte și veșnice.

Înainte de a fi trecut de aici dincolo, știu că o clipă grea și îndelungă voi odihni cu lacrima în toate aceste zări și abside, în acest prag al eternității sufletului românesc, iar dacă versurile cărților mele asupra acestei lumi a Bucovinei vor ușura prin vremi trecerea celor ce vor veni, nemuritoare fi-va-mi bucuria.

ianuarie 1986

Ioan ALEXANDRU

**FAMILIA ISOPESCU ÎN
MIȘCAREA NAȚIONALĂ DIN BUCOVINA**

ENCICLOPEDIA BUCOVINEI
ÎN
STUDII ȘI MONOGRAFII
- 11 -

În această colecție au apărut

1. Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I – II, Îngrijirea ediției, studiul introductiv, bibliografia, notele și indicele Ion Popescu - Sireteanu; introducere D. Vatamaniuc, București, Editura Anima, 1996
2. *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, Ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii acad. Radu Grigorovici; prefață D. Vatamaniuc, București, Editura Academiei Române, 1998
3. Ștefan Purici, *Mișcarea națională românească în Bucovina între anii 1775 – 1861*, Cuvânt înainte Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998
4. Mircea Pahomi, *Biserici și schituri ortodoxe românești din ținutul Cernăuți. Din istoria Bisericii Ortodoxe Române în nordul Bucovinei. Episcopia de Rădăuți*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998
5. Constantin Moraru, *Cursul vieții mele. Memorii*, Ediție îngrijită, prefață, microbiografii, glosar și note prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998
6. Mircea A. Diaconu, *Mișcarea "Iconar". Literatură și politică în bucovina anilor '30*, Iași, Editura Timpul, 1999
7. *Bucovina în prima descriere fizico - politică. Călătorie în Carpații Daciei (1788 - 1789)*, Ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii acad. Radu Grigorovici; prefață D. Vatamaniuc, Rădăuți, Editura "Septentrion", 2002
8. *Procese politice, sociale culturale și economice în Bucovina, 1861 – 1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, Materialele conferinței Științifice Internaționale Rădăuți, 20 – 22 septembrie 2000, Suceava, Editura Universității, 2002
9. Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din bucovina la sfârșitul secolului al XIX – lea și începutul secolului al XX – lea*, Cuvânt înainte acad. Gheorghe Platon, Rădăuți, Editura "Septentrion", 2002
10. Valerian Procopciuc, *Sucevița sat al obcinilor Bucoviniene și gropniță a Moviliștenilor*, Cuvânt înainte acad. Dimitrie Vatamaniuc, Rădăuți, Editura "Septentrion", 2003

ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA IAȘI
Centrul de Studii „Bucovina” Rădăuți

PETRU BEJINARIU

**FAMILIA ISOPESCU ÎN MIȘCAREA
NAȚIONALĂ DIN BUCOVINA**

Cuvânt înainte de
prof. univ. dr. Dimitrie Vatamaniuc
Membru de Onoare al Academiei Române

Editura
SEPTENTRION
Rădăuți
- 2004 -

Redactor: Vasile I. Schipor
Consultant științific: Marian Olaru
Tehnoredactare: ing. Adrian Maierean

**DESCRIEREA CIP A BIBLIOTECHII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
PETRU BEJINARIU**

**Familia Isopescu în mișcarea națională din
Bucovina / Petru Bejinariu – Rădăuți: Septentrion, 2004**

Bibliogr.

Index

ISBN 973-86101-4-1

94(498.6)

929.52 Isopescu

Copyright 2003

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
Centrului de Studii „Bucovina” Rădăuți

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de față reunește evocările mai multor familii românești din Țara de Sus a Moldovei, din mijlocul cărora se ridică mari personalități, care au ilustrat viața politică, culturală și din alte domenii, nu numai din provincie, ci și dincolo de hotarele ei. Sunt familii din lumea satelor, cu o existență seculară, prin care dăinuie ființa noastră națională în această parte de țară, printre cele mai vitregite și nedreptățite de istorie. Dintr-o asemenea familie, din Horodnicul de Sus, se ridică I. G. Sbiera, cu rol hotărâtor în viața culturală din Bucovina. A fost cel dintâi profesor de română la Universitatea germană din Cernăuți. Dintr-o altă familie, din Straja, se ridică Dimitrie Onciul, unul din marii istorici ai țării. Din Mahala, de lângă Cernăuți, provine Grigore Nandriș, profesor de slavistică la Universitatea din Cernăuți și la cea din Londra. În Sucevița, ctitorie a Movileștilor, se naște Iraclie Porumbescu, cel mai important prozator al literaturii bucovinene din secolul al XIX-lea, al cărui fiu, Ciprian, ocupă un loc important în muzica românească.

Dintr-o familie de preoți de țară, a Morăreștilor, cu mulți intelectuali, se ridică Alexandru (Leca) Morariu, profesor la Universitatea din Cernăuți, fondator de reviste, istoric literar și folclorist. În această familie intră, prin alianță, și I. E. Torouțiu, editorul marii colecții *Studii și documente literare*, operă de referință în cultura română.

Familia Flondor, de mici proprietari din Rogojești, veche de prin secolul al XVI-lea, intră în conștiința posterității prin oamenii săi politici. Iancu Flondor are o contribuție decisivă în 1918, la revenirea Bucovinei la România, după un secol și mai bine de stăpânire austriacă. Nu este de prisos să arătăm că, din rândul membrilor acestei familii au fost aleși doi membri ai Academiei Române, I. G. Sbiera și D. Onciul, cel din urmă fiind și președinte al înaltului for de cultură din țara noastră.

Alături de aceste familii, cea a Isopeștilor din Frătăuții Vechi, se constituie într-o adevărată dinastie intelectuală, cu reprezentanți în toate domeniile de activitate. Claudiu Isopescu, una din personalitățile acestei familii, este un adevărat manager al culturii române peste hotare.

Cartea de față vede lumina tiparului la inițiativa și strădaniile profesorului Petru Bejinariu și Centrul de Studii „Bucovina” o alătură celorlalte contribuții valoroase, din cadrul colecției *Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii*.

Acad. Dimitrie Vatamaniuc

INTRODUCERE

Cunoașterea stânjenită – cu deosebire, din partea tineretului – a multor adevăruri ale istoriei Bucovinei și/sau ale prezentului, m-a îndemnat să pun mâna pe condei și să scriu, demers apreciat drept o datorie profesorală și morală.

Scrierile despre realitățile Bucovinei au făcut parte dintre lucrările cele mai puțin recomandate sau chiar nepermise până în 1989. Nici în prezent acestea nu provoacă mult entuziasm. Administrația Regiunii Cernăuți, bunăoară, nu a fost de acord cu înălțarea statuii lui Ștefan cel Mare în anul 1997, când s-au împlinit 500 de ani de la legendara bătălie de la Codrul Cosminului deoarece „s-ar fi supărat polonezii”. Noi, românii, suntem uneori îndemnați să vorbim/scriem mai puțin despre nordul Bucovinei, spre a nu-i supăra pe ucraineni. Iată că, uneori, nu urmăm calea demitizării istoriei, atât de dragă unor istorici precum Lucian Boia, Sorin Mitu, Sorin Antohi ș.a., ci urmăm calea uitării adevăratei noastre istorii.

M-am ocupat de viața și opera biologilor din Bucovina și am scris cartea *Biologi de seamă din Bucovina*, apărută în patru volume (1994, 1998, 2000 și 2003). Mulți dintre acești oameni de știință din domeniul fascinant al uriașei diversități de structuri, forme și culori ale vieții, au avut și preocupări pentru apărarea românismului. Numeroasele evocări ale unor mari personalități prezentate de membri ai Academiei Române, de profesori de la universități și colegii din țară, inclusiv de la Cernăuți și Bălți, în cadrul Universității Populare „Ion Nistor”, m-au stimulat să parcurg, mai mulți ani la rând, pagini de carte, documente și să adun diverse date de la persoane deținătoare de informații, privind una dintre marile familii din Bucovina istorică – familia Isopescu. Până acum au apărut lucrări despre familia Hurmuzachi și familia Flondor. Cred că este

doar un început.

Pentru „caratele” din arborele genealogic al familiei Isopescu am cerut sprijinul domnului acad. Dimitrie Vatamaniuc și a cunoscuților cercetători Emil Satco, Vasile I. Schipor, Mircea Grigoroviță, Ștefan Purici, Vasile Precop și Gheorghe Nandriș. Pentru acest sprijin îmi exprim, în rândurile de față, grațitudinea și speranța altor colaborări. Am primit folositoare încurajări din partea cercetătorilor de la Centrul de Studii „Bucovina” și din partea unor profesori de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava.

Prin prezentarea, în capitolul I (*Mari familii de români bucovineni*), a unor familii de cărturari și luptători pentru românism, am încercat să impulsionez cercetarea științifică în scopul înfăptuirii, cât mai repede cu putință, a unui deziderat mai vechi – *Enciclopedia Bucovinei*. Am în vedere, cel puțin pentru început, familiile: Sbiera, Onciul, Porumbescu, Flondor, Grigorovici, Morariu, Nandriș, Balan, Spânu, Șesan, ș. a.

Nădăjduiesc că putem dezvolta proiecte și programe de cercetare pentru aprofundarea istoriei Bucovinei prin studierea rolului, contribuției și operei acestor mari familii de români în menținerea românismului din nordul Moldovei, timp de 144 de ani de dominație străină. Acest lucru este cu atât mai necesar cu cât nordul Bucovinei a fost din nou înstrăinat prin parafarea, semnarea și ratificarea Tratatului politic de bază dintre România și Ucraina, în 1997, sub sloganul „sacrificiului istoric”.

Aduc respectuoase mulțumiri pentru sprijin și încurajări intelectualilor din familia Isopescu: profesor Heracles Isopescu, din Costișa, comuna Frătăuții Noi, învățător Cleopatra Hrihor (fostă Isopescu), din Remezău, comuna Vicovu de Jos, învățător Areta Pintilie (fostă Isopescu), din Vânători, Iași, profesor Corneliu Isopescu, din Rădăuți ș. a.

Am fost ajutat de domnul inginer Adrian Maierean, din Rădăuți, care a avut bunăvoința de a tehnoredacta prezenta lucrare.

Tuturor le exprim grațitudinea mea și nutresc speranța unor viitoare colaborări în cadrul unor proiecte editoriale privind istoria și cultura Bucovinei istorice.

Autorul

I. MARI FAMILII DE ROMÂNI BUCOVINENI

Conștiințe, destine, cărți

Începând din anul 1990, la Rădăuți, se desfășoară Cursurile de Vară ale Universității Populare „Ion Nistor”, cursuri organizate, timp de o săptămână, de Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Acestea au ajuns la ediția a XV-a. În calitatea mea de rector m-am ocupat și mă ocup de pregătirea și organizarea fiecărei ediții.

La aproape toate edițiile, până în anul 2000, a participat regretatul acad. Vladimir Trebici. De fiecare dată, ca un privilegiu pentru mine, am purtat îndelungi discuții pe teme culturale și științifice. Evocând mari personalități din cultura Bucovinei, acad. Vladimir Trebici vorbea mereu de mari familii de cărturari și patrioți români.

În scrisoarea de răspuns la solicitarea noastră pentru participarea domniei sale la ediția a III-a (1993), între altele, nota: „Cât privește evocarea familiei Nandriș, o voi face negreșit. Până atunci va apărea în revista «Academica» articolul meu: *Profesorul Grigore Nandriș (1895–1968); destin bucovinean*. Îl voi evoca și la București în cadrul «Societății» noastre [...]. Nu voi fi prezent la comemorarea lui Dimitrie Onciul și Grigore Nandriș, deoarece voi lipsi din țară în zilele de 21–28 martie, fiind la Geneva, la O.N.U.”. (București, 8 martie 1993).

În ultimii ani au fost evocate, în cadrul Cursurilor de Vară, multe personalități ale Bucovinei istorice: Ion Nistor; Eudoxiu, Alecu și

Gheorghe Humuzachi; Iraclie și Ciprian Porumbescu; Iancu, Gheorghe și Nicu Flondor; Gheorghe și Radu Grigorovici; I. G. Sbiera și Radu Sbiera; Doru Popovici; Constantin, Victor, Leca și Aurel Morariu; Dimitrie, Constantin și Claudiu Isopescu; Iacob Zadik. În același timp, s-a conturat nevoia unor studii privind familiile de români din Bucovina și contribuția lor la conservarea românismului și la Actul Unirii din 1918.

Cu prilejul apariției cărții *Biologi de seamă din Bucovina*, prof. univ. dr. Nicolae Pomohaci mi-a scris un mare adevăr: „Toate în viață sunt supuse degradării, numai scrisul nu «putrezește». El câștigă în valoare precum vinul supus învechirii” (București, 14 septembrie 2001).

S-au scris studii monografice despre unele dintre personalitățile bucovinene: Gheorghe Grigorovici, Ion Nistor, Gheorghe Flondor, Aron Pumnul, George Tofan. Putem aminti următoarele studii: Gh. Giurcă, *George Tofan – o viață închinată școlii*, Suceava, Editura Țara Fagilor, 1995; Petru Rusșindilar, *George Tofan – tribun al românismului în Bucovina*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998; Mihai Pânzaru-Bucovina, *Gheorghe Flondor, ultimul rezident regal al Bucovinei*, Rădăuți, Editura Institutului Bucovina-Basarabia, 2000; Petru Rusșindilar, *George Grigorovici și social-democrația în Bucovina*, București, Editura Fundației Constantin-Titel Petrescu, 1998; Petru Rezuș, *Aron Pumnul*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Ilie Rad, *Aron Pumnul – arc peste timp*.

Primele lucrări monografice despre mari familii din Bucovina privesc familia Hurmuzachi: Petru Rusșindilar, *Hurmuzăcheștii în viața culturală și politică a Bucovinei*, Iași, Editura „Glasul Bucovinei”, 1995 și Ilie Luceac, *Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare*, Cernăuți, Timișoara, Editura „Alexandru cel Bun”, Editura „Augusta”, 2000.

Credem că este necesar ca aceste demersuri să fie continuate și extinse și asupra altor familii de bucovineni, care au avut un important rol cultural în provincie. Vom răspunde, astfel, apelului lansat de Sever Zotta, în 1912: „Scopul revistei de față este de a trezi și a mări în cercurile largi ale societății românești, dincoace și dincolo de hotarele ei politice, interesul pentru istoria, viața și viitorul familiilor, pentru ca din interesul acesta special să profite interesul general pentru istoria, viața și viitorul românesc”. În capitolul *Mari familii de români bucovineni*

conturăm „personalitatea” a șase familii de bucovineni. În timp, sperăm că vor fi evocate și altele, tot atât de importante prin contribuția lor la istoria politică și culturală a acestei provincii istorice și, în general, a României.

Noi ne-am oprit asupra familiei Isopescu. O familie cu un arbore genealogic amplu și cu multe personalități.

Familia Sbiera în cultura Bucovinei

Ioan Gh. Sbiera

Născut la 20 octombrie 1836 în Horodnicul de Jos, de lângă orașul Rădăuți, Ioan Sbiera a învățat la început cu învățători itineranți, apoi la Școala trivială¹ din Rădăuți. Între anii 1849–1857 urmează cursurile Liceului din Cernăuți, aici fiind elevul lui Aron Pumnul. Studiile de drept, filozofie și filologie le face la Viena (1857–1861). După absolvire devine profesor și-l suplinește, timp de 5 ani, pe profesorul său, Aron Pumnul, iar între anii 1866–1871 îi ocupă locul ca titular.

„Eul meu românesc, lui îi sunt dator”, mărturisește Sbiera, referindu-se la influența cărturarului Aron Pumnul asupra sa. La 11 iunie 1866 devine membru al Academiei Române. Începând din anul 1871 lucrează, în calitate de custode, la Biblioteca Bucovinei și, apoi, ca profesor de limba și literatura română la Universitatea din Cernăuți. I. Gh. Sbiera s-a căsătorit cu Aspazia, născută Nedelcu, la 5/17 decembrie 1876.

I. G. Sbiera este fondatorul societății culturale și literare „Reuniunea română de lectură” (1862), devenită apoi Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1865), societate care este în activitate și astăzi, având sediul în municipiul Rădăuți.

Primul statut al Societății a fost elaborat de I. G. Sbiera. Acesta a

¹ Școală comună cu două clase, având ca obiecte: cititul, scrisul, religia și, în mediul rural, agricultura.

fost completat și adoptat în 1864 și a intrat în vigoare în 1865. Potrivit statutului, Societatea pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina are drept scop „dezvoltarea culturii naționale, sprijinirea tuturor ramurilor științei și menținerea românismului în Bucovina”².

I. G. Sbiera a colaborat la reviste din Ardeal și Bucovina: „Arhiva”, „Familia”, „Gazeta Bucovinei”, „Gazeta de Transilvania”, „Junimea literară”, „Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina” (aici a fost redactor din 1866) ș. a.

Militant pentru drepturile românilor din Bucovina, animator cultural, publicist și editor, I. G. Sbiera publică următoarele lucrări: *Sf. Scriptură lămurind singură îndestul regularea referințelor noastre bisericesti din Bucovina*, Cernăuți, 1864; *Manual de armonie musicală*, 1869; *Carte de conversațiune română și germană*, 1870; *Întâia, a doua, a treia, a patra și a cincia carte de comput pentru școalele populare*, traduceri, 1874; *Gramatica germană pentru usul școalelor populare*, în colaborare cu Chr. Matiasieviciu, 1874; *Rudolf, principele nostru ereditar*, Cernăuți, 1881; *Grigore Ureche*, București, 1884; *Codicele Voronețian*, Cernăuți, 1885; *Povești populare*, 1886; *Colinde, cântece de stea și urări la nunți*, 1888; *Aron Pumnul*, 1889; *Mișcări literare la Români din Bucovina*, 1890; *Naționalitatea Ovreilor în Liga București*, 1897; *Mișcarea bisericească a Românilor din Bucovina*, Cernăuți, 1896; *Mișcări culturale și literare la Români între 1504 și 1714*, Cernăuți, 1897; *Die romänische Litteratur und die romänischen Dialekte*, în opera: *Die österreichisch ungarische Monarchie in Wort und Bild*, tomul *Bucovina*, Viena, 1899; în aceeași lucrare publică și *Das Volksleben der Rumänen in der Bukowina*, împreună cu S. Fl. Marian; *O pagină din istoria Bucovinei din 1848–50 împreună cu niște notițe despre familia Hurmuzachi*, Cernăuți, 1899; *Ceva despre tricolorul românesc*, 1899; *Contribuiri pentru o istorie soțială, cetățenească, religioasă, bisericească și culturală literară a românilor de la originea lor până în*

² Petru Bejinariu, *Contribuții ale Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina la mișcarea de emancipare națională*, „Codrul Cosminului”, *Analele Științifice de Istorie*, s. n., 2000–2001, nr. 6–7, Suceava, Fundația Culturală a Bucovinei, 2003, p. 429–456.

iulie 1504, Cernăuți, 1906³.

I. G. Sbiera a murit la 20 octombrie 1916, neavând bucuria să vadă revenirea Bucovinei la România Mare.

Radu Sbiera

Radu I. Sbiera, s-a născut la 17 decembrie 1876, în orașul Cernăuți. Urmează studiile secundare la Liceul de Stat nr. 1 „Aron Pumnul” din Cernăuți și pe cele superioare la Universitatea Cernăuți, Facultatea de Litere și Filozofie (1894–1898). Lucrează ca profesor secundar de limba latină și elină timp de 21 de ani, după care devine profesor universitar la catedra de limbi clasice a Universității din Cernăuți, unde lucrează alți 20 de ani. În anul 1903 susține teza de doctorat la Universitatea din Cernăuți, cu tema *Vermischte Beiträge für Romanischen Gramatik*.

Radu I. Sbiera a făcut parte din delegația Congresului General al Bucovinei, din 28 noiembrie 1918, în frunte cu Iancu Flondor, care a prezentat, la Iași, regelui Ferdinand, moțiunea de Unire a Bucovinei cu România⁴. Între anii 1918–1919, a lucrat ca Secretar de Stat pentru Instrucțiune Publică din Bucovina, între anii 1926–1927 a devenit primarul orașului Cernăuți și senator în Parlamentul României. Din 1940 și până în anul 1942 (anul pensionării) a lucrat ca profesor la catedra de limba și literatura latină a Facultății de Litere și Filozofie de la Universitatea București. După pensionare s-a stabilit la Caracal.

Radu I. Sbiera a activat ca membru al Societății Academice „Junimea” – Cernăuți și al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. A colaborat la revistele: „Convorbiri literare”, „Gazeta Bucovinei”, „Familia”, „Junimea literară”, „Revista folclorică”, „Deșteptarea”, „Apărarea națională”, „Patria” ș. a. A publicat

³ Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina 1775–1918*, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, Cernăuți, 1996, p. 147.

⁴ Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 166.

următoarele lucrări: *Die prosodischen Functionen in lautender muta cum liquide bei Virgil*, Cernăuți, 1898; *Amintiri despre Eminescu*, 1903; *Autori români bucovineni*, 1904; *Poezii*, Iași, 1906; *Gramatica latină pentru licee...*, Cernăuți, 1913; *Discurs*, 1926 etc. *Gramatica limbii latine* a fost editată în 1913, 1923 și 1929 și tradusă în limbile germană, franceză și spaniolă.

Radu I. Sbiera moare la 6 aprilie 1946, la Caracal.

Un cărturar din Straja în fruntea Academiei Române - Dimitrie Onciul

Din biografia istoricului Dimitrie Onciul

Cel care avea să devină unul dintre reprezentanții de frunte ai istoriografiei moderne românești, Dimitrie Onciul, s-a născut la 26 octombrie/7 noiembrie 1856, în comuna Straja, din vechiul ținut al Rădăușului, fiind primul din cei cinci copii ai preotului Dimitrie Onciul. Preotul Dimitrie Onciul, cooperador la biserica din Vicovu de Sus, s-a căsătorit cu Sinclitichia, fiica preotului Andrei Lipetchi, care slujea în Straja. În anul 1857, pe data de 6/18 martie, devenea preot administrator în parohia Straja, unde a activat până la sfârșitul anului 1860. În perioada 1861–1880, a activat ca paroh în comuna vecină, Vicovu de Sus.

În *Condica născuților din comuna Straja pe anul 1856*, este înscrisă nașterea „pruncului Dimitrie”, părinții Dimitrie și Sinclitichia și nașul de botez al copilului, Gheorghe Hacman, paroh din Crasna. Este trecut și numele preotului care l-a botezat, Vladimir Vasilovici, paroh din Vicovu de Sus.

Familia viitorului istoric a fost numeroasă, frații săi născându-se la intervale scurte de timp: Ilarion (8 ianuarie 1858), Aspazia (6 martie 1859), Grigore (13 iunie 1860) și Minodora (10 august 1861).

Sinclitichia, soția preotului Dimitrie Onciul din Straja, a murit tânără, la vârsta de numai 21 de ani, cauza morții consemnată în *Condica morților pe anul 1861* fiind „naștere de prunc”. Din aceeași *Condică* aflăm faptul că protopopul D. Siretean a oficiat slujba înmormântării.

În timpul cât parohia Straja a fost păstorită de preotul Dimitrie Onciul, s-a construit, între anii 1867–1870, frumoasa biserică din piatră,

al cărei iconostas a fost pictat de pictorul academic Epaminonda Bucevschi. Lăcașul a fost sfințit în anul 1877 de arhimandritul arhidiecezan, viitorul mitropolit al Bucovinei, Silvestru Morariu-Andreevici.

Viitorul istoric și-a petrecut copilăria și tinerețea în satul natal, apoi la Vicovu de Sus, unde se stabilise tatăl său în 1880 ca paroh, iar din 1881 ca protopreabiter. În aceste locuri ale frumoasei Bucovine, nu departe de Putna voievodului Ștefan, Dimitrie Onciul a văzut și admirat bogatele mărturii ale trecutului; aici și acum s-a deșteptat dragostea pentru istoria neamului și spiritul său de observație și pătrundere, care-i vor încununa activitatea științifică de mai târziu.

După absolvirea claselor primare, în 1867, la „Școala greco-orientală normală de căpetenie de-n Cernăuți”, prin care trecuse și Mihai Eminescu, se înscrie, în toamna aceluiași an, la Liceul din Cernăuți, unde are printre profesori pe I. Gh. Sbiera, la limba română și pe E. R. Neubauer, la istorie și geografie.

În această perioadă s-a statornicit prietenia cu T. V. Stefanelli. În 1871 tânărul Onciul se afla printre liceenii care au sprijinit organizarea sacrelor manifestări de la Putna. Și tot din această vreme datează primele încercări literare, neizbutite însă.

O boală care avea să-l necăjească toată viața, aducându-i o infirmitate (periostita la piciorul stâng), este motivul pentru care Dimitrie Onciul nu a putut frecventa clasele a VII-a și a VIII-a, pregătind doar examenele „în particular”, acasă la Straja.

Fidel pasiunii sale pentru istoria națională, după ce și-a luat examenul de maturitate, Dimitrie Onciul se înscrie, în toamna lui 1876, la Universitatea din Cernăuți, proaspăt înființată (1875), pentru a urma, în cadrul Facultății de Litere, specialitatea istorie și geografie. O influență deosebită asupra formării sale ca intelectual și viitor om de știință au exercitat-o profesorii Johann Loserth – care predă cursul *Începuturile istoriei românești* –, F. Ziglauer, A. Budinschi și I. G. Sbiera.

Ca student, Dimitrie Onciul a activat în calitate de membru al Comitetului de conducere al societății studențești „Arbăroasa”, care milita pentru apărarea românismului în Bucovina stăpânită de austrieci. După desființarea acesteia, în 1878, a fost inițiatorul și fondatorul

societății studențești „Junimea” (1878), care va continua activitatea „Arboroasei”. Ca membru al „Arboroasei” și ca președinte al nou înființatei societăți studențești „Junimea” va ține conferințe pe teme din istoria națională, ca cele despre *Mihai Viteazul* (1877) sau *Înființarea imperiului româno-bulgar prin Asanizi* (1879).

În anul 1879, pentru a-și completa studiile de istorie, Dimitrie Onciul pleacă la Viena, la Universitatea germană, unde frecventează cursurile unor savanți ca: Th. Siekel, Hirschfeld, C. Rieger, H. Zeissberg și O. Lorenz.

La Viena, ca membru al societății studențești „România Jună” – societate pe care o ilustrase cu atâta suflet Mihai Eminescu, organizatorul serbării de la Putna – Dimitrie Onciul va desfășura, cu entuziasmul caracteristic tinereții, o activitate bogată.

Înclinațiile către istoria medievală s-au materializat și în cadrul „României June”, al cărei vicepreședinte era, în conferințe, ca aceea din 1880, intitulată *Români și bulgarii în Evul Mediu*.

Între 1881–1882 își prezintă tezele de licență la istorie, geografie și filozofie, iar în 1883 se înscrie la doctorat, fiind îndrumat de profesorii J. Loserth și F. Ziglauer. Din motive de boală va susține examenul în 1884. Teza sa de doctorat, cu tema *Despre începuturile statelor feudale românești*, susține ideea continuității românilor în Dacia după retragera aureliană, folosind, în sprijinul ei, bogate argumente istorice, toponimice, lingvistice, bazate pe realități concrete, stabilind, pentru prima dată, teritoriul de formare a poporului român. Dimitrie Onciul susține și ideea formării statului feudal Țara Românească sub influența stăpânirii bulgare, respingând mitul descălecatului și al lui Radu Negru.

Ca student, lui Dimitrie Onciul i se tipăreau la Iași, în prestigioasa revistă „Convorbiri literare”, primele sale studii istorice: *Iuga Vodă – domn al Moldovei la 1374 și 1400* și *Dragoș și Bogdan, fondatorii principatului moldovenesc*. Aceste studii ilustrau o metodă de cercetare meticuloasă și un spirit ascuțit și profund.

În anul 1885 Dimitrie Onciul a ocupat postul de profesor la Liceul de Băieți din Cernăuți. În 1887 se va transfera la Școala Normală, unde va funcționa până în 1895. Ca profesor, a desfășurat o bogată activitate didactică și publicistică, elaborând scrieri menite să trezească dragostea

elevilor pentru istoria Moldovei. În același timp, Dimitrie Onciul activează în cadrul unor diverse societăți culturale. Din 1885 este membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (Cernăuți). Face parte și din societatea „Școala română”, filiala din Cernăuți a societății cu același nume, înființată la Suceava în 1883, fiind ales și secretar al acesteia.

Cercetarea științifică

Activitatea științifică a eruditului Dimitrie Onciul se concretizează în elaborarea unor studii, de o deosebită însemnătate, privind elucidarea unor probleme fundamentale ale istoriei românești, în legătură cu originea și formarea poporului român. Menționăm aici lucrarea *Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinții românilor în Dacia Traiană*, concepută ca o „dare de seamă” critică asupra lucrării lui A. D. Xenopol. A fost publicată în „Convorbiri literare”, între 1885–1886. Aceasta era mai mult decât o simplă recenzie, deoarece Dimitrie Onciul lua problema de la început, elaborând de fapt o lucrare nouă, cea mai semnificativă a sa. Această lucrare constituie cel mai serios răspuns dat de istoricii români istoriografiei străine de până atunci, care nega trecutul istoric al neamului românesc, pe actualul teritoriu. Subliniind părțile pozitive și criticând neajunsurile lucrării lui A. D. Xenopol, istoricul Dimitrie Onciul, dovedește cu mărturii istorice (documente, cronică române și străine), cu argumente lingvistice și toponimice, formarea poporului român de ambele părți ale Dunării, respingând categoric teoria migrațiunii medievale din peninsula Balcanică, la nord de Dunăre. Aceasta lucrare, prin documentația bogată, infirmă concluziile eronate ale istoriografiei străine, dovedindu-i greșelile de metodă și marile lacune în folosirea și interpretarea izvoarelor. Concluziile sale, confirmate în zilele noastre de dovezi arheologice și antropologice, nu mai permiteau nimănui să conteste continuitatea daco-romană în Dacia și prioritatea românilor în Ardeal.

Pentru a face cunoscute opiniile sale învățaților străini, Dimitrie Onciul a publicat articolul *Zur romänischen Streitfrage*. A mai scris un

manual de istorie a Bucovinei pentru licee, *Zur Geschichte der Bucovina* (1887), în care insista, din nou, asupra continuității românilor în Dacia Traiană, cercetând evoluția lor istorică până la întemeierea statului moldovenesc. Mai târziu, în 1899, a continuat cercetarea până la momentul ocupării Bucovinei de către austrieci.

Între anii 1889–1890 și în 1894, prin concedii de studii, Dimitrie Onciul pleacă la Berlin și Viena, unde face cercetări în arhive, adunând materiale documentare pentru elaborarea unor lucrări noi sau pentru întregirea celor elaborate.

În perioada activității cernăuțene, istoricul bucovinean publică următoarele studii: *Zur Geschichte der Rumänen in Maramosch* (1890), *Radu Negru și originile principatului Țării Românești (1891–1892)* și *Zur Geschichte der stad Czernowitz* (1893).

Intrând în conflict cu autoritățile școlare austriece, prin persoana inspectorului C. Tumlirz, care avea sentimente de ură față de români, Dimitrie Onciul intenționează să părăsească școala cernăuțeană. În același timp, se organizează un concurs pentru ocuparea catedrei de istorie veche românească la Facultatea de Litere a Universității din București. Concursul s-a desfășurat la Iași, sub președinția lui Titu Maiorescu și a fost câștigat de Dimitrie Onciul. În cei 28 ani de activitate la Universitatea din București, istoricul bucovinean s-a afirmat ca o figură marcantă a învățământului superior românesc. Metoda sa nouă, bazată pe observații, clarviziune, investigații, critica izvoarelor și mult patos patriotic, a făcut ca, într-adevăr, Dimitrie Onciul să devină întemeietor de școală istorică.

La București, Dimitrie Onciul va elabora lucrarea *Originile principatelor române* (1899). Istoricul demonstrează că formarea statelor medievale românești a fost o urmare firească a dezvoltării formațiunilor politice locale.

În 1900 a fost ales ca director al Arhivelor Statului, urmându-i lui B. P. Hașdeu. Aici istoricul a depus o muncă asiduă pentru organizarea arhivelor. În anul 1903 publică broșura *Din istoria Arhivelor Statului*, prezentând regulamentul de funcționare a acestei instituții.

Ca o recunoaștere unanimă a meritelor sale, Dimitrie Onciul a fost ales membru corespondent al Academiei Române ajungând membru

plin în 1905, iar din 1920 a fost ales președinte al acestui înalt for științific. Discursul de recepție, *Epocele istoriei române și împărțirea ei* (1906), va ilustra, alături de problema enunțată, concepția sa despre știința istoriei. Istoriografia, este, după Dimitrie Onciul, rezultatul observațiilor, al experienței, al investigațiilor. Trecutul trebuie cunoscut pentru a înțelege prezentul și astfel să se poată îndrepta calea viitorului. Evenimentele istorice nu trebuie privite izolat, ci în condiționarea lor obiectivă, cercetând cauzele care le-au determinat, efectele care au urmat și influența lor în viața societății, a poporului. „Întotdeauna, istoria și educația ce se face popoarelor prin studiul istoriei – scrie Dimitrie Onciul – trebuie să aibă în vedere societatea și problemele speciale ale epocii ce formează prezentul în fiecare timp dat”.

În 1913 istoricul este ales membru al Comisiei Monumentelor Istorice, ajungând, în 1919, președinte al acestei comisii. În această calitate a împiedicat dărâmarea Bisericii Domnești de la Curtea de Argeș, neprețuit monument de artă românească.

Dimitrie Onciul a fost ales decan al Facultății de Litere din Universitatea bucureșteană, îndeplinindu-și exemplar atribuțiile și în acest domeniu. De asemenea, el a fost întemeietorul și cel dintâi președinte al Comisiei consultative heraldice, înființată în anul 1922.

La 20 martie 1923, cel care desășurase o vastă activitate pe tărâm didactic și științific, lăsând moștenire o operă ce-și păstrează în mare parte actualitatea, trecea la cele veșnice, fiind înmormântat în cimitirul orașului Cernăuți.

Activitatea științifică a eruditului Dimitrie Onciul s-a concretizat în jurul a două chestiuni cardinale ale istoriei poporului român: originea și evoluția poporului român după retragerea romană la sud de Dunăre și procesul de formare a statelor feudale românești. Opera sa cuprinde 150 de titluri. Pe lângă cele menționate mai amintim: *Din istoria României* (1906), *Tradiția istorică în chestiunea originilor române* (1907), *Din trecutul Bucovinei* (1915) și *Tezele dezvoltării istorice a poporului român și statului român de la origini și până în zilele noastre* (1920).

A fost un istoric remarcabil prin erudiție și a pus bazele școlii critice în istoriografia românească. B. P. Hașdeu arăta: „Critica istorică este reprezentată în Bucovina cu multă demnitate de tânărul Dimitrie

Onciul”.

Ca istoric, a demonstrat persistența vieții românești pe întreg teritoriul patriei noastre și a adus argumente în sprijinul ideii că procesul de formare a limbii române s-a extins pe un spațiu unitar. A precizat cauzele rării elementului roman din dreapta Dunării și întărirea celui din stânga bătrânului fluviu.

După răspunsul dat de istoricul Dimitrie Onciul teoriei și adepților lui R. Roesler, ideea continuității romanității la nord de Dunăre n-a mai fost contestată multă vreme. În acest fel, problema românească nu a mai fost câmp de experiență scriptică pentru toți nechemaii și răuvoitorii. Toate problemele capitale ale istoriei neamului nostru românesc până în secolul al XIV-lea au fost trecute prin critica minuțioasă a istoricului născut aici, în comuna Straja. A scris istorie luptând pentru adevăr.

Nicolae Iorga sublinia meritele istoricului bucovinean în activitatea științifică desfășurată la Universitatea din București, „unde a creat o întregă școală de cercetări exacte în domeniul istoriei”.

Istoricul Dimitrie Onciul a adunat izvoarele istorice (narrative și diplomatice) cunoscute până atunci. Acestea formează un instrument de informare dintre cele mai complete și în zilele noastre.

Mari istorici români despre Dimitrie Onciul

Despre personalitatea, opera și concepția istorică a lui Dimitrie Onciul au scris: Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, I. C. Filitti, Ion Nistor, V. Gheorghiu, C. Moisil, N. M. Popescu, Th. Balan, P. Georgian și alții. După al doilea război mondial s-au preocupat de opera și activitatea istoricului: A. Sacerdoteanu, Ștefan Ștefănescu, Nicolae Ursulescu și Mihai Iacobescu, care i-au închinat studii și i-au republicat opera.

Descendent al plăieșilor lui Ștefan cel Mare, Dimitrie Onciul a fost, tot timpul vieții sale, un vajnic străjer al dragostei de patrie și neam.

Apreciind munca laborioasă și bogata operă a istoricului născut și crescut în comuna Straja, care a îmbogățit tezaurul istoriografiei naționale cu contribuții valoroase, fiind și creator de școală în acest

domeniu, cadrele didactice de la Școala cu clasele I-VIII din comuna Straja, ca un gest de înaltă prețuire, cu prilejul comemorării, în 1993, a 70 de ani de la moartea lui Dimitrie Onciul, au obținut aprobarea autorităților ca școala din localitate să poarte numele „Dimitrie Onciul”. La acest eveniment au participat personalități marcante ale științei, printre care amintim: acad. Radu Grigorovici – vicepreședintele Academiei Române, acad. Ștefan Ștefănescu, prof. univ. dr. Ion Scurtu – directorul general al Arhivelor Statului, prof. Gavril Irimescu – directorul Arhivelor Statului, filiala Suceava, prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, ing. Mircea Irimescu –președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Oltea Cojocariu, dr. în farmacie, descendenta familiei Onciul ș. a. Arhivele Statului au dezvelit un bust turnat în bronz – replică a celui sculptat de O. Han (această lucrare a fost găzduită multă vreme în orașul Cernăuți, iar după război, a fost depozitată la Muzeul Național al Bucovinei din Suceava).

Deși a fost un obiectiv important al cadrelor didactice, reconstituirea casei memoriale „Dimitrie Onciul” a rămas doar în stadiul de proiect, urmând ca, în viitor, dacă se vor găsi resurse și voință, acesta să se finalizeze.

Familia Porumbescu și românismul din Bucovina

Iraclie Porumbescu - polon sau român?

S-a născut la 9/21 martie 1823 în comuna Sucevița, vestită pentru ctitoria Movileștilor. Părinții erau gospodari vrednici în sat; tata se numea Atanasie Golembiovschi iar mama, Varvara Crăciun, era din satul vecin, Marginea. Azi, în Sucevița, mai trăiesc câteva familii Golembiovschi și se consideră, cu mândrie, rude cu Iraclie și Ciprian.

Asupra patronimului Golembiovschi s-au purtat discuții îndelungate, pornindu-se de la mărturisirea lui Iraclie din povestirea *Pronumele meu străin-mântuitor*. Iată ce scrie povestitorul: „Auzii, de la bunicul și tatăl meu, că în vremurile vechi să fi imigrat în Moldova un antecesor a (sic!) lor din Polonia, carele era polon. Și să fi fost încă și nobil”⁵. Povestirea ne relatează faptul că elevul de 17 ani, plecând din Cernăuți înspre Lemberg, în Săptămâna Mare a anului 1840, pe drum a fost tâlhărit de o calfă, luându-i-se „legăturica” în care avea actele școlare, o cămașă și zece sorcoveți. Așa a ajuns în fața unui nobil polon: „Ca un fulger atunci, deodată, îmi sclipi un gând temerar și deșănțat”⁶ – așa a inventat originea polonă, pentru a câștiga bunăvoința boierului. Pentru a fi crezut, el spune că a citit *Istoria Poloniei* de Vladislav Lokjetek: „Și de aici nu știu ce să fie, că nu-mi mai dete gândirea mea pace în Bucovina, un ceva tainic mă trăgea neconținut și cu o putere ca

⁵ L. Bodnărescu, *Scrierile lui Iraclie Porumbescu, adunate și însoțite de o schiță biografică*, Partea I, Cernăuți, 1898, p. 4.

⁶ *Ibidem*, p. 5.

supranaturală să viu în țara demnei și vitejei națiuni polone”⁷. Nobilul dă ordin și „cazaccii săi” îl caută și-l găsesc pe hoț și eroul nostru, fericit, își recapătă „legăturica”. La sfârșitul povestirii, autorul insistă: „Mergând eu de acolo, mulțumiam pe drum lui Dumnezeu că îmi dete acest gând temerar și deșănțat [...] prin carele salvai și legăturica cu documentele mele și viitorul Poloniei”⁸. În concluzie, I. Porumbescu își „iscodește” originea polonă și o consideră „deșănțată”.

Leca Morariu, cercetător de-o viață al operei Porumbesților susține și el originea lor polonă⁹. Alegația lui Rudolf Wagner conform căreia „Din Stupca se trage de altfel familia compozitorului român Ciprian Porumbescu, care, mai înainte, purta numele Golembovschi (sic!), ce sună lipovenește”¹⁰ este lipsită de seriozitate.

Considerăm tendențioasă preocuparea exagerată asupra originii scriitorilor, preocupare care este prea puțin relevantă din punctul de vedere al analizei operei. De altfel, întreaga activitate a lui Iraclie Porumbescu se desfășoară în spiritul celui mai curat sentiment național românesc, fără alunecări naționaliste, xenofobe, cu dreaptă măsură, în limitele adevărului și cu înțelegere a firii omenești.

În decembrie 1892, la 69 ani, într-o scrisoare, Iraclie Porumbescu îi scrie fetei sale Mărioara, căsătorită cu Liviu Rațiu, impegat C.F.R. la Dolhasca: „Mi-a spus Ștefan [fiul lui Iraclie, n. n.] că Liviu se supără de «nemțeasca» ori chiar «leșeasca» noastră. Ce să facem! Nu-i a noastră nemțeasca și leșeasca; dar soartea (sic!) ne-a făcut pre noi de ai lor și ce zice Eminescu? «Că lumea-i ca lumea și noi ca dânsa». Bine măcar că sub teascul străinismului aice, ne-am mai păstrat simțământul și limba. Dară nemți sau poloni tot n-a fost nici bietul Ciprian și nu suntem nici noi”. Și-a semnat lucrările I. Golembiovski, I. Porumbescu-Golembiovski și I. Porumbescu.

În 5 aprilie 1881, capitanatul (prefectura) Sucevei îi aprobă schimbarea oficială a numelui în Iraclie Porumbescu.

⁷ *Ibidem*, p. 9.

⁸ *Ibidem*, p. 10.

⁹ L. Morariu, *Iraclie și Ciprian Porumbescu*, vol. I, Ediție îngrijită de V. Nicolescu, București, Editura Muzicală, 1986, p. 119.

¹⁰ *Ibidem*, p. 145–146.

Copilăria și anii de școală

În viața unor oameni survin evenimente ce le determină destinul. Iraclie Porumbescu, la doi ani, trăiește un astfel de eveniment. Leonida Bodnărescu, biograful său demn de toată încrederea, ni-l relatează în *Biografia lui I. Porumbescu*: „Când era de doi ani, se bolnăvi greu și era să moară. Buna sa maică, astfel mi-a comunicat însuși fericitul răposat, se ruga Maicei Precurate să mă însănătoșeze și ea m-a jertfit ei”. Peste puțin timp, Iraclie se însănătoși și, ca „să-și ție maica sa Varvara cu nume, cuvântul (jurutința) îl duse în coînțelegere cu tatăl său la Mănăstirea Putnei, la călugărița, «nașa», care se mutase de la Sucevița la Putna, căci și unchiul ei Ghenadie Platenchi, care o susținea, se strămutase de la Sucevița la Putna”¹¹.

Egumenul Ghenadie Platenchi îl învătă „buchile” și apoi bucoavna, ceaslovul și psaltirea. La 6 ani, un călugăr năimit de stareț, îl învătă, „cu mult greu, chin și vai, psaltirea”¹². În comuna germană Karlsberg (Gura Putnei) urmează două clase primare, iar la Suceava, clasa III-a. Văzându-l isteț, cu simț muzical și voce deosebită, starețul îl trimite, pe cheltuiala sa, la gimnaziul din Cernăuți. Nu după mult timp, protectorul său moare. Ca să-și poată continua studiile, Iraclie devine „servitor” în casele unor profesori. Se simte bine la profesorul de filosofie Amtmann, burlac în vârstă, fără multe pretenții gospodărești. În curând acesta este numit profesor la Universitatea din Lemberg și, la plecare, îl invită pe tânărul ucenic la el, în cazul în care nu se va putea descurca singur în Cernăuți.

Cu multe greutateți, ținând lecții copiilor unui „biet olar român din Cernăuți”, Iraclie rezistă până în martie 1841. Atunci s-a hotărât să dea curs invitației profesorului Amtmann. În Lemberg, pentru a se putea întreține, dă lecții de română unui englez, o zi este cicronele domnitorului Mihail Sturza, ce-și așteaptă soția de la Paris, îl ajută pe preotul Sergius Tomovici, fiind dascăl bisericesc. Luat drept revoluționar polon (și din cauza numelui), Iraclie face 6 săptămâni închisoare și pierde

¹¹ L. Morariu, *Gazeta Bucovinei*, nr. 13, p. 3.

¹² I. Bodnărescu, *op. cit.*, p. 11.

un an școlar. Întors acasă, în 1843, tata încearcă să-l însoare cu fata unui om bogat din creierii munților. Acest episod se transformă într-o splendidă poveste romantică, *Încă însurat nu fusem*. Din peripețiile tentativei de însurătoare se alege însă cu un lucru bun: datorită intervenției plănuțului socru, este găsit „inapt” pentru serviciul militar. Alte aventuri, alți oameni de bine și tânărul Iraclie termină liceul.

Viața l-a călit și l-a maturizat pe tânărul Iraclie. În 1847 se înscrie la Institutul Teologic din Cernăuți. Locuind în seminar, scapă de grija hainelor, a casei și a hranei, poate să se dedice pregătirii carierei de preot, dar și celei de intelectual cunoscător al istoriei și culturii din toate provinciile românești. În vacanță culege folclor și-l trimite lui Vasile Alecsandri. Printre studenți are prestigiu, introduce obiceiul de a se cânta muzică populară românească, compune unele cântece. Familia Hurmuzachi îl apreciază și îl va numi secretar al publicației „Bucovina”. În timpul evenimentelor de la 1848 unii fruntași revoluționari (Alecsandri, C. Negri, Barițiu, Mălinescu ș. a.) se găsesc la Cernăuți și Cernaucă, iar tânărul student le devine învățăcel. Acest lucru va contribui la desăvârșirea personalității sale.

Anii de preoție

În 1850 Iraclie Porumbescu a absolvit facultatea. Tot în acest an, la 20 august, se căsătorește cu Emilia Clodnițchi, fiica brigadierului silvic din Voievodeasa. Este hirotonisit, la 16 septembrie, de episcopul Eugenie Hacman. Numirea ca preot în Șipote, la intervenția baronului E. Hönniger, guvernatorul țării, este considerată, de Leonida Bodnărescu, ca o apreciere a talentelor și energiei tânărului preot.

În realitate, autoritățile austriece îl cunoșteau foarte bine, de aceea l-au „surghiunit” într-un loc depărtat, neromânesc, fără condiții materiale necesare unui trai cât de cât suportabil (Iraclie locuia într-o casă, nevăruită, la un huțan, și nu avea nimic din ceea ce este necesar unei gospodării). În scurt timp însă, cu stăruință și pricepere, și-a creat o stare materială înfloritoare. Autoritățile civile și cele ecleziastice au avut grijă ca părintele Iraclie să nu se ridice în demnități, ci să rămână doar paroh

sătesc. În 1861 candidează, mai mult la stăruința repetată a lui Alecu Hurmuzachi, pentru un loc de deputat în Dieta cernăuțeană, în districtul Rădăuți. Însă, „prin terorism și promisiuni, prin escamotarea legii electorale”, cum explică Iraclie Porumbescu, a fost ales, în Dietă, pretorul din Rădăuți, cel care era contracandidatului său. Iraclie ar fi dorit să ajungă consilier la Consistoriul cernăuțean, dar este preferat preotul Dionisie Bejan (1884). Nici cererea din 1893, de a fi numit „spiritual seminarial”, nu i se aprobă. De-a dreptul incredibil este faptul că în 1881 i se conferă distincțiunea „exarh cu brâu roșu”, decizie care i se comunică abia în 1893!

Iraclie Porumbescu a păstorit enoriașii Șipotului din 1850 până în 1865, cu o întrerupere de doi ani (1857–1859), perioadă în care a fost transferat la Boian. Acestora le-a fost nu numai pastor religios-spiritual, ci și apărător dârz în fața abuzurilor comise de autorități, așa cum relatează el însuși: „La Șipote, pe lângă că scăpasem unele familii de depozitare din gospodăriile lor, altele de secvestarea averii lor mobile prin uzurări fără suflet, scăpai pe un deputat comunal, cu numele Maxim Petrean, de prigoniri din partea autorităților ținutale, iar pe fostul primar comunal, Nichita Andreica, de la «Straff companie». [Companie de pedeapsă n. n.], muncind el deja la fortificațiile de la Zalescic”¹³. Iraclie obține teren pentru școală și 5000 florini pentru local.

Ca elev demn al lui Aron Pumnul (în anul IV de teologie, urmează un curs de limba română și susține două examene pentru care a primit certificat în toată regula), Iraclie trimite Consistoriului, în anul 1852, un protest, scris cu litere latine. Episcopul Eugenie Hacman i-l înapoiază cu aspră admonestare: „Se dă Enoriei Șipot cu acea însemnare înapoi, cum că până acum încă nici un circulariu nu s-a slobozit pentru schimbarea literelor și samavolnicie este care o oprim, a scrie raporturile și cele ale slujbei sale cu litere care numai îngreuiază și nu înlesnesc citirea, și care la Consistoriu nu se întrebuițează”¹⁴. Tânărul preot nu se intimidează – nu va mai scrie cu litere cirilice niciodată, nici

¹³ *Dacia literară sub redacția lui M. Kogălniceanu*, studiu introductiv de Maria Platon, București, Editura Minerva, 1972, p. 5.

¹⁴ L. Bodnărescu, *op. cit.*, p. 34.

Consistoriului!

Carol Miculi, născut la Cernăuți în 1821, director artistic al Conservatorului din Lemberg, editor al lui Chopin, autor al culegerii *48 airs nationaux roumains*, muzician de renume în epocă, își petrece lunile de vacanță (iunie-septembrie) în Șipote. Iraclie îi aducea și îi ducea pianul la Cernăuți „cu harabana cu 6 cai”. Colindau amândoi stânele din munți și Miculi nota cântecele ciobanilor. Astfel că, în casa preotului Porumbescu se făcea multă muzică. Ciprian, fiul preotului, avea 6–7 ani pe atunci. Cum Miculi, între anii 1859–1864, a fost oaspetele Șipotelui în fiecare vară, Ciprian a primit primele noțiuni muzicale și a descifrat notele de începător sub îndrumarea părintelui său și a compozitorului. Această timpurie ucenicie a fost de roditor augur.

În Boian, parohul Simeon Andruhovici, prin lăcomia sa de zapciu fanariot, a dus credincioșii la disperare; mulți săteni au trecut la greco-catolici, fapt ce convenea autorităților. Pentru a pacifica Boianul, episcopul Eugenie Hacman l-a solicitat pe Iraclie Porumbescu, lăsându-l să înțeleagă că îl pune la un fel de examen. Sosit în Boian, autoritățile ecleziastice și cele civile l-au lăsat „să se descurce” singur. S-a zbatut în grele condiții financiare. Când le-a cerut ajutorul de care avea nevoie pentru traiul zilnic, l-au sfătuit să se adreseze Hurmuzăcheștilor, la Cernauca! I se recomandă următoarele: „De bani scrie d-ta la Cernauca. Ai doara de acolo ofertă. Lucrul se face din partea aceea cu drag, de ce să mai ezitezi?”¹⁵.

Prin știința de a lucra cu oamenii, vorbindu-le pe limba lor (română, polonă, ruteană), prin generozitatea sa creștină, prin curaj (a înfruntat, ajutat doar de încă doi credincioși, circa o sută de unități, în frunte cu preotul lor, și nu a cedat cimitirul) a adus pacea în comună. A cerut să fie numit într-o comună românească, în reperate rânduri, dar a fost nevoit să revină la Șipote.

În primăvara anului 1865, Iraclie Porumbescu se transferă la Stupca. Câștigă repede încrederea și dragostea credincioșilor. Și aici se observă spiritul său gospodăresc: toată lumea îi admiră grădina de flori. Copiii se înmulțesc, cresc, unii încep să moară de mici. Casa devine un

¹⁵ *Ibidem*, p. 28–29.

fel de conservator, talentul lui Ciprian și instruirea muzicală îi aduc faimă. La 5 august 1875, îi moare mama, Emilia. După 50 de ani, Mărioara avea să scrie părintelui C. Morariu: „Era o zi de vară plină de soare – flori pretutindeni. Pe pridvor, cerdacul, înaintea ferestrelor, aveam oleandri mari, plini de flori roze; cum geamurile erau larg deschise, parfumurile florilor intrau în odaie prin geam. La un moment ne cheamă s-o ridicăm și s-o ducem la fereastră, unde era un fotoliu mare. Ciprian, cu tata, o iau de sub braț și o ridică; mergând până la fereastră, zice: «Eu mă duc, rămâneți, copiii, sănătoși». Tata o așează pe jilț, ea își pune capul pe fereastră între frumusețea de flori și adoarme! Lângă și între flori și copiii ei, Ciprian, Ștefan, Mărioara și Alecuțu, numai de 5 ani”¹⁶. Greutățile vieții nu-l descurajează pe Iraclie Porumbescu. În anul școlar 1877–1878 este și învățător; foștii săi elevi nu-l vor uita toată viața. În corul bisericii vor cânta și oameni în vârstă. Procesul „Arboroasei”, cu detenția lui Ciprian, sunt lovituri pe care Iraclie le suportă cu demnitate. Boala și moartea lui Ciprian în 1883, moartea altor copii, lasă semne în ținuta athletică a preotului.

Ciprian (1853–1883), talent precoce, s-a format în perioada trezirii conștiinței naționale a românilor și a promovat muzica românească și creația muzicală originală. Legătura cu muzica populară a fost determinantă în formarea sa. Ciprian Porumbescu s-a înscris în romantismul românesc, prin compozițiile sale de o nobilă cantabilitate și de o discretă ancorare în clasicismul nostru: melosul și dansul de la țară.

Opusurile corale *Pe-al nostru steag*, *Tricolorul*, *1 Mai*, *Serenadă*, *Cântecul gintei latine* și poemul *Frunză verde, foi de nalbă* sunt expresia originalității creației sale muzicale. Având la bază nemuritoarele versuri ale lui Vasile Alecsandri, *Altarul Mănăstirii Putna* reprezintă prima cantată din arta noastră vocal-simfonică. Ciprian Porumbescu a compus *Balada pentru violină și pian* și minunata operetă *Crai Nou*. În aceste împrejurări, Iraclie Porumbescu simte nevoia schimbării locului de activitate.

¹⁶ *Ibidem*, p. 48.

Iraclie Porumbescu la Frătăuții Noi

În anul 1884 preotul Iraclie Porumbescu obține transferul în comuna Frătăuții Noi. Deși în vârstă, cu 8 morminte în cimitirul din Stupca, are tăria de a-și continua activitatea de preot, luminător al țăranilor, și cea intelectuală. În anul școlar 1888–1889 organizează, la școală, cu specialiști aduși, pe cheltuiala sa (200 florini), din Brașov, un curs de industrie casnică. La serbarea de sfârșit de an se face o expoziție cu cele mai bune lucrări pentru programul artistic. Iraclie scrie un prolog, recitat de învățătoarea Melaniă Brăilean din Bilca, care se termină cu următoarele versuri: „Vitejii, mărețe fapte săvârșit-ați în trecut,/ Astăzi, munca, hărnicia facă-vă neamul știut!” Deoarece lucrările expuse au fost elogiate, expoziția se deschide la Suceava și Cernăuți. Presa vremii a apreciat călduros inițiativa lui Iraclie Porumbescu. În anul următor cursul nu s-a continuat, din lipsă de fonduri. Totuși, în urma acestei experiențe, la școală s-a introdus lucrul manual.

Iraclie Porumbescu a dorit din toata inima să-și sfârșească viața la mănăstirea Putna, de unde a pășit în viață. La 17 iulie 1894, face cerere să fie numit egumen la Putna. Ar fi fost un act de prețuire din partea ierarhiei ecleziastice, folositor vieții religioase din mănăstire. Numirea a venit prea târziu. Dumnezeu l-a chemat la El să-și primească răsplata: pacea și odihna cea veșnică.

În *Condica cronică a parohiei Frătăuțiului Nou din 1890*, începută de Porumbescu, parohul Ureche notează: „Predicile lui erau scurte, populare și aveau mai mult forma de porunci. Și aceste predici aveau mai tare efect decât cele lucrate după rânduile Teologiei Omiletice. Și astăzi îl pomenesc oamenii mai mult decât pe orice preot, de o energie rară; și se povestesc multe episoade din viața și activitatea sa”¹⁷.

Cărturarul Iraclie Porumbescu a păstorit 46 de ani în 4 sate. Enoriașilor le-a fost duhovnic, scut și învățător. Având în vedere condițiile istorice în care trăiește, ținând seama de energia pe care este silit s-o cheltuiască pentru a asigura familiei un trai decent, cunoscând

¹⁷ *Condica cronică a Parohiei Frătăuțiului Nou din 1890*, mss, p. 42.

pedicile puse de mai marii clerului activității sale, considerăm că opera lui scrisă a fost destul de întinsă și variată. Autorul a risipit-o prin publicațiile vremii din toate ținuturile românești. A colaborat la următoarele publicații: „Albina” (Budapesta), „Albina românească” (Iași), „Almanahul Moldovei” (Iași), „Bucovina” (Cernăuți), „Candela” (Cernăuți), „Concordia” (Budapesta), „Fântâna Blanduziei” (București), „Federațiunea” (Budapesta), „Foaie pentru minte, inimă și literatură” (Brașov), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „L'Etoile de Danube” (Iași), „România liberă” (București), „Românul” (București), „Telegraful român” (Sibiu), „Tribuna” (Sibiu)¹⁸.

Primul editor al operei lui I. Porumbescu, admiratorul său, mult mai tânăr, Leonida Bodnărescu, a adunat poeziile, publicistica, amintirile, broșurile cu subiecte religioase, a cerut autorului lămuriri în legătură cu datele biografice și opera sa. În 1898, este publicată prima parte a volumului *Scrierile lui Iraclie Porumbescu, adunate și însoțite de o schiță biografică*, de Leonida Bodnărescu, Partea I, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, Editura lui L. Bodnărescu. Lucrarea cuprinde: biografia autorului, un *Cuvânt către cititori*, 10 poezii și 17 bucăți de proză, în total 193 de pagini. Partea a II-a a lucrării urma să conțină relatări despre două incidente din viața celistului Francisc Servais, *Misterul nefericit* (din viața lui Ciprian Porumbescu), 6 broșuri cu diferite subiecte ce reflectau aspecte, din epocă, ale vieții bisericești, predici și articole publicate în diferite foi. Leonida Bodnărescu mai avea de gând să publice și bogata corespondență, căci „Aceste epistole mi-ar da o icoană fidelă a multor stări din timpurile trecute și prezente”¹⁹. Din păcate, planul editorial nu se finalizează, inițiatorul său neprimind destul sprijin bănesc din partea eventualilor cumpărători ai cărților, cu toată subvenția promisă de la Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina.

Mult mai târziu, în 1943, apare o nouă ediție a lucrării *Iraclie Porumbescu. Amintiri*, îngrijită de Ion Ștefan, la Editura Gorjan „Muncă și lumină”. Volumul nu cuprinde poeziile: *Dezmormântarea domnitorilor*

¹⁸ L. Bodnărescu, *op. cit.*, p. 52.

¹⁹ *Ibidem*, p. 53.

Moldovei, Vasile Mălinescu, Ceva despre trecutul și prezentul Bucovinei. Editorul selectează din scrierile lui I. Porumbescu numai pe cele considerate realizate artistic. Această ediție nu stârnește ecou în lumea literară. Este semnalată doar o notă critică din partea lui Leca Morariu (aceasta lipsește din bibliotecă).

La Cluj, în seria *Restituiri*, mai apare o ediție din opera lui I. Porumbescu²⁰. Se reia ediția selectivă a lui Ion Ștefan. Îngrijitorul acestei ediții, Nicolae Oprea, colaționează cele două ediții precedente, străduindu-se, prin *Prefață* și *Glosar*, să ne dea o ediție acceptabilă. Editorul motivează renunțarea la versuri fiindcă ar fi „facile” și la prozele cele „de interes strict documentar”. Considerăm însă că, în opera lui I. Porumbescu, nimic nu e „facil”, totul este foarte grav. Nici această carte nu l-a impus pe autor cititorilor.

„Dacia literară” (1840), în celebra *Introducere* a lui M. Kogălniceanu exprimă „programul” literar al pașoptiștilor. „Se vrea un repertoriu general al literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, *bucovineni*, firește cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său” (s. n.)²¹. Se postulează o literatură națională, unitară, dar și cu caracteristici „locale”.

Iraclie Porumbescu, scriitor bucovinean, își aduce contribuția la crearea literaturii române moderne, prin opere ce exprimă idealurile întregului neam românesc, într-un mediu istoric, social, cultural, politic specific „țării de sub stăpânirea habsburgică”, neprielnic dezvoltării literaturii românilor.

²⁰ *Ibidem*, p. 54.

²¹ *Ibidem*, p. 172–173.

Rolul familiei Flondor în Actul Unirii de la 1918

Familia Flondor se impune în viața politică, socială și culturală din Bucovina, în ultimul deceniu ale secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea. Poate fi considerată ultima mare familie de aristocrați patrioți ai fostei provincii austriece, Bucovina. Rădăcinile acestei familii sunt localizate prin secolul al XVI-lea în Moldova, la început sub numele de Albotă.

Date confirmate avem din anul 1880, când Gheorghe cavaler de Flondor devine proprietarul domeniului Rogojești, prin cumpărarea acestuia de la familia poloneză Dobrovolschi-Bruchenthal. Gheorghe Flondor era și proprietarul domeniului Storojineț, administrat de diferiți intermediari.

Gheorghe cav. de Flondor și Isabela au avut șapte copii, dintre care îi amintim doar pe cei care s-au implicat în evoluția societății bucovinene: Tudor (1862–1908), Iancu (1865–1924), Nicu (1872–1940).

Tudor cav. de Flondor, compozitor, a avut la rândul său patru copii: Constantin (1889–1942), fost ministru plenipotențiar la Stockholm și mareșal al Palatului Regal, Isabela-Nectara, cântăreață de operă, Gheorghe Flondor (1892–1976), deputat și senator PNL și rezident regal al Bucovinei, Florica (1897–1983), compozitoare.

Iancu Flondor

Om politic, militant activ pentru drepturile românilor bucovineni în perioada austriacă, patriot unionist, Iancu Flondor a jucat un rol hotărâtor în actul Unirii Bucovinei cu România în anul 1918.

Iancu Flondor s-a născut în anul 1865 în Storojineț. După

cursurile primare și liceale, urmează Facultatea de Drept de la Universitatea Cernăuți. În anul 1884 devine licențiat, iar în 1894 doctor în drept, la Viena.

Împreună cu Gh. Popovici a inițiat, în 1892, o primenire a Partidului Național, al cărui președinte a devenit, prin intermediul ziarului „Patria” (1897–1910), condus de cunoscutul cărturar Valeriu Braniște. Nemulțumit de pactul încheiat de Partidul Național cu guvernatorul Bourguignon, se retrage de la conducerea partidului și întemeiază Partidul Național Poporal, care avea ca organ de presă ziarul „Deșteptarea”. Ulterior, în 1902, cele două partide se unesc, sub conducerea lui Iancu Flondor și continuă lupta națională în Bucovina.

Un alt moment important, din punct de vedere al evoluției vieții politice bucovinene, este cel legat atitudinea lui Aurel Onciul, care înființează Partidul Democrat. Au urmat și alte frământări politice în care a fost angajat și Iancu Flondor. În cele din urmă, acesta se va retrage din viața politică.

În octombrie 1918 Iancu Flondor revine în viața politică și conduce acțiunea națională pentru Unirea Bucovinei cu România. Reprezentanții partidelor politice, între care și intelectuali de marcă, au hotărât să convoace, pentru 27 octombrie, la Palatul Național din Piața Unirii, o adunare națională, care se declară Constituantă și alege Consiliul Național Român, format din 50 de persoane. Cu acest prilej preotul Dionisie Bejan, președintele Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, a rostit cuvintele biblice: „Acum slobozește, Doamne, pe robul tău, căci îmi văzuseră ochii mântuirea neamului”. Mii de bărbați și femei străbat străzile orașului Cernăuți, se înalță steaguri tricolore, iar Iancu Flondor cere guvernatorului Etdorf predarea puterii către români. Refuzul acestuia provoacă tulburări, ceea ce determină chemarea în ajutor a armatei române. La 11 noiembrie, trupele române conduse de generalul Iacob Zadik, intră în Cernăuți, restabilesc ordinea și participă la preluarea puterii de către români.

La 28 noiembrie 1918 a fost convocat Congresul General al Bucovinei, în Sala Sinodală a Reședinței Mitropolitane din Cernăuți. Au fost aleși 74 de delegați ai Consiliului Național Român, 7 ai Consiliului German, 6 ai Consiliului Polon și 13 ruteni. Președintele Congresului,

Iancu Flondor, a afirmat că Bucovina este parte organică a Moldovei, că a fost samavolnic smulsă din trupul acesteia și că românii bucovineni au îndurat multe și grele opresiuni din partea „cârmuirii habsburgice”. Congresul General al Bucovinei, întruchipând puterea supremă a țării și fiind împuternicit cu funcție legiuitoare, hotărăște „unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare, până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu regatul României”²². Evenimentul a declanșat în Cernăuți și în toată Bucovina un entuziasm pe care numai astfel de evenimente îl pot provoca.

Delegația condusă de Iancu Flondor a plecat la Iași spre a-i înmâna regelui Actul Unirii Bucovinei cu România.

Nicu Flondor, primar al orașului Cernăuți

Nicu Flondor s-a născut în anul 1872 la Cernăuți, în familia lui Gheorghe cav. de Flondor, fiind fratele mai mic a lui Tudor, compozitorul și a lui Iancu, patriotul unionist de la 1918.

Redăm, în continuare, aspecte din activitatea lui Nicu Flondor. În ziua de 27 octombrie 1918 au loc lucrările Adunării Naționale a Românilor din Bucovina, conduse de Iancu Flondor. Cu care prilej se instituie Consiliul Național Român, din care făcea parte și Nicu Flondor. Acest consiliu urma să reprezinte interesele românilor din Bucovina, inclusiv la Conferința de Pace.

După Unire, Nicu Flondor lucrează în calitate de expert al delegației române pentru Bucovina la Conferința de Pace de la Paris, ale cărei lucrări încep în 1919. Acestea s-au desfășurat în comisii și subcomisii, multe fiind strict secrete. La 2 iulie 1919 Secretarul general al Conferinței de Pace, Dutesta, a transmis delegației române hotărârea luată de Consiliul Suprem referitoare la stabilirea granițelor româno-polone. Nicu Flondor și Alexandru Vitencu studiază hotărârea și, în memoriul lor din 4 iulie 1919, dezvoltă argumentele istorice care

²² Radu Economu, *op. cit.*, p. 159.

pledează pentru menținerea integrității teritoriale a Bucovinei. După mai multe stăruințe și eforturi delegația Bucovinei a avut câștig de cauză.

În Guvernul Bucovinei, ales de Consiliul Național Român la 12 noiembrie 1918, Nicu Flondor ocupa postul de ministru pentru Finanțe și, ad-interim, Apărarea Națională.

Între anii 1938–1940 este primarul municipiului Cernăuți. Când Gheorghe Flondor a fost numit Rezident Regal al Bucovinei, acesta este primit la Cernăuți cu toate onorurile de către reprezentanții autorităților administrative, bisericești și militare. La întâmpinare a fost prezent, în primul rând, primarul municipiului Cernăuți, Nicu Flondor. Redăm, în continuare, cuvântul de întâmpinare al primarului: „În numele municipiului Cernăuți, de care se leagă atâtea amintiri din tinerețea excelenței Voastre, am onoarea să vă salut cu profund respect, rugându-vă să primiți din mâinile mele, după vechiul obicei pământesc, pâinea și sarea. În acest moment înălțător ridicăm din tot sufletul rugi fierbinți către Atotputernicul să vă ajute la îndeplinirea sarcinii grele, care v-a fost încredințată, în grija Sa părintească, de iubitul nostru Suveran. Excelență, vă urez bine ați venit!”²³.

În anul 1940 s-a dat ultimatumul sovietic. Franz Kopecki, viceprimarul german al municipiului Cernăuți, a părăsit postul în ziua de 28 iunie 1940. În memoriile lui nu se regăsește descrierea predării Bucovinei, de către Gheorghe Flondor, Comisiei sovietice, în dimineața zilei de 29 iunie 1940. Nici despre dispariția primarului Nicu Flondor, ucis probabil de comuniștii din Cernăuți, în perioada 29–30 iunie 1940, cu multe manifestări antiromânești, nu se amintește nimic. Aceasta este însă menționată în documentele din arhiva Ministerului Apărării Naționale.

Compozitorul și patriotul român Tudor Flondor

În familia lui Gheorghe și a Isabellei Flondor, boieri din

²³ Mihai Pânzaru-Bucovina, *Gheorghe Flondor, ultimul rezident regal al Bucovinei*, Rădăuți-Bucovina, Editura Institutului Bucovina-Basarabia, 2000, p. 36.

Storoiineț, la 10 iulie 1862 s-a născut al treilea copil, Tudor. Din această familie mai făceau parte: Elena (pianistă), Ion (Iancu), dirijor și compozitor, Constantin (Nicu), pianist și compozitor. Tudor își petrece copilăria la Storoiineț și primele noțiuni muzicale le învață de la fosta guvernantă a mamei sale. Cu învățătorul Vasile Grigorovici, originar din Horodnic, acest copil talentat învață scrisul și cititul.

Tudor Flondor urmează liceul la Cernăuți unde se mută și familia sa. Între anii 1877–1880 Tudor devine un frecvent cercetător al Societății Filarmonice, iar în particular ia lecții de vioară de la Joseph Zwoniczec și de teorie muzicală și solfegii, de la profesorul Adalbert Hrimaev. Isabela, mama lui Tudor, era o bună pianistă și solistă vocală, cu multe și prestigioase concerte publice. Așadar, în familia lui Gheorghe Flondor muzica era la mare cinste. În 1881, la Cernăuți, ia ființă Societatea muzicală „Armonia”. În 1882 Comitetul pentru Teatru se unește cu aceasta. Acest comitet s-a format la îndemnul mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici. Din acest Comitet făceau parte: Ioan Procopovici, Vasile Morariu, Aglaia Dragli (sora lui Eminescu), Eugenia Tomiuc, Minodora Ștefanelli ș. a.

Tudor Flondor devine unul dintre pionii de bază ai „Armoniei”, fiind cântăreț, dirijor, violonist, actor și compozitor. În această perioadă compune următoarele lucrări: „Cântecul marinarilor”, „Cântec vânătoresc”, „La vioară”, „Lăcrimioare” și serenada „Somnoroase păsărele” (pe versuri de Eminescu). În 1883 debutează cu operele: „Nunta țărănească” și „Rămășagul” pe versuri de Vasile Alecsandri, apoi „Lița Pescărița”, „Rusaliile” și vodevilul „Cinel-Cinel”.

După absolvirea liceului devine student la Facultatea de Drept, iar după doi ani de studiu pleacă la Viena, unde urmează Academia de Agricultură (1884–1888). Nu părăsește însă preocupările pentru muzică și compune opereta „Noaptea Sfântului Gheorghe”, care, la Cernăuți, a avut o distribuție strălucită și un succes deplin.

Tudor Flondor vine la Rogojești (1886), păstrând legăturile cu orașul Cernăuți. Aici este ales primar (1889–1905), apoi deputat în Dieta provincială și în Parlamentul de la Viena. În 1898 revine la Cernăuți. Cât a locuit la Rogojești a compus lucrarea „Moș Ciocârlan” care-i va încununa activitatea. După spectacolul în premieră cu „Moș Ciocârlan”.

care a avut loc la Cernăuți (4 mai 1901), ziarul de limbă germană „Bukowiner Rudschau” consemna următoarele: „Acesta este cel care, fără vădită intenție, pregătește într-un anumit spirit renașterea națională a poporului român din Bucovina”.

În timp ce lucra la alte opere corale, inspirate din Războiul de Independență, este cuprins de o boală nemiloasă și, la 23 iunie 1908, moare. Este înmormântat la Rogojești.

Rezidentul Regal Gheorghe Flondor

Gheorghe Flondor, fiul compozitorului Tudor Flondor, a avut o carieră politică. Din anul 1927 este deputat al județului Rădăuți, în 1935 senator, iar în 1939 este numit Rezident Regal al Ținutului Suceava (unul din cele zece ținuturi ale României Mari). Ținutul Suceava se mai numea Ținutul Bucovinei, avea capitala la Cernăuți și cuprindea următoarele județe: Cernăuți, Hotin, Storojineț, Rădăuți, Câmpulung, Suceava și Dorohoi. Această organizare a durat până la raptul sovietic din 28 iunie 1940, când au fost ocupate județele Cernăuți, Storojineț, Hotin și o parte din județul Rădăuți.

La sosirea în Cernăuți, în ziua de 9 februarie 1939, pentru a-și lua în primire funcția de Rezident Regal, Gheorghe Flondor a fost primit cu toate onorurile de către reprezentanții autorităților administrative (inclusiv ai primăriei, condusă de unchiul său, Nicu Flondor), bisericesti și militare. Dintre aceștia îi amintim pe maiorul Modest Isopescu, comandantul legiunii de jandarmi Cernăuți, dr. Al. Isopescu, director general, dr. M. Grigorovici, inspector general veterinar, maior Marmeliuc ș. a.

După o activitate prestigioasă în interesul populației Ținutului Suceava, Gheorghe Flondor este obligat să predea Bucovina Comisiei sovietice, mutându-și sediul Rezidenței Regale la Vatra Dornei. Se retrage apoi la Rogojești și, ulterior, la Sibiu. Au urmat arestările, cercetările și acuzațiile la adresa patriotului român care „a adus pe românii bucovineni de la statutul de slugi, la cel de stăpâni. Dacă Iancu

Flondor i-a conștientizat pe românii din Bucovina asupra drepturilor lor istorice, Gheorghe Flondor i-a învățat să fie stăpânii provinciei”²⁴.

La 28 ianuarie 2002, Biroul Parlamentar 83 Rădăuți, al Camerei Deputaților, la inițiativa deputatului Dorel Petru Crăciun, a adresat un memoriu Ministerului Justiției și doamnei ministru Rodica Stănoiu. Demersul nostru a pornit de la solicitarea profesorului Mihai Pânzaru-Bucovina, reprezentantul Asociației Cultural-Rurale „Constantin și Gheorghe Flondor”. Redăm, în continuare, textul integral al memoriului:

„După cum se cunoaște, familia Flondor a jucat un rol deosebit în istoria Bucovinei din perioada interbelică și, în special, în Actul Unirii Bucovinei cu România, din 28 noiembrie 1918. Una din personalitățile acestei mari familii a fost Gheorghe Flondor, senator și deputat, fost Rezident Regal al Bucovinei. În anul 1956, Gheorghe Flondor a fost condamnat la 10 ani temniță grea pentru presupusul ordin, dat în 1940 la Cernăuți, de arestare a unor agenți ai Kominternului. La solicitarea Asociației Cultural-Rurale „Constantin și Gheorghe Flondor”, reprezentată de către dl. Mihai Pânzaru-Bucovina și considerată de noi ca îndreptățită, vă rugăm a dispune promovarea recursului în anulare în cazul fostului Rezident Regal al Bucovinei, Gheorghe Flondor. Vă rugăm să analizați această solicitare, însușită și de noi, și să dispuneți parcurgerea etapelor pentru anularea acestei condamnări nedrepte. Cu deosebită considerație”. Recursul în anulare, declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a fost admis în ședința publică din 9 decembrie 2002 (vezi *Anexa 2*).

Așadar, în trecutul nostru de luptă pentru românismul din Bucovina istorică, familia Flondor a avut, cum am încercat să relatăm în rândurile de față, un rol determinant.

²⁴ *Ibidem*.

Familia Nistor în mișcarea de emancipare națională

Una din personalitățile de frunte ale mișcării de emancipare națională a românilor din Bucovina, personalitate care a participat la pregătirea și desăvârșirea actului Unirii Bucovinei cu România din anul 1918, este istoricul Ion I. Nistor. S-a născut la 17 august 1876, în familia de țărani Ilie și Maria Nistor, din satul Bivolărie, comuna Vicovu de Sus.

Școala, universitatea și cariera

Urmează doi ani școala primară în satul natal, pe care o continuă, în limba germană, în orașul Rădăuți. Între anii 1889–1897, Ion Nistor urmează cursurile Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”, atunci liceu german, dobândind un mare interes față de trecutul românilor bucovineni.

În vara anului 1889 se prezintă la concursul pentru clasa I a Liceului german Rădăuți, îmbrăcat în frumosul costum al copiilor de țărani din Vicov. Un profesor german a observat că un candidat avea o pereche de mânecari, lucrați cu grijă și pricepere artistică. Mânecarii aveau trei culori: roșu, galben și albastru. Observația profesorului, că „tricolorul” este interzis, făcută pe un ton aspru, l-a durut pe copil. Nu va uita niciodată. Întreaga sa existență s-a așezat sub zodia afirmării tricolorului. Ion Nistor a povestit această întâmplare studenților săi de la Universitatea din Cernăuți, unul dintre aceștia fiind și profesorul Vasile Precop.

După ce a susținut examenul de bacalaureat Ion Nistor este admis ca student la Facultatea de Filosofie a Universității din Cernăuți. După absolvire, activează, o perioadă, ca profesor suplinitor la Cernăuți, iar între anii 1904–1907 a fost profesor secundar la Liceul clasic din Suceava, timp în care a început să editeze, împreună cu George Tofan și

Victor Moraru, revista „Junimea literară”.

În baza examenelor susținute, la 22 martie 1909 a fost promovat doctor în filosofie și litere al Universității din Viena. După ce, în anul 1911, a fost abilitat ca docent al universității vieneze, începe lungul drum al unei cariere deosebite a celui care a fost istoricul de marcă și omul politic Ion Nistor.

În octombrie 1911, își ține cursul inaugural la Universitatea din Cernăuți, cu tema *Locul românilor în istoria sud-est europeană*, temă care avea să fie emblematică pentru cariera sa și care l-a determinat pe Lucian Blaga să-l clasifice între „istoricii ideii și unității naționale”.

Membru, cu funcție de conducere, al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (din 1913), profesor la Universitatea din Cernăuți (din 1914), membru corespondent și apoi membru titular al Academiei Române (1916), Ion Nistor este una din acele personalități complexe care s-a implicat în problemele societății românești din prima parte a secolului al XX-lea.

Ion Nistor, istoric și om politic

În perioada 1919–1939, în plan politic și public, Ion Nistor a avut responsabilități dintre cele mai diverse: ministru al Bucovinei în guvernul I. C. Brătianu, între 1922–1926; senator de drept între 1928–1933; ministru secretar de stat pentru minorități etnice, în 1933; ministru al muncii și, ulterior, al cultelor și artelor, în guvernul condus de Gh. Tătărescu. Așa cum remarca academicianul Al. Zub, între a scrie și a face istorie, Ion Nistor nu a diferențiat net aceste planuri.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, profesorul și rectorul Universității din Cernăuți a editat volumul *Corespondență diplomatică și rapoarte consulare austriece*, apărut în colecția Hurmuzachi și revista „Junimea literară”; a publicat lucrările *Istoria Basarabiei* și *Istoria Bucovinei*; a susținut Buletinul „Codul Cosminului”. Însă cea mai reprezentativă lucrare, în opinia noastră, este *Problema ucraineană în lumina istoriei* (după 1989 a apărut o nouă ediție a acestei lucrări, sub îngrijirea Societății pentru Cultura și Literatura

Română în Bucovina).

Ion Nistor a participat la pregătirea și desfășurarea Congresului General al Bucovinei, din 28 noiembrie 1918, care a hotărât „unirea necondiționată și pe vecie” a Bucovinei cu România, istoricul bucovinean susținând adoptarea actului Unirii.

În temniță la Sighet

Un asemenea istoric, publicist și om politic a suferit în regimul comunist, ca atâtea personalități ale științei și artei românești, ani grei de închisoare, nedreptăți și tot felul de interdicții. La 6 mai 1950 Ion Nistor pierde titlul de academician, este arestat de autoritățile comuniste și încarcerat la Sighet. În închisoare, fără judecată, omul de știință Ion Nistor suportă tot felul de greutăți, iar acasă, fiica și ginerele său, inginerul Ion Apostolescu, suportă altfel de greutăți: scoaterea din propria casă, pierderea pensiei, supravegherea din partea securității și câte altele. Ion Nistor este eliberat abia în anul 1955, după care mai supraviețuiește șapte ani în neînchipuit de multe și mari greutăți²⁵. Moare în noiembrie 1962.

Ion Nistor în memoria urmașilor

În memoria lui Ion Nistor, Liceul și Centrul de sănătate din comuna Vicovu de Sus îi poartă numele. Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, împreună cu Primăria comunei Vicovu de Sus au înființat, la Bivolărie, Casa Muzeu „Ion Nistor”, iar la Colegiul Național „Eudoxiu Hurmuzachi”, prin grija directorului Petru Bejinariu, este așezată o placă memorială, pe care este inscripționat următorul text: „Aici a urmat cursurile liceale, între anii 1889–1897, Ion Nistor, unul dintre cei mai mari istorici români, tribun al Marii Uniri din 1918”.

În fața liceului din Vicovu de Sus a fost înălțată statuia istoricului

²⁵ Oltea Nistor-Apostolescu, *Din comoara mea de amintiri*, Rădăduți, Editura Septentrion, 2003.

bucovinean, iar în anul 2003 a fost publicată cartea *Istoria Românilor*, în două volume (1 236 pagini). Sunt necesare încă multe demersuri pentru cunoașterea operei savantului Ion Nistor și pentru valorificarea moștenirii lăsate de istoric.

Oltea Nistor – copilăria și anii de școală

Oltea Nistor-Apostolescu s-a născut la 5 iulie 1905, în orașul Suceava. Întrucât Ion Nistor, profesor la liceul din Suceava, pregătea doctoratul la Viena, Oltea și mama ei, Virginia, petreceau cea mai mare parte a timpului la Cârlibaba, în gospodăria lui Gheorghe Pauliucu-Burlă, tatăl Virginiei.

După șapte ani, la 14 august 1914, familia se mută la Cernăuți, unde Ion Nistor obține o catedră universitară.

Oltea începe clasa I acasă, sub îndrumarea tatălui, germana o învață cu mama, iar lecțiile de pian le primește în familia lui Sextil Pușcariu. În 1913, Oltea vine la bunicul său, Samuil Nistor din Vicovu de Sus-Bivolărie. În 1914, de teama rușilor, familia Nistor se mută la Cârlibaba. Revenind la Cernăuți, în 1919, Oltea urmează liceul, pe care-l absolvă în 1923 și în toamnă se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie de la Universitatea Cernăuți. Termină cursurile în 1927 și, în 1930, se căsătorește cu inginerul Ion Apostolescu, un remarcabil specialist în domeniul căilor ferate. În București împreună cumpără o casă și, cu soțul său, cutreieră multe orașe europene, cu prilejul participării acestuia la diverse congrese internaționale privind transportul pe căile ferate.

În familia Apostolescu au venit și cei doi copii: Vlăstar și Ileana. Lucrurile decurgeau normal în tânăra familie, dar peste români vine comunismul. După arestarea profesorului Ion Nistor (1950), în familia Apostolescu se adună tot felul de greutăți. Oltea, din specialistă în limba română devine „specialistă” în piața talciocului din București, dar și în dactilografie. După moartea mamei, apoi a soțului și a tatălui său, Oltea Apostolescu rămâne singură și cu responsabilitatea creșterii celor doi copii. Vlăstar și Ileana au urmat studii superioare și au devenit

personalități cu aleasă pregătire profesională în domeniul ingineriei termonucleare și al chimiei, spre bucuria mamei lor.

Oltea Nistor-Apostolescu este și creatoare de literatură. A făcut mai multe traduceri și a publicat povestiri originale ca: *Moș Crăciun*, *Ileana*, *Peisagii italiene* etc. În anul 1928 a publicat următoarele lucrări: *O circasiană pe tronul Moldovei*, *Cercetare istorică*, *Spre Orient*, *Însemnări de drum* (lucrare premiată de Academia Română). Cartea *Din comoara mea de amintiri* a fost publicată în anul 2003, prin grija Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. În această ultimă lucrare este prezentată personalitatea lui Ion Nistor: părinte grijuliu, prieten statornic cu personalitățile vremii din Bucovina, savant cu numeroase scrieri, om politic devotat locurilor natale și bucovineanul încrezător în viitorul țării întregite.

Familia Morărenilor

Primul cărturar din familia Morărenilor este dr. Silvestru Andrievici Morariu (1818–1895), cel ce a fost mitropolit al Bucovinei și Dalmației din 1880. Acesta a desfășurat o bogată activitate în apărarea drepturilor românilor, a publicat lucrări teologice, manuale școlare și, din 1882, a editat revista „Candela”.

Din familia Morărenilor s-a ridicat și Constantin Morariu (1835–1875), profesor de religie și limba română la liceul din Suceava, apoi la Institutul de Teologie din Cernăuți. A redactat manuale școlare pentru clasele I, a II-a, a III-a de gimnaziu și un tratat de morală.

Victor Morariu (1881–1946), profesor de limba și literatura germană la Universitatea din Cernăuți, a lăsat în urma lui studii, traduceri, amintiri, răspândite prin revistele vremii.

Leca Morariu (1883–1963), profesor la Universitatea din Cernăuți, este cel mai cunoscut din familie, cu o surprinzător de bogată și diversă activitate culturală, literară, lingvistică, fiind și editor de reviste. Opera sa își așteaptă încă exegetul. La fondul Bibliotecii Uniunii Compozitorilor din București, Octavia Lupu-Morariu, soția sa, a depus o lucrare impresionantă, de 1500 de pagini, în care Leca Morariu tratează viața și opera lui Iraclie și Ciprian Porumbescu. În 1986, a apărut, la Editura Muzicală, primul volum din această lucrare, *Iraclie și Ciprian Porumbescu*.

Dr. Aurel Morariu (1887–1945) a fost jurist, publicist. A scris lucrarea *Istoricul Societății meseriașilor, comercianților și industriașilor români din Moldova de Sus cu sediul în Cernăuți* (1932). Bizantinologul Vasile Grecu și publicistul I. E. Torouțiu, eminent cărturar, au fost ginerii lui A. Morariu.

În istoria Bucovinei se disting trei etape. Cea dintâi, a

administrație militară (1774–1786), a doua, a administrației galițiene (1786–1848; 1850–1861) și a treia, a ducatului autonom (1861–1918).

C. Morariu caracterizează epoca administrației galițiene ca „cea mai nefericită, pentru noi, românii”, fiindcă, „în decurs de 64 de ani, au fost înființate numai 18 școli noi, cele mai multe prin sate de coloniști, și în școlile noastre au introdus străinismul în toată puterea cuvântului”. Constantin se formează și activează în timpul ducatului. Este fiul cantorului bisericesc din Mitocul Dragomirnei, Gheorghe, și a Marandei Hrișcă, fată de țăran din același sat. Constantin crește, ca orice copil de țăran, în deplină libertate, în mediul natural și social rural.

Școala primară o face în Mitoc. În 1866 se înscrie la Școala Normală din Suceava. În liceu și-a însușit temeinic limba germană, cultura clasică antică, dar și partea științifică, mai ales botanica. În 1874, după bacalaureat, s-a înscris la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Ca elev și ca student, C. Morariu a cunoscut greutățile în care munceau și trăiau oamenii din Bucovina. Student fiind, s-a înscris în Societatea Academică „Arboroasa” și a fost ales secretarul comitetului acestei societăți. Procesul Arboroasei și cele unsprezece săptămâni de detenție l-au maturizat pentru toată viața.

După absolvirea facultății, în 1878, s-a prezentat la post, în Toporăuți. Din acest moment a început să-și împlinească destinul său, marcat de insuccese, în ierarhia tagmei bisericești, dar regal în istoria culturii românești. Vicisitudinile vieții nu l-au ocolit, ba, dimpotrivă, strâmtorarea materială, adversitatea națională, obtuzitatea și invidia clericilor, ignoranța lor, supravegherea strictă din partea autorităților austriece l-au însoțit până în 1918.

După opt ani de apostolat în Toporăuți, a reușit să se transfere, tot ca preot cooperador, la biserica Sf. Paraschiva din Cernăuți. Încercarea de a se titulariza la această biserică a eșuat cu tot sprijinul mitropolitului, din cauza uneltirilor și a denunțului preotului rutean Cornel Bredzan și a opoziției guvernatorului Goëss. Preotul Bredzan afirmase că preotul C. Morariu ar fi ostil statului austriac. Toate protestele, jalbele, pertractările, desfășurate timp de patru ani, au fost zadarnice. În 1896 a obținut numirea la biserica din Pătrăuți, județul Suceava, unde a păstorit până în 1919. După această dată a fost ales consilier consistorial și s-a stabilit în

Cernăuți. Fiind bolnav, și-a cerut pensionarea, în 1924. Moare la 16 martie 1927 și odihna veșnică și-o găsește în cripta familiei din cimitirul Cernăuți.

Personalitatea și opera preotului C. Morariu au rămas, până astăzi, puțin, și doar parțial, cunoscute. Vremurile, pentru cultura română, n-au fost faste pentru partea aceasta de Românie, au devenit chiar potrivnice. De aceea, publicarea volumului *Cursul vieții mele. Memorii* credem ca va fi îndemn și exemplu în vederea editării operei integrale a lui C. Morariu. Prof. univ. dr. M. Iacobescu i-a sintetizat și apreciat importanța, judecându-i opera în toată diversitatea sa: „Fiind, deopotrivă, preot, poet, traducător, istoric, îndrumător și animator cultural, ziarist, ctitor de revistă, apărător și propovăduitor al limbii române, inițiator al unor instituții culturale și morale, activitatea sa remarcabilă impresionează și-i ilustrează personalitatea ca sumă a acestor preocupări, toate de odată”²⁶.

Cunoscător profund al vieții țăranilor, C. Morariu le-a fost păstor creștin, apărător în fața asupritorilor, cârmuitor spre însușirea culturii prin școală. *Gazeta „Deșteptarea”* (1 ianuarie 1893–7 noiembrie 1904), scrisă în cea mai mare parte, mai ales în primii trei ani, de C. Morariu, devine tribună a satului românesc. Și azi, credem, poate fi dată ca model pentru orice publicație destinată țăranilor. Conținutul era adecvat cerințelor vieții satului românesc de atunci: istoria lumii și a țării, agricultura, economia, comerțul, biserica, moravuri și năravuri, morala și justiția, instituțiile statului în raport cu satul românesc, știri despre românii de pretutindeni etc.

Citind *Cursul vieții mele*, până la procesul Arboroasei, cu prezentarea satului, șotiile cu surorile și prietenii megieșilor, pățaniile de la școala din sat, apoi cele de la școlile din Suceava și plecarea la Cernăuți, îți vin în minte *Amintirile...* lui Creangă și stabilești analogii fără să vrei; îți dai seama cât de unitară era, și este încă, structura social-economică și spirituală a satului românesc. Mama lui Constantin, Maranda, parcă e copie leită a Smarandei – mama lui Nică; fiul nu o vede odihnindu-se niciodată. Lumea școlară, reflectată în carte ca un mozaic

²⁶ C. Morariu, *Cursul vieții mele. Memorii*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998, p. XXX.

etnic, cerea elevilor români eforturi intelectuale deosebite; ei trebuiau să învingă piedici de tot felul, să se adapteze unor condiții de viață străină, să își apere cu încăpățănare demnitatea de român. În acest segment al amintirilor întâlnim multă seninătate, bucurie și duiosie, o atmosferă oarecum relaxantă, încântătoare.

Hirotonit preot în 1878, C. Morariu și-a început lungul „curs” al unei cariere în desfășurarea căreia nu a făcut compromisuri, nu s-a abătut de la credința creștin-ortodoxă; a servit, cu toată dăruirea, adevărul, dreptatea și frumosul, puse în slujba neamului său. Chiar din primele zile de la prezentarea la post în Toporăuți, sat românesc rutenizat, tânărul preot a înțeles drama acestuia în toate amănuntele: ținut în ignoranță, sărăcie, înșelat de toți, mințit. Nepăsarea preoților față de suferințele sătenilor l-au mâhnit și revoltat. La o înmormântare, parohul Kaliwski l-a pus să citească înaintea casei decedatului, sfânta evanghelie a Învierii. Sfârșind acest moment de ritual, parohul l-a întrebat, în limba germană: „Și d-ta crezi în cele ce le-ai citit?” Apoi, râzând, i-a spus: „Aceasta-i o fabulă”.

Spre sfârșitul vieții, credință sinceră a găsit-o printre enoriașii săi săteni. Pentru a preveni situații ca cea de mai sus, recomandă multă grijă la primirea în Facultatea de Teologie a candidaților. Pentru preot, preceptele creștine nu trebuie să fie subiecte de discuții academice, ci imperative ce trebuie îndeplinite, cu toată ființa, în viața de zi cu zi.

Trăind cea mai îndelungată parte a vieții în sat, C. Morariu a observat nemijlocit presiunea limbilor alogenilor, în special a celei rutene, asupra limbii române, presiune exercitată prin ademeniri, uneori ridicole, și mijloace de constrângere. Apărării limbii i-a acordat cea mai mare parte a muncii sale, muncă îndârjită, fără răgaz. Cerea tuturor românilor să folosească limba română și în relațiile cu autoritățile, în scris și oral, argumentând că protejarea limbii etniilor din satul austriac era prevăzută prin legi: arăta care sunt aceste legi, cita articolele care prevedeau acest lucru. Prin conferințe, prin sfaturi, prin studii, prin apeluri adresate românilor bucovineni, disperat, a atras atenția asupra pericolului pierderii identității naționale: „Limba e viața unui popor. Cum își pierde limba, pierdut e și el”.

C. Morariu exemplifică, în scopul susținerii acestor idei, cu fapte

reale, întâmplări din viață. O săteancă din Roșă s-a adresat preotului în ucraineană. Acesta o roagă, cu insistență, să-i vorbească românește. La scenă a asistat și un student teolog din Roșă care, surprins de încăpățânarea femeii, i-a spus preotului că o cunoaște și știe că acasă vorbește românește. Atunci ea își motivează refuzul de a vorbi românește în felul următor: „Vândusem odată lapte unui domn din Cernăuți. Domnul acela mi-a ținut într-o zi o cazanie frumoasă și mi-a zis că numai acela poate să aibă parte de rai și de împărăția cerului care vorbește în casa sa limba rusească, adecă limba lui Dumnezeu. Iară cine vorbește limba țigănească, adecă cea românească, acela va sta afară, la poarta raiului, ca câinii, și Dumnezeu s-a feri a-l lăsa în rai, cum ne ferim noi astăzi a-i lăsa pe țigani în ogrăzile noastre. De atunci mă feresc a vorbi în limba românească, împreună cu soțul meu și cu copiii mei, și tot așa face și o vecină de ale mele”²⁷. Relatări de felul acesta, destul de numeroase în carte, îi sporesc acesteia caracterul literar.

Viața preotului cărturar Constantin Morariu, împlinită pe tărâm cultural, dăruită cu mulți copii, s-a bazat pe credința puternică în Dumnezeu, pe înțelegere și dragoste între soți și, lucru de căpetenie, n-a fost robită de patima îmbogățirii.

²⁷ *Ibidem*, p. 65.

Familia Nandriș în istoria Bucovinei

Familia Nandriș își are obârșia în comuna Mahala, de lângă Cernăuți. În pofida numelui său, cu rezonanță turcească, satul este o străveche localitate românească, ce se numea, pe vremea lui Ștefan cel Mare, Ostrița.

După un secol și jumătate de stăpânire habsburgică, satul a reușit să-și păstreze limba, portul și obiceiurile. Sub stăpânirea austriacă chiar și primarul satului (vornicul) a fost pentru mulți ani, un țaran român, ceea ce era o excepție pentru acele vremuri. Era un om înstărit, respectat de întregul sat, exemplul de vrednicie și cinste, pe numele său Vasile Lazăr (1837–1913). De la acesta a venit o parte din zestrea genetică a familiei Nandriș, deoarece unica sa fiică, Maria (Măriuca), s-a căsătorit cu Dumitru Nandriș și a devenit mama celor șapte copii ai familiei Nandriș: șase băieți (Ion, Vasile, Grigore, Gheorghe, Florea, Tudor) și o singură fată (Anița)

Prin această căsătorie Dumitru Nandriș și-a rotunjit binișor averea și își făcea planuri mari de viitor, având nădejde în ajutorul celor șase feciori care-i umpluseră curtea. Planul lui însă, nu s-a potrivit cu dorința copiilor.

Tradiția a fost ruptă chiar de primul copil, Ion. Acesta, deși a avut o copilărie fericită și un viitor asigurat, lângă averea tatălui său, a hotărât – nimeni nu știe de ce – să părăsească paradisul copilăriei. Când a împlinit 14 ani (1904) se înscrie la Liceul German Nr. 1 din Cernăuți, numit, după război, „Aron Pumnul”.

Decizia acestui copil de a pleca la învățătură, a schimbat destinul întregii familii, deoarece alți cinci frați i-au urmat exemplul, plecând spre școlile din Cernăuți.

În ograda lui Dumitru Nandriș n-au mai rămas decât doi copii:

Florea și Anița. Dar nici ei nu se vor bucura de averea părinților lor, viața oferindu-le un destin tragic. Să urmărim pe scurt traiectoria vieții, celor care au hotărât să plece la învățătură.

Ion Nandriș

Copilul cel mai mare, Ion, după ce a terminat liceul în Cernăuți, în 1911, pleacă la Viena pentru a studia medicina. Peste un an, „când Aurel Vlaicu a sosit la Viena pentru a lua parte la concursul internațional de aviație (Aspern, 23–30 iunie 1912), s-a aflat printre cei care l-au întâmpinat. Stimulat de acesta s-a instalat, într-o după amiază, în aparatul Vlaicu II «pe o scândură așezată în spatele lui, printre sârmele avionului» și a zburat deasupra orașului muzicii. Plăcut la înfățișare, cu respect pentru tradiții și valorile culturale naționale, a câștigat afecțiunea tuturor studenților români și a fost ales președinte al Societății „România Jună” în 13 noiembrie 1913”²⁸. Ion Nandriș avea atunci 23 de ani.

În vara anului 1914, a izbucnit primul război mondial. A fost luat în armată și de două ori este rănit pe frontul din Serbia. Când, la 15 august 1916, România s-a alăturat Antantei, Societatea „România Jună” a fost declarată indezirabilă și Ion Nandriș, în calitate de președinte, a fost somat, în 6 septembrie 1916, să predea arhiva, în vederea desființării acestei societăți.

Pentru a câștiga timp, Ion Nandriș face două recursuri, la 26 septembrie și 3 noiembrie 1916. La 23 ianuarie 1917, Ministerul de Interne austriac dizolvă Societatea „România Jună” și confiscă tot ce se mai găsea acolo .

Ion Nandriș, deși era în atenția poliției, înființează o societate secretă revoluționară. Redăm, în continuare, mărturia unor contemporani ai acestor evenimente: „Astfel, câțiva studenți din Viena, în frunte cu Ion Nandriș înființează o Societate secretă revoluționară. [...] unii membri ai organizației au îmbrăcat ei înșiși uniforme militare și, în septembrie

²⁸ Corneliu Ionescu, *Doctorul Ion Nandriș, ultimul președinte al Societății „România Jună”*, „Viața Medicală”, 1992, p. 42.

1916, pătrund cu primejdia vieții, până aproape de Sibiu unde se purtau lupte grele. Alți membri, îmbrăcați în uniforme militare austriece, se țineau aproape de fronturile germane și informațiile culese le trimiteau în Elveția, unor oameni de încredere, spre a fi folosite în interesul românilor²⁹. Ion Nandriș conducea această organizație secretă, pusă în slujba intereselor românești, îmbrăcat în uniformă militară austriacă, cu acte false, de curier. Se întoarce la Cernăuți, unde găsește o intensă activitate de organizare națională și se pune la dispoziția lui Iancu Flondor și Sextil Pușcariu, care îl trimit imediat într-o periculoasă misiune în Ardeal. Iată ce scrie Sextil Pușcariu în *Memorii*: „L-am trimis pe tânărul student din Viena, Ion Nandriș, pe la Bistrița, în Ardeal. [...] Nandriș avea să dea informații de aici și să ducă ardelenilor vestea că noi am cerut unirea tuturor românilor într-un stat național. [...] om de ispravă, a străbătut până la Bistrița, apoi până la Cluj, unde Amos Frâncu formase Consiliul Național din Ardeal”³⁰.

În Ardeal, Ion Nandriș a câștigat în așa măsură încrederea lui Amos Frâncu, încât acesta i-a eliberat legitimația nr. 23/6 noiembrie 1918, în care scria: „D-l Ioan Nandriș este autorizat, cu deplină putere, de a reprezenta Senatul Național Român din Ardeal, înaintea tuturor autorităților și a poporului român întreg”³¹.

După trei zile de tratative împreună cu Amos Frâncu, inclusiv cu Apatthy, „ungurii, care până atunci nu voiau să audă să împartă administrația cu românii, au cedat, și a treia zi am putut pleca din gara Cluj, cu un tren blindat, cu tricolor pe locomotivă – primul tricolor pe o locomotivă în Ardeal – spre Năsăud, Bistrița”³². În ziua când generalul Zadic intra în Cernăuți, Nandriș aducea vești bune din Ardeal.

Ion Nandriș avea 28 de ani și, din cauza războiului, nu-și terminase încă studiile. De aceea, după Unirea Bucovinei cu Țara, își consideră, pentru moment, misiunea încheiată și pleacă pentru a-și termina studiile la Universitatea din Cluj, apoi în Franța. De altfel, la

²⁹ Moiescu Gheorghe, *Centenarul Societății Academice „România Jună” din Viena, 1871-1971*, Almanahul Parohiei Ortodoxe Române din Viena, 1972, p. 77–84.

³⁰ Sextil Pușcariu, *Memorii*, București, Editura Minerva, 1978, p. 337.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

Paris, în anul 1926, se și căsătorește cu Astra Călugăreanu, fiica prof. dr. Dumitru Călugăreanu. În anul 1927 se întoarce în București, orașul din care era soția sa. Lucrează la Institutul Medico-Legal, ca asistent al prof. dr. Mina Minovici și la Clinica ORL a Spitalului „Filantropia”.

Prețuit mult de prof. Mina Minovici – unii îl vedeau succesorul acestuia – Ion Nandriș a concurat, în luna mai 1929 și a ieșit primul la concursul pentru funcția de medic primar, șef de secție la Spitalului Central din Cernăuți. Este posibil ca decizia sa, de a renunța la postul oferit în București de Mina Minovici, să fi fost influențată și de dorința de a da o mână de ajutor fratelui său Grigore, profesor la Universitatea din Cernăuți, care în acel an (1929) a fost ales președinte al Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina. Mai era, apoi, lumea satelor bucovinene care îl atrăgea ca un magnet. Vom prezenta, în continuare, munca și realizările fraților Nandriș, în cei zece ani cât au fost împreună, în slujba Societății pentru Cultură.

Așadar, Dumitru și Măriuca Nandriș din Mahala, după o așteptare de peste două decenii și-au văzut din nou doi dintre copiii lor întorși aproape de casă. Cu puțin noroc, amândoi au scăpat cu viață din focul războiului. Unul a fost de două ori rănit în Italia, ca soldat austriac, altul, soldat român, a scăpat ca prin minune dintr-o formă gravă de tifos exantematic, contactat pe frontul de la Nămolosa. Din păcate, alți doi copii, plecați și ei la învățătură, au murit prea devreme. Amândoi la vârsta de 33 de ani, amândoi ingineri agronomi. Însăși mama lor, Măriuca, a fost victima bestialității soldaților ruși, care la retragerea frontului, în plină iarnă, au năvălit în curte să-i fure caii. Când Măriuca s-a opus, a fost trântită în zăpadă și bătută cu bestialitate. A rămas infirmă, și nu a mai putut părăsi patul, tot restul vieții. Ca într-un coșmar, îi va fi dat ca, în 13 iunie 1941, în plină noapte, alți ruși să năvălească în casă, pentru a-i răpi unicul ei ajutor, fiica Anița și familia sa, deportându-i în Siberia. A rămas, de atunci, cu o groază nemaipomenită față de ruși, pe care i-a mărturisit-o fiului ei, înaintea celui de al doilea refugiu: „Ionică, eu dacă mai văd un rus, mor”.

Grigore Nandriș

Grigore Nandriș a terminat bacalaureatul în Cernăuți, odată cu izbucnirea primei conflagrații mondiale (1914).

Imperiul Austro-Ungar se cutremura din temelii. În Bucovina, maiorul de jandarmi Eduard Fischer a declanșat o teroare nemaipomenită asupra populației pașnice. Peste tot se înălțau spânzurători. Tinerii, elevi și studenți din toate colțurile Bucovinei, înflăcărați de ideea Unirii, treceau clandestin granița în România, pentru a se înrola în armata română. Imediat după ce și-a dat bacalaureatul, cu diploma de absolvire în buzunar, Grigore Nandriș (ca de altfel și fratele lui Vasile) a trecut clandestin granița în România și a ajuns în București. În toamnă a primit ordinul să se prezinte la școala militară din Botoșani, la Regimentul 37 infanterie.

Grigore Nandriș a fost trimis pe frontul de la Nămolosa, unde a contactat o formă severă de tifos exantematic. În *Jurnalul* său, Grigore Nandriș scrie despre acest eveniment. A fost transportat pe jumătate mort, spre locul de triaj, de bunul său camarad Ștefan Ieșan.. În acest timp, într-un spital din Viena, zăcea fratele său Ion, soldat și el, dar în armata austriacă, rănit a doua oară pe frontul din Serbia.

După trei ani de armată grea, Gr. Nandriș este demobilizat și își reia studiile în București, unde, alături de vechi prieteni, îi are colegi pe D. Caracostea și Sterie Enăchescu. După sfârșitul războiului, devine absolvent al Universității din București. În toamna anului 1919 a fost numit, pentru scurt timp, profesor suplinitor la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București. A plecat apoi în străinătate pentru perfecționare în specialitatea sa. În 1920 s-a oprit la Viena, unde sosise și fratele său Ion.

După doctorat, Gr. Nandriș se reîntoarce pentru scurtă vreme în Cernăuți (1923), unde funcționează ca profesor la Colegiul pregătitor din Cernăuți. Ar fi dorit să intre în Universitate, ca suplinitor la catedra vacantă de slavistică, dar pătrunderea în lumea universitară, oricât de strălucite studii ar fi avut, nu era ușoară pentru un simplu fiu de țăran. De aceea, în 4 iunie 1923, a cerut sprijinul profesorului Sextil Pușcariu. Acesta își amintește, în *Memorii*: „Tot ieri m-a contactat tânărul Nandriș,

care a studiat slavistica la Cracovia. Deși e băiat bun, îmi spunea că nimeni nu-l sprijinește (sic!) ca să poată pleca și el, după doctorat, pentru un an, la Paris, iar la Universitate, deși e catedra lui Kaluzniacki vacantă, nu i se dă suplینirea”³³.

Se vede că intervenția la Sextil Pușcariu a fost eficientă, deoarece, peste câteva luni, i se acordă o bursă de 2 ani (1923–1925) la Școala Română de la Fontenay-aux Roses, unde a fost coleg cu C. C. Giurescu și Basil Munteanu, care i-au rămas prieteni buni toată viața.

În timp ce-și desăvârșea studiile de slavistică în Franța, la Cernăuți se trăgeau sforile pentru a fi înlăturat dintre candidații la concurs, pentru ocuparea postului vacant, la catedra de slavistică. Gr. Nandriș era considerat un candidat cu șanse. Profesorul I. Nistor, rectorul Universității din Cernăuți, avea însă un alt protejat. De aceea, îi trimite o scrisoare în Franța, prin care-i cerea, nici mai mult, nici mai puțin, decât să abandoneze studiul slavisticii și să se apuce de altă specialitate (indoeuropeana). Gr. Nandriș intuiește intenția sfătuitorului său și respinge propunerea lui I. Nistor de a-și începe cariera în altă specialitate.

În anul 1925, la vârsta de 30 de ani, Gr. Nandriș se reîntoarce în țară, cu studiile terminate și se stabilește definitiv în Cernăuți. Funcționează, pentru scurt timp, ca profesor secundar la Școala Normală din Cernăuți, deoarece scoaterea la concurs a postului la catedra de slavistică era tergiversată.

Pe data de 1 noiembrie 1926, este numit profesor de slavistică la Universitatea din Cernăuți. Avea 31 de ani. Lecția inaugurală, *Unitatea lingvistică a popoarelor slave*, a fost susținută la 18 ianuarie 1927. Anul 1926 a fost dureros și pentru faptul că în acel an a murit fratele său Vasile, adus acasă chiar de Grigore, de la o clinică din Cluj.

Format în spiritul concepțiilor marilor profesori și savanți de la Universitatea din București (I. Bogdan, O. Densușianu, N. Iorga, V. Pârvan), Gr. Nandriș a devenit adeptul fidel al unei depline obiectivități a savantului devotat adevărului.

³³ Ion Nandriș, *Satul nostru Mahala din Bucovina*, Sibiu, Casa de Presă și Editură „Tribuna”, 2001, p. 371.

O dată cu stabilirea sa în Cernăuți, se încheie primul ciclu de 30 de ani din viața profesorului Grigore Nandriș. Perioada următoare (1925–1940) a fost cea mai luminoasă din viața sa. În acest deceniu și jumătate, ca dascăl și ca președinte al prestigioasei Societăți pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, a dat tot ce a avut mai bun pentru neamul său.

Grigore și Ion Nandriș în slujba Societății pentru Cultură (1929 - 1944)

În anul 1929, tânărul profesor universitar Grigore Nandriș, este ales președinte al Societății pentru Cultură, în *circumstanțe dificile pentru Societate*³⁴.

Grigore Nandriș a acceptat propunerea de a conduce lupta pentru recucerirea Societății pentru Cultură din mâinile unor oportuniști, care o duceau în derivă.

În anul 1929 se mută în Cernăuți și fratele său, dr. Ion Nandriș, pentru a-i da o mână de ajutor. Vor forma, pentru tot restul vieții, un cuplu de muncă și sentimente rar întâlnit, comparat de N. Corlăteanu cu „Dioscurii”.

În cei zece ani cât au rămas împreună la Cernăuți, (1929–1940),

³⁴ Iată cum relatează un contemporan al său situația acesteia: „După Unirea Țărilor Române din 1918, a urmat un timp de adaptare la noua situație [...]. Și au mai existat și tendințe de subordonare unui politicianism și meschin și incorect. Ca urmare, averea Societății a fost acaparată de persoane care i-au pricinuit grele daune materiale, însumând milioane, urmate de anihilarea activității tradiționale și de pierderea prestigiului din trecut. A fost pierdut un timp valoros, de mai bine de un deceniu, până când s-a produs inevitabila reacțiune pentru înscăunarea vechilor virtuți în profanatul lăcaș al Societății. În fruntea acestei mișcări se afla în 1929, Grigore Nandriș din Cernăuți, sprijinit de majoritatea absolută a bucovinenilor. Societatea condusă de Grigore Nandriș devine din nou o instituție încadrată cu oameni de mare onestitate [...] și se transformă într-un atelier de muncă neîntreruptă și neplătită, pentru cei care au condus-o”. Cf. Octavian Lupu, *Societatea pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina. Oameni și fapte pentru izbânda unei credințe*, 1979 (mss).

frații Ion și Grigore Nandriș, au muncit cu devotament și dezinteres, pentru restabilirea prestigiului de altădată al Societății pentru Cultură și pentru aducerea spre lumină, prin cultură, a satului românesc.

Concepția care a stat la baza activității lui Grigore și Ion Nandriș, este exprimată în *Raportul Comitetului pe anul 1934–1935*: „Avem convingerea că, în noua eră istorică în care trăim, *datoria primordială a intelectualilor este să contribuie la ridicarea satelor. Prin ridicarea culturală și economică a satelor vom cuceri orașele*, înstrăinate prin vitregia vremurilor trecute. În activitatea culturală la sate trebuie respectată tradiția vieții sătești, omenia și ceea ce este bun în această viață sătească milenară, aducându-i ce-i poate fi de folos practic și ce poate promova interesul multilateral pentru viață, întărindu-i în mare solidaritate religioasă și națională a neamului”³⁵. (s. n.). Pentru a realiza un nou model de activitate culturală la sate, înființează o secție a societății în Mahala, satul lor natal, al cărei președinte devine chiar fratele său, dr. Ion Nandriș (1935).

După ce s-a sfătuit cu bătrânii satului, Ion Nandriș, inițiază o perseverentă activitate de revigorare culturală, socială și economică a satului, având la bază munca, cinstea și dezinteresul personal. Doi ani mai târziu, cu ajutorul conducerii societății din Cernăuți, ridică în Mahala o spațioasă Casă de Cultură (Casa Națională), având o sală pentru manifestări culturale cu 400 de locuri și încă alte șase încăperi cu diferite destinații. La construirea Casei Naționale au participat, cu multă dăruire, sătenii din Mahala. Sfințirea sa, în 24 octombrie 1937, a constituit un adevărat eveniment, la care a participat populația din satele vecine. Au fost de față și membrii din conducerea Societății pentru Cultură din Cernăuți, în frunte cu președintele ei, Grigore Nandriș. La Mahala, Gr. Nandriș a organizat și o bibliotecă, care, în anul 1938, avea 615 cărți cu 102 cititori. În sala de lectură se citeau ziare și se făceau audiții radio. Pentru tinerele fete din sat a organizat cursuri de menaj, care au contribuit la diversificarea alimentației în sat, precum și un atelier de țesut covoare românești și persane, condus de un meșter armean, în care au lucrat, în 1938, 72 fete timp de 7 650 zile. Muzeul satului, conținea

³⁵ *Raportul general al Comitetului pe anul 1934–1935*.

201 piese, îmbrăcăminte veche, cusături noi și vechi. Înființarea unei Cooperative de Consum sătești, precum și unor ateliere de fierărie, tâmplărie, dogărie, rotărie, cărămidărie, cu ucenici din sat, au oferit locuri de muncă pentru săteni și au schimbat viața economică a satului.

Prin activitățile socio-culturale și economice organizate cu tact, cu răbdare și perseverență, dar și cu profunda cunoaștere a sufletului țăranului bucovinean, Gr. Nandriș a reușit să trezească sătenilor interesul pentru cultură și, în câțiva ani, a schimbat viața satului.

În timp ce Ion Nandriș sfințea Casa Națională în Mahala (24 octombrie 1937), la Cernăuți, fratele său Grigore, punea Uricul de fundație al mărețului Palat Cultural al Societății (26 octombrie 1937). Câștigarea bătăliei pentru construirea Palatului Cultural din Cernăuți (azi Casa Ofițerilor Ucraineni) a fost o operă grea, care a pus la încercare forța de luptă și rezistența morală a lui Grigore Nandriș, ca președinte al Societății pentru Cultură. Construirea Palatului a fost, poate, cea mai grea, dar și cea mai măreață izbândă a lui Gr. Nandriș, ca președinte al societății.

Redăm, în continuare, mărturisirea doctorului Octavian Lupu, referitoare la aceste evenimente: „Palatul Cultural din Cernăuți a fost treapta cea mai înaltă la care s-a ridicat, între cele două războaie mondiale, spiritul creator al românismului bucovinean în epoca Societății, neegalat în nici o altă provincie românească. În fruntea făuritorilor apar luminoase trei nume: Iancu Flondor, Grigore Nandriș și mitropolitul Visarion Puiu. Dar împlinirea a fost opera lui Grigore Nandriș, prin inepuizabila sa energie de creație și nemărginita sa iubire onestă pentru neamul său” (s. n.)³⁶.

La această bătălie I. Nistor a fost de cealaltă parte a baricadei. Vanitatea a fost, în acest caz, mai mare decât înțelepciunea și de aceea politica nu și-a putut găsi locul alături de cultură și biserică. Timpul însă le așează pe toate la locul lor. În perspectiva timpului, cei doi – fiecare cu firea sa – rămân două personalități remarcabile pentru cultura și istoria Bucovinei.

Sub președinția lui Grigore Nandriș, timp de 12 ani, Societatea

³⁶ Octavian Lupu, *op. cit.*, p. 34.

pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, a desfășurat o intensă activitate culturală, prin organizarea de prelegeri la „Universitatea Liberă” din Cernăuți, înființarea de filiale ale Societății în aproape toate satele bucovinene, construirea, în 1937–1940, a Palatului Cultural din Cernăuți. Societatea dispunea și de o tipografie, un internat pentru elevii români și de un cinematograf. La Roșă-Stânca, de lângă Cernăuți, a funcționat, mai mulți ani, „Universitatea Țărănească”, care sprijinea mișcarea de regenerare culturală a poporului.

În luna mai 1940 moare Dumitru Nandriș, tatăl fraților Nandriș. La înmormântarea sa, întreaga familie s-a întâlnit, în casa părintească, într-o atmosferă de înțelegere și solidaritate familială. Toți frații erau oameni realizați, cu visele aproape împlinite. Doctorul Ion Nandriș era mulțumit că noul model, de ridicare a satului prin cultură, conceput de el, a dat roade. Grigore ajunsese la apogeul carierei sale profesionale și sociale. Fratele cel mic, Tudor, a terminat studiile universitare și a devenit medic. Florea era gospodar înstărit, cu mulți copii sănătoși în curte. Anița tocmai își terminase casa, făcută cu trudă, împreună cu soțul ei Chirică, și aveau împreună trei copii, la vârsta adolescenței.

Alături de ei, populația acestui colț de țară trăia bucuria celui de al 22-lea an de viață românească, după cei 143 de ani (1775-1918) petrecuți sub stăpânire străină. Părea că lumea a intrat în sfârșit, pe un făgaș sănătos, de prosperitate și stabilitate durabilă. De unde să bănuiască bieții oameni că, departe de ei și pe ascuns, la Moscova, în noaptea de 23 august 1939, s-a încheiat un târg secret între Hitler și Stalin, care a pecetluit soarta lor.

Bomba cu explozie programată, amorsată de Stalin și Hitler, a ajuns la ceasul exploziei. Astfel, la 28 iunie 1940, în acea atmosferă de tihnă și optimism pentru viitor, a căzut, ca trăsnetul din cerul senin, vestea incredibilă a ocupării Nordului Bucovinei de către Uniunea Sovietică. Ultimatumul impunea ca cedarea Bucovinei să se facă în câteva zile. Invadarea era iminentă. Totul s-a năruit, totul avea să fie înghițit de puhoiul roșu.

Oamenii, speriați și dezorientați, au luat drumul pribegiei. Ion Nandriș descrie în cuvinte dramatice despărțirea de satul său, de munca sa, de țărani pe care i-a iubit atât de mult. Dar dintre toți, cele mai

sfâșietoare clipe, le-au trăit cei doi țărani ai familiei – Florea și Anița – legați de casă și moșie cu tot sufletul lor. De la un ceas la altul viața lor s-a ruinat. Vestea de necrezut a invaziei rusești a avut într-adevăr efectul unei bombe. Și-au încărcat, la repezeală, familiile într-o căruță și au pornit spre granița României, lăsând totul pradă invadatorilor.

În căruța cu care fugeau spre graniță, cuprinși de groază, s-au adunat 11 suflete, dintre care 7 copii și bunica lor infirmă, întinsă pe fundul căruței, pe un braț de fân. Lipsa un singur om: Chirică, soțul Aniței, care urma să-i ajungă din urmă. Acesta a ajuns în Comuna Godinești, lângă Herța, unde familia a făcut un popas. Și aici s-a petrecut drama. Chirică nu a avut forța morală pentru a se despărți de avere și a venit hotărât să-i întoarcă acasă. A urmat o discuție foarte aprinsă între capii celor două familii – între el și Florea – pentru a-l convinge să se întoarcă. Atunci când, după ore întregi de discuții, Florea a refuzat categoric să se întoarcă din drum, rugămintele presărate cu lacrimi de la început, au fost înlocuite cu un limbaj violent și foarte dur. Florea a rămas neclintit în hotărârea lui. Cele două familii, inclusiv mama sa, soția și copiii lui, s-au întors acasă, în timp ce Florea a plecat de unul singur, pe jos, peste dealuri, în România. A renunțat la tot ce avea în schimbul libertății. Este greu de explicat de unde această clarviziune, la un țaran de 39 de ani. Această decizie i-a salvat viața lui și a familiei sale. Bietul Chirică a plătit cu viața slăbiciunea sa, iar Anița și copiii săi au suportat calvarul Siberiei, timp de aproape 20 de ani. Ce consecințe catastrofale pot avea unele decizii în viața omului !

După refugiul din 1940–1941, Ion Nandriș s-a întors în Cernăuți și, în 1942, a fost ales președinte al Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, succedându-i fratelui său Grigore, funcție pe care o deține până în anul 1944. Obiectivul pe care și l-a propus Ion Nandriș, în aceste vremuri de cumpănă a fost să redea poporului român din Bucovina veche încredere în Societatea pentru Cultură.

Ion Nandriș nu a uitat nici de satul său natal. De fapt primul său drum, după reîntoarcerea din refugiu, îl face la Mahala (14 iulie 1941). Peste sat trecuse infernul ocupației sovietice. Totul era devastat. Figurile luminoase ale sătenilor au dispărut. Toată lumea era stăpânită de groază, după masacrul de la Lunca (6 februarie 1941), în urma căruia peste 400

de țărani au fost omorâți la frontieră. Au urmat deportările din noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, când un sfert din populația satului a dispărut fără urmă printre ghețurile Siberiei. Între cei deportați era și sora sa, Anița cu cei trei copii ai săi. Soțul ei, Chirică, a fost separat de familie și ucis de KGB.

A urmat al doilea refugiu al familiei Nandriș. Era vineri, 24 martie 1944, ziua plecării pentru totdeauna de pe meleagurile Bucovinei. Toată lumea trecea din nou prin momente de panică. Ion Nandriș a venit în satul său Mahala pentru a-și lua rămas bun. Primar în sat era fratele său Florea, rămas singur în casa părintească, după ce familia sa a fost evacuată ceva mai devreme. A urcat la cimitirul din deal, pentru a-și lua rămas bun de la cei care rămâneau aici pentru vecie. A spus un *Tatăl Nostru*, a luat o mână de țărână de pe mormintele celor dragi și s-a întors în grabă la Spitalul Central din Cernăuți, pentru a-și organiza plecarea.

Părăsind primăria, Florea are inspirația să ia *Listele originale cu familiile deportate în Siberia, în iunie 1941*. A salvat, astfel, de la distrugere documente unicat, ce dovedesc incontestabil, sălbăticia bolșevică pe aceste meleaguri. După câte știm, acestea sunt singurele *Liste originale*, cu deportările din Bucovina, care s-au păstrat. După câteva ore, totul a fost înghițit de invadatori. Tancurile rusești au adus cu ele și noii stăpâni. În scurt timp, Casa Națională a devenit „Dom Culturii”, Casa de Ocrotire a devenit azil pentru copii debili mintal din Ucraina, gospodăria lui Florea Nandriș s-a transformat în sediul colhozului, iar casa familiei Nandriș a fost grajd pentru înșămânțat vite.

Probabil că bunicul, Dumitru Nandriș, s-a răsucit în mormânt văzându-și casa pângărită și pe cei mai ascultători copii ai lui – Florea și Anița – care au rămas lângă el, loviți de soartă cu atâta cruzime. Într-adevăr, amândoi au avut un destin de excepție. Anița a fost deportată pentru 20 de ani în Siberia iar Florea va părăsi pentru totdeauna gospodăria și întreaga avere, plecând în pribegie cu cinci copii mici, pentru tot restul vieții. De la o zi la alta, fostul primar al satului Mahala a trecut de la situația unui gospodar de frunte, la aceea de muncitor zilier, suportând umilințe fără număr, trudind din greu pentru a-și întreține cei cinci copii, printre străini.

Acestea au fost efectele concrete, dramele provocate de Pactul

Ribbentrop-Molotov, în familiile și satele românești din nordul Bucovinei.

În Cernăuți, Ion Nandriș a terminat evacuarea spitalului. A rămas ultimul, așa cum rămâne căpitanul pe vaporul care se scufundă. În miez de noapte „am ieșit din birou, cu bătrânul administrator Petre Hulubaș și-am făcut amândoi o plimbare – pentru cea din urmă oară – pe toată întinderea spitalului, ca un fel de rămas bun. [...] La un moment dat, bietul Hulubaș s-a oprit din mers, m-a prins de braț și, cu un glas ce nu se poate uita îmi spuse: «Nu-i păcat de munca noastră, domnule director?». «Nu, Hulubaș, nu-i păcat. Nu-i păcat de nimic ce poate face omul ca faptă bună», i-am răspuns. Noi plecăm, dar rodul muncii noastre rămâne între realizările românești de aici. Vor fi de folos oamenilor noștri care rămân, vor fi o mărturie a vredniciei noastre, și o mustrare pentru străinii de mâine, căci poimăine nu se știe ce poate fi»³⁷. „Cerule din partea de apus a Cernăuțiului era – pe o mare întindere – o pată roșie. Depozitul de benzină și fabrica de bere ardeau cu furie»³⁸. Ion Nandriș și-a întârziat, cu bună știință, cât mai mult plecarea. A ieșit pe poarta spitalului la ora două și zece minute, noaptea. „În urma noastră a rămas întunericul ce ascundea capitala Bucovinei, Cernăuți, cu pete mari de foc pe cer, în partea de apus a orașului»³⁹.

Cel care, în tinerețe, a luptat, riscându-și viața pentru eliberarea Bucovinei de sub stăpânire străină, apoi a muncit o viață pentru prosperitatea acestui colț de țară, o părăsea acum, în miez de noapte, pentru totdeauna. Mai târziu, Ion Nandriș avea să scrie, cu tristețe: „Gândul meu nu s-a potrivit cu vremurile”.

La capătul celălalt al Europei, fratele său, Gr. Nandriș și-a propus să înceapă munca în Anglia, fără a bănuși ce-l aștepta. A doua zi după sosirea sa, pe 10 mai 1940, Germania a invadat Belgia și marea horă a morții europene și mondiale începea. Grigore Nandriș era fără bani, fără slujbă și nu avea știri din partea celor dragi, rude prieteni. În acest „exil” va fi nevoit să rămână până la sfârșitul vieții. Vestea ocupării Nordului

³⁷ Ion Nandriș, *op. cit.*, p. 312.

³⁸ *Ibidem*, p. 313.

³⁹ *Ibidem*.

Bucovinei l-a șocat. Gr. Nandriș s-a trezit, de la o zi la alta, sărac lipit pământului, într-o situație materială poate mai grea decât cea de prin anii 1925, înainte de obținerea titlului de profesor universitar în Cernăuți. În plus se găsea și printre străini.

Primii șapte ani de exil au fost, cu adevărat, infernali. Pentru a-și întreține familia, Grigore Nandriș a căutat cu disperare de lucru. A înaintat cereri oriunde credea că putea găsi un post, dar toate răspunsurile erau negative.

În această perioadă, extrem de grea, Gr. Nandriș este vizitat la Londra (30 august 1946) de academicianul Al. Rosetti. Acesta a fost trimis pentru a-l ademini să se întoarcă în țară. I se oferea o catedră la Universitatea din București. Decizia a fost, desigur, greu de luat, dar a refuzat să se întoarcă, preferând mizeria exilului, în locul regimului comunist de acasă. Credem că decizia lui Gr. Nandriș a fost înțeleaptă deoarece, având în vedere rectitudinea sa morală, reîntors în țară ar fi fost, cu siguranță, deținut la închisoarea de la Sighet.

Nu poate trece neobservată similitudinea dintre deciziile luate de cei doi frați, Grigore și Florea. Acesta din urmă s-a hotărât, în anul 1940, fiind la Godinești, să renunțe la tot ce avea, avere și familie, plecând singur în pribegie, în schimbul libertății.

Gr. Nandriș și-a reluat lupta. I-a fost dat să dea două bătălii pentru obținerea titlului de profesor universitar: una în România, alta pe teren străin, tot atât de ostil. Pentru recunoașterea valorii sale profesionale i-au trebuit șapte ani, în vederea repetării performanței din anul 1926.

Gr. Nandriș a ocupat, timp de 16 ani, această catedră, elaborând atât lucrări de strictă specialitate, cât și numeroase lucrări privind trecutul istoric românesc (legenda lui Dracula, picturile murale de pe bisericile din nordul Moldovei, Pro Basarabia și Bucovina etc.). A participat la nenumărate manifestări științifice internaționale în America, Franța, Spania, Italia, Elveția, Austria, Belgia etc., ridicând glasul cu fermitate împotriva celor ce rosteau neadevăruri la adresa neamului său. Poate și din acest motiv Petre Iroaie, profesor la Universitatea din Palermo, l-a numit „cărturarul rectitudinii”.

În 1959, Gr. Nandriș a întreprins o nouă călătorie de studii la Muntele Athos, împreună cu fiul său, John Nandriș (acesta va deveni

arheolog la Institute of Archaeology din Londra) pentru a cerceta documentele slave, păstrate în arhivele mănăstirești și pentru a studia monumentele de artă de aici. Era un vechi cunoscut al călugărilor, care l-au îndrăgit.

Chiar și departe de țară, Societatea pentru Cultură, a ocupat un loc important în sufletul său. „Legat sufletește de idealurile Societății, Gr. Nandriș i-a purtat făclia în toți anii de exil de după 1940. La aniversarea de 100 de ani de la înființarea Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, Gr. Nandriș a publicat, în diverse ediții din Paris, Londra, Madrid, Cleveland, o serie întreagă de articole, cărți despre rolul și activitatea acestei instituții culturale”⁴⁰.

Cu ocazia centenarului Societății pentru Cultură, (1962), deși avea sănătatea șubredă, s-a deplasat în America, unde a ținut conferințe la New York și în Canada (Cleveland) despre idealurile societății de-a lungul existenței sale.

Gr. Nandriș s-a retras de la catedră în anul 1963, continuând să muncească la definitivarea unor lucrări demult începute. Ultima sa lucrare, *Umanismul picturii murale post bizantine din Estul Europei*, a apărut în limba engleză, în 1970, la Wiesbaden, după moartea sa. A fost tradusă în limba română, în 1985, la București.

În dimineața zilei de duminică, 29 martie 1968, crainicul postului de radio Londra a anunțat că, „în spitalul clinic King College din Londra, a încetat din viață profesor emeritus Grigore Nandriș”.

La moartea sa, profesorul Emil Turdeanu arăta că Nandriș a fost un erudit de o probitate exemplară, un patriot fără defect și a moștenit de la Bucovina sa natală soliditatea și suplețea unei lame de oțel. El a lăsat posterității exemplul unei personalități care a reușit, prin voință, inteligență și muncă, împotriva vitregiilor istoriei, să ajungă de la o catedră de provincie din Cernăuții Bucovinei la unele dintre cele mai prestigioase universități ale lumii, Oxford și Cambridge.

Nu numai lui Grigore i-a fost hărăzită „o viață cu totul ieșită din comun”. Aproape tuturor membrilor acestei familii, viața le-a oferit un destin de excepție, fiind nevoiți să treacă o probă de rezistență morală.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 27.

Fiecare în felul său și-a dat proba de rezistență morală, în funcție de încercările la care viața i-a supus, dar toți au reacționat după același model: cu curaj, cu demnitate și probitate morală.

Lui Toader, cel mai mic dintre ei, i-a revenit sarcina să împlinească dorința fraților săi mai mari și să-i adune pe toți acasă. A construit, în cimitirul din Rădăuți, cripta familiei Nandriș. Aici, în jurul mamei lor, așa cum au dorit, și-au găsit liniștea – măcar după moarte – unii dintre membrii acestei familii de oameni fără astâmpăr, care au luptat cu dragoste, curaj și credință, pentru libertatea și demnitatea neamului lor.

II. FAMILIA ISOPESCU

Dimitrie Isopescu în slujba idealului național

Anii de școală

Familia preotului Constantin Isopescu și a Anei (născută Brăilean) a avut șase copii: Aglaia, Dimitrie, Maria, Emanuil, Gheorghe și Nicolae. Dimitrie s-a născut la 15 octombrie 1839 în satul Frătăuții Vechi⁴¹. A urmat școala primară în orașul Rădăuți deoarece, în aceea vreme, la Frătăuții Vechi, nu funcționa școală primară ci numai învățământ primar, cu dascăli itineranți.

Se înscrie și urmează Gimnaziul superior cezaro-crăiesc din Cernăuți, pe care-l absolvă în anul 1859, avându-l ca profesor de limba română pe cărturarul ardelean Aron Pumnul. Păstrând tradiția familiei, se înscrie la Facultatea de Teologie pe care, din lipsă de vocație, o abandonează după un an de studiu.

Urmează cursurile Facultății de Filosofie din Viena și, la

⁴¹ Josef Wotta, *Zum dreissigjährigen Dienstjubiläum des k.k. Schulrathes u. Directors der Lehrer und Lehrerinnen bildungsanstalt Herrn Demeter Isopescul*, „Bukowiner Pädagogische Blätter”, Czernowitz, XXIII, nr. 12, 23 iunie 1895, p. 182.

absolvire, în 1864, susține examenul de abilitare pentru învățământ la istorie și geografie. Este numit profesor la Gimnaziul superior greco-ortodox din Suceava, unde a funcționat timp de cinci ani (1864–1869). În anul 1869, Dimitrie Isopescu a fost numit membru al primului Consiliu Școlar Național al Bucovinei, iar în luna noiembrie a aceluiași an a fost transferat la Gimnaziul Superior din Cernăuți, pentru a participa nemijlocit la activitatea Consiliului Școlar.

Activitatea de director

În anul 1869, la Cernăuți ia ființă Pedagogiul statului de băieți și fete⁴², respectiv un institut pedagogic. Ministerul pentru Culte și Învățământ, pe baza unui concurs, i-a acordat profesorului gimnazial Dimitrie Isopescu calitatea de director, prin Decretul Imperial din 19 august 1870. Subliniem un fapt mai rar întâlnit în sistemul de învățământ și anume că Dimitrie Isopescu a rămas în fruntea Școlii Normale (Pedagogiul statului de băieți și fete), în calitate de director, timp de 31 de ani (1870–1901)⁴³.

Școala Normală de Învățători a funcționat la început împreună cu Școala Normală Inferioară într-o singură clădire și anume clădirea Școlii principale cu patru clase primare din Schulgasse (Strada Școlii). Până la înființarea Pedagogiului de băieți și fete (Școala Normală), învățătorii pentru școala poporală erau pregătiți într-o școală de preparatori, cu durata de doi ani, după care urmau un curs de formare de un an, în afara anului școlar. Acest curs se desfășura la Școala romano-catolică de preparatori. Aceasta era „grija” autorităților austriece pentru problemele învățământului primar din Bucovina.

La Școala Normală au fost primiți, pentru anul I, 15 candidați. La Școala reală inferioară erau 17 elevi în clasa I și 14 în clasa a II-a, iar la

⁴² Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea*, București, Editura „Saeculum”, Editura „Vestala”, 1999, p. 447.

⁴³ George Galan, *Școala Normală din Cernăuți (125 de ani de la înființare)*, „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți, București, II, 1995, nr. 1 (5), p. 95.

Școala de instrucție pentru băieți erau 196 copii. Prin urmare această școală funcționa cu 242 de elevi.

Dimitrie Isopescu cunoștea situația grea în care se aflau școlile, în primul rând privind pregătirea cadrelor didactice. În anul școlar 1871/1872, tânărul director Dimitrie Isopescu, așa cum prefera să-l numească toată lumea, a fost primit în audiență, în timpul unei vizite la Viena, de Excelența Sa, ministrul pentru Culte și Învățământ, dr. Karl Stremayer, prilej cu care a primit aprobarea pentru a deschide, începând cu anul școlar 1872/1873, Școala Normală pentru învățătoare.

La 14 octombrie 1872, a avut loc deschiderea festivă a anului școlar la acest institut la care au fost înscriși 22 elevi. Sala de clasă a fost pusă la dispoziție de către autorități la Școala de fete din Landhausgasse. Prin decretul Înalțului Consiliul Național Școlar, din 8 decembrie 1872, se aducea la cunoștința direcțiunii că Ministerul pentru Culte și Învățământ a hotărât ca durata cursului de formare la Școala Normală pentru învățătoare să fie de patru ani.

Cunoscând gradul de pregătire al elevilor care doresc să urmeze *Pedagogiul*, Dimitrie Isopescu înaintează un raport Ministerului Cultelor și Învățământului pentru înființarea unei clase pregătitoare pe lângă Școala Normală, ceea ce s-a și întâmplat în scurt timp.

La Școala Normală s-a simțit nevoia educației practice. Direcțiunea școlii a trimis autorităților un nou raport prin care cerea ca, pe lângă Institutul pentru învățătoare, să se deschidă și o școală pentru instruirea fetelor. Așa se face că, prin decretul din 30 ianuarie 1875, la Școala Normală se deschid cursurile clasei I a Școlii de fete, ca instituție de stat cu durata de patru ani. În același an s-a înființat și grădinița de copii.

În anul școlar 1877/1878, *Pedagogiul* avea următoarea structură, deja foarte avansată organizatoric și pedagogic: Școala Normală, anii I–IV, cu 107 candidați (elevi); clasa pregătitoare – 27 candidați; Școala de instrucție pentru băieți, clasele I–IV, cu 181 elevi; Școala Normală pentru învățătoare, anii I–IV, cu 101 candidate; Școala de instrucție pentru fete, clasele I–IV, cu 155 eleve și grădinița, cu 78 copii.

Dimitrie Isopescu a făcut și alte demersuri pedagogice, dintre care le amintim pe cele mai importante: introducerea, începând cu anul școlar

1882/1883, a practicii, la grădinița de copii, pentru candidatele înscrise pentru posturile din învățământ; au fost cuprinse în program lecțiile de pian și orgă pentru candidatele de confesiune romano-catolică și evanghelică și lecțiile de cântec bisericesc și coral pentru candidatele de confesiune greco-catolică; studiul obligatoriu al metodelor de predare, pentru elevii orbi și surdo-muți, pentru candidatele anului IV. Din anul școlar 1889/1890 s-a introdus un nou curs pregătitor de lucru manual pentru învățătoare și, în 1890 (22 iulie–24 august), s-a organizat un curs de „îndemănare” (abilitați practice) pentru învățători, curs condus de învățătorul Josef Seliger, de la Școala Populară din Viena. Ulterior, acest curs s-a transformat în obiect de studiu opțional pentru toți candidații din anul I de la Școala Normală. Consiliul Școlar Național al Bucovinei, prin decretul din 24 aprilie 1891, i-a acordat consilierului școlar Dimitrie Isopescu un concediu de patru săptămâni, în vederea efectuării unei excursii de studii la școlile din țară, pentru a constata cum s-a introdus și ce rezultate are obiectul abilitați practice. Impresiile studiului au fost publicate în revista „Bukowiner Pädagogische Blätter” – „Foi pedagogice bucovinene” (an XX, nr. 21, 22, 23, 1892)

Un moment distinct în evoluția acestei școli din Bucovina l-a constituit darea în folosință, în 1887, a clădirii Școlii Normale, clădire frumoasă, cu spații adecvate formelor de învățământ și deplin funcțională.

Școala Normală a continuat să se dezvolte: pentru anul școlar 1894/1895, bunăoară, la Școala Normală s-au înscris 150 candidați; la clasa pregătitoare – 72 elevi; la Școala de instrucție pentru băieți – 174 elevi; la Școala Normală pentru fete, pentru anul II și IV – 87 candidați; la Școala de instrucție pentru fete – 190 elevi; la grădiniță – 67 copii.

La 28 iulie 1894 a avut loc sărbătorirea a 25 de ani de existență a Institutului Pedagogic din Cernăuți pentru învățători și învățătoare, prilej cu care au fost elogiate și meritele consilierului școlar Dimitrie Isopescu. La această aniversare s-a subliniat că, la Institutul Pedagogic, au absolvit 500 de tineri învățători și învățătoare și 366 de ucenici.

În anul următor, la 19 decembrie 1895, împăratul, „prin mărinimoasa-i hotărâre”, i-a acordat consilierului școlar Dimitrie Isopescu Crucea Cavalerilor, Ordinul „Francisc Joseph”, în semn de

apreciere a activității sale rodnice și îndelungate. „Domnul consilier școlar Dimitrie Isopescu este al treilea om al școlii din Bucovina care a fost considerat demn de a primi această distincție”, se arăta în „Bukowiner Pädagogische Blätter”⁴⁴.

Alături de activitatea didactică și de cea de director, Dimitrie Isopescu a lucrat și în calitate de președinte, timp de 28 de ani, al Asociației Naționale a Învățătorilor din Bucovina (Asociație înființată din inițiativa sa). A fost membru al Consiliului Școlar Național al Bucovinei, membru în Comisia Centrală de la Viena pentru conservarea monumentelor de istorie și artă din Bucovina și, din 1877, inspector pentru școlile primare românești.

„Activitatea neobosită și plină de succes a domnului consilier școlar Dimitrie Isopescu, în calitate de profesor și director, nu a rămas neobservată de autoritățile școlare. Majestatea Sa cezaro-crăiască și apostolică, prin Decretul Imperial din 9 aprilie 1886, i-a acordat directorului Institutului Pedagogic pentru învățători și învățătoare, Dimitrie Isopescu, titlul de consilier școlar”⁴⁵.

Începând cu 1880, ani la rând, este ales membru al Consiliului orășenesc Cernăuți și, după zece ani, în 1890, ocupă și funcția de director al Muzeului Țării⁴⁶.

Dimitrie Isopescu – editor și autor

Dimitrie Isopescu, în calitate de editor, a condus revista „Bukowiner Pädagogische Blätter”, prin care a susținut și promovat interesele școlii și ale cadrelor didactice din Bucovina. Revista a apărut în perioada 15 iulie 1873 – 1902, fiind condusă de Dimitrie Isopescu până la moartea sa (1901).

Căsătorit cu Aglaia Constantinovici-Grecu, Dimitrie Isopescu a avut cinci copii: o fată și patru băieți. Fiica, Aurelia, s-a căsătorit cu

⁴⁴ „Bukowiner Pädagogische Blätter”, nr. 1, 10 ianuarie 1896, Cernăuți, p. 3.

⁴⁵ Iosef Wotta, *op. cit.*, p. 185.

⁴⁶ Dragoș Luchian, *Un sat pe valea Sucevei. Frătăuții Vechi*, București, Editura Litera, 1986, p. 227.

fostul ei profesor de la Universitatea din Viena, Wazel Patz. Cei patru băieți au fost: Emanoil – profesor universitar la Cernăuți; Eusebie – medic, directorul Spitalului din Cernăuți; Gheorghe – militar, căpitan; Constantin – profesor universitar, rector și ministru plenipotențiar la Viena. Constantin a fost înfiat de fratele mamei – Constantinovici Temistocle Grecul – și de aici și numele său întreg de Constantin Isopescu-Grecul.

Dimitrie Isopescu este autorul unui volum de istorie a Bucovinei; a mai publicat: *Beziehungen Karls des Grossen zu den Saracenen in Spanien und den abbasidischen Chalifen von Bagdad*, în programul gimnaziului sucevean din 1896; *Die Heitmatkunde der Bukowina*, Cernăuți, 1872; *Romänisches Schulwessen in Bericht über Oster, Unterricht wese aus Anlass der Weltansstellung von 1873*, II Theil, Wien; *A. Pumnul's grammatik der romänischen Sprache*, Cernăuți, 1882; *Carte de cetire pentru an IV, V și VI al școalelor poporale* (în colaborare cu I. Luța și N. Ieremievici Dubău), Viena, 1887; *Întâia, A doua și A treia carte pentru deprinderea limbii germane*, prelucrate după Roth. D. Isopescu a tradus lucrarea *A cincea carte de comput*, scrisă de dr. Fr. Mocnik.

Într-un articol în care este evocată personalitatea lui Dimitrie Isopescu la aniversarea a 30 de ani de activitate didactică și a 25 de ani de activitate ca director, Josef Wotta scria: „Faptul că astăzi Școala Normală pentru învățători și învățătoare acoperă toate domeniile de activitate se datorează, în primul rând, muncii neobosite, pline de sacrificii, bine gândită și orientată, desfășurată, de 25 de ani încoace, de acest om al școlii”⁴⁷.

Iată ce spune și Eusebie Popovici, ilustru cărturar și pedagog, primar al orașului Suceava și deputat în Parlamentul României: „Isopescu a fost, fără îndoială, unul dintre cei mai însemnați bărbați de școală la Românii bucovineni”⁴⁸.

Dimitrie Isopescu moare subit la Viena la 1 mai 1901. El rămâne

⁴⁷ „Bukowiner Pädagogische Blätter”, nr. 12. 1895. p. 180.

⁴⁸ Eusebie Popovici, *Din istoricul Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava*, Suceava, 1935, p. 33.

un important ctitor al învățământului primar din Bucovina, prin activitatea de pregătire a „cadrelor învățătoarești din Bucovina”⁴⁹, prin organizarea profesională a învățătorimii, prin înființarea și îndrumarea presei didactice și prin controlul și îndrumarea, timp de 24 de ani, a învățământului românesc. Despre personalitatea și lucrările lui Dimitrie Isopescu au scris sau au făcut referiri: Lucian Predescu⁵⁰, Simion Reli; I. V. Goraș; Constantin Moraru ș. a.

„Bukowiner Pädagogische Blätter”

Între anii 1873–1902, a fost editată, în Bucovina austriacă, revista „Bukowiner Pädagogische Blätter” – organ des Bukowiner Landes Lehrervereines. Revista a fost condusă de Dimitrie Isopescu, editor, Josef Wotta, redactor responsabil și Nicolai Ieremievici și Nicolaus Szkurhan, membru în comitetul de redacție.

În cele două casete de pe pagina de gardă sunt cuprinse datele tehnice: numărul de exemplare al revistei, unde este executată, responsabilitatea autorilor pentru cele scrise, faptul că manuscrisele nu se înapoiază etc.

Bukowiner		
Pädagogische Blätter.		
Organ des Bukowiner Landes-Lehrervereines.		
<p>Erhalten von 10 und 25 jeden Monats, 18-Blattungpreis, sechs halber 1 d. 30 kr. für Mitglieder, für Nichtmitglieder 3 d. für die Jahr (Der Abgabebetrag beträgt 50 kr. jährlich).</p> <p>Einzelne Nummern 15 kr. (Lager für die auswärtigen Posten 3 kr. Eine einjährige Beilage 1 d. 30 kr. und 30 kr. Postgebühren je 100 Exemplaren.</p>	<p>Herausgeber: Demeter Isopescul</p> <p>Vorstandliche Redactoren: Josef Wotta, Nicolai Ieremievici, und Nikolaus Szkurhan</p>	<p>Aufgaben und Mittheilungen über Schulung und Lehrverhältnisse, sowie Blätter zur Redaction, sind für an die Redaction, Czernowitz, Lehrbildungsanstalt erhalten. Auch Beiträge von Manuscripten und Büchern, Anzeigen etc. Unversteigelt, Beschlüssen etc. werden wegen nicht erfolgter Zustellung nicht portofrei.</p>
Nr. 12.	Czernowitz, 23. Juni 1895.	XXIII. Jahrg.

⁴⁹ Nicolae Simionovici, *Memoria școlii românești de pe plaiurile Sucevei* (mss).

⁵⁰ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 447.

Revista avea apariții bilunare și era scrisă în limba germană, însă a publicat și articole scrise în limba română. Apărea ca organ de publicitate al Organizației profesionale germane a tuturor învățătorilor din Bucovina, „Bukowiner Landeslehrerverein” („Societatea bucovineană de țară a învățătorilor”), inițiată și condusă de Dimitrie C. Isopescu. Parcurgând sute de pagini ale revistei, am reușit să ajungem la câteva constatări și concluzii pe care le vom prezenta în continuare.

Fiecare număr al revistei „Foi pedagogice bucovinene” avea 8–10 foi, respectiv 16–20 pagini. Revista avea și un periodic în plus, de 4 pagini, care purta titlul „Bücher-und Zeitungsschau”.

Constatăm că revista are, în organizarea ei generală, o structură relativ stabilă: unul sau mai multe articole, inclusiv cele cu diverse date privind școala oficială și privată; totdeauna un singur articol de interes didactic în limba română; studii și articole în limba ucraineană; știri locale și din provincie, varia și publicitate diversă. Aproape constant cele 16 pagini se împart astfel: 11 pagini în limba germană, două pagini, rar trei, în limba română și trei, rar două, în limba ucraineană. Paginile sub titlul „Bücher-und Zeitungsschau” sunt scrise întotdeauna în limba germană.

Prin urmare, o revistă destinată cadrelor didactice dintr-un teritoriu (provincie) cu populație majoritară, autohtonă, de etnie română, cu doar două pagini scrise în limba română își arată, fie și numai prin aceasta, rolul său în procesul deznaționalizării românilor la ei acasă.

Este dificil de aflat cât de greu s-au obținut și aceste două-trei pagini scrise în limba română, mai cu seamă că au fost numere în care nu apărea nici un cuvânt românesc (lipseau acele articole cu tematică pedagogică).

Periodic, revista publică lista profesorilor și învățătorilor din Bucovina, din care aflăm rangul învățătorilor și școala la care funcționează fiecare. Dar și aici, la rubrica *Name*, numele și prenumele cadrelor didactice apar deromânizate: Vasile Avram – Basil Awraam; George Popovici – Georg Popowicz; Alexandru Racocea – Alexander Rakoczy; Dimitrie Isopescu – Demeter Isopescu ș.a.m.d. La fel erau deromânizate și denumirile localităților din Bucovina: Suceava – Suczawa; Pojorâta – Pozoritta; Tereblecea – Deutsch-Tereblistie;

Corovia – Korowia; Siret – Sereth; Storojineț – Storozynetz; Noua Suliță – Nowasielitz etc.

La rubrica *Știri locale și din provincie* apar multe informații din viața școlii și din viața culturală a Bucovinei. Dacă ne referim la informațiile care-l privesc pe editorul revistei vom găsi teme de felul: *D. Isopescu – conducătorul Asociației Naționale a Învățătorilor din Bucovina; Proiectul statutului pentru Fundația «D. Isopescu»; Despre distincția primită de domnul consilier școlar Dimitrie Isopescu ș. a.*

Temele și preocupările întâlnite în articolele scrise în limba română privesc probleme de pedagogie generală, dar mai cu seamă metodele, procedeele și tehnicile didactice utilizate în școlile populare. Multe articole se ocupă de educația în familie, de problemele de igienă, de sănătatea elevilor și de organizarea procesului de învățământ.

„Rolul și chemarea învățătorului din mediul rural sunt abordate cu realism și credința în mai bine, ceea ce noi numim optimism pedagogic. Prezența la școală, numită „cercetarea școlară”, asigurarea condițiilor materiale necesare în școli, formularea și exigențele față de munca și pregătirea copiilor, provoacă reacții diferite din partea autorităților și ale familiilor. De regulă, aceste reacții sunt negative: autoritățile nu se angajează la cheltuieli pentru școală („ei ar voi să locuiască ca un prefect”), iar părinții spun: „Copiii noștri nu vor fi nici preuți, nici învețători, ci numai țerani”⁵¹.

În răspunderea învățătorului era pusă și starea de sănătate a elevilor. Așa se explică frecvențele reveniri ale revistei cu articole privind igiena, conduita și prevenirea unor boli. Articole precum *Despre boalele contagioase, Natura ca factor educator, Despre biologia omului, Scrierea verticală din punct de vedere igienic ș. a.*, sunt prezente în serial și au multe recomandări privind educația sanitară.

Problemele educației și, cu deosebire ale educației morale, au abordări interesante și specifice. Conduita în școală și societate, conștiințiozitatea în lucru, comunicarea cu semenii, iubirea adevărului și dreptății, voința și caracterul, sunt teme pe care autorii – învățători cu

⁵¹ Samuil Magior, *Învețătorul popular la țeară*, „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1895, nr. 12, p. 176.

experiență – le dezvoltă sub frumoasa cupolă a educației. „Scopul oricărei educațiuni este de-a conduce copiii la independență, a-i face apți de-a ajunge la un grad anumit a unui caracter moral”⁵².

Sunt redată preocupările învățătorilor pentru învățarea de către elevi a limbii germane „la școalele populare cu limba de propunere română, eventual ruteană”. Se face frecvent apel la ceea ce a spus „Excelența Sa, dl. președinte al țerii”: „[...] limba germană este fiecărui bucovinean atât de trebuincioasă ca și pâinea cea de toate zilele!”. Sunt dezvoltate modalitățile prin care elevii români pot și trebuie să-și însușească limba germană⁵³. Spre exemplificare, prezentăm titlurile articolelor publicate în limba română în revista „Foi pedagogice bucovinene”, în anul 1895: *Împărțirea istoriei și a literaturii române (I)* – nr. 1; *Împărțirea istoriei și a literaturii române (II)* – nr. 3; *Împărțirea istoriei și a literaturii române (III)* – nr. 4; Patriciu Brăilean, *Despre boalele contagioase (I)* – nr. 5; *Despre boalele contagioase (II)* – nr. 6; *Despre boalele contagioase (III)* – nr. 7; Dimitrie Mitric, *Prea onorată Redacție*, nr. 8; Ioan Litvinic prezintă lucrarea *Carte de cetire pentru clasa IV, V, și VI* de D. Isopescul, E. Luția și N. Ieremievici; *Cari mijloace le poate întrebuința învațătorul spre susținerea unei discipline bune înainte, după învățament și în afară de școală* – nr. 9; Onufrei German, *Conferința învățătoarească a districtului Rădăuți*; *Referat „Cum sunt de tractat școlarii cu privire la temperamentul lor și referințele sub care au crescut”* – nr. 10; Gavriil Mlesniță, *Întrunirea învățătoarească districtul Suceava*; Nichifor Bocance, *Întrebarea „Cari mijloace sunt la fiecare școală neapărat necesare spre îngrijirea sănătății?”* – nr. 11; Magior Samuil, *Învețătorul popular la țeară* – nr. 12; *Cum sunt întrebuințate cărțile limbistice edate de D. Isopescu și I. Hlilowschi, care sunt deja aprobate de înaltul ministeriu i.r. de culte și instrucțiune (I)* – nr. 13; *Cum sunt întrebuințate cărțile limbistice edate de D. Isopescu și I. Hlilowschi, care sunt deja aprobate de înaltul ministeriu i.r. de culte și*

⁵² *Cum se cultivă în școală iubirea de adevăr?*, „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1896, nr. 21, p. 294.

⁵³ Este vorba de referatul lui Vasile Slușanschi, publicat în „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1895, nr. 13, p. 204.

instrucțiune (II) – nr. 14; Vasile Slușanschi-Zaharești, *Conferința învățătoarească, district Suceava; Despre raporturile învățătorilor față cu copiii* – nr. 15; Andronic Motrescul, *Conferința învățătoarească Sirete; Onorată Redacție!* – nr. 16; Vasile Slusanschi-Zaharești, *Cum au a se pertrata școlarii cu privire la temperamentul lor și la referințele sub cari au crescut* – nr. 17; Țurcan Amphiloichi, *Întrebarea: „Ce mijloace poate învățătorul aplica înainte de și după învețământ* – nr. 18; Gheorghe Brăteanu, *Economia în școlile populare* – nr. 19; *Importanța psihologiei la educațiune, precum și la cunoașterea individualității personale ale copiilor (I)* – nr. 20; *Importanța psihologiei la educațiune, precum și la cunoașterea individualității personale a copiilor după manualul lui Iosef Mich (II)* – nr. 21; *Ce să se dee tinerimei să cetească* – nr. 22; Gh. Brăteanu, *Iubirea în educațiune (I)* – nr. 23; C. Vasilovici, *Iubirea în educațiune (II)* – nr. 24.

Cartea de citire pentru școlile populare

„Școala este ceea care comunică omului, într-un timp foarte scurt, toate acele evenimente ce s-au lucrat de toată omenirea prin multe secole de ani până în timpul de astăzi pe terenul culturii”⁵⁴. Această comunicare se face prin manualele școlare. Pentru o astfel de comunicare au lucrat Dimitrie Isopescu, I. Luță și N. Ieremievici-Dubău atunci când au scris manualul *Carte de citire pentru al IV, al V și al VI an al școlilor populare*, apărut la Viena în anul 1890, retipărire după ediția din 1887. Acest manual este alcătuit din trei părți distincte, care reprezintă cel puțin trei discipline școlare.

Narațiuni, fabule, povești, poezii, proverbe și descrieri este titlul primei părți a acestui manual care cuprinde 64 texte literare. Prin aceste texte autorii manualului au urmărit să-i pună pe elevi în contact cu creația literară în limba română. Vom găsi aici literatură cultă și creație populară în versuri și proză, într-o izbită armonie.

Urmărind textele, constatăm preocuparea autorilor pentru

⁵⁴ „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1894, nr. 2, p. 26.

cultivarea valorilor morale în lumea copiilor din școli. Autorii manualului au selectat opere reprezentative din creațiile marilor scriitori români, între care: Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Gheorghe Asachi, Alexandru Donici, Petre Dulfu și alții. Nu avem explicații pentru absența lui Mihai Eminescu, având în vedere faptul că, la data apariției manualului, acesta era un poet consacrat și admirat. În 1883, cu patru ani înainte de prima ediție, Eminescu publicase deja primul poem, *Luceafărul*. Să fie oare rezultatul adversităților provocate de activitatea poetului la ziarul „Timpul”, între anii 1877–1883? Este posibil, de vreme ce ecouri și reacții pentru acea perioadă, unele voit agresive, se manifestă și astăzi. Din punct de vedere numeric, în manual sunt cuprinse: douăzeci de texte din opera lui Vasile Alecsandri, cinci din opera lui Alexandru Donici, două din opera lui Ion Creangă și câte una semnată de Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Gheorghe Asachi ș. a.

Din creațiile lui Vasile Alecsandri au fost alese poezii reprezentative: pasteluri – *Sfârșitul toamnei*, *Cântecul iernii*, *Miezul iernii*, *Viscol* și *Oaspeții primăverii*; balade și doine populare – *Român Grue Grozăveanu*, *Constantin Brâncoveanu* etc. În această parte sunt cuprinse și texte în proză, semnate chiar de autorii manualului, cu dorința promovării valorilor morale: *Purtarea bună*, *Sfaturi bune*, *Iubirea de dreptate*, *Ajutorul* etc. În acest mod, autorii au oferit elevilor lucrări de valoare din literatura română, promovând și cultivând gustul și interesul pentru lectură, apartenența la neamul românesc și valorile morale autentice. Considerăm că, având în vedere perioada în care a apărut acest manual în Bucovina, se cuvenea ca el să cuprindă și multe cunoștințe și, respectiv, aplicații de gramatică.

A doua parte a manualului se numește *Descrieri din istoria naturală și economie*. Aceasta cuprinde cunoștințe despre organismul uman, despre plante și animale, autohtone și exotice, despre bogățiile solului și subsolului și despre unele fenomene din natură. Sunt descrise plante (porumbul, hrișca, cânepa, inul, mătrăguna, alunul, bureții, curmalul, măslinul, etc.) și animalele (albina, fluturii, lipitoarea, năpârca, maimuța, tigrul, cămila, elefantul etc). Textele au fost accesibile publicului cititor datorită ideii lui Dimitrie Isopescu de a introduce unele

poezii, din *Lepturariul* lui Aron Pumnul, din lucrările lui Gheorghe Asachi și precum și versiunea *Mioriței*.

Subliniem un aspect extrem de important pentru această parte a manualului: prezența poeziei *Limba română*, preluată din *Lepturariu*, ca o permanentă chemare la învățarea și utilizarea limbii române în vremea dominației austriece în Bucovina.

Partea a treia a lucrării se intitulează *Din geografie și istorie*. Aceasta poate fi socotită drept un manual de geografie și istorie, din care elevii află date despre Imperiul Austro-Ungar, inclusiv despre Ducatul Bucovina și Principatul Transilvania.

Prezentăm, în continuare, câteva aprecieri ale unor învățători despre aceste manuale: „Să vii tu, bietule învățător [...] într-o școală primară românească și să începi în clasa a treia învățământul istoric cu Rudolph de Habsburg, cu Iosif al II-lea sau cu Alexandru cel Mare! Ce deziluzie mare!” În același articol autorul continuă: „O mare parte din vină, că învățământul din istorie și din geografie se face în școlile noastre primare într-un mod atât de pervers o poartă și cărțile de citire alcătuite de răpăusații S. Isopescu, E. Luția și N. Ieremievici-Dubău”⁵⁵.

În manual sunt tratate și teme referitoare la formarea poporului român, la eroismul lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Petru Rareș în luptele cu dușmanii, la cultura și arta românească de la Putna, Moldovița, Sucevița, Voroneț și Dragomirna. Mănăstirile sunt reprezentate ca adevărate vetre de cultură, școli de bună învățatură de carte și de patriotism și, adesea, cetăți de apărare împotriva dușmanilor. Atunci nu apăruse curentul demitizării istoriei naționale, nici manuale cu istorii alternative și nici calificativul de „naționalist”, ca acuzație pentru gânduri și gesturi patriotice reale.

Ne întrebăm dacă putem cuantifica valoarea acestui manual pentru românismul din Bucovina? Credem că el a contribuit la pregătirea și înlăptuirea Actului Unirii din 1918. Astăzi, în nordul Bucovinei, astfel de manuale nu mai sunt.

⁵⁵ D. Moldovanu *Învățământul geografic și cel istoric în școlile noastre primare*, „Școala”, Cernăuți, III, 1912, nr. 7-8, p. 189, 191.

Constantin Isopescu - Grecul, luptător pentru Unire

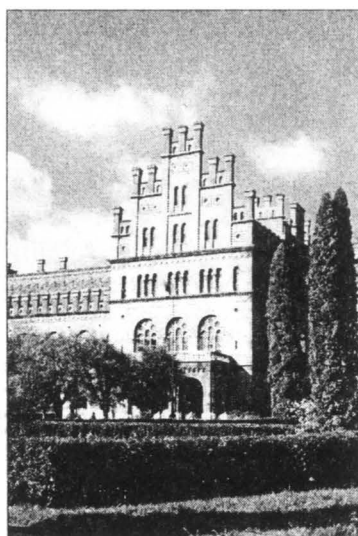
Fără îndoială, Constantin Isopescu-Grecul a fost una din personalitățile Bucovinei, cu o biografie mai mult decât interesantă. Jurist, profesor universitar, om politic, literat, iată principalele, dar nu singurele atribute care îl definesc. Este descendentul unui călugăr grec, pe nume Isop, care, venit de la Muntele Athos, se stabilește în Frătăuții Vechi. Aici se căsătorește și devine preot de mir. Este amintit ca și ctitor de

biserică. Un urmaș al acestuia, Constantin, preot la Frătăuții Vechi, este tatăl lui Dimitrie C. Isopescu (15 octombrie 1839, Frătăuții Vechi – 1 mai 1901, Viena), profesor la Suceava și Cernăuți. Dimitrie a fost tatăl lui Constantin Isopescu-Grecul. Pe mama sa o chema Aglaia Grecul. Există și o altă variantă a originii familiei Grecul. Într-o notă autobiografică, Grigore Daniil Grecul, jurist și cunoscut publicist (1901, Lujeni – 1985, Londra) consemnează: „Familia Grecul este așezată în Bucovina din secolul al XVIII-lea. Patru frați, venind cu cirezi de vite din Ardeal, au primit povața de la domnul Vasile Lupu să se ducă la muntele Țeținului, de lângă Cernăuți, unde vor afla îndemânare bună, pășune îmbelșugată și apă de ajuns”. Trei și-au clădit case în suburbia Roșița⁵⁶. Citând, apoi, mai multe surse documentare, Grigore Daniil Grecul ajunge la concluzia că acei ardeleni ar sta la baza familiei Grecul, care a devenit foarte numeroasă în Bucovina și a fost printre puținele al căror nume n-a putut fi rutenizat. Consultând *Documentele bucovinene*, publicate de Teodor Balan, am descoperit aproape 15 familii cu numele de Grecul, printre care și un șoltuz, atestate în secolele al XVII-lea– al XVIII-lea, în Bucovina.

⁵⁶ Cf. Zaharia Voronca, *Mihalcea și neamurile boierești ce au stăpânit-o, Cernăuți*, 1912, p. 26.

Anii de școală și începuturi de carieră

Născut la 21 ianuarie 1871 la Cernăuți (și nu la Volovăț, după cum susțin unii biografi) C. Isopescu-Grecul și-a făcut studiile primare (1876–1880), liceale (1880–1888) și juridice (1888–1892) la Cernăuți. Abia ieșit de pe băncile facultății, face mai multe călătorii în străinătate, ca majoritatea tinerilor studioși din Bucovina aceluși timp, urmând cursuri de specializare la Viena, Lipsca, Berlin și Heidelberg. A fost, după cum notează biograful, între 1893 și 1909, rând pe rând, candidat de notar la Storojineț, judecător la Cernăuți și Gura Humorului, procuror la Cernăuți, consilier de tribunal, președinte de ședințe la Cernăuți. În 1897, își susține examenul de doctorat în drept la Universitatea din Cernăuți. În 1906, este docent privat, iar din 1909, profesor titular la Universitatea din Cernăuți, unde ocupă catedra de Drept penal și procedură penală de la Facultatea de Drept. Reținem faptul că, în urma publicării, în 1906, la Leipzig, a studiului de drept penal *Das Wucherstafrecht*, a primit o ofertă la Universitatea din Kiel, pe care a refuzat-o. Între anii 1930–1933 exercită funcția de rector al Universității, urmându-i prof. dr. Valerian Șesan.

Personalitate marcantă a vieții culturale și politice bucovinene, C. Isopescu-Grecul ajunge deputat în Camera de la Viena și în Dieta Bucovinei (1907–1918), din partea Partidului Național Român din Bucovina. În această calitate a militat pentru emanciparea și autodeterminarea românilor din Austro-Ungaria. În Parlamentul austriac a făcut impresie propunerea sa privind o noua Lege penală și de procedură penală. A fost în relații de amiciție cu Al. Vaida-Voievod și Iuliu Maniu.

Constantin Isopescu - Grecul și Unirea

În luna septembrie din acel an frământat, 1918, fiind convocat de către prim-ministrul Austriei, baronul Husarek-Heinlein, la o întrunire cu fruntașii partidelor naționale din imperiu, împreună cu delegația română, din care făcea parte și deputatul Teofil Simionovici, C. Isopescu-Grecul refuză propunerea acestuia de a se solidariza cu ideile promovate în imperiu. Interesantă ni se pare poziția sa privind modalitatea de a obține, în contextul evenimentelor de atunci, avantaje pentru români. Astfel, la 4 octombrie 1918, în ședința Parlamentului din Viena cere formarea, în cadrul monarhiei austro-ungare, a unui stat autonom al românilor. „Noi credem – declara el – să putem realiza acest lucru, cu atât mai mult cu cât acest stat nou ar avea o mare putere de atracție asupra României libere și ar putea să o determine să ceară alipirea ei la monarhie”. La o privire superficială, o asemenea poziție ar părea, după cum s-a și întâmplat, contrarie intereselor românilor. În realitate era o manevră diplomatică menită a masca adevăratele intenții ale românilor. La acest „stat” al românilor din Austro-Ungaria, grupul de politicieni din care făcea parte și C. Isopescu-Grecul, spera să adere și Regatul României. S-ar fi creat atunci un mare stat românesc, care, chiar dacă s-ar fi aflat sub tutelă străină, avea alte posibilități de dezvoltare într-o Mică Europă unită. Și chiar perspectiva desprinderii de Austria ar fi fost alta. Aceeași poziție o adoptă, în calitate sa de președinte al Clubului parlamentarilor români, la întâlnirea pe care a avut-o împăratul Carol cu președinții cluburilor parlamentare. Văzând că situația internațională se agravează,

iar imperiul nu mai are nici o ieșire, C. Isopescu-Grecul ia legătura cu Iancu Flondor, căruia îi trimite o scrisoare, prin care îl informează despre faptul că în cercurile politice din Viena se vorbește despre o destrămare iminentă a imperiului în cel mult trei luni. La 17 octombrie 1918, o dată cu apariția manifestului împăratului Carol, prin care Austria se proclama stat federal, se constituie Consiliul Național Român din Austria, care se declară Constituantă. La propunerea deputatului Teofil Simionovici, în funcția de președinte este ales Constantin Isopescu-Grecul. La 18 octombrie acesta are o ultimă întrevedere cu împăratul Carol, în timpul căreia, la întrebarea împăratului privind atitudinea românilor în cazul aplicării opțiunii Wilson, a răspuns că toți românii „s-ar declara împotriva monarhiei”. Scena, spune Constantin Isopescu-Grecul, în amintirile sale, a fost de un dramatism puternic. În ziua de 22 octombrie 1918, împreună cu deputatul G. Grigorovici, hotărâsc să ia poziție clară în ședința Camerei parlamentului. Astfel, în discursurile lor condamnă atitudinea guvernelor Austriei și Ungariei și cer emanciparea și autodeterminarea românilor din imperiu, într-un stat unic. Constantin Isopescu-Grecul declara: „Noi, românii, putem să rămânem în aceste State Unite ale monarhiei austriece numai dacă toți românii din teritoriile locuite de ei și în sfera lor economică fără excepție, ne unim într-un singur stat a cărui existență economică este asigurată. Dați-ne posibilitatea ca eliberați de constrângerea din partea adversarilor noștri etnici, să creăm un stat propriu, lăsați farsele de ici de colo și noi putem să trăim împreună cu celelalte popoare”⁵⁷. Aceste interpelări și discuțiile care le-au urmat au stârnit un puternic ecou în presa internațională, exact așa cum și-o dorise versatul politician care era Constantin Isopescu-Grecul. Discursurile respective au fost publicate și în Bucovina de către ziarul „Morgenblatt”, pe 27 octombrie, apărând, apoi, și în broșură. Rămas la Viena, pentru a nu pierde contactul cu centrele politice ale momentului, Constantin Isopescu-Grecul ia legătura cu Iuliu Maniu, sosit și el la Viena, acționând împreună pentru interesele românilor. La 4 noiembrie 1918 este trimisă cancelariilor statelor europene o telegramă a

⁵⁷ Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 4.

Consiliului Național Român, cu declarația de emancipare a tuturor românilor și dorința lor de unire cu România. Consiliul Național Român a luat și alte măsuri care au dus la grăbirea actului unirii.

După înfăptuirea unirii, Constantin Isopescu-Grecul își continuă cariera politică, ca membru al Partidului Național Țărănesc. A fost Comisar Regal al României în Austria și Cehoslovacia, apoi președinte al „Comisiei de lichidare”. Revenit în țară ajunge, în mai multe rânduri, și senator în Parlamentul României și chiar vicepreședinte al Camerei Deputaților (1927–1931, 1932).

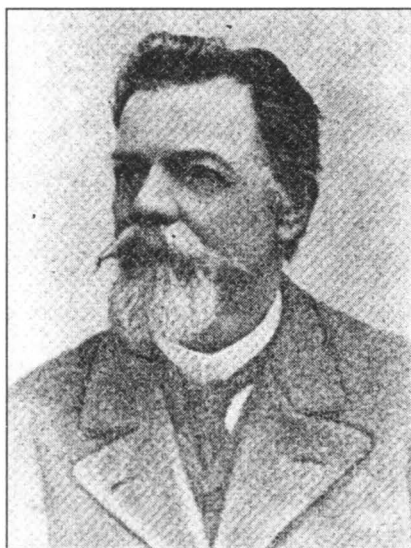
Constantin Isopescu-Grecul a avut și o activitate publicistică apreciată⁵⁸. Din 1890 îi întâlnim numele în publicațiile „Patria”, „Convorbiri literare”, „Neamul românesc” (1909), „Vatra”, „Tribuna”, „Gazeta Bucovinei” ș. a. Semnează versuri folosind pseudonimul C. Verdi. Lirica sa este puternic influențată de creația eminesciană, din care s-a inspirat. Iată, de exemplu: „Și-n arcadele de templu/Vântul flori troiene-ar bate,/La altar privind la tine/Aș șede-n singurătate./Și din strunele duioase/Ale argintatei lire/Ar suna-n albastrul nopții/Dulci acorduri de iubire”. Nu putem încheia rândurile dedicate acestei personalități, fără a aminti că, elev fiind și apoi student, a activat în mișcarea artistică de amatori din cadrul vestitei societăți muzicale „Armonia”. Titu Maiorescu îl semnalează, în *Jurnalul* său, la data de 2 martie 1883, cântând la violină în spectacolul cu vodevilul lui T. Flondor, *Florin și Florica*, spectacol la care vestitul critic literar a asistat cu prilejul unei vizite la Cernăuți. El este amintit și de Augustin Z. N. Pop în lucrarea *Despre Aglaia Eminescu*, ca fiind prezent, în 1885, în casa acesteia, unde se organizau mici reprezentații teatrale, cu participarea prietenilor și colegilor fiilor Aglaiei.

⁵⁸ Dintre lucrările publicate de Constantin Isopescu-Grecul, menționăm: *Das Wucherstafrecht*, I Band, Leipzig, 1906; *Statul civilizat și dreptul național*, „Arhiva pentru drept și politică”, 1924; *PanEuropa și unificarea dreptului*, „Revista de drept public”, 1929, nr. 2, p. 458–472; *PanEuropa și unificarea dreptului*, „Journal”, nr. 12962, 21 decembrie 1929; *Teoria valorii potențialului individual și încadrarea ei în doctrina economiei politice. Studiu economico-juridic*, în *Omagiu lui Ion Nistor*, Cernăuți, p. 408–430 și *Extras*, Cernăuți, 1937, 25 p.

Jurist, profesor universitar și rector al Universității din Cernăuți, om politic și deputat în Parlamentul de la Viena și București, membru în Consiliul Național Român, Constantin Isopescu-Grecul a promovat activ interesele românilor, a susținut autodeterminarea Bucovinei și a acționat pentru unirea ei cu România.

Emilian și Ifrim Isopescu – directori școlari

Situația multor școli populare din Bucovina în perioada dominației austriece era grea. „Al doilea dușman al școlii am zis că este sărăcia, de multe ori totală, a părinților cu copii demni de școală”⁵⁹. „Școala, împreună cu locuința învățătorului, se afla într-o casă privată, care nu corespunde nicidecum cerințelor școlare”⁶⁰. „Aproape 400 copii sărmani și demni de sprijin, au primit haine și rechizite” la „Internatul fetițelor române”. În răspunsul elevei internatului, Eleonora Nastasia, se spunea: „Adânc mișcați de bunăvoința pe care ne-o arătați, alinând cu o mână

Emilian Isopescu

protectoare și cu inimă fierbinte marea lipsă ce ne apasă”⁶¹. La aceste realități declarate se adăuga lipsa de învățători și cele provocate de cerințele învățării limbii de instrucție și a limbii țării, când exista „lipsa de cărți bune pentru limbile țării, lipsa de spațiu în școală, lipsa de

⁵⁹ Tema, „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1894, nr. 9, p. 132.

⁶⁰ Onorată redacție!, „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1895, nr. 16, p. 251.

⁶¹ Societatea Doamnelor Române din Bucovina, „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1896, nr. 1, p. 9.

rechizite pentru scris etc.”⁶². Și, totuși, în discursul doamnei Sofia Ștefanovici, vicepreședinta „Societății Doamnelor Române”, adresat elevilor, se arăta: „urcați o rugă și mai fierbinte pentru preaiubitul nostru Împărat: O, dee prea bunul Dumnezeu să trăiască mulți și fericiți ani și să se bucure de cultura neamului românesc din Bucovina; să trăiască prea luminatul Împărat Francisc Iosif I!”⁶³.

În astfel de școli și cu astfel de elevi au lucrat și învățătorii Emilian Isopescu, la Frătăuții Vechi, și Ifrim Isopescu, la Vicovu de Jos.

Emilian Isopescu, născut în familia cantorului bisericesc Gheorghe Isopescu, în anul 1850, în satul Frătăuții Vechi, urmează școala primară în satul natal și apoi se înscrie la Pedagogiul din Cernăuți. Aici, director al Școlii Normale era unchiul său, Dimitrie Isopescu. După absolvirea școlii, Emilian ajunge învățător în satul Frătăuții Vechi, contribuind la dezvoltarea învățământului primar din această localitate.

În calitatea sa de învățător și director la Școala din Frătăuții Vechi, Emilian Isopescu a elaborat programe școlare proprii, prin care a urmărit creșterea eficienței învățământului și promovarea culturii și spiritualității românești.

Emilian Isopescu s-a căsătorit cu Emilia Velinschi și au avut șase copii: Emanoil (Manole), Aurelia, Claudiu, Modest, Virginia și Angelia. Cei trei băieți au fost duși la „școli mai departe” și toți s-au remarcat ca mari personalități în cultura națională și în apărarea românismului din Bucovina. Aceste personalități – Claudiu Isopescu, Emanoil Isopescu și Modest Isopescu – sunt evocate în această carte, cu autoritatea științifică a domnului acad. Dimitrie Vatamaniuc.

Ifrim Isopescu s-a născut în familia învățătorului Nicolae Isopescu, care a avut șapte copii: Vichentie, Gheorghe, Vasile, Ifrim, Isaia, Feosonia și Reveca. După absolvirea Școlii Normale, Ifrim Isopescu este încadrat în învățământ și, în scurt timp, devine director la Școala din comuna Vicovu de Jos.

În Vicovu de Jos am găsit, prin bunăvoința învățătoarei Hrihor Cleopatra (din familia Arcadie Isopescu – Costișa, comuna Frătăuții Noi)

⁶² „Bukowiner Pädagogische Blätter”, 1896, nr. 12, p. 182.

⁶³ *Ibidem*.

un *Protocol* cu semnificație. Redăm mai jos textul acestui document, datat 12 martie 1903:

„Protocolul

ședinței comitetului comunal din Vicovu de Jos, ținută în 12 martie 1903
în Cancelaria comunală.

Prezenți

1. Vasile Pârgie A.C.	9. Constantin Muntean
2. Luca Breabăn jurat	10. Dimitrie Cîrstean
3. Ioan Șerban	11. Maftai Cîrstean
4. Ioan Karcea	12. Alexandru Șerban
5. Constantin Carcea	13. Toader Coroamă
6. Constantin Chifan	14. Dimitrie Chifan
7. Ieroftei Pârghie	15. Tanasi Chifan
8. Deonisi Hacmann	16. Filip Schorodoc
	17. Ifrim Isopescu

După ce președintele ședinței a constatat numărul deplin al Comitetului comunal, descide ședința la oarele 3 d.m. cu următoarea ordine: citirea și semnarea petițului adresat către Dieta țerii în scopul neapăratei și numeroasei creări de clase paralele cu limba de propunere română la gimnaziul c.r. din Rădăuți.

Aducându-se, din partea antistului comunal Dl. Wasile Pîrgie, care descide ședința la 3 oară p.m., chestia ordinei de d. li la disbatere și primește cu o deosebită satisfacere propunerea D-lui deputat Ifrim Isopescu petiția adresată către înalta dietă al Țărei și, neanunțându-se nimine la cuvânt, se decide unanim semnarea și grabnica espadare a suplenei la adresa D-lui Deputat dietal Ilarion Onciul, cu rugămintea ca D-lui să intervină la factori competenți, înaintând, sprijinind și motivând justa cerere a românilor din districtul Rădăuților. Declarând Președintele ședința ca închisă, se citește și se subseamnă Protocolul făcut”. Urmează semnăturile și, apoi, textul scris în limba germană.

Inițiativa Protocolului aparține, cum rezultă din documente, lui Ifrim Isopescu, directorul Școlii din Vicovu de Jos.

Protocolul inițiat de Ifrim Isopescu

1411
/ a suplecei la adresa Domnului Deputat dotal, Harion
Orănel cu rugămintea ca Dleul să intervină la factorii
competenți înaintând sprijinul și motivând jide
cerere a comunităților din districtul Radauților
Declarând Președintele ședinței ca încheie și citește:
și subsemnarea Protocolului făcut
Dimitrie Ilieș
Ifrim Isopescu + Filip Șchodol
Grader Corovez + Gheorghe Perge
Dumitru Chișan + Dumitru Krsken
Doronică Popescu + Măstăci Krsken
+ Ion Karosea + Luka Prelesari
+ Ispandă Munteanu + Ispandă Liffan
+ Popanda Krsken +
+ Mihail Perge
Georgi Rodenariș
secretar

În anul 1908, același director școlar, Ifrim Isopescu, într-o ședință a Comitetului comunal, a propus „ca de acum înainte protocoalele de ședință în limba română să se scrie, ca să le poată citi fiecare sătean” (Vezi Anexa 3).

În satele românești din Bucovina, Frătăuții Vechi și Vicovu de Jos, directorii școlari Emilian Isopescu și Ifrim Isopescu au inițiat și susținut activități în slujba menținerii românismului, inclusiv prin demersuri către autoritățile publice.

Emanoil Isopescu – director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”

În registrul matricol al parohiei ortodoxe din satul Sf. Onufrei (Mănăstioara), lângă orașul Siret, tomul II, p. 165–166, se găsește înscris următorul text: „în anul 1882 s-a născut acolo, în casa cu nr. 7, la 28 mai un copil, fiul legitim al învățătorului Emilian Isopescu și a soției sale, Emilia, născută Vilinschi”. Emanoil este primul născut într-o familie care va mai avea încă patru copii. După nașterea sa, tatăl, Emilian, este mutat în satul Frătăuții Vechi ca învățător, unde va lucra timp de 30 de ani. Aici Emanoil va urma cursurile școlii primare.

Copilăria și-a petrecut-o în casa veche a bunicului său, Gheorghe Isopescu, țăran, care a fost și cantor bisericesc.

Casa lui Emanoil Isopescu din str. Sf. Dumitru, nr. 10, Rădăuți, azi proprietatea, prin cumpărare, a lui Constantin Pomohaci

Această casa veche, largă și primitoare, cu cerdac pe două laturi, cu ogradă mare și cu o frumoasă grădină de pomi fructiferi, a fost leagănul copilăriei și al primelor învățături pentru Manoliță. Apa Sucevei a fost mereu prezentă în copilăria sa – scăldatul vara și alunecatul pe patine de os iarna. Mai târziu, vin pe lume surorile și frații săi: în anul 1891, Aurelia, în 1894, Claudiu și apoi ceilalți.

Anii de școală

După cursurile primare pe care le urmează în satul Frătăuții Vechi, Emanoil se înscrie și urmează, între anii 1892–1900, Liceul ortodox român din Suceava⁶⁴, fiind un elev silitor, ascultător și foarte dotat. Dovadă este faptul că în toți anii de studiu este notat numai cu „vorzüglich” („excelent”) sau „lobenswert” („vrednic de laudă”).

Segmentul de viață cu valoare maximă în acumulări și în devenirea personalității l-a petrecut în orașul Suceava. Vechea și legendara reședință domnească, cu monumentele ei mari, cu ruinele încă falnice ale Cetății, rămân pentru tânărul licean o pagină de istorie mereu deschisă. Aici a studiat istoria (obiectul se numea *Istoria popoarelor din sud-estul Europei*). Profesorii români de istorie au dezvoltat în fața elevilor, mai cu seamă teme legate de istoria românilor, ceea ce a însemnat mult în formarea lor ca români.

În devenirea personalității sale un rol extrem de însemnat l-a jucat preotul și cercetătorul, marele iubitor de neam, limbă și țară, Simeon Florea Marian, membru corespondent al Academiei Române⁶⁵. Acest profesor l-a atras spre o migăloasă muncă de cercetare a limbii române. Din acea vreme a rămas un caiet manuscris, cu 214 pagini, cuprinzând denumiri variate, sinonime și explicații grupate astfel: *Botanică* – plante,

⁶⁴ Mircea Grigoroviță, *Învățămintul în nordul Bucovinei (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1993, p. 58.

⁶⁵ Gheorghe Giurcă, *Gheorghe Tofan, o viață închinată școlii*, Suceava, Editura „Țara Fagilor”, 1995, p. 33.

flori, arbuști, pomi etc. (p. 1–59); *Zoologie* (61–99); *Agricultură* (100–113); *Creșterea vitelor* (114–139); *Casă, mobilier* (140–152); *Mâncăruri, băuturi* (153–163); *Îmbrăcăminte* (168–178); *Omul, boala* (180–195); *Terminologie geografică* (196–211). Această lucrare a fost redactată la îndemnul și sub îndrumarea profesorului Simeon Florea Marian.

La buna instruire a elevului Isopescu Emanoil au contribuit și profesorii: Vasile Bumbac – limba română, I. Procopovici – limba latină, I. Muntean – limba elină, Cosovici – matematică, D. Isopescu – științe naturale și D. Repta – directorul liceului (fratele mitropolitului Bucovinei).

În iunie 1900, promovează examenul de bacalaureat cu calificativul general „mitauszeichnung”, deci cu notări excelente la toate cele zece materii de examen. Certificatul de absolvire a fost semnat de Simeon Florea Marian, Vasile Bumbac, D. Isopescu ș. a. În toamna aceluiași an se înscrie la Facultatea de Filozofie a Universității din Cernăuți.

Din carnetul de student nr. 798 – *Meldunhgs Buch* – constatăm participarea studentului Isopescu Emanoil la prelegeri, colocvii, seminarii de filozofie, logică, psihologie, pedagogie, istorie antică, română și greacă, literatură latină și greacă, istoria literaturii germane și române, filologie romanică. În primul an de studii participă și la cursuri și exerciții de limba franceză, iar la examenul de gramatică istorică a limbii franceze, cu prof. dr. Friedwagner, a obținut calificativul „excellent”. Deoarece, în Imperiul Austro-Ungar erau puține licee în care se preda franceza, și acelea în afara Bucovinei, Emanoil Isopescu a renunțat la continuarea oficială a cursului.

În anii de studiu la Universitate i-a avut ca profesori pe I. G. Sbiera (Limba și literatura română), E. Kahuka și I. Jütner (Limba elină).

Emanoil Isopescu a fost bun prieten cu Victor Morariu și Leca Morariu (cu acesta a locuit împreună), cu Ilie Bacinschi și D. Marmeliuc, cu viitorii profesori universitari V. Grecu, N. Cotos, I. Covașă, I. Nistor ș. a.

Din activitatea didactică

După absolvirea facultății, în 1904, Emanoil Isopescu participă la examenul pentru admiterea ca profesor în învățământ la specialitățile: filologie clasică (greacă și latină), ca obiect principal, și limba germană ca materie secundară. Lucrările de examen, cu caracter de originalitate, erau întocmite de candidat acasă, pentru a avea posibilitatea unei largi și aprofundate documentări. Temele acestor lucrări au fost următoarele: *Guo loco verbum finitum quotiens cu mopra cum infinitivo comcinctum est, ponatur în corporis Caesarini scriptis* (la limba latină), *Die Nachrichten über den Sophisten Hippias von Elis* (la limba elină).

La 1 septembrie 1905, Emanoil Isopescu este numit profesor suplinitor la Liceul ortodox român din Suceava. Aici predă elina, germana și româna, timp de un an. În noiembrie 1905, continuă examenul la limba română, proba scrisă și la germană și română, proba orală.

În vara anului 1906, Emanoil Isopescu face prima călătorie la București și îl vizitează pe profesorul Dimitrie Onciul – istoric originar din Bucovina și consacrat deja prin studiile publicate. Pleacă apoi în Grecia într-o excursie de studii, organizată de prof. Grigore Tocilescu, prilej cu care lucrează împreună cu un profesor francez și își perfecționează comunicarea în limba franceză.

Din septembrie 1906 și în anul 1907 întrerupe activitatea didactică, fiind obligat să satisfacă stagiul militar. A fost încorporat în Regimentul 41 infanterie Cluj, cu garnizoană temporară la Viena. La o nouă chemare în armată, la 1 ianuarie 1912, a fost avansat la gradul de sublocotenent.

Revenirea la catedră se petrece la 1 septembrie 1908, de când Emanoil Isopescu predă latina și româna la Liceul din Suceava. A continuat examenul de stat pentru definitivarea ca profesor în învățământ. Examenul s-a desfășurat acum sub supraveghere și a avut următoarele subiecte: *De Q. Horatii Flacci vita e scriptis*; *De Romanorum educandi ratione* (la latină), *Dezvoltarea filosofiei grecești de la Socrate și până către anul 200 după Christos; să se traducă din „Agamemnon” de Eschil, 503–541 și să se comenteze gramatical și obiectiv* (la elină).

Lucrările au fost notate cu „excelent” și „pe deplin mulțumitoare”.

În temeiul acestui examen, Ministerul Instrucțiunii l-a numit pe Emanoil Isopescu profesor titular provizoriu. A predat latina și elina în cursul superior și limba română, istoria, geografia și germana la cursul inferior, la Liceul din Suceava. La începutul lunii octombrie 1910, a fost transferat la Liceul german din Rădăuți⁶⁶ și la 4 septembrie 1911, a devenit profesor definitiv. Acum lucrează la teza de doctorat, în domeniul filologiei eline clasice. Spre finalizarea ei află că o teză identică s-a susținut la Universitatea din Viena și, cu o exemplară probitate, renunță să termine și să susțină această lucrare. La Liceul german din Rădăuți lucrează timp de 4 ani, după care, în anul 1914, pleacă pe front – începuse primul război mondial.

Condamnarea la moarte

Pe front a fost rănit și, după ce s-a însănătoșit, a revenit pe front. La 23 martie 1915, a fost luat prizonier și dus în Rusia (la Ibrit și Ekaterinburg), unde suportă timp de doi ani regimul de prizonier de război.

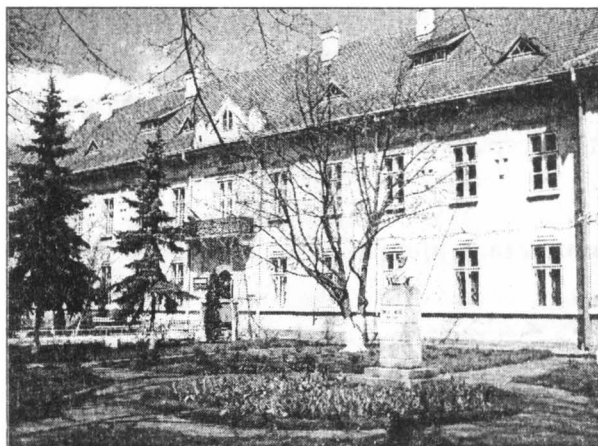
În Rusia s-a format unitatea militară de voluntari români – ardeleni și bucovineni. De la 5 martie 1917 Emanoil Isopescu s-a înrolat în armata română. Pe baza unui permis, în vara anului 1917, a venit acasă, la Rădăuți, în uniforma de ofițer român.

În octombrie 1917 a fost judecat, în lipsă, de un tribunal militar din Viena și condamnat la moarte pentru dezertare la inamic și înaltă trădare. Capetele de acuzare, comunicate familiei de un căpitan întors din prizonierat, erau următoarele: trecerea la inamic, înrolarea în corpul de voluntari români din Darnița, venirea la Rădăuți în uniformă de ofițer român. De asemenea, unul din capetele de acuzare se referea la afirmația pe care a făcut-o: „Idealuri mari, cer jertfe mari”.

⁶⁶ I. Pânzar, *Frații Emanoil și Claudiu Isopescu*, „Țara Fagilor” – Buletin Cultural al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Filiala Suceava, II, 1994, nr. 3(7), p. 6.

Director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”

În iunie 1918, după actul Unirii, profesorul E. Isopescu a fost demobilizat și numit director la Liceul din Bălți. În anul următor, la 1 iulie 1919, a fost numit director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți⁶⁷, unde va funcționa până în 1937.

La acest liceu a prestat o activitate didactică și de conducere distinctă și extrem de densă: organizarea riguroasă a procesului de învățământ, înființarea unei biblioteci cu carte franceză, pregătirea funcționarilor publici prin cursuri de limba română, introducerea în planul de învățământ a limbii franceze, reconstrucția clădirii liceului, distrusă de incendiul din anul 1921, după un plan nou (clădirea fusese destinată inițial pentru un spital veterinar), și amenajarea de laboratoare.

În planul activității educative, a organizat excursii cu elevii și cicluri de conferințe pentru elevi și public; a pregătit elevi pentru concursurile de la „Tinerimea română”. În anul 1923, a redactat anuarul școlii⁶⁸, în care sunt cuprinși toți absolvenții, de la înființarea liceului

⁶⁷ Manuscris de familie, redactat la 10 mai 1972, care se află în posesia noastră.

⁶⁸ „Anuarul I al Liceului de stat «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuți, pe anul școlar 1921–1922” Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei”, 1923, p. 83.

(1872) și până în anul 1921. Acesta este unul din puținele documente școlare care se mai păstrează pentru perioada respectivă. A sprijinit apariția revistei școlare „Muguri”, primele numere fiind multiplicat la șapirograf. A îndrumat societatea culturală a elevilor „Bogdan-Dragoș”.

La 1 septembrie 1934, Emanoil Isopescu a fost transferat la Liceul „Mihai Viteazul” din București. Prin decizia nr. 40186, a Ministerului Instrucțiunii Publice, profesorului Emanoil Isopescu i se aduc la cunoștință următoarele: „Ați fost pus provizoriu în retragere pentru a vă aranja drepturile de pensie. Odată cu aceasta, Ministerul va exprima viile sale mulțumiri pentru activitatea ce ați desfășurat în folosul școlii și culturii românești”. Din 1948 și până în 1951 și-a reluat activitatea didactică, fiind profesor de limba rusă la Șimleul Silvaniei.

La 21 octombrie 1953, după suferințele provocate de cancerul pulmonar, profesorul Emanoil Isopescu trece în eternitate și este înmormântat la Cimitirul „Ghencea” din București.

Emanoil Isopescu, îndrumător al scrisului școlar la Rădăuți

Funcționând la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi”, Emanoil Isopescu a fost un mare îndrumător al scrisului din această parte a Bucovinei. Prezentăm, în continuare, argumentele care vin în sprijinul afirmației noastre. În anul 1923, Emanoil Isopescu redactează anuarul școlii, „Anuarul I al Liceului de Stat «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuți”, în care se remarcă o reală artă a scrisului.

Anuarul cuprinde *Tabloul tuturor absolvenților de la înființarea liceului* (p. 52–71). Aici am găsit mari nume din cultura și știința românească. Iată câteva exemple: Petre Spănu, Laurențiu Sofronie, Țigănescu Vasile, Nicodim Ițcuș (absolvent în 1919), Șotropa Calistrat, George Grigorovici, Orest Tarangul, Ion Nistor (1897), Vasile Bodnărescu (1900), Traian Brăileanu (1900), Orest Marcu, Victor Neculce, Pavel Babalean, Coca Ghideon, Ilie Corfus, Cârdei Filimon, ș. a.

Anuarul cuprinde și tabloul nominal al profesorilor, fiind

enumerare 43 de cadre didactice, printre care Emanoil Isopescu (director) și Soroceanu Dionisie⁶⁹.

În „Anuar” este publicat un studiu extrem de important privind învățământul în Bucovina în timpul stăpânirii austriece (1775–1918). În prefața „Anuarului” se afirmă: „Totuși, ne-am simțit datori ca, în acest anuar, cel dintâi al liceului «Eudoxiu Hurmuzachi», să dăm un istoric mai amănunțit al liceului de la înființarea lui. [...] La compunerea acestui istoric, m-am folosit de anuarele liceului, mai ales de privirea istorică publicată de directorul Gabriel de Mor în anuarul anului școlar 1896/1897”.

Emanoil Isopescu a îndeplinit cel mai important rol, în calitate de îndrumător al scrisului, la apariția revistei școlare „Muguri”. Primele numere au fost multiplicare la șapilograf.

Emanoil Isopescu a îndrumat Societatea culturală a elevilor „Bogdan- Dragoș” și a pregătit elevii pentru concursurile de la „Tinerimea română”.

În „Anuar” sunt enumerați și primii absolvenți ai liceului, din 1885, în număr de zece, sub titlul *Cei dintâi absolvenți ai liceului imp. reg. din Rădăuți (bacalaureați 1885)*.

Cronica liceului de la alipirea Bucovinei la România – anii școlari 1918/1919-1921/1922 – prezintă un inventar al evenimentelor din liceu. De aici aflăm despre vizita la acest liceu, la 28 august 1919, a profesorului Nicolae Iorga, a ministrului Bucovinei, Ion Nistor și a generalului Iacob Zadik. Cu această ocazie, Nicolae Iorga scria în *Memorialul* liceului: „Venit după ce am cunoscut apăsarea și durerea, mă bucur de săvârșirea minunii și doresc să fie oameni cari să nu lase a se risipi binecuvântatele ei roade”. Acest text este astăzi înscris în marmură, la intrarea în liceu, spre neuitare. Din aceleași pagini de cronică aflăm că, la 20 mai, Regele, Regina și Alteța sa Regală, principesa Elisaveta au vizitat orașul Rădăuți. La 1 iunie, 8 elevi pleacă la București, la concursul „Tinerimii Române”. Aici, elevul Hrișcă Vasile, din clasa a VIII-a, obține un premiu.

⁶⁹ Emanoil Isopescu, „Anuarul I al Liceului de Stat «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuți”, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei”, 1923.

Iată de ce, cu îndreptățire, acad. Dimitrie Vatamaniuc a scris: „Există în cultura noastră o veche și frumoasă tradiție a anuarelor instituțiilor de învățământ, de la cele universitare până la cele ale liceelor și a altor școli de diferite grade”⁷⁰.

Nicodim Ițcuș, îndrumător al scrisului școlar la Siret

Nicodim Ițcuș s-a născut la 22 septembrie 1897, în familia lui Avram și a Elisabetei Ițcuș din Sucevița. Urmează școala primară în satul natal, iar cursurile secundare la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți. Studiază la Facultatea de Istorie-Geografie a Universității din Cernăuți, susținând examenul de licență în anul 1924.

În vremea studiilor superioare a îndeplinit și rolul de președinte al Societății academice studențești „Arboroasa” (1920–1921).

După absolvirea facultății, lucrează ca profesor și director la liceele de fete și băieți din Rădăuți (1924–1927), la Liceul „Lațcu Vodă” din Siret (1927–1940), la Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava (1940–1957). A fost profesor și director la Liceul pedagogic din Suceava până în anul 1961, apoi devine inspector general pentru învățământul secundar la Inspectoratul Școlar Regional Cernăuți (1935–1938) și inspector șef al învățământului din Regiunea Suceava (1945–1948).

Nicodim Ițcuș a fost membru al unor societăți științifice și culturale de marcă: Societatea Muzicală „Tudor Flondor”, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Societatea Română de Geografie, Societatea de Științe Istorice din România⁷¹. A colaborat, cu studii și articole, la „Glasul Bucovinei”, „Buletinul Societății Române de Geografie”, „Contemporanul”, „Cronica”, „Curentul”, „Făt-Frumos”, „Natura”, „Școala” (Cernăuți), „Gazeta învățământului”, „Freamătul

⁷⁰ Petru Bejenaru, Luca Bejenaru, Ștefan Botezat, Viorica Goreac, Marian Olaru, *Compendiu istoriografic al Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi”*, Iași, Editura „Bucovina”, 1997, p. 5.

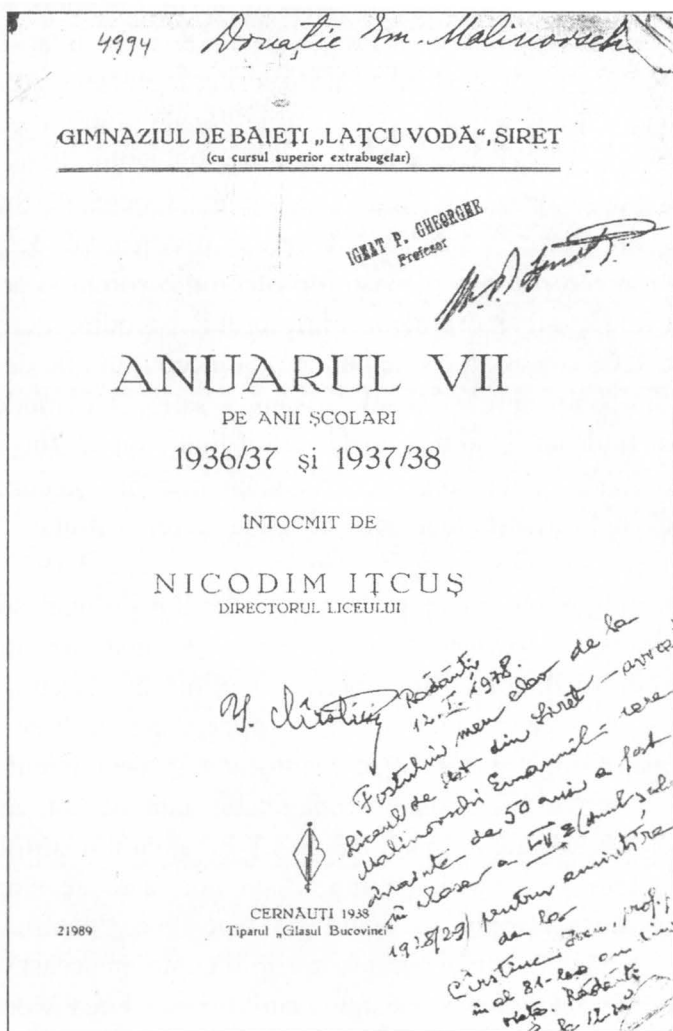
⁷¹ *Știința în Bucovina. Ghid bibliografic II*, Suceava, 1983, p. 136–138.

Literar” (Siret), „Tinerimea Română” și „Zori Noi” (Suceava). A militat pentru sprijinirea instituțiilor culturale și a inițiat, condus și participat la multe activități culturale și științifice.

Nicodim Ițcuș a evocat personalitatea foiletonistului Mihai Teliman, s-a ocupat de poetul Mihai Horodnic, a publicat multe studii privitoare la istoria orașului Siret și, împreună cu Petru Tomaschek și Vladimir Milici, a reconstituit vechea cetate de pe dealul Ruina și cea de pe dealul Sasca.

Nicodim Ițcuș, unul dintre cei mai longevivi autori de anuare, a scris: „Anuarul II al Liceului de fete al Statului în Rădăuți pe anii școlari 1923/1924, 1924/1925, 1925/1926 și 1926/1927” (Cernăuți, 1927); „Anuarul III al Liceului de Stat Siret pe anii 1924/1925, 1925/1926, 1926/1927, 1927/1928” (Cernăuți, 1928); „Anuarul IV al Liceului de Stat Siret pe anii 1928/1929, 1929/1930, 1930/1931” (Cernăuți, 1931); „Anuarul V al Liceului de Stat Siret pe anii 1931/1932, 1932/1933, 1933/1934” (Cernăuți, 1934); „Anuarul VI al Gimnaziului de băieți «Lațcu Vodă» Siret pe anii școlari 1934/1935, 1935/1936” (Cernăuți, 1937); „Anuarul VII al Gimnaziului de băieți «Lațcu Vodă» Siret pe anii școlari 1936/1937, 1937/1938” (Cernăuți, 1938)⁷².

⁷² „Anuarul VII pe anii școlari 1936/1937 și 1937/1938”, Cernăuți, 1938. Tiparul „Glasul Bucovinei”, p. 17.

În anul 1966, profesorul Nicodim Ițcuș a primit titlul de profesor emerit. Am avut fericitul prilej de a-l cunoaște pe acest cărturar, pe atunci pensionar. Prin rostirea unui cuvânt în acel cadru restrâns și solemn în care ne aflam, am constatat că suntem în fața unui adevărat om al școlii și culturii române, a unei personalități cu reală voinicie intelectuală și

morală.

La aniversarea a 50 de ani de la absolvirea liceului, o admirabilă tradiție a școlii românești⁷³, promoția 1928 a realizat o frumoasă comunicare între foștii elevi, foștii profesori și între elevi și profesori. Cu acest prilej, au fost evocate publicațiile locale, între care și revista „Freamătul literar”, la care a scris și profesorul Nicodim Ițcuș.

Un studiu apărut în „Anuarul Muzeului Județean” (Suceava), sub semnătura lui Petru Froicu, oferă date semnificative despre această revistă. „Freamătul literar”, revistă de literatură, știință și artă, apare în octombrie 1933, sub îndrumarea profesorului Nicodim Ițcuș⁷⁴. Revista apare între 1933–1938, în 44 de numere, la început în 200 de exemplare, ajungând la 1000, spre sfârșitul existenței sale. „Cu modestia ce l-a caracterizat totdeauna, profesorul Nicodim Ițcuș n-a apărut niciodată pe coperta revistei în calitate de coordonator sau mentor, așa cum de fapt era în realitate”, mărturisește redactorul revistei, Aurel Fortuna.

Programul revistei, definitivat în numerele 2–3/1933, subliniază nevoia contribuției provinciei la dezvoltarea culturii românești. Articolul-program intitulat *Indiferentism decadent*, semnat de Ion Freamăt (pseudonimul lui Băncescu Ioan Ștefan) subliniază: „Siretul, bătrân oraș în nordul Moldovei, cu monumente istorice, care vorbesc de vremuri apuse, e astăzi uitat parcă și de Dumnezeu și de oameni. [...] Totul doarme [...], un indiferentism condamnat față de tot ce e frumos, înălțător și demn de atenția publicului [...]. Freamătul nostru literar apare ca o necesitate și e menit să umple un gol, care se simte la noi”. Remarcăm, cu surprindere, faptul că Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina nu a sprijinit cu nimic această publicație.

Dintre colaboratorii revistei îi amintim pe: Leca Morariu, Traian Chelariu, George Nimigean, Neculai Roșca, E. Ar. Zaharia. Nicodim Ițcuș a semnat cu pseudonimele D. Postavaru, D. Pânzaru, C. Nati. Publicația a cuprins 107 poezii, 13 lucrări de proză, folclor, critică și istorie literară etc.

⁷³ Petru Bejinariu, *Vocația educației*, Rădăuți-Bucovina, Editura „Ro Basarabia-Bucovina Press”, 1996, p. 138.

⁷⁴ „Freamătul literar”, I, 1933, nr. 2–3, Siret, Tipografia „Carol Lențer”, p. 3.

Nicolae Tăutu s-a bucurat de îndrumarea profesorilor Nicodim Ițcuș, George Cârstean și Iordache Grigorovici. Iată ce scrie acesta într-o dedicație de carte: „De la fostul Dv. Elev, cu nr. 1128 al Liceului «Lațcu Vodă», vă rog să primiți vechea și fără de margine recunoștință, admirație de totdeauna și dragoste sinceră”.

Revista „Freamătul literar”, o apariție importantă, de scurtă durată, dar reluată acum la Liceul „Lațcu Vodă” din Siret, a stimulat și promovat multe disponibilități, la care a contribuit prof. dir. Nicodim Ițcuș.

Viața și activitatea profesorilor, managerilor și cărturarilor Emanoil Isopescu și Nicodim Ițcuș sunt surse de învățăminte, de modele morale, dar și de soluții pedagogice, care pot fi folosite și în școala românească de azi.

Claudiu Isopescu, mesager al spiritualității românești în Italia

Cultura română este reprezentată peste hotare, în perioada interbelică, de mari personalități: Mircea Eliade, Emil Cioran, George Enescu, Constantin Brâncuși, creatori de talie mondială ai spiritualității românești. Nu se vede, însă, de nicăieri că ei desfășoară și o activitate programatică, în scopul promovării valorilor culturii naționale peste hotare. Bucovina oferă un exemplu privind difuzarea culturii naționale, într-un spațiu larg și pe mai multe căi, într-o țară occidentală cu veche cultură.

Claudiu Isopescu este mesager al culturii noastre naționale în Italia și desfășoară o activitate susținută timp de trei decenii, cu rezultate remarcabile. S-a născut în Frătauții Vechi, comună românească de pe

valea Sucevei, pomenită în documente încă din vremea lui Ștefan cel Mare⁷⁵. Comuna a fost proprietatea boierului Giurgiu, sfetnic al domnitorilor Moldovei⁷⁶. Eminescu consemnează într-o cronologie a boierilor moldoveni un Giurgea (Jurgea), staroste de Suceava în timpul domniei lui Alexandru cel Bun și sfetnic în domniile următoare, dovadă că se bucura de autoritate⁷⁷.

Claudiu Isopescu s-a născut pe 18 aprilie 1894, în Frătăuții Vechi⁷⁸, în familia învățătorului Emilian Isopescu (1850–1917), director al Școlii din Frătăuții Vechi (1886–1917), cu rezultate remarcabile în progresul școlii românești. Claudiu este al treilea copil din cei șase pe care îi avea „superiorul” (directorul) din comuna rădăuțeană: Emanoil (Manole), Aurelia, Modest, Virginia, Angelina. Bunicul său, Gheorghe Isopescu (1822–1907), funcționează ca „dascâl” (cantor) la biserica din comună. Străbunicul său, Constantin Isopescu (1791–1856), fusese căsătorit cu Ana Brăilean, care provenea dintr-o familie cu numeroase ramificații în Bucovina.

Claudiu Isopescu face școala în Frătăuții Vechi până în 1904. În toamna aceluiași an se înscrie la Ober Gymnasiums din Suceava, secția română, și frecventează cursurile, cu rezultate bune la învățătură, până în 1912, când își trece examenul de bacalaureat și este declarat „Abieturienten”⁷⁹. Îl are coleg de clasă pe Neculai Grămadă, viitorul

⁷⁵ Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, I. *Documente interne*, Iași, „Viața Românească”, 1931, p. 366; Daniel Verenca, *Topographie der Bukowina zur zeit ihrer Erwerbung durch Osterreich (1774–1785)*, Czernowitz, Conc. Tip.-u. Lithographie des Erzbischofs Silvester Morariu-Andrievici, 1895, p. 29; Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, I, București, Editura Anima, 1996, p. 273–274.

⁷⁶ Dragoș Luchian, *Un sat de pe Valea Sucevei – Frătăuții Vechi*, București, Editura Litera, 1986, p. 18–29. Aici este prezentat și arborele genealogic al familiei: Emil Satco, Ioan Pînzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, 1993, p. 107–108; Dragoș Luchian, *Claudiu Isopescu (1894–1956)*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 2, București, Editura Academiei Române, p. 263–267.

⁷⁷ M. Eminescu, *Opere. XV. Fragmentarium*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 1102–1103.

⁷⁸ D. Luchian, *op cit.*, p. 229–232.

⁷⁹ „Jahres-Bericht gr.-or. Ober-Gymnasiums in Suczeawa veröffentlicht am Schluss des Schuljahres 1904/1905”, Suceava, 1905, p. 31; Idem, cl. II. 1905/1906, p. 41; cl. III.

istoric, autor al lucrării *Toponimia minoră a Bucovinei*, în două volume, tipărită recent sub egida Centrului de Studii „Bucovina” în colecția *Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii*. Liceul din Suceava avea cadre didactice cu o bună pregătire și multe dintre acestea se fac cunoscute și în mișcarea culturală bucovineană: Eusebiu Popovici, Victor Morariu, Filaret Doboș, Arcadie Dugan, George Tofan, Vasile Bumbac, Laurențiu Tomoioagă, Alexandru Ieșan, Emanuel Isopescu. Profesorii publică în „Anuarul” liceului studii temeinice. Aici a apărut și monografia lui Eusebiu Popovici, *Din istoricul liceului gr. ort. din Suceava*. Elevii pregătesc și ei lucrări științifice. Ilie Torouțiu, elev în clasa a șasea, 1907/1908, viitorul editor al *Studiilor și documentelor literare*, se ocupă de *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu.

După terminarea liceului din Suceava, Claudiu Isopescu se înscrie la Facultatea Filozofică (mai târziu Facultatea de Filozofie și Litere a Universității din Cernăuți), secția Filologie și Lingvistică⁸⁰. Își întrerupe studiile din cauza izbucnirii primului război mondial. Se deschide un nou capitol în biografia sa. Este înrolat în armata austriacă, pe 24 noiembrie 1914, și trimis pe frontul din Italia, unde cade prizonier.

În stânga Claudiu Isopescu, la mijloc
Vasile Ionesi și în dreapta Modest Isopescu

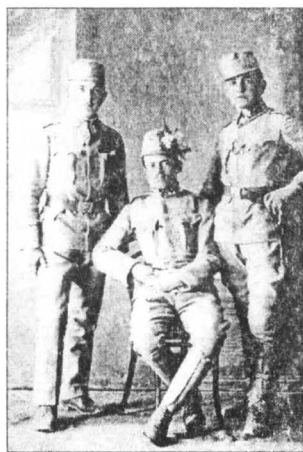
„Dragă Vasile

Trimit aici fotografia care e cam slab reușită.

Cu dragoste Claudiu

28.05 1915”

(Învățătorul, revizor școlar Vasile Ionesi a fost tatăl
domnului acad. Liviu Ionesi)

1906/1907, p. 41, cl. IV, 1907/1908, p. 35; cl. V, 1908/1909, p.77; cl. VI, 1909/1910, p. 53; cl. VII, 1910/1911, p. 65; cl. VIII, 1911/1912, p. 49; bacalaureat, 1912/1913, p. 17.

⁸⁰ Mircea Grigoroviță, *Învățământul în nordul Bucovinei (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică R.A., 1993, p. 133.

Dă curs chemării lui Vasile Luca și se înscrie, în 1917, ca voluntar în batalioanele române pentru eliberarea Transilvaniei și este condamnat la moarte în contumacie. Este ales, la Citaduale (Italia), pe 19 iunie 1918, în Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, calitate în care participă la organizarea Legiunii românilor.

Evenimentele din decembrie 1918 îl readuc în țară. Își continuă studiile la Universitatea din București, până în 1920. Se specializează în limbi romanice – italiana, ca specialitate principală, pe care o cunoștea din prizonierat. Funcționează ca profesor de italiană și germană la Liceul „Matei Basarab” și Liceul „Gheorghe Șincai” din București (între 1920 și 1923). A fost și asistent la Academia Comercială din București (între 1922 și 1923). Pleacă la Roma, la Școala Română, în octombrie 1923 și se consacră cercetării științifice și propagării valorilor culturii naționale în Italia.

Școala Română din Roma a fost înființată, de statul român, la 1 noiembrie 1922, directorul acesteia fiind Vasile Pârvan. Aici își face stagiul de pregătire științifică Al. Busuioceanu, E. Panaitescu, R. Vulpe, P. Nicorescu, G. Călinescu. Claudiu Isopescu lucrează la Școala Română ca stagiar. V. Pârvan arată, în raportul de activitate prezentat Academiei Române pentru 1923/1924, că „dl. Claudiu Isopescu lucrează în Direcția de cercetări, începute cu succes de dl. Marcu și desfoaie materialul cu privire la români aflători în literatura italiană a sec. XII și XVII”⁸¹. Claudiu Isopescu este menționat de Vasile Pârvan și în raportul din anul următor, alături de alți stagiaři. „dl. Claudiu Isopescu, din anul al II-lea a strâns material bogat, în diferite arhive din Roma, dar mai ales la Vatican, în fondul încă necercetat, *Borghese* și la *Propaganda Fide*. Dl. Isopescu a cules mai ales material privitor la epoca lui Mihai Viteazul din Fondul *Borghese*, din care o parte a apărut în vol. II al «Anuarului», iar o

⁸¹ V. Pârvan, *Raport asupra activității Școlii Române din Roma în anul 1923-1924*, „Analele Academiei Române”, Tom XLIV, Ședințele din 1923-1924, București, Cultura Națională, 1924, p. 131-137. Vasile Pârvan, *Scrieri*, Text stabilit și note de Alexandru Zub, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 300.

alta parte se va tipări în vol. III”⁸².

Activitatea de cercetare a lui Claudiu Isopescu la Școala Română se concretizează prin apariția a două lucrări, cu același titlu, *Alcuni documenti inediti della fine del cinquecento*, elaborate în 1923 și 1924. Acestea se tipăresc în „Annuario della Scuola Romana di Roma”. Prima dintre ele este inclusă în *Ephemeris Dacoromana* și cuprinde 32 de documente⁸³; a doua cuprinde 94 de documente și se tipărește în *Diplomaticum Italicum*, publicație a Școlii Române din Roma⁸⁴. Documentele consemnează evenimente din epoca lui Mihai Viteazul. Sunt copiate din Fondul *Borghese*, păstrat în Arhiva Vaticanului. Studiile introductive, cu care sunt însoțite documentele, cuprind informații bogate privind istoria noastră națională.

Claudiu Isopescu își extinde colaborarea și la presa italiană. Își publică aici studiile și i se reproduc conferințele ținute la diferite instituții și comunicările la reuniunile internaționale. Prima publicație italiană pe care o cunoaștem, „La Vita italiana”, îi tipărește un studiu, *I romeni al di la del Dniester*⁸⁵, în 1925. Revista apărea la Roma, sub direcția lui Giovanni Preziosi, și publica articole, eseuri și studii politice. Claudiu Isopescu prezintă istoria românilor transnistreni și situația lor sub stăpânirea sovietică. Informațiile pentru partea istorică sunt luate din lucrarea lui Ion Nistor, *Românii transnistreni*, tipărită la Cernăuți în 1925. Pentru situația românilor transnistreni sub stăpânirea sovietică apelează la studiul lui A. Palmieri, *La Republica Moldova nella Russia sovietista*, publicat în revista „La Vita italiana”, în 15 mai 1925.

Colaborează probabil și la alte publicații, până în 1927, când îl întâlnim cu un nou studiu, *La poesia popolare romena* în „Il Giornale di

⁸² Idem, *Raport asupra activității Școlii Române din Roma în anul 1924–1925*, „Analele Academiei Române”, Tom XLV, Ședințele din 1924–1925, București, Cultura Națională, 1925, p. 139–142; *Scrieri*, p. 393.

⁸³ *Ephemeris Dacoromana*, „Annuario della Scuola Romana di Roma”, II, București, Cultura Națională, 1924, p. 460–500.

⁸⁴ *Diplomaticum Italicum*, Roma, Libreria di Scieze e Lettere, [1925], (Școala Română din Roma), p. 378–505.

⁸⁵ „La Vita italiana”, XIII, nr. 151, 15 iulie 1925, p. 15–22.

Politica e di Letteratura”⁸⁶, o publicație importantă în care îi întâlnim numele și în 1929 și 1931. După informațiile noastre, Claudiu Isopescu a publicat și în „La vie dell' Oriente” (1929), „Corriere de Catania” (1929), „La Voce di Mantova” (1930), „Roma” (1932), „L'Europa Orientale” (1932, 1933), „La Rassegna Italo-Romena” (1941), „Augusta” (1941), „Il libro italiano nel mondo” (1941), „Rassegna Nazionale” (1941). Se alătură publicațiile apărute cu ocazia desfășurării unor reuniuni internaționale, „Atti del I Congresso Nazionale di Studi Romani” (1928), „Atti del 2 Congresso Nazionale di Studi Romani” (1931), „Accademia di Archeologia, Lettere e Belle Arti di Napoli” (1933, 1936), „Atti del Congresso Nazionale di Storia de Rissorgimento Italiano di Venezia” (1936), „Orme di Roma nel Mondo” (1942), „Memorie della Reale Accademia delle Scienze di Torino” (1942). Colaborează și la câteva publicații din țară: „Junimea literară” (1924), „Codrul Cosminului” (1925, 1927). Culegerea *Documenti inediti della fine del cinquecento* este tipărită la Academia Română, „Memoriile Secțiunii Istorice” (1929). Mare parte din lucrările sale publicate în presă se reproduc și în extrase. Biblioteca Academiei Române păstrează în fondurile sale, pe lângă cele două culegeri de documente tipărite sub egida Școlii Române din Roma, alte 34 de studii consacrate celor mai variate aspecte din domeniul culturii și chiar din economie. Acestea sunt donate, în mare parte de autor, cu autograful său.

Activitatea științifică a lui Claudiu Isopescu este orientată în mai multe direcții. Se cuvine observat, mai întâi, că se preocupă, cum face și la Școala Română din Roma, de culegerea de documente privind țara noastră, păstrate în arhivele italiene și îndeosebi în cea de la Vatican. În *Antiche attestazioni italiane della latinità dei romeni* prezintă relatările despre români ale lui Poggio Bracciolini, Flavio Biondo, Giulio Pomponio Leto, Francesco della Valle, Domenico Mario Negri, Giulio Mancinelli, fiind menționați și Grigore Ureche și Miron Costin⁸⁷. Studiul

⁸⁶ Biblioteca Academiei Române păstrează, în fondurile sale, numere disparate din perioada 1925–1943.

⁸⁷ Claudiu Isopescu, *Antiche attestazione italiano dei romeni*, Roma, f. c., 1928. Extras din *Atti del I Congresso Nazionale di Studi Romani* (aprilie, 1928).

Documenti inediti della fine del cinquecento este însoțit de 124 de documente din anii 1595–1598. Acestea sunt copiate din Fondul *Borghese* de la Vatican. Ele se referă la epoca lui Mihai Viteazul și se alătură celor două culegeri tipărite sub egida Școlii Române din Roma⁸⁸. Lucrarea cea mai importantă, în privința ariei de investigații, rămâne *Notizie intorno al romeni nella letteratura geografica italiana del cinquecento*, tipărită la București, în 1929, în publicația „Bulletin della Section historique”, sub direcția lui N. Iorga⁸⁹. La cele două nume, Enea Silvio Piccolomini și Antonio Bonfini, la care trimit istoricii noștri, Claudiu Isopescu alătură alte 29 de nume: Matteo da Murano, Raffaello Volterrano, Stagio Dati, Tolosani da Colle, Francesco della Valle, Tranquillo Andronico, Domenico Mario Negri, G. Battista Ramusio, Pietro Andrea Mattiolo, Girolamo Ruscelli, Alfonso Buonaccinoli, Lilio Zaccheria, Giacomo Gastaldi, Ascamo Centario, Orazio Toscanella, Giovannandrea Giomo, Giovanni Lorenzo d'Anania, Alessandro Guagnini, Giulio Mancinelli, Antonio Possevino, Giovanni Botero, Filippo Pigafetta, Urbano Monte, Federico Borromeo, Giovanni Antonio Magini, Giuseppe Rosaccio, Pietro Manuzio, Bemardino Querini. Se consemnează informații istorice și filologice despre România. Filippo Pigafetta se numără printre călătorii care vizitează Țările Române.

Claudiu Isopescu este preocupat, pe de altă parte, de promovarea valorilor culturii noastre naționale în Italia. Prezintă, cum am văzut, poezia populară, începuturile teatrului dramatic și muzical, literatura română, de la cronicari la Școala Ardeleană, traduceri din Dante. De asemenea, vorbește despre Societatea internațională din Torino și românii⁹⁰, în 1864. Oferă informații și asupra picturii de la mănăstirile

⁸⁸ Idem, *Documenti inediti della fine del cinquecento*, Academia Română, „Memoriile Secțiunii Istorice”, seria III, tom X, *Memoriul 2*, București, Cultura Națională, 1929.

⁸⁹ Idem, *Notizie intorno ai romeni nella letteratura geografica italiana del cinquecento*, București, Cultura Națională, 1929 (cu două hărți).

⁹⁰ Idem, *La poesia popolare romena*, [Livorno, Tipografia Raffaello Giusti, 1929]; *Sconosciute introduzione romene della "Divina Commedia* [Roma], Tipografia Poliglotta Vaticana, 1935; *La Societa internazionale Neolatina di Torino (1864) e i romeni*, Bologna. Cooperativa Tipografică Azzoguidi, 1939. Studiul *L'Italia e le origini nella nuova*

din Bucovina⁹¹. Să notăm, tot aici și două studii, tipărite la Cernăuți, privind o predică românească ținută la Roma în 1608 și compilarea în latină a unui vechi calendar românesc⁹².

Cercetătorul român acorda o mare atenție și raporturilor noastre lingvistice cu latinitatea europeană. Abordează, în studiile sale, teme despre limba și literatura română și limba și literatura italiană în România; de asemenea, tratează subiecte privind limba, literatura și istoria românilor în Spania, analogii între limba română și cea italiană și despre filologia română la Universitatea din Torino⁹³. Din studiile lui Claudiu Isopescu luăm cunoștință și de cea dintâi lucrare științifică privind exploatarea petrolifere din țara noastră⁹⁴. Primele informații aparțin lui Giovanni Betero, care, în lucrarea sa, *Relationi universali* (1599), face referire la „bitume negro”. Giovanni Capellini (1833–1922), marele geolog italian, cercetează mai multe câmpuri petrolifere din țara noastră, între 1864 și 1865 și întocmește un *Raport on the Petroleum districts in Valachia*, pe care îl publică la Londra, în 1864. Un geolog

letteratura romena se publică mai întâi în „Il Giornale di Politica e di Letteratura”, V, nr. 2–3, februarie-martie 1929, p. 212–231.

⁹¹ Idem, *La pittura sacra moldava nelle chiese di Bucovina*, [Milano, Arti Grafiche Amatrix S. A., 1929]. Extras din revista „Le vie dell'Oriente”. Se dau și reproduceri după picturile de pe pereții exteriori de la mănăstirile Humor, Voroneț, Vatra Moldoviței și Sucevița.

⁹² Idem, *O predică românească ținută în Roma în 1608*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei”, 1928; *Contribuții la istoria Calendarului*, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura „Glasul Bucovinei”, 1928. Se tipăresc mai întâi în „Codrul Cosminului”, II-III, 1925–1926, Cernăuți, 1925, p. 275-278; IV–V, 1927 și 1928, Cernăuți, 1929, p. 387–397.

⁹³ Idem, *Lingua e letteratura italiana in Romania*, Roma, Augustea, 1941; *Lingua. letteratura e storia romena in Ispagna*, Milano, Arti Grafiche, 1941. Extras din „La Rassegna italo-romena”, februarie 1941; *Romanita e italianita in Romania*, Roma, Tip. Soc. Ed del Libro Italiano, 1941; *Echi di Roma in Romania*, [Roma], Reale Istituto di Studi Romane Editore, 1942; *Filologia romena all'Universita di Torino verso il 1870*, Torino, R. Accademia delle Scienze, 1942. Extras din *Memorie della Reale Accademia delle Scienze di Torino*.

⁹⁴ Idem, *Il primo lavoro scientifico italiani sul petrolio romeno*, „La Rassegna italo-romena”, XXI, nr. 1, ianuarie 1941, p. 4–9. Studiul apare și în volumul *Il primo lavoro scientifico italiani sul petrolio romeno*, Milano, Arti Grafiche F. Combi, 1941.

italian întreprinde primele cercetări privind câmpurile petrolifere din țara noastră și rezultatele investigației sale sunt preluate de cercurile interesate din Anglia.

Claudiu Isopescu își orientează cercetările și în direcția punerii în lumină, cu o bună documentare, a prezenței personalităților din țara noastră în spațiul culturii italiene. Seria acestor studii o deschide cu Gheorghe Asachi, căruia îi consacră mai multe lucrări⁹⁵. Cărturarul moldovean călătorește prin orașele din Italia și studiază, la Vatican, pictura, sculptura și arhitectura. Bianca Milesi este comparată cu Laura lui Petrarca și se comentează mărturiile lui Asachi despre Italia. Studiul *Un artista romeno...* este însoțit de zece planșe cu reproduceri după desenele lui Asachi și două planșe, una cu o vedere a Mănăstirii Horezu, alta cu o frescă de la Voroneț.

Ciprian Porumbescu este muzicianul român care descoperă Italia și își comunică impresiile în corespondența cu familia. Claudiu Isopescu reproduce extrase din ea, atunci, în parte, inedite. Pentru Ciprian Porumbescu, aprecia Claudiu Isopescu, „le bellezze dell'Italia e la maiesta della sacra e eterna Roma”⁹⁶.

Ion Codru Drăgușanu este călătorul român căruia Claudiu Isopescu îi consacră două studii. În comunicarea la cel de-al doilea

⁹⁵ Idem, *Il poeta G. Asachi a Roma 1808–1812*, Roma, 1928. Se reproduce din „Atti del I Congresso Nazionale di Studi Romani”, aprilie 1928; *Un studente romeno dell'Ottocento a Roma*, „Il Giornale di Politica e di Letteratura”, V, 1929, nr. 6–7, iunie–iulie, p. 653–670; *Giorgio Asachi a Napoli e la sua ode all'Italia*, „Il Giornale di Politica e di Letteratura”, V, nr. 9, septembrie, 1929, p. 883–898; *Gh. Asachi a Roma: amore ed arte*, „Il Giornale di Politica e di Letteratura”, VI, 1930, nr. 4, aprilie, p. 350–370; *L'ultimo soggiorno di G. Asachi a Roma*, „Il Giornale di Politica e di Letteratura”, VI, 1930, nr. 5–6, mai–iunie, p. 513–540. Studiile din această revistă se repetă în volumul *Il poeta Giorgio Asachi in Italia*, Livorno, Editore Raffaello Giusti, 1930, p. 1–18, 18–32, 32–52, 53–80 (*Contributo alla storia dei rapporti culturale tra l'Italia e la Romania nell'Ottocento*); *Un artista romeno dell'800 a Roma. Contributo alla storia dei rapporti artistici fra l'Italia e la Romania*, Roma, Casa Editrice Leonardo Da Vinci, 1932. Se reproduce din revista „Roma”, ianuarie 1932.

⁹⁶ Idem, *Il musicista romeno Ciprian Porumbescu a Roma*, Livorno, Tipografia Raffaello Giusti, 1931, p. 19. Se reproduce din „Il Giornale di Politica e di Letteratura”, VII, nr. 11–12, noiembrie–decembrie, 1931, p. 643–659.

Congres național de studii române face biografia lui Ion Codru Drăgușanu și insistă asupra faptului că mesagerul român în Italia se oprește la Columna lui Traian ca să citească pe ea viața militară a românilor, apreciind că arta monumentului se revela în proporții, formă și sculptură. În cel de al doilea studiu, I. C. Drăgușanu este urmărit în călătoriile prin Italia și în ascensiunea pe Vezuviu, dar și în peregrinările sale prin Elveția, Germania și Rusia. I. C. Drăgușanu este în Italia, ca și în afara ei, un mare iubitor al muzicii⁹⁷.

Dinicu Golescu, celălalt călător român în Italia, este înfățișat prin extrase ample din jurnalul său, o adevărată antologie de texte comentate, în care se descriu monumentele de artă din Milano, Padova, Veneția. Călătorul român admiră Domul din Milano pentru arhitectura sa, este impresionat de Palatul Dogilor și Mănăstirea Marchitariștilor de lângă Veneția. Pentru unii italieni putea constitui o surpriză descrierea călătoriei cu căruța de poștă în țara lor și chiar și cea cu vaporul, de la Triest la Veneția⁹⁸.

Lui Duiliu Zamfirescu, diplomatul român în Italia, Claudiu Isopescu îi consacră două studii⁹⁹. Căsătoria cu Henriette Alievi, fiica unui senator, îi deschide acestuia drum în cercurile politice italiene. Este utilizată corespondența cu unele personalități din țară și se insistă asupra prezenței Italiei în poezia și proza sa. Diplomatul român prefera Roma, dar și evocarea orașului Napoli se constituie în „una pagina di istoria culturale napolitana”.

Claudiu Isopescu descrie cercurilor științifice italiene personalitatea bisericească a lui Amfilochie Hotiniul¹⁰⁰. Episcop de Hotin

⁹⁷ Idem, *Il viggiatore transilvano Ion Codru Drăgușanu a Roma nel 1839*, Roma, Paolo, Cremonese Editore, 1931; *Il viggiatore transilvano Ion Codru Drăgușanu e l'Italia*, Roma, Anonima Romana Editoriale, 1931.

⁹⁸ Idem, *Il viggiatore transilvano Dinicu Golescu in Italia*. Roma, Istituto per l'Europa Orientale [1932]; Se tipărește, mai întâi, în revista „L'Europa Orientale”, în 1932.

⁹⁹ Idem, *Il poeta Duilio Zamfirescu a Napoli*, Napoli, Tipografia della R. Universita, 1933; *Il poeta romena Duilio Zamfirescu a Roma*, Bologna, Licinio Cappelli Editore, 1935.

¹⁰⁰ Idem, *Il vescovo Amfilochie Hotiniul e l'Italia*, Roma, Istituto per l'Europa Orientale, 1933. Se tipărește, mai întâi, în „L'Europa Orientale”, Fasc. IX-X, 1933, p. 516-547.

pe la 1767, Amfilochie Hotiniul este teolog cu înaltă pregătire, cunoscător al limbilor latină, elină, rusă și polonă, matematician și filolog distins. Se comentează gramatica sa, dar și manualele de matematică, fizică și geografie. Claudiu Isopescu confruntă cartea sa, *De obște gheografie* (1795), cu tratatul lui P. Buffier, *Geografia Universale* (1775), a cărei încheiere o consideră neoriginală, dar care prezintă un interes aparte sub raport filologic. Episcopul de Hotin face legătura, după părerea lui Claudiu Isopescu, între Orient – prin religia ortodoxă și Occident – prin deschiderea largă spre știință.

Aron Densușianu este omul de știință român care cercetează valorile culturii italiene¹⁰¹. Este traducător din Dante, Tasso, Silvio Pellico și Leopardi. Claudiu Isopescu insistă asupra concepției lui Aron Densușianu despre literatura universală, potrivit căreia Homer, Virgiliu, Milton înfățișează aspecte din umanitate. Numai Dante cântă și îmbogățește universul întreg. Sunt reproduse și mai multe scrisori ale lui Giovanni Vegezzi-Ruscalla (1799–1885), profesorul de limba și literatura română de la Universitatea din Torino.

Artemie Homorodeanu este studentul român din părțile Maramureșului pornit spre Italia să facă studii de medicină¹⁰². Se naște în Borșa, în 1853, face studii la Sighet și Cluj și se înscrie la Universitatea din Torino. Claudiu Isopescu cercetează Archiva della R. Università și îl găsește pe studentul român înregistrat de naționalitate „ungur”. Alături de medicină, Homorodeanu studiază la Torino româna și italiana. Pregătește, în italiană, o gramatică română, pe care urma să o prefăteze Giovanni Vegezzi-Ruscalla, profesorul său. Moare foarte tânăr, de fizie, în 1877 și lasă un mare număr de manuscrise, între care și un jurnal de călătorie¹⁰³. Claudiu Isopescu relevă similitudinile stabilite de

¹⁰¹ Idem, *Lo scrittore romeno Aron Densușianu e l'Italia*, Napoli, Arti Grafiche, 1936. Studiul se tipărește, mai întâi, în „Memoria la R. Accademia di Archeologia”, Lettere e Belle Arti di Napoli.

¹⁰² Idem, *Lo studente romeno Artemie Homorodeanu a Roma nel 1876*, Milano, Arti Grafiche F. Combi, 1941. Se tipărește, mai întâi, în revista „La Rassegna italo-romena”, în aprilie 1941.

¹⁰³ Artemie Anderco, *Un student în străinătate, acum o jumătate de veac. Maramureșeanul Artemie Anderco – jurnalul său – publicat cu o introducere de N. Iorga*,

memorialist între viața materială și spirituală a țăranilor italieni și a țăranilor români din Maramureș.

Romulus Scriban este poetul român care se îndreaptă și el spre Torino, pentru studii de drept. Aici își susține și doctoratul, în 1864. Se naște la Burdujeni, lângă Suceava, în 1838, într-o familie cu fețe bisericesti și cărturari. Ocupă funcții administrative. Este profesor la Academia Comercială din Galați și întocmește un tratat, *Istoria economiei politice, a comerțului și a navigațiunii României*, tipărit la Galați, în 1895. Întemeiază o revistă, „Dacia română” (1866–1867), căreia îi urmează „Dacia literară” (1868–1869) și publică două culegeri de versuri: *Încercări poetice* (1860) și *Poezii* (1866). Încetează din viață la Iași în 1912. Romulus Scriban – un filoitalian, cum îl prezintă Claudiu Isopescu¹⁰⁴ – activează ca secretar al Societății Internaționale Neolatine din Torino și trimite ziarului „Românul” corespondențe despre Italia. Închină o odă „Geniului lui Cavour” și evocă „Veneția liberală” în „Dacia română”, revista sa. Scriban este un cântăreț al Unirii, însuflețit de lupta poporului italian pentru unitatea națională.

Octavian Goga este „poetul pătimirii noastre”, animat de idealul unității naționale. În studiul pe care i-l consacră, *Il poeta Octavian Goga*, Claudiu Isopescu invocă poeziile „Rugăciune” și „Oltul”, drama „Domnul notar” și articolele politice din „Mustul care fierbe” și „Precursorii”. Isopescu concluzionează că poezia lui O. Goga este „una rozza, un paese, un ideale”¹⁰⁵.

Claudiu Isopescu nu pierde din vedere nici presa românească, în care se dau informații despre italieni, și nici pe cea italiană, în care se dau informații despre români¹⁰⁶. Se reproduc multe documente și extrase din

Vălenii de Munte, 1934. Jurnalul descrie Napoli, Roma, Pisa, Genova, Parisul cu muzeele, bisericile și grădinile, însă și cu mizeria unei părți a populației pariziene.

¹⁰⁴ Claudiu Isopescu, *Il poeta Romolos Scriban e l'Italia*, Roma, Angelo Signorelli, 1943; *Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900*, București, Editura Academiei, 1979, p. 774. Se citează studiul lui Claudiu Isopescu.

¹⁰⁵ Idem, *Il poeta Octavian Goga*, „La Rassegna italo-romena”, XXI, 1941, nr. 5, p. 6–12; *Comemorazione del poeta Octavian Goga*. [Milano, Arte Grafiche F. Combi, 1941].

¹⁰⁶ Idem, *La stampa periodica romeno-italiana in Romania e in Italia*, Roma, Istituto per l'Europa Orientale, 1937.

aceste publicații, realizându-se astfel un excelent instrument de lucru. Din mărturii indirecte luăm cunoștință că elaborează și alte studii care rămân îngropate în publicațiile vremii. Amintim studiul *La leggenda del monastero de Argesci în Romania*, publicat în „La Voce di Mantova”, în 10 august 1930. Un interes aparte prezintă studiul *Eurico Amante e i romeni*, rămas îngropat în paginile revistei „Rassegna italo-romena”. Este prezentată și cartea lui Eurico Amante, *La Nuova Carta di Europa in relazione colle razze latine*, tipărită la Torino, în 1867. Eurico Amante (1812–1884) fondează revista „La Confederazione Latina” (1871–1872), în care se ocupă de politica unor guverne privind modificarea hărții Europei. În atenția sa era propaganda panslavistă a Moscovei și politica guvernelor de la Budapesta de subminare a Austriei și dominare asupra celorlalte popoare, în momentul constituirii dualismului austro-ungar¹⁰⁷.

Mesagerul culturii române în Italia este preocupat să demonstreze că personalitățile din țara noastră reprezentau diferite profesii și domenii de activitate. În studiile sale, susținute de o bună armătură științifică, se fac permanent legături între istoriografia italiană și cea română. O mare parte dintre acestea sunt adunate într-un volum, *Saggi romeno-italo-ispatici*, pe care îl tipărește la Roma¹⁰⁸ în 1943. Sunt, cum s-a putut vedea, texte de referință pentru cunoașterea relațiilor culturale româno-italiene în perioada interbelică.

Paralel cu activitatea științifică, Claudiu Isopescu merge și pe alte căi în promovarea valorilor culturii noastre naționale în Italia. Aflăm informații în acest sens din corespondența sa cu N. Iorga¹⁰⁹, Liviu

¹⁰⁷ Idem, *Eurico Amante e i Romania*, „Rassegna italo-romena”, XXI, 1941, nr. 7, p. 6–10.

¹⁰⁸ Idem, *Saggi romeno-italo-ispatici*, Roma, Angelo Signorrelti, 1943.

¹⁰⁹ Claudiu Isopescu întreține cu N. Iorga o bogată corespondență, care însumează 89 de scrisori, expediate din Italia și câteva din țară, între 1926 și 1935. Acestea se păstrează la Biblioteca Academiei Române în Fondul *N. Iorga. Corespondență*, în mai multe volume, împreună cu scrisori primite și de la alte persoane. Indicăm aceste volume în succesiunea numerotării lor: 333, 335, 342, 343, 344, 346, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 357, 359, 360, 361, 364, 365, 369, 370, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 380, 387, 392. Scrisorile au fost fotocopyate de Dragoș Luchian (1932–1997), consătean cu Claudiu Isopescu. Ele sunt grupate în patru plicuri: I – patru scrisori din 1926, patru scrisori din 1927, opt scrisori din

Rebreanu¹¹⁰ și cu instituțiile guvernamentale¹¹¹. Ține conferințe, între care și cea de la Universitatea din Napoli, din 27 ianuarie, în care prezintă creația noastră populară, participă la organizarea Congresului de Studii Române, ținut în aprilie 1928, în care susține două comunicări, din care una despre Gheorghe Asachi¹¹². Fondează Asociația italo-română în 18 decembrie 1931. „Doresc să vă spun, cu toată bucuria – îl informează pe N. Iorga în scrisoarea din 18 decembrie 1931 – că ieri a fost inaugurată, cu multa pompă, Asociația noastră italo-română. Atât domnul Bertoni, cât și dl. Zănescu, au avut frumoase cuvinte de admirație pentru opera Dv., ceea ce a stârnit ovațiile întregii săli arhipline; domnul Bertoni a făcut, apoi, o splendidă conferință despre umorul lui Caragiale. Au fost academicieni, senatori ca prof. Cian și Exc. Sa Calisse, președ[intele] Consiliului de Stat, decanul Fac[ultății] de Litere, dl. Cardinali, foarte mulți profesori universitari, scriitori, ziariști, studenți”¹¹³. Organizează la

1928 ; II – 32 scrisori din 1929 ; III – 13 scrisori din 1930; IV – 21 scrisori din 1931, 6 scrisori din 1932, o scrisoare din 1935.

¹¹⁰ Scrisorile către L. Rebreanu se păstrează la Biblioteca Academiei Române, în Fondul *Liviu Rebreanu. Corespondență*, sub cotele S 54 (1-61)/CMLXIV. Sunt scrisori expediate de Claudiu Isopescu între anii 1926–1942 și 16 scrisori, cele mai multe nedatate, trimise de Venera Isopescu, născută Iordanovici, soția sa. Scrisorile sunt dactilografiate de Dragoș Luchian și se păstrează legate într-un dosar nepaginat. Acesta intenționa să publice corespondența în volum. Atât scrisorile către N. Iorga, cât și cele către Liviu Rebreanu ne-au fost puse la dispoziție de doamna Luchian, după încetarea din viață a soțului ei.

¹¹¹ Documentele către instituțiile guvernamentale, la care trimitem, au fost publicate de Pavel Țugui în studiul *Claudiu Isopescu, animatorul traducerilor în limba italiană a literaturii române*, „Glasul Bucovinei”, IV, 1997, nr. 3 [iulie–septembrie] 1997, p. 38–42 ; nr. 4 [octombrie–decembrie], p. 32–43 ; V, 1998, nr. 2 [aprilie–iunie], p. 25–32.

¹¹² Conferința *La poesia popolare romena se tipărește*, mai întâi, în „Il giornale di Politica e di Letteratura”, în 1927. Colecția revistei este incompletă în Biblioteca Academiei Române. Claudiu Isopescu reproduce, în demonstrația sa, exemple de doine și *Miorița* în traducere italiană. Studiul *Il poeta G. Asachi a Roma 1808–1812*, se tipărește, mai întâi, în *Atti del I Congresso Nazionale di Studi Romani*, în 1928.

¹¹³ Biblioteca Academiei Române, Fondul *N. Iorga. Corespondență*, vol. 376, fila 105. Giulio Bertoni prefațează *O scrisoare pierdută*, în traducerea lui Claudiu Isopescu și A. Silvestri-Giorgi. Vittorio Cian, senator, conducea revista „Il Giornale Storico della Letteratura italiano”. Carlo Calisse (1859–1945), a fost președintele Consiliului de Stat,

Roma, în octombrie 1931, o expoziție, la Libraria Trevers, în Galeria Biffi, în care prezintă publicului italian cărțile românești tipărite în italiană, fotografiile ale bisericilor din România, costume românești, peisaje din țară. „L-am rugat pe dl. Prof. Mario Ruffini – îi scrie lui N. Iorga în 30 octombrie 1931 – să organizeze o asemenea expoziție la Torino – se va deschide la 15 noem[vrie] – iar pe dl. Nicolae Alexandrescu la Milano; acolo expoziția va fi făcută sub auspiciile Soc[ietății] «Nueva Vitta», în decembrie. Mă voi interesa ca asemenea expoziții să se organizeze la Genova, Florența, Neapole și Palermo. E tot ce putem face în completa lipsă de fonduri în care ne găsim și propaganda în folosul țării nu se poate face fără bani”¹¹⁴.

Problema lipsei fondurilor materiale este pusă în discuție de Claudiu Isopescu în aproape toate scrisorile sale către N. Iorga și Liviu Rebreanu. Spera ca în guvernarea lui N. Iorga (18 aprilie 1931–31 mai 1932) să fie sprijinit în activitatea sa. Compară situația în care se găsea cu cea a intelectualilor unguri, cu susținere financiară din partea statului, pentru a face propagandă împotriva României. O carte, *Nel cuore del magiari*, asupra căreia îi atrage atenția lui N. Iorga în scrisoarea din 27 mai 1929, căuta să acrediteze opinia că Transilvania era maghiară. Claudiu Isopescu răspunde propagandei ungare cu un articol, *Tradizioni popolari di Transilvania*, pe care îl publică în „Corriere di Catania”¹¹⁵ (27 mai 1929). Atrage atenția, în aceeași scrisoare, că Biroul de presă al guvernului român din Italia nu întreprindea nimic împotriva propagandei ungare de denigrare a țării noastre. Considera că situația era deosebit de îngrijorătoare prin faptul că la propaganda ungară se asociază și unele personalități italiene. Claudiu Isopescu îi atrage atenția lui N. Iorga, în scrisoarea din 14 octombrie 1929, asupra cărții *L'Ungheria*, întocmită de mai mulți cercetători unguri, la care se alătură și Tagliavini, cunoscutul lingvist și filolog italian. El propune să întocmească un asemenea volum

profesor de istoria dreptului, autor de tratate de specialitate. I se citează, mai des, lucrarea *Corso di diritto italiano* (1891).

¹¹⁴ *Ibidem*, vol. 374, fila 184. Mario Ruffini (1896–?), Nicolae I. Alexandrescu (1884–?), ziarist, corespondent din Milano al ziarului „Viitorul” și al revistelor „Rampa” și „Cinema”.

¹¹⁵ *Ibidem*, vol. 350, fila 138.

și pentru România și solicită sprijinul lui N. Iorga și, prin el, altor cercetători din țară¹¹⁶. Inițiativa sa nu găsește răspunsul sperat.

Corespondența lui Claudiu Isopescu cu N. Iorga este revelatoare și pentru conduita reprezentanților români în Italia. În 5 mai 1929 se înființează, la Veneția, Casa românească. La 9 iunie 1929 se comemorează personalitatea lui Inocențiu Micu Clain, în 17 iunie 1929 se inaugurează Congresul mondial al bibliotecilor, în 10 noiembrie 1929 are loc, la „Liceum romano”, proiecția filmului lui Tiberiu Brediceanu, cu jocuri populare românești¹¹⁷. Persoanele oficiale de la reprezentanțele noastre din Italia nu participă la aceste manifestații. Claudiu Isopescu deplânge această conduită a diplomaților români. Avea motive să fie întristat. Persoane ca Theodor Solacolu, atașatul de presă al guvernului român, nu desfășura nici o activitate în promovarea culturii române în Italia. Se ocupa în schimb, cu denigrarea activității lui Claudiu Isopescu, atrăgându-și pe Eugen Porn în aceasta campanie. Ei pregăteau, în colaborare, și o broșură contra acestuia. Claudiu Isopescu se plânge în scrisoarea către N. Iorga, din 26 iulie 1929, de suferințele morale la care era supus și de timpul pierdut pentru a răspunde la atacurile unor impostori¹¹⁸. Îi pândea primejdia să fie înlocuit și de la catedra de la Universitate. În corespondența cu N. Iorga găsim o scrisoare către Rectorul Universității din Roma, din 15 iunie 1929, semnată de trei persoane, în care se critica slaba activitate a lui Theodor Solacolu și se atragea atenția asupra activității rodnice a lui Claudiu Isopescu în raport cu cea a atașatului de presă, care se reducea numai la câteva articole. „Tânărul și însuflețitul prof. Claudiu Isopescu – se arată în scrisoare – care, în anii din urmă, a desfășurat o activitate culturală și a făcut atâta propagandă românească cât nu credem că a reușit să facă altcineva în vreo altă țară, cu toate că presa italiană are ordin să nu se ocupe de

¹¹⁶ *Ibidem*, vol. 352, fila 44. În vol. 372, filele 271, 272, 273, 274 se păstrează o scrisoare a lui N. I. Alexandrescu, trimisă din Milano, în 18 decembrie 1931, în care îl informează pe Claudiu Isopescu, „atașat de Presă pe lângă Legațiunea din Roma”, despre atacurile doamnei Zoe Gârbea Tomellini, cu prilejul Conferinței ținută la Milano, în 11 decembrie 1931, împotriva României și în favoarea Ungariei.

¹¹⁷ *Ibidem*, vol. 350, fila 77 ; vol. 351, filele 94, 138 ; vol. 354, fila 179.

¹¹⁸ *Ibidem*, vol. 353, fila 285.

România”¹¹⁹. Semnatarii scrisorii au în vedere acea parte a presei italiene câștigată pentru propaganda ungară împotriva țării noastre.

Claudiu Isopescu considera că, în asemenea condiții, se impunea să cultive prietenia oamenilor de știință și a profesorilor de la Universitățile italiene. Face guvernului român o propunere surprinzătoare și solicită să se acorde decorații din partea statului român mai multor personalități italiene. În anexa la scrisoarea către N. Iorga, din 29 aprilie 1929, găsim lista cu numele lor, cu specificarea poziției în învățământ, în parlament și cu distincțiile oficiale. Sunt zece personalități italiene: prof. Giorgio Del Vecchio, fost lector al Universității din Roma, Mare Ofițer al Stelei, prof. Giuseppe Cardinali, decanul Facultății de Litere, Mare Ofițer al Coroanei, prof. Federico Millosevich (senator), rectorul Universității din Roma, Mare Ofițer al Stelei, prof. Giovanni Gentile (senator), fost ministru de instrucție, Mare Ofițer, prof. Francesco Ercole (deputat), rectorul Universității din Palermo, Mare Ofițer al Stelei, prof. Giulio Bertoni, de la Universitatea din Roma, Mare Ofițer al Coroanei, prof. Matteo Bartoli, Universitatea Torino, Mare Ofițer al Coroanei, prof. Ezio Levi, Universitatea Napoli, Comandor al Coroanei, prof. Riccardo Riccardi, Universitatea Roma, Comandor al Coroanei, prof. Vittorio Rossi, fost rector al Universității din Padova, acum prof. la Universitatea din Roma, Comandor al Coroanei¹²⁰.

Guvernul român acceptă propunerea și N. Iorga este desemnat să înmâneze distincțiile. Solemnitatea acordării lor se ține pe 10 mai 1929. Claudiu Isopescu îi comunică lui N. Iorga, în 12 mai 1929, relatările din presă asupra solemnității decernării distincțiilor și opiniile profesorilor Gentile, Cardinali și Bertoni, „foarte recunoscători de distincția ce au primit-o”. Îi trimite și decupări din ziarele „Giornale d'Italia” și „L'Impero”, privind solemnitatea¹²¹. Mai mulți dintre profesorii decorați se alătură lui Claudiu Isopescu, cum vom arăta mai departe, și în alte acțiuni întreprinse în promovarea valorilor noastre naționale în Italia.

Cercetătorul român solicită, îndată după decorarea profesorilor

¹¹⁹ *Ibidem*, vol. 351, filele 179, 180.

¹²⁰ *Ibidem*, vol. 349, fila 154.

¹²¹ *Ibidem*, vol. 350, fila 89.

italieni, să fie primit în audiență de Benito Mussolini, șeful statului italian. Audiența are loc în 13 noiembrie 1929 și este prezentat de Balbino Giuliano, ministrul de Instrucție. Claudiu Isopescu prezintă volumele traduse în italiană din scriitori români și are surpriza să constate că Mussolini cunoaște activitatea sa. Se interesează de viața politică din România și face observația că se impunea ca statul român să construiască o clădire nouă pentru Școala Română din Roma. Asupra acestei audiențe s-a dat și un comunicat în presa italiană¹²².

Prestigiul pe care și-l câștigă Claudiu Isopescu în cercurile culturale interne și, într-o oarecare măsură, și în cele politice, îi îngăduie să implice în activitatea sa și pe unii intelectuali italieni. Aceștia publică articole despre România și fac traduceri din literatura noastră. În scrisoarea către N. Iorga, din iunie 1929, pe care o reproducem, prezintă patru din colaboratorii săi: a) „D-na Agnesia Silvestri: *O făclie de Paști de Caragiale* [trad.], în ziarul «România»; *O nuvelă de Agârbiceanu* [trad.], în ziarul «România»; *La mia terra de Regina Maria* [trad.]: volum apărut; *Mala Sorte de Caregiale* [trad.]; *Suflete tari de Camil Petrescu* [trad.]: sub tipar; *Ion de Rebreanu* [trad.]: sub tipar; *Actul al V-lea* de D. D. Pătrășcanu; *Scrisoarea pierdută de Caragiale* [trad.]: e în lucru; b) Enzo Loreti: *Romenia, figlia di Roma*, în rev. «Gran Mondo», Roma, aprilie; *Michele Eminescu*, în «Gazzetta di Venezia», Venezia, 9 mart; *Brătescu-Voinești*, în «Sera», Milano, 16 iunie 1928; *Capolavori della poesia popolare romena*, în «Lavoro d'Italia», 28 iunie 1928; *I. Eliade Rădulescu*, în «La Sera», Milano, 15 iulie [19]28; *M. Eminescu*, în «Popolo di Roma», 18 iulie [19]28; *Albori e sviluppi del latinismo romeno*, în rev. «Costruire», nov. [19]28; *Metamorfosi* de Brat.-Voinești [trad.] în «Impero», Roma, 10 april [19]28; Rebreanu, *Il canto dell'amore* [trad.], în «Lavoro d'Italia», 11 noem.; *La tempesta* de E. Gârleanu [trad.] în «Due lire di novelle», 20 ian.; *Il padrone* de Rebreanu [trad.] în «Le grandi Firme», 1 mart. [19]29; *L'Università estiva de N. Iorga în Romania*, în «La Lettura» iulie 1929; *Nicolino Bugia și alte 3 nuvele* de Brăt.-Voinești, ed. «Maia» [19]29; *Servilia și alte 3 nuvele* de Rebreanu, ed. «Maim» [19]29; *Pădurea Spânzuraților* de Rebreanu, în lucru; 8

¹²² *Ibidem*, vol. 354, fila 213.

nuvele traduse și publicate în cele 2 fasc. rom. din «Due lire di novelle»; c) Basilio Cialdea: *La Romani nella luce della sua storia: N. Iorga* în «Europa Orientale», IV-V, 1928; *Il decennale dell'adunata di Alba Iulia*, în «Eur[opa] Orientale», IX-XII, 1928; *Visioni di Bucarest. Curtea de Argeș, vecchia capitale valaca*, în «Mattino», Neapole, 4 oct. [19]28; *La nuova opera di N. Iorga*, în «Lavoro d'Italia», 20 mai 28; *Giorgio Coșbuc*, în «Lavori d'Italia», 7 iulie [19]28; *Romanita e cultura romena in Italia*, în «Resto del Carlino», Bologna, 5 iunie 1928; *La Latinita dei romeni*, în «Popolo di Roma», 14 aug. [19]28; *Aspetti vecchi e nuovi di Cluj*, în «L'Orta», Palermo, 20 dec. 1928; *Văleni de Munte*, în «Gazetta di Venezia», 30 nov. [19]28; *Un amico dell'Italia: N. Iorga*, «Regime fascista», 26 mart. [19]29; *Vecchi monasteri moldavi*, «Regime fascista», Cremona, 30 april 29; Kirițescu, *La Romania nella guerra mondiale*, [trad.] în rev. «Costruire», mai [19]28; *Il ramo di nelo di Iov* [trad.] în «Il Tevere», Roma, 21 oct. [19]28; *L'astronomo e il dottore* di N. Gane, [trad.] în «Impero» Roma, 17 noem. [19]28; *L'amaca di D. Iov* [trad.] în «Popolo di Roma», 7 iulie [19]28; *La casetta di sabbia* di Ces. Petrescu [trad.] în «Le Grandi Firme», 15 april [19]29; *Diplomazia di Caragiale* [trad.] în «Le grande Firme», 15 ian. [19]29; Iorga, *Venezia ed i romeni* [trad.] în «Europa Orientale», ian-febr. [19]29; *Five o'clock* di Caragiale [trad.] în rev. «Bis», Torino, ian. [19]29; 4 traduceri în cele două fascic. rom. din «Due livre di nouvelle»; *Il Divorzio di Caragiale*, «La Nuova Italia», Venezia 1929; *Nuvele* de Ces. Petrescu, sub tipar; d) Cesare Ruberti: *L'Universita estiva N. Iorga a Văleni*, în «L'Orta» din Palermo; *La Signorina Sally* de Lucia Manta [trad.] în «Popolo di Roma»; *Salice* de Ion Gorun [trad.] în «Lavoro Fascista»; *Sinaia in Romania* în «L'Orta» din Palermo; 3 traduceri în ultimul fascicol rom. din «Due lire di nuove»; Vol: *Nuvele de Ion Gorun* [trad.] : sub tipar; *Moara cu noroc* de Ion Slavici: vol. în lucrare¹²³.

Tabloul schițat de Claudiu Isopescu privind activitatea colaboratorilor săi este ilustrativ pentru cunoașterea ariei de difuzare a valorilor culturii noastre naționale prin intermediul presei italiene.

Claudiu Isopescu considera că permanența culturii române, într-o

¹²³ *Ibidem*, vol. 353, filele 9–10.

țară occidentală, nu se putea asigura fără concursul tinerelor generații din învățământul superior. Activitatea sa în cadrul universităților italiene – ca și în alte țări – era condiționată de obținerea titlurilor academice. Claudiu Isopescu se pregătește pentru doctorat și îl susține la Universitatea din Napoli, în iulie 1928. Obține calificativul, cum îl informează pe N. Iorga, în scrisoarea din 14 iulie 1928, „massini voti e lodo”¹²⁴. Numește profesorii din comisie și precizează că obține calificativul maxim, care se acordă pentru asemenea examen în Italia.

Consiliul Facultății de Litere și Filosofie al Universității din Roma face propunerea, în mai 1929, să i se încredințeze cursul de limba și literatura română. Acestei discipline i se acordă statutul de materie obligatorie, cum aveau și cursurile de limba și literatura franceză și cursurile de limba și literatura engleză. Consiliul Facultății de Litere și Filosofie transforma cursul său în curs oficial, cum se arată în scrisoarea către N. Iorga, din 20 iunie 1929, și îl numește conferențiar „incaricato”, însă fără a fi plătit¹²⁵. Senatul Universității din Roma îl numește profesor definitiv de limba și literatura română în 1936, funcție confirmată și de Ministerul de Instrucție al Italiei¹²⁶. Inaugurează un curs gratuit de limba și literatura română la Universitatea din Roma încă din 15 decembrie 1926. Deschide acest curs, cum arată în scrisoarea către N. Iorga, din 22 decembrie 1926, „numai din dragoste de țară”¹²⁷. La deschiderea cursului, cum aflăm din aceeași scrisoare, asistă un public numeros. În mai multe ziare din Roma și din provincie apar dări de seamă despre acest eveniment. Claudiu Isopescu este invitat să țină prelegeri la Napoli și la alte Universități italiene, însă nu poate da curs acestei propuneri din cauza activităților științifice.

Claudiu Isopescu înființează, la catedra sa, ca o primă măsură, o bibliotecă românească. Donează, din biblioteca personală, 70 de volume și solicită să i se trimită din țară publicații românești. Solicitățile sale nu găsesc, cum arată în scrisoarea către N. Iorga, din 14 martie 1927, ecoul

¹²⁴ *Ibidem*, vol. 346, fila 204.

¹²⁵ *Ibidem*, vol. 351, fila 170.

¹²⁶ Pavel Țugui, *Claudiu Isopescu*, „Glasul Bucovinei”, IV, 1997, nr. 3, p. 40.

¹²⁷ Biblioteca Academiei Române, *Fondul N. Iorga. Corespondență*, vol. 335, fila

cuenit¹²⁸.

Cursul de limba și literatura română era frecventat, în aprilie 1928, de 17 studenți, un număr foarte mare, pentru o catedră la începutul activității sale¹²⁹. Din scrisoarea către N. Iorga, din 1 decembrie 1931, aflăm că își deschide cursul cu prezentarea literaturii sămănătoriste și ține prelegeri despre literatura română veche și mișcarea literară din țările europene. Prelegerile privind filologia le consacră foneticii consonantelor, iar la seminar se ocupă de opera lui I. L. Caragiale¹³⁰.

Claudiu Isopescu ține primul examen oficial cu studenții săi în 17 iunie 1930. Se prezintă patru studenți, care trec examenul cu succes, iar unul cu nota maximă, „cu laudă”. „Satisfacția mea – îi scrie lui N. Iorga, în 17 iunie 1930 – e ca s-a făcut constatarea cât de multe cunoștințe au studenții, nu numai în ceea ce privește limba și filozofia română, dar și literatura noastră¹³¹.

Studenții italieni de la Catedra de limba și literatura română sunt pregătiți și pentru doctorat. Cel dintâi care obține acest titlu este Marcello Camilucci, cu o teză despre Panait Cerna, pe care o susține în iunie 1932. Trece doctoratul cu distincția *magna cum laude*¹³². Cea de-a doua teză de doctorat este elaborată de studenta Anna Giambruno și îi este consacrată lui Liviu Rebreanu. Este susținută în octombrie 1937. Din scrisoarea lui Isopescu către Liviu Rebreanu, din 30 noiembrie 1937, luăm cunoștință de metoda de lucru cu studenții săi în elaborarea tezelor de doctorat: „La teze dau indicații bibliografice, sfătuiesc ordinea capitolelor, sugerez examen mai detaliat a unor capitole, dar îi las pe ei să-și spună sincer părerea. Orice teză poate fi discutată, dar nu se poate tăgădui că, pe lângă lucruri ce nu ne-ar putea conveni, sunt și părți bune”¹³³. Din corespondența cu N. Iorga și L. Rebreanu, dar și din mărturii indirecte, aflăm că pregătea cu studenții săi teze de doctorat consacrate lui Petre

¹²⁸ *Ibidem*, vol. 339, fila 540.

¹²⁹ *Ibidem*, vol. 346, fila 531.

¹³⁰ *Ibidem*, vol. 375, fila 25.

¹³¹ *Ibidem*, vol. 359, fila 13.

¹³² *Ibidem*, vol. 380, fila 102.

¹³³ Biblioteca Academiei Române, Fond *Liviu Rebreanu*. *Corespondență*, S 45

Ispirescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea și Vasile Voiculescu. În legătură cu acestea nu avem alte informații.

Studentii sunt îndrumați să întocmească studii monografice și să facă traduceri din operele scriitorilor români. Problema care îi ocupă o bună parte din timp și îi aducea și mari supărări, privește susținerea financiară pentru tipărirea acestor lucrări. Corespondența cu N. Iorga, L. Rebreanu și organele administrative din țară și din Italia consemnează toate aceste demersuri. Claudiu Isopescu se simte jenat să arate că leafa sa era sub nivelul celei a portarului de la reprezentanța României din Roma și nu se compara, nici pe departe, cu cea a unui atașat de presă, ca Th. Solacolu, care nu făcea nimic pentru țară. Situația sa era jenantă și în raport cu cea a atașajilor culturali ai Ungariei, Poloniei ori Bulgariei. Claudiu Isopescu contractează tipărirea lucrărilor la mai multe edituri italiene și intră în mari încurcături financiare. Angajează leafa sa, în speranța primirii sumelor propuse. Acestea nu sosesc la timp și niciodată la nivelul solicitat.

Studentii italieni elaborează, sub îndrumarea sa, studii monografice despre George Coșbuc, I. L. Caragiale, Panait Cerna, Liviu Rebreanu, Emil Gârleanu, Ion Al. Brătescu-Voinești. Monografia lui Marcello Camilucci, *La vita e l'opere di Panait Cerna*, este teza de doctorat susținută în 1932. Teză de doctorat este și monografia Annei Giambruno, *Un naturalista romeno Livio Rebreno*, susținută în 1937. Din scrisoarea lui Claudiu Isopescu către Liviu Rebreanu (30 noiembrie 1937), aflăm că monografia consacrată prozatorului a fost restrânsă din lipsă de susținere financiară. Este interesant de remarcat faptul că Liviu Rebreanu, președinte al Societății Scriitorilor Români și director al Teatrului Național, nu dă curs invitației de a susține financiar asemenea lucrări. Monografia „a trebuit, din nenorocire, să fie redusă, pe care am publicat-o pe banii noștri, pe care îi scot cu cleștele și atât de puțini”¹³⁴.

Claudiu Isopescu înființează „Piccola Biblioteca Romena”, în care tipărește aceste studii monografice¹³⁵. Include, în aceasta colecție, și

¹³⁴ *Ibidem*.

¹³⁵ Lucia Santangelo, *Georgio Coșbuc nella vita e nelle opere*, Roma 1934 (Piccola biblioteca romena, 1); Anna Colombo, *Vita e opere di Ion Luca Caragiale*, Roma, 1934 (Piccola biblioteca romena, 2); Marcello Camilucci, *La vita l'opere di Panait Cerna*,

lucrările unor cercetători consacrați, ca: Mario Ruffini¹³⁶ și Ramiro Ortiz¹³⁷. În colecție sunt publicate și două din volumele sale, *La stampa periodica romeno-italiano in Romania e in Italia* (nr. 5) și *Saggi romeno-italo-ispanice* (nr. 11).

În programul lui Claudiu Isopescu ocupă un loc aparte difuzarea literaturii române în Italia, prin traduceri din scriitorii români. Deschide această secțiune cu Costache Negruzzi¹³⁸, apoi trece la marii clasici: Creangă¹³⁹, Caragiale¹⁴⁰ și Slavici¹⁴¹. Activitatea este continuată cu

Roma, 1935 (Piccolo biblioteca romana, 3); Anna Giambruno, *Un naturalista romeno. Livio Rebreanu*, Roma, Istituto per l'Europa Orientale, 1937 (Piccolo biblioteca romana, 4); Lena Bevilacqua, *Emilio Gârleanu nella vita e nelle opere*, Roma, 1939 (Piccolo biblioteca romana, 6); Walter Roccato, *I. Al. Brătescu-Voinești novelliere*, Roma, 1939 (Piccolo biblioteca romana, 7).

¹³⁶ Mario Ruffini, *La scuola latinista romena (1780–1871). Studio storico-filologico*, Roma, 1941 (Piccolo biblioteca romana, 8); *Il problema della romanità nella Dacia Traiana. Studio storico-filologico*, Roma, 1941 (Piccolo biblioteca romana a cura di Claudiu Isopescu, 10).

¹³⁷ Ramiro Ortiz, *Letteratura romena*, Roma, 1941 (Piccolo biblioteca romana a cura di Claudiu Isopescu, 9).

¹³⁸ Constantino Negruzzi, *Alessandro Lăpușeanu*, trad. di Maria Bulciolu, Lanciano, Dott. Cino Carabba, [1931]. Cuprinde: *Alessandro Lăpușeanu. Sobieschi i romeni, Scene contemporane, Nero sul-bianco, Dale Lettre a un amico*.

¹³⁹ Ion Creangă, *Ricordi d'infanzia*, Prima traduzione dal romeno di A. Silvestri-Georgi, Prefazione di R. Corso. Firenze, „La Nuova Italia” Editrice, [1931] (Serie *Scrittori romeni a curso di Claudiu Isopescu*). Cuprinde *Amintiri din copilărie* și povestirile *Il pope spirito, Giovanni nota e l'unita, Giovanni nota e il principe Cuza. compar Nichiforo Mariolo*.

¹⁴⁰ I. L. Caragiale, *Una lettera amarreta*, Prima trad. dal romeno di C. Isopescu e Al. Silvestri-Georgi, Prefazione de Giulio Bertoni, Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, [1929] (Serie *Scrittori romeni a curso di C. Isopescu*). Cuprinde: *Il divorzio, Un uomo fortunato, Amici, Diplomazia, Atmosfera carica, Visita, Fa caldo, High life, venticingue minuti, Il trionfo del talento, Five o'clock, Boris Sorafoff*.

¹⁴¹ Ioan Slavici, *Il mulino della fortuna*, Traduzioni dal romeno di Cesare Ruberti, Prefazioni di Vincenzo Crescini, Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, 1930 (Scrittori moderni, Serie *Scrittori romeni*). Cuprinde: *Il mulino della fortuna, Scormon, La fortuna. Moara cu noroc*, în traducerea lui Cesare Ruberti, este reprodusă, fragmentar, de Ramiro Ortiz în *Letteratura romena*, Roma, Angello Signorelli, 1941, p. 111–113.

traduceri din Duiliu Zamfirescu¹⁴², M. Sadoveanu¹⁴³, Ion Al. Brătescu-Voinești¹⁴⁴, Ion Agârbiceanu¹⁴⁵, Ion Gorun¹⁴⁶, D. D. Pătrășcanu¹⁴⁷, Caton Theodorian¹⁴⁸, Liviu Rebreanu¹⁴⁹, Cezar Petrescu¹⁵⁰, Camil Petrescu¹⁵¹.

¹⁴² Duilio Zamfirescu, *La vita in campagna*, A cura di A. Silvestri-Giorgi, Torino, Uniune Tipografica Editrice Torinese, 1932 [*I. Grandi Scrittori Stranieri dirita da Arturo Firinelli dell'Accademia d'Italia*].

¹⁴³ M Sadoveanu, *Il mulino sul Siret*, Trad. di L. Santangelo, Prefazione di G. B. Angioletti, Firenze-Perugia-Venezia, „Novissima Editrice” [1932] (*Biblioteca romana a cura di C. Isopescu*); *La croce dei Răzesci*, Romanzo. Trad. di A. Sivestri-Giorgi. Lanciano. Dott Gino Carabba Editore, [1933] (*Scrittori italiano e stanieri*). O altă lucrare a lui Sadoveanu, *Nella foresta di Petrișor* se publică. în traducerea lui Alfredo Grillo, în revista „Convivium”, Torino, 1929, nr. 6, p. 734–740.

¹⁴⁴ I. Al. Brătescu-Voinești, *Nicolino Bugia*, Traduzioni di Enzo Loreti, Milano, [Edizione „Maia”], 1928 (*Romanzieri d'ogni*). Curpinde: *Nicolino Bugia, L'Ultima lettera di Mișu Gerescu și Ombre e luci*.

¹⁴⁵ Ion Agârbicianu, *Due amori*, Prima versione dal romeno di Nella Collini, Prefazioni di Augusto Garsia, Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, [1929] (*Narratori moderni. Scriitori moderni*). Cuprinde: *Due amori, Fefelega, La feste, Precupaș, La carrozina verde, Violette, La candelina, L'Impero del silenzio, Mistero*. Povestirea *La candelina* se tipărește, mai întâi, în aceeași traducere, în „Due lire di novelle”, 1929, nr. 6, 20 martie, p. 38–42. Tot în „Due lire di novelle” se tipărește și *La pensione* (1921, nr. 7, 5 aprilie, p. 28–31); *Stana*, Romanzo, [Introduzione di Leonardo Kocienski, Traduzione di Vera Mollajoli], Lanciano, „Gino Carabba” Editore, [1931] (*Scrittori italiani e stranieri*).

¹⁴⁶ Ion Gorun, *Il principe Azzurro*, Traduzione di Claudio Isopescu, Milano, Edizione „La Spiga”, 1930. Cuprinde *Il salice,, Ricompensa meritata, Pesco d'aprillie, Il tallone d'Achille, Un sogno svanito, Il salatto, La signora Clipici socialista, Nobile discendenza, Il principe Azzurro, Un Nichelino Nero, A due passi, Una cura fallita, Una societa necessaria, Psicologia, Storia di una cambiate, In campagna, Da dove non c'e ritorno, Il dovere*.

¹⁴⁷ Demetrio Pătrășcanu, *La signora Cuparenco. Novelle umoristiche*, Prima versione dal romeno di Venere Isopescu, Prefazione di Umberto Biscottini. Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, [1929] (*Scrittori romeni a cura di C. Isopescu*). Cuprinde: *La signora Cuparenca, Tra gli atrigli del tiranno, Il registro della signora Pompiliu, Il poeta el i suoi ammiratori, Un martire del'igene, Il vincitore di Napoleone, L'ebreo di Bucarest, Un pranzo di gala*.

¹⁴⁸ Caton Theodorian, I. Bujorescu, *Commedia drammatica*, Traduzione di V. Isopescu, Introduzione di Umbeno Biscottini, Lanciano, „G. Carabba” Editore, [1931]. Pe coperta finală sunt trecute unele din lucrările scriitorilor români, tipărite sub îndrumarea lui C. Isopescu, între care și cea semnată de I. L. Caragiale, *Mala sorte*.

De asemenea, Claudiu Isopescu a tradus din scrierile literare¹⁵² și istorice¹⁵³ ale lui Nicolae Iorga.

Claudiu Isopescu trimite un raport către Directorul Serviciului de Presă și Propagandă din București, în care întocmește un tablou al

¹⁴⁹ Livio Rebreanu, *Servilia, Romanzo*, Traduzione dal romeno di Enzo Loreti, Milano, Casa Editrice „Maia”, 1929 (*Collana di prosatori romeni*); *La foresta degli impiccati. Romanzo di guerra*, Traduzioni di Enzo Loreti, Prefazioni di Luigi Tonelli, Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, [1930] (*Narratori moderni. Scrittori romeni*); *Ciuleandra*, Unica traduzioni autorizzata dal romeno di Venere Isopescu, Prefazione di Giulio Bertoni. Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, 1930 (*Narratori moderni. Serie „Scrittori romeni”*); *Ion*, Trad. Di A. Sivestri-Georgi, I-II, Lanciano, G. Carabba [1930], (*Scrittori italiani e stranieri*).

¹⁵⁰ Cezar Petrescu, *La simfonia fantastica*, Prima versione italiana di A. Silvestri-Georgi, Prefazione di Augusto Garcia, Perugia-Venezia, „La Nuova Italia” Editrice, [1929] (*Narratori moderni. Scrittori moderni. Scrittori romeni a cura di C. Isopescu*); *La vera morte de Gynmer*, Traduzione di C. Ruberti e L. Cialdea, Perugia-Venezia, „Novissima” Editrice, [1931] (*Biblioteca romena a cura di C. Isopescu*); *La Capitale*, A cura di Cesare Ruberti, Torino, Unione Tipografico, Editrice Torinese, 1935 (*Collana di traduzioni. I Grandi scrittori stranieri*).

¹⁵¹ Camil Petrescu. *La pazzia di Andre Pietrararu. Damma in tre atti*, Traduzioni di A. Sivestri-Georgi, Venezia-Milano, „La Nuova Italia” Editrice, [1929] (*Teatro Antico e Moderno. Scrittori romeni a cura di C. Isopescu*).

¹⁵² N. Iorga, *Fratello pagano. Damma*, Traduzione V. Isopescu, Lanciano, „G. Carabba” Editore [1930]; *Il figlio perduto – La Fatalita*, Drammi., Trad. de N. Collini, Lanciano, „G. Carabba Editore” [1931]; *L’Ultima delle dee. Tragedia*, Trad. di G. Lupi e A. Cotruș, Lanciano, „G. Cambba” Editore [1930]. Traduceri după originalele românești: *Fratele păgân. Dramă în cinci acte*, Vălenii-de-Munte, Tipografia „Datina Românească”, 1929; *Fiul pierdut. Dramă în trei acte*, Ploiești. Tipografia, „Datina Românească” din Vălenii-de-Munte, 1930; *Cleopatra. Piesă în cinci acte*, București, Editura „Cartea Românească”, 1928. Gino Lupi și Aron Cotruș propun, pentru această piesă, un titlu care le aparține.

¹⁵³ N. Iorga, *L’Italia vista da un romeno*, Prefazione di Giulio Bertoni, Milano, Edizione „La Spiga”, 1930; *L’arte popolare in Romania*, Traduzioni di A. Silvestri-Georgi, Roma, Anonima Romania Editoriale, [1930], (*Publicazioni dell’Istituto per l’Europa Orientale*); *Ospeti romeni in Venezia (1570-1610). Una storia ch’e un romanzo ed un romnzo ed ch’e una storia*, București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Nazionale, 1932; *Per l’Italia nella sua lotta*, Traduzione del Prof. C. Perussi, Vălenii-de-Munte, Tipografia „Datina Românească”, 1936. Ultimele două lucrări s-au tradus în afara programului lui Claudiu Isopescu, însă prezentau interes pentru italieni.

traducerilor efectuate sub îndrumarea sa, între 1927 și 1932, în vederea obținerii unor subvenții¹⁵⁴. Sunt incluse în acest raport opere din scriitorii români, tipărite în volume care nu au intrat în fondurile Bibliotecii Academiei Române. Sunt menționate și lucrări de Barbu Ștefănescu-Delavrancea, Gib. Mihăescu, Marino Moscu, propuse pentru editare, despre care nu și știm să se fi tipărit. Raportul se deschide cu anul 1927 și se înregistrează o singură traducere, Mihail Eminescu *Poesie*, realizată de Ramiro Ortiz și tipărită în Italia¹⁵⁵. Este o ediție cuprinzătoare, care include 78 de poezii, între care *Sonetele*, *Scrisorile*, *Luceafărul*; nu lipsesc nici poeziile din tinerețe și *Cugetările sărmanului Dionis*. Ediția se bucură de o bună primire din partea criticii și i se consacră numeroase recenzii, aproape toate laudative¹⁵⁶. Ediția este o realizare care nu aparține programului lui Claudiu Isopescu de traduceri din limba română. Stă mărturie faptul că, în corespondența sa cu N. Iorga sau Liviu Rebreanu, până în 1928 și mai târziu, nu se face nici o referire la ea. Eminescu stă în atenția sa abia în 4 aprilie 1928, când îl informează pe N. Iorga că doi din studenții săi au publicat articole despre Eminescu. Însă, în scrisoarea din 28 aprilie 1928, Claudiu Isopescu arăta că nu-și putea îndruma studenții să facă traduceri din operele în versuri¹⁵⁷. În aceasta constă explicația pentru faptul că operele traduse din scriitorii români sunt în proză.

Un moment important în difuzarea literaturii române în Italia îl constituie apariția numărului special al revistei „Due lire di novelle”, sub conducerea lui Alfio Berretta, tipărit la Milano, în iulie 1928¹⁵⁸. Din

¹⁵⁴ Pavel Țugui, *Claudiu Isopescu*, „Glasul Bucovinei”, V, 1998, nr. 2, p. 28–32.

¹⁵⁵ Mihail Eminescu, *Poesie*, Prima versione italiana dal tasto rumeno, con introduzione e note a cura di Ramiro Ortiz con un ritratto e un facsimil, Firenze, „G. C. Sansoni Editore”, [1927] (*Biblioteca Sansoniana straniera* 64). Se retipărește, cu același cuprins și la aceeași editura, în 1950.

¹⁵⁶ *Bibliografia Mihai Eminescu. 1866-1870*, Volumul I, *Opera*, București, Editura Academiei, 1976, p. 96–97.

¹⁵⁷ Biblioteca Academiei Române, Fond N. Iorga. *Corespondență*, vol. 342, fila 421; vol. 346, fila 352.

¹⁵⁸ „Due lire di novelle”, IV, 20 iulie, 1928. Colecția de la Biblioteca Academiei Române este „blocată”. Din informații indirecte, aflăm că se publică proze din zece scriitori români.

scrisoarea lui Claudiu Isopescu către Liviu Rebreanu, din 4 septembrie 1928, aflăm că sunt incluși în acest număr special consacrat prozei românești următorii scriitori: M. Sadoveanu, L. Rebreanu, E. Bucuță, C. Ardeleanu, E. Boureanu, I. Al. Brătescu-Voinești, I. L. Caragiale, I. Slavici, C. Sandu-Aldea, Gib I. Mihăescu¹⁵⁹. Traducerile sunt făcute, după cum arată Claudiu Isopescu în scrisoarea către Liviu Rebreanu, din 12 septembrie 1928, de studenții de la cursul său de limba și literatura română. Revista se bucură de mare succes¹⁶⁰. Un an mai târziu, apare un nou număr din „Due lire di novelle”, în care sunt incluse proze din alți 16 scriitori români, care nu figurează în numărul special din 1928¹⁶¹. Din scrisoarea lui Claudiu Isopescu, adresată lui Liviu Rebreanu, se înțelege că sunt incluși în acest număr: I. Dragoslav, I. C. Vissarion, Natalia Negru, Lucia Mantu, Otilia Cazimir¹⁶². Această revistă a fost una din publicațiile italiene cu cea mai largă deschidere față de literatura română.

Corespondența cu N. Iorga și Liviu Rebreanu oferă informații bogate cu privire la procesul de elaborare al acestor traduceri. Se cuvin reținute scrisorile soților Isopescu, care au dramatizat romanul *Ciuleandra*. Aceștia solicitau o descriere a jocului și o înregistrare a muzicii care îl însoțește. Dacă se reprezenta, aceasta era prima piesă românească jucată în Italia¹⁶³.

Claudiu Isopescu inițiază și susține o acțiune fără precedent în raporturile italo-române. Organizează, în înțelegere cu N. Iorga, participarea studenților italieni la cursurile de vară de la Vălenii-de-Munte. Corespondența sa cu N. Iorga este și un jurnal al demersurilor sale pe lângă autoritățile românești, prin care stăruie să fie sprijinit în inițiativa sa. Întâmpină mari dificultăți în susținerea financiară, dar studenții italieni sunt prezenți în fiecare vară la Vălenii-de-Munte, unde asistă la cursurile lui N. Iorga și ale altor personalități din țară și din

¹⁵⁹ Biblioteca Academiei Române, Fond *Liviu Rebreanu. Corespondență*, S 45 (2)/CMLXIV.

¹⁶⁰ *Ibidem*, S 45 (3)/CMLXIV.

¹⁶¹ „Due lire di novelle”, V, 20 martie 1920.

¹⁶² Biblioteca Academiei Române, Fond *Liviu Rebreanu. Corespondență*, S 45 (17)/CMLXIV.

¹⁶³ *Ibidem*, S 45 (48)/CMLXIV.

străinătate. Claudiu Isopescu își însoțește studenții în tabăra de vară, împreună cu unii profesori italieni. Vine și în Bucovina, în ținutul natal. Scrisoarea sa către N. Iorga, din 12 august 1931, este un document revelator:

Brodina, 12 august 1931

Ilustre Domnule Profesor,

Suntem aici, în Brodina la poalele Carpaților, unde, cu băi în râul Suceava și cu excursii în munții din împrejurimi, mă străduiesc să-mi calmez nervii sdrancinați. Sunt puțini vilegiaturiști pe aici și, din nenorocire, aproape toți străini de limba noastră, pe care nici n-o cunosc cum ar trebui.

Din București studenții italieni s-au întors la Văleni, iar noi am venit cu dș. dr. Lidia Giglioni în Bucovina. A fost câteva zile musafira noastră și, cum se ocupă de istoria artelor, am dus-o la bisericile din Rădăuți, Suceava, Voroneț, Mănăstirea Humorului, la mănăstirile din Putna, Sucevița și Dragomirna. O interesează mai mult Sucevița și va face o lucrare asupra acestei mănăstiri în limba italiană. Urmează să viziteze și Castelul Peleş, ca să audieze arta italiană de acolo.

Regret mult că studentul Luigi Salvini, care a publicat articolul de fond N. Iorga e l'Italia, în revista lui Mussolini, «Bibliografia fascistă», a întârziat atât de mult în Polonia, astfel că va putea urma abia 7–8 zile cursurile de la Văleni. Dacă cursurile pentru minoritari la Văleni vor continua și după 15 aug., îl voi sfătui să mai rămână la Văleni.

Studenții italieni vor pleca pentru 2 zile la Iași, 4 zile în Bucovina unde vor vedea ctitoriile voevozilor moldoveni, apoi prin Dorna și Măgura la Cluj, apoi la Oradea, Sibiu și Arad. Astfel vor avea o idee bună despre țară și vor putea publica articole despre România în presa

italiană. Am și cerut de la fiecare câte un articol despre Văleni și altul despre București. Am rugat Direcția Presei să le trimită la Văleni cartea dv. *Arte e letteratura dei Romeni*, ca să înțeleagă bine lucrurile ce le vor vedea.

V-aș fi adânc recunoscător dacă ați binevoi a le acorda atenția de a-i primi pentru câteva minute, va fi cea mai mare onoare ce vor fi avut-o în România.

Respectuoasele noastre omagii onor. Doamne.

Distinse complimente de la nevastă

Cu cele mai respectuoase sentimente de admirație și recunoștință

devotat

CI Isopescu

P.S. Sper că d-șoara Magda va fi primit ziarul „Voce di Mantova”, cu articolul d-lui Pirro Boz (Piero Bosio) despre Magda Iorga.

Un alt articol va apare în „Avaldo letterario” din Milano¹⁶⁴.

Studentii care participă la cursurile de vară de la Vălenii-de-Munte călătoresc prin țară, sunt impresionați de monumentele istorice, frumusețea locurilor și, în egală măsură, de ospitalitatea poporului

¹⁶⁴ Biblioteca Academiei Române, Fond *N Iorga*. *Correspondență*, vol. 377, filele 50, 51. Magda Iorga, născută în 1908, studiază pictura la Paris și arta desenului. Ilustrează catea lui Andre Tibal, *La Roumanie, Professeur a l'Universite de Nancy*, Preface de M. Auguste Gauvain, Avec huit planches hors texte, bandeux et culs-de-lampe de M-elle Magda Iorga, Paris, Les Editions „Bieder”, 1930. Cele opt planșe sunt: I. România (hartă geografică și politică); II. Delta Dunării și Porțile de Fier; III. București (Bulevardul Brătianu); Brașov (Revedere generală); IV. Turme în Carpați, Pescari în Deltă; V. Salină, Petrol; VI. Țărani din Bucovina, Țărancă de N. Grigorescu; VIII. Hora, dans național. Un peisaj de munte. Cele cinci capitole se deschid și se închid cu desene inspirate din istoria, din viața și arta poporului român.

român. „Pamilo s-a întors încântat – îl informează Claudiu Isopescu pe N. Iorga, în scrisoarea din 12 august 1930 – de tot ce-a văzut și învățat la noi și mi-a vorbit cu admirație de atmosfera de bunătate și de prietenie în care a trăit la Văleni”¹⁶⁵.

Cursurile de la Vălenii-de-Munte și călătoriile prin țara completează, în mod fericit, pregătirea intelectuală a viitorilor propagatori ai valorilor culturii noastre naționale în Italia.

Claudiu Isopescu îi solicită sprijin lui N. Iorga, în calitatea sa de prim-ministru (18 aprilie 1931–31 mai 1932)¹⁶⁶ și în rezolvarea unor probleme familiale. „Fratele meu, directorul liceului din Rădăuți – îi comunica lui N. Iorga în 21 iunie 1931 – îmi scrie: «Viața ei [a mamei lui Claudiu Isopescu, n. n.] este pe sfârșite, veniți cât mai curând». Tot fratele meu îmi scrie că prefectul din Rădăuți a plecat zilele trecute a treia o[a]ră la București să intervină pentru anularea ordinului de transferare a fratelui meu, căpitan de jandarmi. Modest Isopescu, la Oradea, cum mama locuiește la acest frate și dorește să rămână la el până la moarte, vă implor să binevoiți a dispune ca fratele meu să rămână la Rădăuți. Prefectul e foarte mulțumit de munca fratelui meu”¹⁶⁷.

Emanoil Isopescu (1882–1955), profesor de latină, franceză și germană, funcționează ca director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți o perioadă foarte lungă (1919–1937)¹⁶⁸. Pregătește trecerea de la învățământul în limba germană la învățământul în limba română.

Prefect al județului Rădăuți era, la acea dată, Ilie Vișan¹⁶⁹, director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” în 1937–1938¹⁷⁰. Profesor de română, acesta a sprijinit preocupările literare ale elevilor.

¹⁶⁵ *Ibidem*, vol. 359, fila 124.

¹⁶⁶ Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți (1916–1938)*. București, Editura „Silex”. 1996, p. 85–90.

¹⁶⁷ Biblioteca Academiei Române, Fond *N. Iorga. Corespondență*, vol. 365, fila 207.

¹⁶⁸ Petru Bejinariu, Luca Bejenaru, Ștefan Botezat, Viorica Goreac, Marian Olaru, *Compendiu istoriografic al Liceului «Eudoxiu Hurmuzachi»*. Iași, Editura „Bucovina”, 1997, p. 30.

¹⁶⁹ Emil Satco, Ioan Pânzar, *Prefectura. Repere istorice locale*, [Iași], Editura Junimea, 1995, p. 76.

¹⁷⁰ Petru Bejinariu, Luca Bejenaru ș. a., *op. cit.*, p. 30.

Mama celor cinci frați se stinge din viață în 1932. Claudiu Isopescu vine la Rădăuți, la parastasul mamei sale¹⁷¹. Scrisoarea în care relatează despre prezența sa în Bucovina o trimite de la Roma, în 9 august 1932 și este penultima din corespondența cu istoricul român¹⁷². Mai găsim în Fondul *Iorga* o singură scrisoare, trimisă de la Roma, în 2 martie 1935, în care se discută despre deplasarea lui Giulio Bertoni, împreună cu familia, în România¹⁷³. Corespondența cu Claudiu Isopescu și soția sa continuă cu intermitențe până în octombrie 1942.

Mesagerul culturii române în Italia este caracterizat de un cercetător italian cunoscut drept „un modesto e un generoso”¹⁷⁴. Activitatea sa, desfășurată pe mai multe planuri, de care nu face caz, îl recomandă într-adevăr ca pe un intelectual modest și generos. Angajat în elaborarea de studii și traduceri din scriitorii români, fără susținere financiară corespunzătoare, asaltat de editori și creditori, situația sa, nu o dată dramatică, amintește de cea a unor eroi balzacieni în lupta cu adversitățile vieții. Nu discutăm calitatea tuturor studiilor și traducerilor, dar se cuvine observat că, măcar unele din ele, se retipăresc în deceniile următoare¹⁷⁵. Intelectualul bucovinean Claudiu Isopescu se impune și rămâne cel mai reprezentativ mesager al culturii noastre naționale peste hotare în perioada interbelică.

¹⁷¹ Biblioteca Academiei Române, Fond *N. Iorga. Corespondență*, vol. 380, fila 70.

¹⁷² *Ibidem*, vol. 387, fila 85.

¹⁷³ *Ibidem*.

¹⁷⁴ Luigi Tonelli, *Claudio Isopescu*, Roma, Rassegna Nazionale, 1930, p. 6.

¹⁷⁵ Ion Creangă, *Novelle*, Traduzione e introduzione a cura di Anna Colombo, Torino, Unione Tipografico-Editrice Torinese, [1955]. Cuprinde poveștile lui Ion Creangă, de la *Soacra cu trei nurori* la *Prostia omenească*. În 1968 apare o nouă ediție, *Novelle i Ricordi d'infanzia*. Traduzione e introduzione a cura di Anna Colombo, Torino, Unione Tipografico-Editrice Torinese, [1968] (*Collana di traduzioni. I grandi scrittori stranieri fondata da Arturo Farinelli. Diretta da Giovanni Vittorio Amoretti*). Sunt reproduse texte din ediția anterioară, le care adăuga *Amintiri din copilărie*. Duilio Zamfirescu, *La vita in campagna*, A cura di A. Silvestri-Giorgi, Quinta ristampa della prima edizione, Torino, Unione Tipografico-Editrice Torinese, [1967]. Liviu Rebreanu, *La rivolta*, Traduzione di Anna Colombo, Neapoli, „G. Carabba” Editore, [Citta di Castello, 1964] (*Collana di narrativa diretta da Eraldo Miscia*).

4 Sept. 1928

Domnule Președinte,

Scriitorul italian, d. Alfio Berretta a dedicat n-rul 14 din 20 iulie a.c. al revistei sale „Due lire di novelle” scriitorilor români. Au fost publicate traduceri din d-nii Sadoveanu, Rebreanu, Bucuță, Ardeleanu, Boureanu, Brătescu-Voinești, Caragiale, Slavici, Sandu-Aldea, Gib I. Mihăescu.

La sfârșitul lui septembrie sau la începutul lui octombrie d. Berretta ar dori să vină în țară, să ne cunoască poporul și țara, să ieie contact cu scriitorii români, să scrie o carte asupra țării noastre. Vă aduce din partea editorilor italieni un număr însemnat de cărți pentru biblioteca Soc. S. R.

Ar fi nimerit dacă S.S.R. ar binevoi a-l invita să viziteze țara. Adresa lui e: Milano, via Unione 5, Italia.

Primiți, vă rog, Domnule Președinte, asigurarea celor mai osebite sentimente de înaltă considerație.

*Prof. Dr. Claudiu Isopescu
Str. Costache Negri 12, Roman
(la judecător Iliese)*

*Roma, 30 XI 1937
Via Gualtierio Castellini, 13*

Dragă Domnule Rebreanu,

În camera mea de lucru, plină de lumină și atât de înviorată de vederea parcului Vilei Savoia, am primit azi dimineață, cu o rară bucurie, frumoasele D-tale rânduri. Au fost pentru mine reînvierea atâtor amintiri de muncă, dar mai ales a simpatiei ce v-o păstrăm. În primăvara trecută am fost la țară, de multe ori am telefonat, dar n-am avut norocul și noi se răspundă niciodată. Astfel am plecat fără să fi avut plăcerea să vă vedem. Nu v-am scris, căci sunt copleșit de scrisori și de abia reușesc să răspund.

Munca mea a devenit și mai mare. Am înființat cursuri de românește la Turin, la Milano, la Florența și la Neapole. Acele locuri sunt ocupate de foști elevi de ai mei și nu fac nimic fără să mă-ntrebe. De exemplu, acum l-am îndemnat pe lectorul nostru de la Neapole să organizeze o expoziție de cărți traduse din românește în acel mare oraș, munca lui va fi mare, dar organizarea rămâne în cârca mea. Cum vei fi văzut, țin conferințe prin diverse orașe, am invitații în vreo 6 orașe și nu văd când să le fac, apoi vorbesc și la radio. Am vorbit despre marii noștri Creangă și Caragiale, am cerut alte 4 conferințe, să văd dacă mi le-or aproba, despre legături italo-române în epoca risorgimentului, despre Kogălniceanu, despre D-ta (în februarie 1938) și despre Italia în literatura română (martie). Dacă mă vor lăsa să vorbesc odată pe lună, te rog să crezi că în 2-3 ani cultura noastră va fi cunoscută în părțile ei mai importante și în cele mai modeste regiuni de aici.

Eu nu sunt om politic, dacă promit, pot amâna din motive de care nu pot fi făcut vinovat, dar mă țin de cuvânt. Adă-ți aminte de toamna anului 1928, când am avut plăcerea sa te cunosc. Îmi urai să-mi ție D-zeu entuziasmul de muncă. Ți-am răspuns da! Mărturisește sincer, dacă în urma luptelor supraomenești aproape, n-aș fi rămas aici, cari scriitori români ar fi fost cunoscuți în Italia prin „munca” lui Solacolu, pe care guvernul Vaida l-a reîntegrat!! Și acel guvern ceruse rechemarea mea în țară!

Teza de doctorat a Dș. Or. Giambruno a trebuit, din nenorocire, să fie redusă, căci am publicat-o pe banii noștri, pe care îi scot cu

cleștele și atât de puțin. Când a fost discutată teza, ți-am scris cu bucurie o scrisoare rugându-te să obții de unde poți și știi o sumă să o publicăm. Nici nu mi-ai răspuns. Dacă am fi publicat-o toată, ar fi fost vreo 220 pagini. La teze dau indicații bibliografice, sfătuiesc ordinea capitolelor, sugerez examen mai detaliat a unor opere, dar îi las pe ei să-și spună sincer părerea. Orice teză poate fi discutată, dar nu se poate tăgădui că pe lângă lucrări ce nu ne-ar putea conveni, sunt și părți bune. Eu nu sunt prea de acord cu modul ei de înțelegere a literaturii lui Zola etc., dar e punctul de vedere al autoarei tezei și am lăsat, căci s-a apărut foarte bine la discuția tezei. Teza va fi recenzată în ziare și reviste, astfel, prin opera D-tale scrisul și sufletul românesc va pătrunde tot mai adânc în Italia. Despre Sadoveanu, prof. Friedwagner a scris la 1912 o broșură cu laude, dar și cu rezerve; păcat însă că azi, în Germania nu se mai lucrează pentru cultura noastră. D-ta ai o situație favorizată, cât va exista aici Isopescu, te rog să crezi că scrisul D-tale nu va fi uitat. Îți voi mai trimite vreo 10 exemplare și un exemplar din cartea mea, unde vei găsi și lupta lui Maniu, Pop, Vaida etc. pentru românismul Ardealului. Chiar zilele acestea voi trimite prof. Meonard lucrarea Ds. Giambruno, numai de ar ști italianește. Ar fi de prisos să-ți spun cu câtă bucurie așteptăm Gorila; sper că ne vei trimite-o imediat ce va apare.

Posibilitățile mele de lucru s-au îmbunătățit moralicește prin prestigiul ce mi l-am câștigat aici cu munca mea, dar din punct de vedere material am leafa ce o primesc prin Universitatea italiană, nu însă fonduri pentru publicații. Pentru cartea mea am dat din banii mei 8550 lire, dat caracterul ei, nu puteam să cer sacrificii unui editor de aici. În locul lui Solacolu fusesem numit eu cu 4000 lire, dar am refuzat, căci Solacolu avea 13000 lire. Eu nu puteam să-mi iau răspunderea muncii, din care țara ar fi tras, desigur, mari foloase, cu o situație jignitoare materială față de lenea lui Solacolu. E acum un alt Solacolu, un gazetar, Al. Kirițescu, care e preocupat, mi-a spus fiul lui Iorga, să facă avere din leafa mare ce o are. Cu d. Lugoșanu, în ultimii 2 ani, m-am împăcat foarte bine și regret că s-a dus. Cei de la Centru însă nu înțeleg rostul atât de imperios a cunoașterii spiritului românesc peste hotare. Paziienza! Toți sunt la fel! Îți aduci aminte când m-ui dus la Maniu, răspunsul a fost că nu sunt bani, dar Doamne! pentru lucruri de interes

*momentan se găsesc și se risipesc, dar pentru cultură, care e eternă, nu!!
Vezi cum lucrează Italia la noi? Ce înseamnă spiritul nou!! Noi urmăm
același tipar pentru cultură, care e a 5-a roată la car, dar pentru politică
fără folos, pentru țară suntem largi.*

*Noi îți mulțumim sincer pentru cuvintele bune și amintirile ce ni
le păstrezi și voi transmite Dș. Or. Giambruno mulțumirile D-tale.*

*Respectuoase omagii Doamnei Rebreanu și bune amintiri și
salutări de la noi. Al D-tale Cl. Isopescu.*

Roma, 25 ianuarie, 1940

Via Paraguay, 12

Scumpe maestre,

*După Bobotează am făcut o vizită D-nilor miniștri Botai și
Pavolini (Educație Națională și Propagadă) și am vorbit și de
oportunitatea unui schimb de scriitori autentici, care să vie aici și să
plece în țară și să ție conferințe. Au acceptat cu plăcere propunerea.
Imediat ce l-am văzut pe Herescu, i-am spus de acest lucru și cum
numele D-tale D-lor Botai și Pavolini, i l-am făcut și lui. A aflat
alaltăieri, cu bucurie, că Herescu a și tradus în faptă propunerea mea, a
fost la De Feo, Directorul gen. al Institutului Relațiilor Culturale cu
Străinătatea și s-a stabilit că în a doua jumătate a lunii februarie vei veni
aici, sper cu D-na, dacă sănătatea îi va permite-o. Îți poți închipui câtă
plăcere e pentru noi. Sper că vei vorbi despre un subiect românesc.*

*Vei fi primit desigur revista „Termini” și vei fi citit articolul în
românește despre literatura italiană contemporană. Eu i-am spus lui De
Feo să-mi spuie din timp care scriitori italieni vor pleca în țară, căci e
necesar să citească măcar vreo 10 din volumele noastre traduse în
italiană, să aibă o idee despre literatura noastră, să nu facă ca ceilalți,*

cari veneau la noi și nu știau absolut nimic despre cultura noastră. A fost de acord și mi-a aprobat cu entuziasm sugestia.

Cred că D-ta vei vorbi despre romanul românesc de după război, ar fi foarte interesant; ori ce conferință vei face, vei scrie în românește și o poți da lui Loreti sau d-nei Loreti s-o traducă în italienește.

Și în ultimul timp au apărut foarte multe articole în ziare și reviste importante, defavorabile țării, dar e vina noastră, căci nu se reacționează de loc, nu se lucrează, cu toată marea bunăvoința a d-lui Bossy, căci atașajii de presă din trecut n-au lucrat nimic, iar din septembrie nu există nici un consilier de presă.

Auzisem o vorbă, că ar urma să fie numit un consilier cultural la legăție, cum au italienii în atâtea locuri, dar nu munca se apreciază la noi. Cert, acest lucru mi-ar fi făcut plăcere, aș fi avut și mijloace de lucru și ar fi fost astfel premiată munca mea de atâția ani. Dar nu mă mai gândesc la așa ceva. Am aflat că ar veni la presă D-nii Hodoș și Densușianu-fiul, aceștia vor scrie articole pentru toate ziarele și revistele din Roma și despre D-ta, cu ocazia venirii D-tale aici.

Încă de la 20 decembrie am cerut, într-o cerere formală, d-lui Radian să-mi trimită 6 piese românești și 3000 lire pentru traducerea lor, e propunerea maestrului Bragaglio, directorul teatrului Della Arte, care a dat Scrisoarea Pierdută, care a făcut același lucru și cu alte țări ca Grecia, Ungaria, Irlanda, Germania etc., dar de atunci n-a sosit absolut nimic. De la Teatrul Unio, de aici, mi-au cerut o piesă românească; văzând că nu primesc nimic de la Min. Propagandei, am dat să o traducă Meșterul Manole de Goga, să vedem dacă vor accepta-o. Dar, cu nemaipomenita încetineală de la noi, de la Ministerul Propagandei, s-a pierdut, mă tem, posibilitatea de a mai juca anul acesta o piesă românească la Teatro delle Arti. Căci, dacă vor veni aceste piese abia în februarie, cum se vor putea juca până în aprilie, când trebuie traduse toate, ca să se aleagă din ele, trebuie să fie citite, apoi trebuie date spre a fi studiate, preparate decorurile etc. I-am scris, înainte de Crăciun, tot o scrisoare recomandată d-lui Ion Marin Sadoveanu în chestia pieselor, dar nici nu mi-a răspuns. D. min. Bossy a vorbit la telefon acum trei săptămâni, cerând piesele de la O. Radian, dar n-au sosit. Iată cum se lucrează la noi și apoi avem neobrăzarea balcanică să

ne plângem că suntem necunoscuți, dacă Ministerul Propagandei nu face nimic ca să fim cunoscuți. D-șoara Cuza i-a vorbit la telefon D-lui Drager de piese, toate acestea n-au ajutat la nimic. În fața rezistenței noastre atât de tenace de la centru, cum se poate lucra? Dar ce vrei, aceasta e soarta noastră! I-am scris acum și lui Băduță, e cel mai apusean de la Minister, sper că Băduță va trimite piesele.

Ce mai faci? Sper că-mi vei scrie din timp și-mi vei spune care-ți va fi subiectul conferinței. Vei trimite-o poate și la Neapole. Desigur, vei aranja acest lucru cu d. Hodoș, care urmează să-ți organizeze conferința de acolo.

Omagii Doamnei Rebreanu, iar D-tale, bune amintiri și salutări de la noi.

*Devotat
Cl. Isopescu*

Domnule Ministru,

Subsemnatul, prof. dr. Claudiu Isopescu, fost membru al Școlii Române din Roma, membru al Societății Regale Italiene de Geografie, membru corespondent al Institutului de Istorie și Limbă din Cernăuți, Vă rog să binevoiți a-mi aproba următoarea cerere:

Dintre toate literaturile europene, cea mai puțin cunoscută în Italia este literatura noastră. Dacă din literatura bulgară – ca să nu mai

vorbesc de cea ungară și polonă – se află în circulație 37 volume de traduceri, din literatura noastră se găsesc numai trei și anume: 1) Poeziile lui Eminescu traduse de d. R. Ortiz, 2) Năpasta lui Caragiale trad. de d-na Silvestri; prefața e scrisă de mine, 3) Nicolina Bugia de Brătescu-Voinești, tradus de studentul Enzo Loreti. Acum se găsesc sub tipar: 1) Servilia de L. Rebreanu, tradusă de studentul Loreti, 2) Nuvele și schițe de Caragiale, trad. de studentul Lilio Cialdea, 3) Ion de L. Rebreanu, tradus de d-na Silvestri, 4) Suflete tari de Camil Petrescu, trad. de d-na Silvestri, 5) Nuvele de Agârbiceanu, trad. de studenta Nella Collini, 5) Nuvele de Cezar Petrescu, trad. de Lilio Cialdea. Alte cinci volume sunt în lucrare, iar antologia de scriitori români e aproape gata. Ca să atragem atenția cetitorilor italieni, publicăm regulat în revistele „Le grandi Frme” din Torino și în „Due lire di novelle” din Milano, traduceri din nuvelele românești, iar acum am publicat un fascicol întreg din „Due lire di novelli”, cu 19 traduceri din scriitorii români și anume: I. Creangă, A. Odobescu, M. Eminescu, B. Delavrancea, D. Zamfirescu, Al. Vlahuță, N. Iorga, M. Sadoveanu, Regina Maria, Brătescu-Voinești, Natalia Negru, I. Agârbiceanu, E. Gârleanu, L. Rebreanu, Cezar Petrescu, Otilia Cazimir, Ion Gragoslav, Vissarion, Lucia Mantu. Pentru a dovedi că literatura noastră se impune în Italia, citez aceste cuvinte ale scriitorului italian Gianni Calvi (în ziarul „Il Popolo di Lombardia”, 2/3, 1929): „Una rivelazione, invece, rivelazione almeno per me che ha letto în volume esseno, perfetto. L'autore è, a detta del presentatore-traduttore il peculiare rappresentante della letteratura romena, che ha trovato, tutto onore di Alfio Berretta, nella casa editrice «Maia» una ferrida amica. Il Brătescu-Voinești ha un modo obiettivo di narrare, una facolta di dominare il personaggio e la cose, che origina una forza di rappresentazione rapida ed evidente. Leggete questa racconto: sarà una vera rivelazione”.

Cum am trebuit să mă oblig față de editori să cumpăr un anumit număr de exemplare, pe care le împart apoi printre scriitorii și studenții italieni, vă rog să binevoiți a-mi aproba suma de 60000 lei, căci, de altfel, aș rămâne descoperit cu această sumă și n-aș avea de unde să plătesc; după atâta muncă voi fi dat și în judecată.

Primiți, Vă rog, Domnule Ministru, asigurarea distinsei mele

considerațiuni,

*dr. Claudiu Isopescu
Via Novara 43
Roma (127)
Italia*

Roma, 5 aprilie 1929

*Domniei Sale,
Domnului Ministru de Culte și Arte București*

Modest Isopescu (1895–1948)

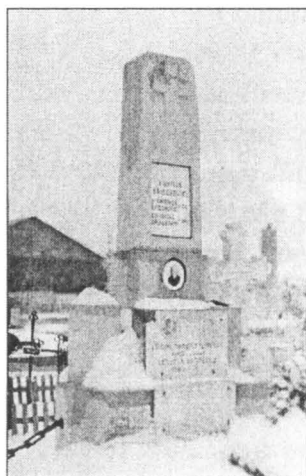
A fost cel mai mic între fiii „superiorului” Emilian Isopescu. După școala primară din sat, conform tradiției de familie, Modest este înscris tot la liceul din Suceava (1907), ocolindu-se, încă o dată, dintr-un spirit de patriotism al bătrânului dascăl Emilian, Liceul german din Rădăuți, de altfel numai la 7 km de Frătăuții Vechi, față de 40 km de liceul din Suceava.

În 1916, este înrolat în armata austriacă, astfel că întrerupe studiile,

susținându-le după război (1919), când se înscrie la Institutul de Educație Fizică și Sport din București, pe care îl absolvă în 1924. Este, poate, cel dintâi bucovinean care începe și termină o astfel de instituție de învățământ superior.

Urmează, apoi, Școala militară de ofițeri din București, după care termină și Facultatea de Drept a Universității din Cernăuți (1929).

Modest Isopescu este autorul unui manual de exerciții fizice și jocuri sportive (1928), primul scris de un bucovinean și printre cele dintâi din România¹⁷⁶.

¹⁷⁶ Dragoș Luchian, *Un sat de pe Valea Sucevei – Frătăuții Vechi*, București, Editura Litera, 1986, p. 232.

Ion Titus Isopescu – cercetător inframicrobiolog

S-a născut la 1 octombrie 1913, în orașul Rădăuți, în familia cunoscutului profesor cărturar Emanoil Isopescu, care a fost, timp de 18 ani, director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”. Fiind o familie importantă în istoria Bucovinei, redăm în finalul lucrării și *Arborele genealogic al familiei Isopescu*.

Fiul lui Emanoil și a Eugeniei (născută Gribovschi), Ioan urmează cursurile primare și secundare în orașul Rădăuți, iar studiile superioare le face la Facultatea de Medicină Veterinară din București. După absolvirea facultății, este numit asistent, apoi șef de lucrări, la Catedra de microbiologie a Facultății de Medicină Veterinară din București. Lucrează, apoi, ca cercetător științific la Institutul Pasteur, în domeniul inframicrobiologiei și apoi ca șef de secție la același institut al Academiei Române.

Pregătește teza *Cercetări experimentale asupra ectimei contagioase a oilor din România*, pe care o susține, în 1937, la Facultatea de Medicină Veterinară București, obținând titlul de doctor în științe.

Debutază, publicistic, în revista „Arhiva veterinară”, nr. 1, din 1937, cu studiul *L'existence en Roumanie de l'ecthyma sutagieux du mouton*. A efectuat cercetări în domeniul imunologiei, a vaccinurilor, bacteriozelor și virozelor animale. De ecou internațional au fost studiile privitoare la vaccinul anticărbunos și vaccinul antirujetic. Așa se face că astfel de tulpini vaccinale au fost solicitate pentru studiu și utilizare și de specialiști din Polonia, Bulgaria, Ungaria și Rusia. Recunoașterea activității științifice a venit prin titlul de Laureat al Premiului de Stat¹⁷⁷.

¹⁷⁷ Prezentăm, în continuare, principalele lucrări ale lui Ion Titus Isopescu: *Sur une epizootie d'avortement infectieux des brebis produites par Salmonella ab. ovis en Roumanie*, „Arhiva Veterinară”, 1937, nr. 2, p. 17–27 (în colab. cu I. Suhaci); *Conservarea virusului Aujeszky în soluții concentrate de sare*, „Arhiva Veterinară”, 1941, nr. 3, p. 72–79 (în colab.

Universitar și cercetător științific, Ion Titus Isopescu a adus importante contribuții, multe cu recunoaștere internațională, în domeniul complex al inframicrobiologiei.

cu T. Bugeac); *Extensiunea și profilaxia vaginitei contagioase a bovinelor*, „Revista Medicilor veterinari zootehniști”, 1948, nr. 7–8, p. 369–392; *Vaccinarea anticarbunoasă în condiții experimentale și de teren cu tulpini edematogene-necapsulogene*, Anuar IPIA, vol. I, 1950, p. 34–64; *Infecția și imunizarea pe cale infracerebrală cu tulpini necapsulogene de B. anthracis*, Anuar IPIA, vol. II, 1952, p. 39–45 (în colab. cu I. Cormuș); *Ce se întâmplă cu bacilii carbunoși ajunși pe sol odată cu sângele animalelor infectate*, Anuar IPIA, vol. 3, 1954, p. 87–93 (în colab. cu N. Stamatîn și C. Popa); *Date comparative asupra valorii imunizante a vaccinului antirujetic absorbit-inactivat și al culturii vaccin*, Anuar ISVP, vol. I, 1956, p. 235–243 (în colab. cu V. Bușniță); *Les souches avirulentes dans la vaccination antirougetique. Hommage à la memoire du Prof. Paul Riegler*, 1957, p. 83–92 (în colab. cu V. Bușniță); *Infecția și imunizarea pe cale intracerebrală la iepure cu o tulpină vaccinală de rujet*, Lucrările științifice ISVP, vol. 3, 1958, p. 69–73 (în colab. cu V. Bugniță); *Vaccinarea antirujetică în R. P. România*, „Rev. Int. Agric.”, nr. 2, 1958, p. 190; *Observații asupra duratei imunității anticarbunoase*, Lucr. Șt. ISVP, vol. 4, 1960, p. 157–168 (în colaborare); *Studiul unor factori care influențează stabilirea imunității anticarbunoase*, Lucr. Șt. ISVP, vol. 5, 1961, p. 223–237 (n colaborare cu Gr. Grăsoiu și A. Dănescu); *Cercetări experimentale privind terapia preventivă a rujetului la animale de laborator iradiate*, „Rev. Sanitară Militară”, nr. 2, 1961, p. 329–341 (în colaborare); *Studiul unor factori care influențează stabilirea imunității anticarbunoase*, Lucr. Șt. ISVP, vol. VI, 1962, p. 177–195 (în colaborare); *Detectarea S. erysipelothrix rhusiopathiae marcați cu izotopi radioactivi în organismul porumbeilor*, Lucr. ISV Pasteur, vol. VI, 1962, p. 241–245 (în colaborare cu D. Tacu și O. Burducea); *Febra aștoasa. Monografie*, București, Editura Academiei R. P. R., 1960 (în colaborare cu V. Tomescu și I. Gheorghiu); *Cercetări experimentale privind imunizarea anticarbunoasă la animale iradiate*, Lucr. ISV Pasteur, vol. I, 1962, p. 647–667 (în colaborare); *Données sur le vaccin anti-rouget roumain préparé avec la souche vaccinale VR-2*, „Archiva Veterinaria”, tom. I, fasc. I, 1965, p. 37–57 (în colab. cu I. Gheorghiu); *Contribuții în problema volumului de inocul asupra imunității în antrax*, Lucr. ISV Pasteur, vol. IV, 1965, p. 163–170 (în colaborare); *Cercetări asupra posibilității de imunizare simultană a porcului cu vaccin antirujetic și cu virus lopinizat C.*, Lucr. ISV Pasteur, vol. 5, 1966, p. 101–112 (în colaborare); *Cercetări privind antibio și seroprofilaxia în infecția aerogenă experimentată pasteurelică și carbunoasă la animale iradiate*, Lucr. ISV Pasteur, vol. VII, 1969–1970, p. 243–257 (în colaborare).

Un eveniment provocat de o scrisoare

În anul școlar 1971/1972, în calitatea de director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”, am luat hotărârea de a expune, în holul de la intrare, portretul lui Emanoil Isopescu. Lucrarea, aflată în biblioteca liceului, „la păstrare”, a fost donată de pictorul Arcadie Pruteanu, originar din Marginea, fost elev al liceului, cu ocazia centenarului, organizat în 1972. Despre Bucovina, despre personalitățile acesteia, se vorbea cât se poate de puțin în anii comunismului.

Vestea ridicării, pe una din coloanele din holul de la intrarea în clădirea liceului a tabloului lui Emanoil Isopescu, a ajuns și la urmașii din București ai acestei familii.

Personalitatea lui Emanoil Isopescu a fost evocată chiar de fiul său, Ion Titus Isopescu, cercetător inframicrobiolog în București. Multe date inedite au fost preluate de noi pentru studiul monografic publicat în reviste de specialitate: „Preocupări didactice”, (Suceava), „Anuarul Liceului «Eudoxiu Hurmuzachi»”, (Rădăuți), „Septentrion” (Rădăuți) etc. (Vezi *Anexa 4*).

Socotim că ar fi de interes următoarele aspecte legate de biografia lui Emanoil Isopescu: datele din copilăria lui „Manoliță” la Frătăuții Vechi; relațiile cu personalități ale vremii, între care Victor Morariu, Leca Morariu, Simion Florea Marian, Vasile Bumbac, Dimitrie Marmeliuc, Nicolae Cotos, Ion Nistor, Ion Covașă ș. a.; viața de prizonier, timp de 2 ani, și condamnarea la moarte pentru „înaltă trădare”, cu următoarea formulare a acușării, făcută de Tribunalul Militar din Viena la 10 mai 1918: „la 23 martie a trecut la inamic, fiind prizonier de război austriac, s-a înrolat în Corpul de Voluntari români din Darnița, că a fost la Rădăuți în uniformă de ofițer român, că, într-o discuție purtată cu cineva asupra acestei probleme a spus: «idealuri mari cer jertfe mari»”.

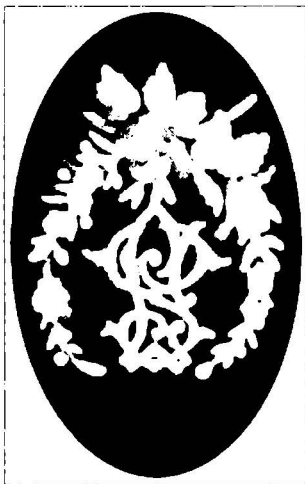
Menționăm faptul că profesorul Emanoil Isopescu, la izbucnirea primului război mondial, este mobilizat în armata austriacă și pleacă pe front. La 23 martie 1915 este luat prizonier, cu tot cu plutonul său de ostași. Timp de doi ani a fost prizonier în Rusia. În 1917, fiind la Darnița (Kiev), unde s-a format unitatea de voluntari bucovineni și ardeleni, se

înrolează în armata română, la cerere (5 martie 1917). Îi este recunoscut gradul de sublocotenent. În vara anului 1917 vine acasă, la Rădăuți, într-o permisie, dar în uniforma de ofițer român. De aici a pornit procesul împotriva lui Emanoil Isopescu, încheiat cu condamnarea sa la moarte în contumacie și confiscarea averii. Vremuri grele și situații grele pentru români!

Avocatul Samuel Isopescu

În familia parohului Ștefan Isopescu (1820–1885) din Arbore și a Mariei Gribovschi s-au născut opt copii: patru băieți și patru fete – Samuel, Visarion, Ilarie, Elena, Elisabeta, Aurora, Emilia și Vasile.

După studiile primare și secundare, potrivit tradiției, Samuel

urmează cursurile superioare – Facultatea de Drept. După absolvire, toată viața, a profesat meseria de avocat, fiind o personalitate bine cunoscută în domeniu său de activitate. Prin bunăvoința profesorului dr. George Istrate, de la Colegiul militar „Ștefan cel Mare” Câmpulung Moldovenesc, am văzut mapa de lucru a avocatului Samuel Isopescu. Aceasta are, într-un chenar de flori brodat, inițialele numelui și prenumelui avocatului.

Samuel se căsătorește cu institutoarea Eleonora Mosoci cu care va avea patru copii: Ștefania, Alexandru, Eugenia și Alice.

Din bogata corespondență personală a avocatului Samuel Isopescu, pe care am parcurs-o, rezultă mulțimea preocupărilor avocațești, dar și a celor gospodărești, și de familie. Cele mai multe scrisori adresate soției Eleonora le scria în limba germană.

Mereu ocupat cu activitatea profesională, cu numeroase deplasări în țară și străinătate, vila de la Pojorâta a ajuns într-o stare avansată de degradare, așa cum scria un oarecare Ivanovici: „ușile-s toate stricate și

ferestrele tot așa; podelele prin odăi îs foarte sfărâmate”.

Scriindu-i lui Leonia, Samuel îi oferă informații despre Bubzin, Lala, Jadwisia și Millan. La rândul ei, Leonia îi scrie lui Samuel, aducându-i vești despre Klinka și despre vreme și cerându-i bani pentru plata datoriilor. Aceasta îi scrie o altă scrisoare, din Cernăuți, prin care îl anunță pe Samuel despre starea sănătății mamei. Din scrisoarea Eleonorei Isopescu, din 20 ianuarie 1929 (Suceava), adresată fiicei sale Alice, din București (str. Vergiliu 23), aflăm despre alte preocupări de familie. „Probabil că nu are nici un rost să rămâi acolo, singură, dacă nu este neapărat nevoie de tine și dacă te poți baza pe dr. Rădulescu”. „Este destul loc aici pentru toate lucrurile tale”. Este posibil ca acest text să confirme un viitor divorț.

Multe scrisori adresate lui Samuel Isopescu, la Suceava (Vila Eleonora), sunt semnate de Elly și cuprind vești curente de familie. De la Cernăuți (21 ianuarie 1944), o scrisoare cu alte vești, este semnată de mai multe persoane, între care și de Elly.

În apărarea Sucevei

Bucovina a devenit spațiul unor mișcări de trupe și operațiuni militare, după retragerea autorităților Ducatului la Vatra Dornei și ocuparea orașului Cernăuți de către ruși. La Suceava, în ziua de 22 noiembrie 1914, a avut loc o mare adunare țărănească (la care au participat două – trei mii de oameni), în curtea Bisericii Sfântul Gheorghe (Mirăuți).

În luna decembrie, armata rusă a ajuns la marginea orașului Suceava. Presa vremii arată că patru cazaci au venit în Burdujeni, până la bariera de la frontiera română, fiind opriți de santinelă. Cazacii totuși s-a concentrat la capătul podului, spre Suceava, și apoi au urcat spre Șcheia. La Șcheia veniseră, dinspre Costâna și Mihoveni, 600 de cazaci călare, conduși de polcovnicul Șișkin. Suceava era racordată, prin calea ferată suplimentară, la inima administrativă a Imperiului Habsburgic. În acele momente, în orașul Suceava erau numai români (evreii au părăsit, cu câteva zile, înainte localitatea).

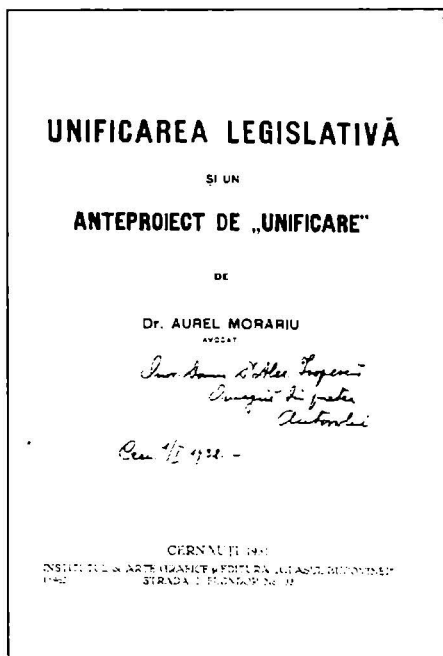
În ziua de 2 ianuarie 1915, în centrul Sucevei au început împuşcăturile. O trupă de jandarmi a întâmpinat patrula rusească pe strada Cutlui și, prin schimbul de focuri, a fost lovit un cazac, iar calul acestuia, rănit, alerga pe strada principală a orașului. Prins pe stradă de aceste evenimente, avocatul Samuil Isopescu și-a asumat rolul de a discuta cu „noii veniți”. Împreună cu reprezentantul autorității locale, aflat la Primărie – sergentul Niga – Samuil Isopescu improvizează un steag alb și, într-o trăsură, s-a îndreptat spre Areni, de unde urma să sosească coloana rusească. S-au rugat de ruși să cruțe orașul de distrugere și apoi i-au însoțit la Primărie. Când polcovnicul a aflat de moartea cazacului din patrulă s-a infuriat și a declarat că va da foc orașului, dacă într-o oră nu va fi predat trupul cazacului mort și nu va fi prins făptașul. Gazeta „Viața Nouă” consemnează faptul că cetele de cazaci „au năvălit prin case, au lovit cu stiatul puștei, au biciuit cu nagaica, au furat și au jăfuit”. Comandantul rus a dat ordin de incendiere, începând cu proprietatea lui Barber. În vreme ce flăcările mistuiau edificiul proprietarului Barber, iar polcovnicul, furios și nerăbdător, grăbea începerea dezastrului, Samuil Isopescu și preotul Mihai Sârbu au căzut la picioarele comandantului, implorându-l să fie iertător. Șișkin a fixat atunci un ultimatum pentru predarea trupului cazacului ucis, împreună cu cel vinovat de această faptă. Cetățenii orașului trebuiau să plătească și o contribuție de zece mii de coroane, să asigure 600 pâini, 250 kg de zahăr, 10 kg de ceai și 6 kg de vaselină. Suceava se afla, mai departe, în mare pericol.

În aceste împrejurări, dr. Eusebie Popovici, s-a întâlnit cu cei câțiva consilieri comunali care se mai aflau în oraș și a hotărât ca o delegație formată din Eusebiu Popovici, Epaminonda Voronca (primar interimar) și preotul Mihai Sârbu să meargă dimineața, la ora 6, la cartierul general al cazacilor de la Șcheia. Ajunsă la Șcheia, delegația a fost primită de colonelul Șișkin, care le-a spus că va cruța orașul de distrugere și renunță la contribuția de zece mii de coroane de la populație. Colonelul Șișkin a cerut delegației să dea dispoziție de retragere a clopotelor bisericilor, pentru ca „populația creștină să se poată închina după cuvîntă și după legea strămoșească, ca să poată dobândi ajutorul și îndurarea lui Dumnezeu în aceste vremuri de grea cumpănă”.

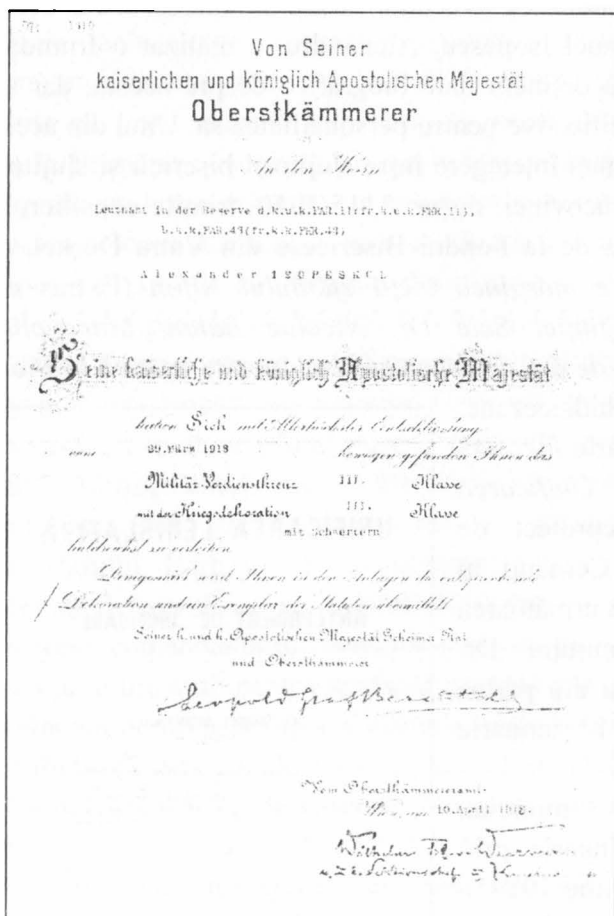
Descendenții lui Samuel Isopescu

Ștefania s-a căsătorit cu avocatul Vasile Bodnărescu. Al doilea copil al avocatului Samuel Isopescu, Alexandru, a realizat o frumoasă carieră profesională. Nu deținem date biografice despre acesta, dar am studiat documente semnificative pentru personalitatea sa. Unul din aceste documente dovedește buna înțelegere între slujitorii bisericii și slujitorii pădurilor. Mitropolia Bucovinei, cu nr. 1115/1940, trimite consilierului dr. Alexandru Isopescu, de la Fondul Bisericesc din Vatra Dornei, un exemplar din *Glosa pe marginea vieții sfântului Nifon* (Extras din *Omagiu Înalt Prea Sfinției Sale Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, la douăzeci de ani de arhipăstorire*, lucrare apărută la Sibiu, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1940). Dr. Aurel Morariu îi oferă un studiu intitulat *Unificarea legislativă* și un anteproiect de „unificare”, apărut la Cernăuți în 1931, pe care este scrisă următoarea dedicație: „Onor Domnului Dr. Alex. Isopescu, Omagiu din partea autorului, Cernăuți, 1 ianuarie 1932”.

Primul război mondial, declanșat de Austro-Ungaria prin atacarea Serbiei, la 15 iulie 1914, a însemnat pentru Bucovina adunarea ostașilor în armatele Monarhiei (la început, aproximativ 30 000 de tineri bucovineni au fost înrolați în armatele imperiale). Înrolat în armată, Alexandru Isopescu a săvârșit fapte de arme pentru care a fost de mai multe ori decorat: Cadet în rezervă (Viena, 4 aprilie 1916); Medalia de argint pentru merite militare, legată cu panglica crucii pentru merite cu spade (Viena, 21 august 1917) și Crucea pentru merite militare, clasa a III-a, împreună cu Decorația de război, clasa a III-a, cu spade (Viena, 10 aprilie 1918).

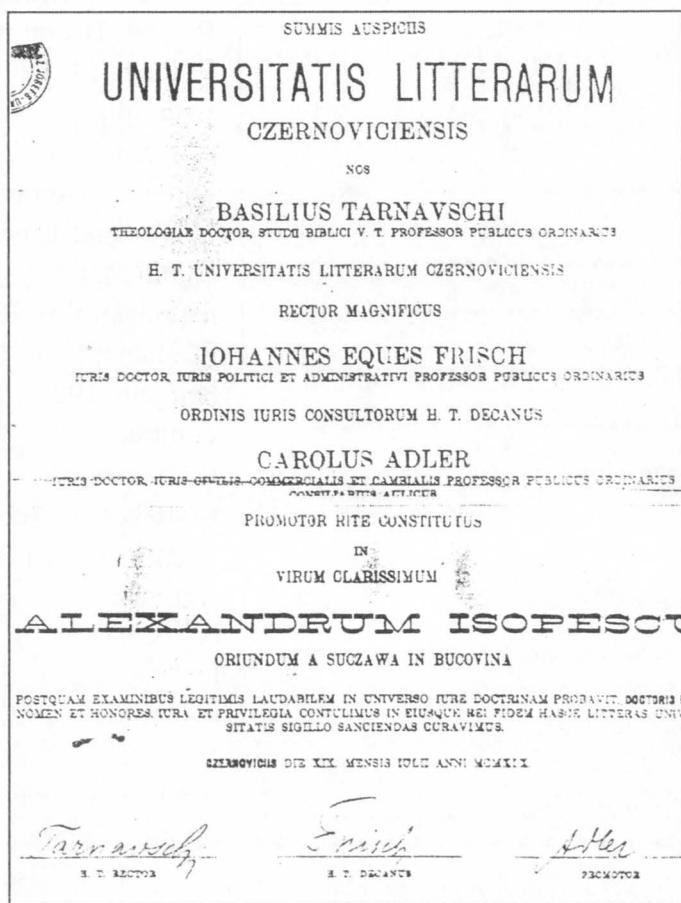

În anul 1919, Alexandru Isopescu obține titlul de doctor în drept la Universitatea din Cernăuți. Redăm, în traducere, textul diplomei: „Sub

cele mai înalte auspicii ale Universității de Litere din Cernăuți, noi, B. Tarnavski, doctor în teologie, profesor public ordinarius [obișnuit, n. n.] de studii biblice ale Vechiului Testament, H. T. al Universității de Litere din Cernăuți, rector magnificus, I. Eguesfrisch, doctor în drept, profesor public ordinarius de drept politic și administrativ, H. T., decanul Carol Adler, doctor în drept, profesor de drept civil, comercial și cambial, propunător

hotărât după regulă, pentru bărbatul foarte strălucit, Alexandru Isopescu, provenind din Suceava, în Bucovina. După ce a probat, prin examene legitime, știința sa laudabilă în dreptul universal, noi îi conferim titlul și onorurile, drepturile și privilegiile unui doctor în drept și să ne îngrijim să întărim prin sigiliul Universității spre credința acestui fapt și a acestor rânduri. Cernăuți, ziua 19 a lunii iulie, în anul 1919”.

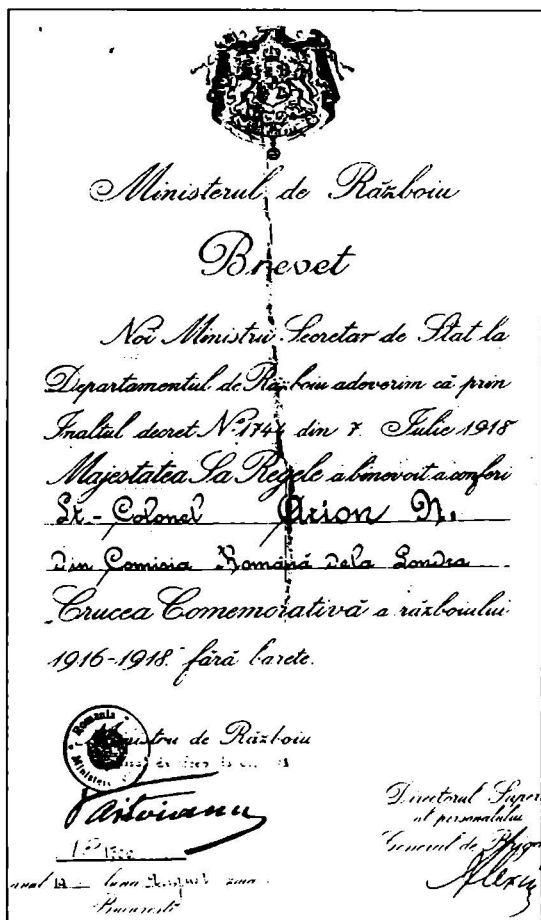
Despre Eugenia, al treilea copil din această familie, nu deținem date pentru o eventuală prezentare.

Alice Isopescu, mezina familiei, s-a născut la 3/15 februarie 1892 în Suceava. (vezi *Extras de naștere și botez nr. 46*). S-a căsătorit cu Nicolae Arion, ofițer de carieră. A fost proprietarul moșiei de la Fierbinți. Deținem documente din care rezultă faptul că ofițerul Nicolae Arion a fost decorat de mai multe ori: Medalia pentru „Bărbăție și credință” (Ministerul de Interne, Decret nr. 6977, din 19 decembrie 1913); Membru al ordinului Coroanei României în gradul de cavaler (conferit de „Carol I, prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României”, nr.

10866, 8 mai 1913); Crucea Comemorativă a războiului 1916–1918, fără

barete (Ministerul de Război, Decret nr. 1744, din 7 iulie 1918); Membru al Ordinului Coroana României în gradul de Ofițer (conferit de „Ferdinand I, prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României”, nr. 1774 din 29 ianuarie 1921); Membru al Ordinului Coroanei României în gradul de Comandor (conferit de „Ferdinand I, prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României”, nr. 57845 din 9 noiembrie 1922). Aceste decorații demonstrează strălucirea unei frumoase cariere militare.

Elly Isopescu s-a mutat din București la

Sânnicolaul Mare, județul Timiș și-i scrie d-nei Alice la București, supărată pentru indiferența lui Alecu față de mama. La 4 mai și 7 iulie Elly Isopescu îi scrie din Sânnicolaul Mare doamnei Alice Arion. O anunță pe Alice că-i trimite un pachet, că i-a ridicat pensia și ca mama e sănătoasă. O altă persoană, Mariana, îi scrie lui Alice că Elly și mama ei vor reveni la București, deoarece au „vecini hrăpăreți”. M. V. Bodnărescu, îi scrie, din Berlin, doamnei Alice Arion la Suceava, la 26 martie 1949. Ca asistent la Politehnică, a participat la aniversarea a 150 de ani de la înființarea acesteia și se simte mereu singur.

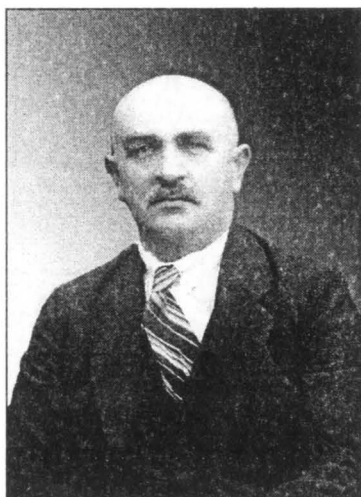
În mulțimea de scrisori am întâlnit și scrisoarea recomandată,

adresată d-rei Elly Isopescu (București, str. V. A. Ureche 17) de Vasile L. Schapira, din Sargorod, jud. Moghilevl, la 15 noiembrie 1942. Această scrisoarea ne-a atras atenția deoarece venea de la Sargorod și expeditorul era un nume necunoscut pentru corespondența de familie.

Samuil Isopescu – profesor și om de cultură

Lucrările privind istoria și cultura Bucovinei evocă, frecvent, lupta intelectualității pentru menținerea românismului, în perioada dominației străine în Bucovina, inclusiv pentru înfăptuirea actului istoric din 28 noiembrie 1918.

Între acești intelectuali, care s-au remarcat în viața culturală și școlară românească, este profesorul Samuil Isopescu, intelectual care aparține unei familii românești din Bucovina, din rândul căreia, câteva personalități, sunt considerate și astăzi drept reprezentante de seamă în cultura națională din secolele al XIX-lea și al XX-lea¹⁷⁸.

Eminescu și Samuil Isopescu

Samuil Isopescu s-a născut la 9 decembrie 1842 în satul Costișa, comuna Frătăuții Noi, districtul austriac Rădăuți, în familia numeroasă a preotului Vasile Isopescu, bun gospodar și bun român. După absolvirea școlii populare din satul Frătăuții Noi și-a continuat studiile secundare la

¹⁷⁸ Constantin Șerban, *Medalion istoric: profesorul bucovinean Samuil Isopescu*, „Suceava. Anuarul Muzeului Național al Bucovinei”, XXI, 1994, p. 446–457.

Gimnaziul din Suceava și la Liceul din Cernăuți. Din anul 1868, urmează Facultatea de Istorie și Geografie de la Universitatea din Viena.

În capitala Imperiului Habsburgic, într-un climat intelectual deosebit, Samuil Isopescu a venit în contact cu mulți tineri bucovineni, aflați aici la studii, printre ei aflându-se Teodor Stefanelli, Vasile Bumbac – fostul său coleg de la liceul din Cernăuți – Epaminonda Bucevschi, Ștefan Ștefureac, Vasile Murariu, Mihai Eminescu și mulți alții.

Samuil Isopescu a locuit, din toamna anului 1871 (sau 1870, cum își amintea colegii) până în luna mai 1872, împreună cu Mihai Eminescu. „Este aproape sigur că Eminescu s-a aciuat, încă de la început, pe lângă bucovineni. După însemnarea lăsată la Universitate, ar fi locuit, la început, în Alsergrund, Porzellangasse nr. 9 [...] și apoi în Dianagasse nr. 8, într-o cameră cu Samuil Isopescu și Iancu Cocinschi, aceasta în toamna anului 1870 [...], deși Samoil Isopescu pretinde că ar fi stat laolaltă cu dânsul din toamna anului 1871 până în mai 1872, și anume în Landstrasse-Adamsgasse nr. 5, et. II, la o doamnă bătrână. Deși, în genere, rezervat și expectativ, se întâlnea cu foarte mulți prieteni, preferând pe cei bătrâni, care plăteau consumațiile, ca Tancu, Burlă, Onesim Țurcan, Ștefanelli, Grigorovitză, Slavici, Samuil și Arcadie Isopescu, Moisil și alții”¹⁷⁹. După unele informații, neconfirmate documentar, se pare că Eminescu a ajuns la Rădăuți, în vederea participării la Serbarea de la Putna din august 1871. De asemenea, el a trecut și pe la Costișa, pe la prietenii săi Samuil și Arcadie Isopescu.

Tudor V. Ștefanelli își amintește că Eminescu, în camera sa, „își făcea o cafea neagră cu caimac, o bea și fuma. [...] În vremea aceasta discuta cu colegii săi de cameră și, mai ales, cu Isopescu. Discuția devenea, câteodată, așa de înfocată, încât Iancu Cocinschi zicea că, atât Eminescu cât și Isopescu sunt nebuni, și începea să cânte, căci era foarte bun cântăreț”¹⁸⁰.

¹⁷⁹ George Călinescu, *Opere. Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura pentru Literatură, 1969, p. 121.

¹⁸⁰ Constantin Loghin, *Eminescu și Bucovina*, Cernăuți, Editura „Mitropolit Silvestru”, 1943, p. 45.

Documentele arată că, la încheierea serbării de la Putna din august 1871, Eminescu a plecat la Suceava, de aici la Ipotești și apoi la Iași, la Societatea „Junimea”. În toamnă s-a întors la Viena, locuind la colegul său, Samuil Isopescu. Prin acesta, Eminescu împrumuta cărțile necesare studiului de la Biblioteca Universității și, după parcurgerea lor, se purtau discuții îndelungate și profunde.

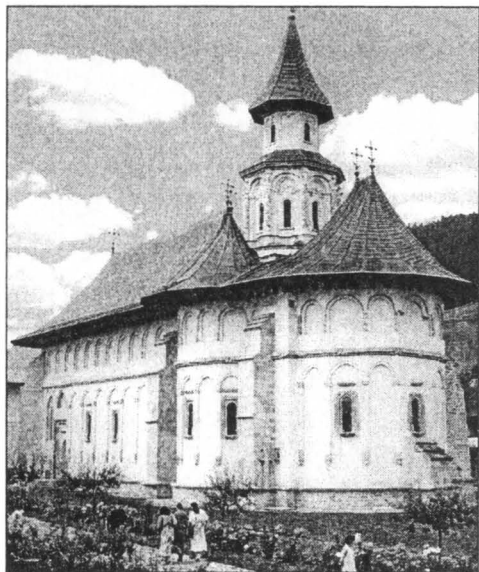
Serbarea de la Putna, din august 1871, a prilejuit, probabil, întâlnirea dintre Eminescu și Samuil Isopescu. În acest context amintim că, în primele zile ale lunii august, întregul comitet care se ocupa de organizarea serbărilor, format din Ioan Slavici – președinte, Mihai Eminescu – secretar, precum și Petru Pitei, Pamfil Dan, Sterie Ciurcu, Vasile Morariu, Ion Cocinschi și Elie Luția, se afla la Cernăuți, desăvârșind ultimele aprobări și măsuri de organizare.

De la Cernăuți, Mihai Eminescu și o parte din organizatori călătoresc, cu trenul, la Dornești (Hadikfalva), atunci cea mai apropiată stație a liniei ferate Cernăuți – Ițcani de orașelul Rădăuți. De aici, cu o trăsură, vin la Rădăuți, la 5 august, unde se întâlnesc cu prefectul Oreste Renney, de la care au primit sprijinul necesar. Egumenului Mănăstirii Putna, Arcadie Ciupercovici și-a oferit, și el, sprijinul. Eminescu a venit cu vreo opt zile înainte de serbare și a participat la desfășurarea ei. Aceasta înseamnă că Eminescu a rămas la Rădăuți două zile, fiind găzduit de preotul Ioan Mîndrilă. În „Anul Eminescu”, cum s-a numit anul 2000, Primăria Municipiului Rădăuți a dispus confecționarea unei plăci memoriale, pe care a așezat-o pe clădirea unde a fost casa preotului. Pe aceasta este scris următorul text: „Pe acest loc s-a aflat casa în care protopopul Ioan Mîndrilă l-a găzduit pe poetul Mihai Eminescu și scriitorul Ioan Slavici, organizatorii serbărilor de la Putna, din august 1871”.

Sunt păreri potrivit cărora Eminescu s-a interesat de buna primire a oaspeților, inclusiv la gospodării țărănești și pentru aceasta s-a deplasat în localitățile: Vicovu de Sus, Frătăuți (aici, probabil, la colegul său, Samuil Isopescu), Marginea, Volovăț și Satu Mare¹⁸¹.

¹⁸¹ *Eminescu – un veac de nemurire*, Album alcătuit de Victor Crăciun, București, Editura Minerva, 1990, p. 181.

De la Rădăuți, Eminescu a plecat la Putna, cu trăsură. Aici a participat la serbarea „de suflet românesc, importantă prin idei, prin parada costumului național”, prin gestul colonelului Boteanu, care și-a

depus centironul de aur pe mormântul lui Ștefan cel Mare, prin muzica celor 30 de lăutari, conduși de vestitul Grigore Vindireu și prin entuziasmul elevului Ciprian Porumbescu care, după ce a cântat, adresându-se tatălui său, a spus cuvintele celebre: „Tată, am cântat Daciei întregi”. După terminarea festivităților s-a desfășurat Congresul studenților români. Mihai Eminescu a socotit că serbarea de la Putna a avut un rol deosebit: „Se va

ridica simțul național, aproape adormit până acuma, și va lua alt avânt, iar studenții ce-au sosit din toate părțile și-au făcut cunoștință și legături de prietenie între dânșii. Ei vor fi propagatorii cei mai zeloși ai ideii că, lucrând uniți și conduși de același ideal, vor contribui la deșteptarea și mărirea neamului lor în provinciile de unde se trag. [...] Deși despărțiți prin hotare politice, toți știu că sunt unul și același neam și această convingere va mări puterea lor de rezistență și îi va ofeli în lupta pentru neam, lege și țară”.

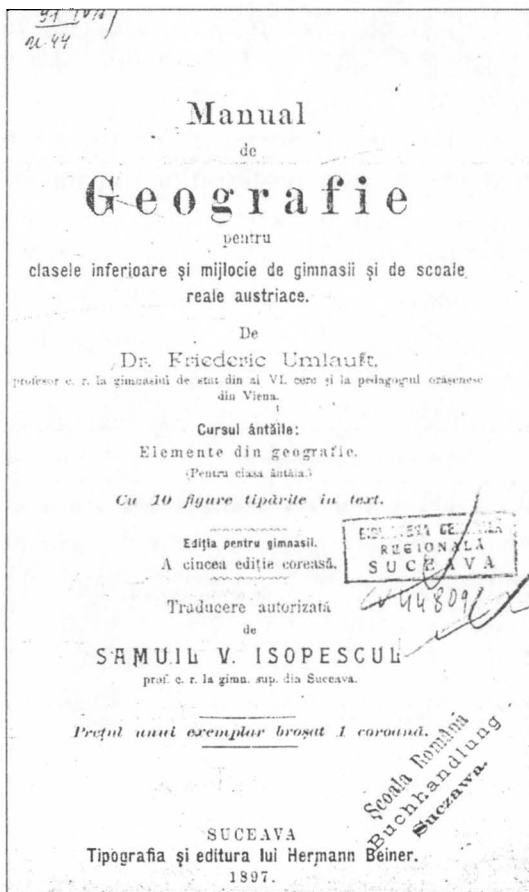
Autor de manuale

După terminarea studiilor la Viena, în anul 1872, Samuil Isopescu devine profesor și este încadrat la Gimnaziul din Suceava, unde a lucrat timp de 40 de ani, până la pensionare. Prin pregătire și vocație, Samuil Isopescu a fost un profesor respectat, cu rezultate și contribuții esențiale la dezvoltarea învățământului românesc.

Isopescu a fost un profesor respectat, cu rezultate și contribuții esențiale la dezvoltarea învățământului românesc.

Pe lângă munca didactică, de mare autoritate profesională, Samuil Isopescu a desfășurat o amplă activitate în domeniul științific și literar. Debutază, cu diverse articole în coloanele ziarului „Albina” din Viena și continuă cu un studiu consacrat unei instituții religioase din Salzburg, *Kurze und übersichtliche Darstellung der Schicksale der Metropole von Salzburg*, studiu publicat în „Anuarul gimnaziului greco-oriental”, Suceava (1874). Au urmat apoi mai multe traduceri din limba germană în interesul elevilor români: *Manualul de aritmetică pentru gimnaziu* (Fr. Mocnik); *Manualul de geografie comparată pentru clasele inferioare și mijlocii* (Fr. Umlauft).

Fiind absolvent al Facultății de Istorie și Geografie, cu o vastă experiență didactică, Samuil Isopescu a elaborat și lucrări originale: *Elemente de geografie comparativă pentru clasele inferioare și mijlocii de gimnazii, școli reale și alte școli coordinate*, Cursul I, *Descrierea globului terestru*, Cernăuți, 1882; *Manual de istorie universală pentru clasele inferioare de școli secundare*, Partea I, *Istoria veche*, Cernăuți, 1886; *Manualul de geografie pentru clasele inferioare și mijlocii de gimnazii și școli reale austriace*, Cursul II, *Știința despre țări*, Cernăuți, 1887; *Manual de istorie universală pentru*

clasele inferioare de școale secundare, Partea II, *Istoria medie*, Cernăuți, 1891; *Manual de istorie universală pentru clasele inferioare de școale secundare*, Partea III, *Istoria nouă*, Cernăuți, 1892.

Mai multe articole ale lui Samuil Isopescu privesc probleme de istorie. A scris articole destinate pentru *Cartea de cetire pentru clasa a II-a*, Suceava, 1886, autor învățătorul Ștefan Ștefureac. Dintre acestea reținem: *Arahne*, o legendă greco-romană; *Faunus*, o legendă romană; *Urzirea Romeni*, tot o legendă romană; *Ceres*; *Despre originea habsburgilor*; *Împăratul Rudolf de Habsburg*; *Rudolf de Habsburg ca judecător înțelept*; *Despre blândețea împăratului Rudolf de Habsburg*, *Bătălia de la Aspern și Eslina*; *Despre însemnătatea ilustrei case domnitore Habsburg-Lotharingia*; *Maria Theresia*; *Împăratul Josef al II-lea* ș. a.

La apelul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, adresat profesorilor români, în scopul elaborării de manuale românești pentru clasele paralele din Suceava, profesorul Samuil Isopescu a redactat și publicat, în două ediții succesive, *Manualul de istorie universală*, destinat învățământului gimnazial. Acest manual a fost conceput ca o sinteză a numeroase lucrări din literatura germană și franceză. Fiecare din cele trei volume cuprindea câte o epocă istorică: *Epoca veche*, *Epoca medie* și *Epoca nouă (modernă)*.

În primul volum, în *Introducere*, autorul include definiția istoriei universale: „Istoria universală sau istoria lumii cuprinde toate întâmplările istorice din cele mai vechi timpuri până în ziua de față”. În continuare se afirmă: „Asia este leagănul neamului omenesc. [...] În Asia au trăit cei dintâi oameni și s-au răspândit de acolo peste toată fața pământului, după cum ne istorisește Biblia, în care aflăm descrise cele mai vechi întâmplări istorice”¹⁸². În *Introducere* se dau și primele noțiuni de cronologie. Iată și formulările: „timpul când s-a întâmplat un fapt istoric se numără de la nașterea lui Iisus Hristos (era creștină). Numărarea anilor se începe înainte de nașterea lui Hristos, de la un număr mare de ani, de exemplu 5000 î. de H. și se numără tot în jos până

¹⁸² *Manual de istorie universală pentru clasele inferioare de școale secundare. Partea I. Istorie veche*, Cernăuți, 1886, p. 12.

la 1 (nașterea lui Hristos), apoi de la 1 în sus până în prezent”¹⁸³. Mai găsim și date despre periodicizarea istoriei universale: istoria veche (Evul Vechi), care cuprinde cele mai vechi întâmplări istorice, până la migrația popoarelor (anul 375 după nașterea lui Hristos); istoria mijlocie (Evul Mediu), de la migrația popoarelor până la descoperirea Americii (1492) și istoria nouă (Evul Nou), de la descoperirea Americii până în prezent (până în vremea sa).

Conținutul acestui material, pe volume, se prezintă astfel: volumul I (cap. I–V): egiptenii, babilonienii, asirienii, fenicienii, evreii, mezii și perșii; cap. VI: grecii; cap. VII: macedonienii; cap. VIII: romanii; volumul al II-lea – migrația popoarelor, statele barbare din Europa apuseană, Imperiul Roman de răsărit, istoria unor state europene (Franța, Germania, Anglittera, Portugalia), răspândirea creștinismului la popoarele din lumea europeană și a mahomedanismului în lumea arabă, asiatică și africană. Din cele 22 de teme, 6 tratează constituirea Germaniei ca stat european și evoluția ei de-a lungul Evului Mediu.

În volumul al II-lea, două capitole se ocupă de cultura din Evul Mediu: *Înrâurințele de cultură ale expedițiilor cruciate asupra popoarelor europene și Cele mai însemnate invenții din evul mediu, artele și științele*.

În volumul al III-lea, sunt tratate următoarele teme: *Timpul marilor descoperiri geografice; Timpul războiului de 30 de ani; Timpul lui Napoleon Bonaparte* etc. În continuare este prezentată istoria unor state europene precum Germania, Franța, Rusia pe timpul lui Petru cel Mare, Regatul Prusiei și evenimente istorice de mare însemnătate (Războiul de succesiune spaniol, Revoluția franceză, etc.). Multe teme sunt consacrate împăraților germani și austrieci: Maximilian I, Carol al V-lea, Ferdinand I, Maximilian al II-lea, Carol al VI-lea, Maria Theresia, Iosif al II-lea ș. a.

Parcurgând paginile manualului, constatăm preocuparea autorului de a introduce informații privind istoria românilor, integrate în istoria universală. În primul volum este tratată tema formării poporului român, iar în volumul al II-lea, istoriei noastre i se rezervă un capitol (al XVIII-

¹⁸³ *Ibidem*.

lea) cu titlul *României*. La tema *Despre începutul românilor* se vorbește despre România, Basarabia, Bucovina și Ardeal, ca teritorii locuite de români. În continuare sunt prezentate date privind întemeierea principatelor Țara Românească și Moldova și cele referitoare la unii domnitori români: Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Radu cel Frumos, Ștefan cel Mare ș. a. În volumul al III-lea sunt prezentate evenimente din istoria românilor, dar numai cele legate de înstrăinarea unor teritorii.

Privitor la ocuparea de către Austria a nordului Moldovei și atribuirea numelui de Bucovina, Samuil Isopescu scrie: „În anul 1775 câștigă [în loc de ocupă, n. n.] Austria, după mai multe tratări diplomatice, de la Turcia țara Bucovinei, o parte a principatului Moldovei, carele sta pe atunci sub stăpânirea turcilor. Sub oblăduirea blândă și părintească a ilustrei dinastii Habsburg-Lotharingică propăși Bucovina repede în cultura materială și spirituală după ce scăpase de cătușele apăsătoare ale Turciei. Suceava, vechea capitală a Moldovei și în orașul Cernăuți care se făcu apoi capitala Bucovinei se înființară școli bune, iar, spre a introduce la poporul bucovinean o prelucrare mai rațională a pământului, se aduseră în țară coloniști germani care servea bucovinenilor de model pentru lucrarea pământului”¹⁸⁴. Sunt cuprinse și date despre alte evenimente: războiul ruso-turc din 1877–1878; dobândirea independenței României ș. a.

Samuil Isopescu a subliniat „binefacerea” stăpânirii habsburgice în Bucovina și a elogiat rolului luminaților „împărați de neam german”, în propășirea popoarelor stăpânite de aceștia, doar formal, pentru a obține permisiunea ca elevii români din Bucovina să învețe istoria românilor, ca parte a istoriei universale, în limba română. Mărturie în acest sens este și faptul că, trimis la Ministerul Instrucțiunii de la Viena spre aprobare, volumul I al manualului, care se referea la perioada în care rolul migratorilor nu devenise încă decisiv în procesul istoric, a fost avizat imediat și introdus în școli în 1886, în vreme ce volumele al II-lea și al III-lea, trimise spre avizare în 1887 au fost restituite autorului în 1889, cu mențiunea introducerii schimbărilor recomandate de cenzori.

¹⁸⁴ *Manual de istorie universală pentru clasele inferioare de școli secundare. Partea 3. Istorie nouă, Cernăuți, 1892, p. 83.*

După schimbările cerute, Ministerul aprobă imprimarea și introducerea manualului în învățământ, în noiembrie 1891 (volumul al II-lea) și în anul 1892 (volumul al III-lea).

Pe drept cuvânt, manuscrisele ultimelor două volume „îndurată o adevărată odisee” – după cum apreciază N. Simionovici, în volumul manuscris *Memoria școlii românești de pe plaiurile Sucevei*.

Credem că acest manual a ajuns greu în școli, deoarece s-au cerut multe reasezări privitoare la proporția dintre evenimentele istorice ale Germaniei și Austriei și cele ale României și la formulările elogioase de tipul celor care prezintă „binefacerile” ocupării nordului Moldovei, în 1775.

Samuil Isopescu în amintirea urmașilor

Posteritatea păstrează amintirea lui Samuil Isopescu prin manualele scrise (în număr de șapte), articolele publicate în „Calendarul Bucovinei” și studiul *Momente din viața lui Mihai Eminescu*¹⁸⁵.

Informații despre acest cărturar au fost adunate în scrisorile lui Leonida Bodnărescu, Constantin Loghin, E. Popovici și George Călinescu.

O stradă din Suceava se numește Samuil Isopescu, iar în anul 1999, Grupul școlar nr. 4 din Suceava a primit numele profesorului: Grupul școlar „Samuil Isopescu”.

În satul Costișa, comuna Frătăuții Noi, prin grija Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, la 19 martie 2004, s-a înălțat o placă memorială, iar Școala Generală

P.S. Gherasim Putneanu împreună cu preotul Petru Prelipcean și Constantin Capră la slujba de sfințire a plăcii memoriale – Samuil Isopescu

¹⁸⁵ Studiul este publicat în „Adevărul literar și artistic”, 1928, nr. 125, p. 5.

cu clasele I–VII din Costișa a primit numele de „Samuil Isopescu”¹⁸⁶. Pe placa memorială este scris: „Pe locul acestei case a fost locuința în care s-a născut și a copilărit ilustrul profesor cărturar Samuil Isopescu (1842–1914)”.

Prin ordinul Ministerului Educației Naționale și cel al Inspectoratului Județean Suceava, redată în *Anexa 5*, s-a schimbat denumirea instituțiilor școlare de care aminteam.

În *Anexa 6* redăm cuvântul doamnei Magdalena Nemțoc, directoarea Școlii Generale cu clasele I–VIII din Costișa, rostit cu ocazia schimbării denumirii școlii.

† Samuil Isopescu

Ne împlinim o datorie de pietate, evocând la locul acesta memoria acelor foști profesori ai liceului nostru, care au trecut la cele eterne în anii războiului¹⁸⁷

În 5 septembrie 1914 s-a stâns din viață profesorul emerit Samuil Isopescu, în vârstă de 72 ani. Născut în Frătăuții Noi (Bucovina), a studiat în Cernăuți și în Suceava, iar studiile universitare (istoria și

¹⁸⁶ „Personalitatea profesorului cărturar Samuil Isopescu a fost evocată vineri, 19 martie, la Costișa. Un sobor de preoți, în frunte cu P. S. Gherasim Putneanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, a oficiat o slujbă de sfințire a plăcii memoriale amplasate pe casa care există la această dată pe locul unde a fost imobilul în care a viețuit cărturarul. La Școala Generală cu clasele I–VIII din Costișa a fost sfințită firma cu numele personalității evocate. Cuvântul de deschidere i-a revenit doamnei profesoare Magdalena Nemțoc. Profesorul Petru Bejinariu a transmis mesajul deputatului Dorel Petru Crăciun și a vorbit despre complexitatea omului de cultură Samuil Isopescu. Copiii s-au întrecut între ei, purtând frumoase costume naționale, iar domnul Heracles Isopescu, descendent al familiei Isopescu, a conturat importanța evenimentului. După serbarea prezentată de școlari, a fost vernisată o expoziție de lucrări aparținând pictorului Vespasian Lungu, artist ale cărui traiectorii au fost aduse în actualitate de către directorul Muzeului Etnografic Rădăuți, Traian Postolache. Manifestarea s-a desfășurat sub grija Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și a Primăriei Frătăuții Noi”. Cf. Mălina Anițoaci, *Samuil Isopescu nu a fost uitat*, „Crai Nou”, Suceava, 24 martie 2004, p. 2.

¹⁸⁷ „*Anuarul Liceului ort. or. «Ștefan cel Mare» în Suceava, publicat la finele anului școlar 1921/22 de Vasile Burduhos, director*”, Suceava, 1922, Tipografia „Școala Română”, Pr. Ioan Cocârlă, Suceava, p. 13.

geografia) le-a făcut la Viena. La 1872 a intrat ca profesor la „gimnaziul superior gr. or. din Suceava”, unde a servit până la 1904, când a trecut la pensie — Profesor respectat pentru știința și pentru metoda sa, Samuil Isopescu are și meritul de a fi contribuit, ca autor de manuale didactice de istorie universală și de geografie, la salvarea claselor paralele românești de la gimnaziul din Suceava, amenințate în existența lor pe motivul lipsei de manuale didactice, întocmite după programa austriacă.

Odihnească în pace.

Orientalistul Silvestru Octavian Isopescu

Silvestru Octavian Isopescu s-a născut la 23 decembrie 1878, în Suceava, în familia profesorului Samuil Isopescu, fiind primul copil al acesteia. I-au urmat Aurel, Coca și Ortansa. Urmează studiile gimnaziale la Suceava, între 1888–1896, iar pe cele teologice la Cernăuți, între anii 1896–1900. Își susține teza și devine doctor în teologie, iar pentru limbi semite și Vechiul Testament face specializarea la Universitatea din Viena.

În perioada 1908–1918 a lucrat ca profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți. În timpul primului război mondial, Silvestru Octavian Isopescu a fost preot militar, având, probabil, gradul de general. În anul 1918 a fost călugărit și hirotonisit arhimandrit. La Universitatea din Iași, a lucrat ca profesor de limba și literatura greacă (1918–1922).

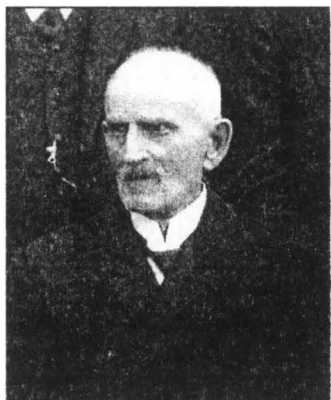
Subliniem că Silvestru Octavian Isopescu a tradus și comentat multe lucrări referitoare la Vechiului Testament. Alături de acestea, menționăm prima traducere a *Coranului*. Aceasta a fost terminată în anul 1912, la Cernăuți și a avut parte de aprecieri elogioase.

Silvestru Octavian Isopescu a elaborat și un dicționar armean-german. De asemenea, a avut o prestigioasă colaborare la revista „Candela”¹⁸⁸. A murit în decembrie 1922.

¹⁸⁸ Prezentăm lista lucrărilor publicate de Silvestru Octavian Isopescu: *Profetul Obadia*, Cernăuți, 1901 (traducere comentată); *Cartea Iov*, Cernăuți, 1904 (traducere); *Der*

Profesor de teologie la universitatea din Cernăuți, preot militar și apoi arhimandrit, Silvestru Octavian Isopescu este primul traducător, în limba română, al *Coranului* și un colaborator activ al revistei „Candela”.

Dimitrie Arcadie Isopescu

Născut la 22 august 1844, în comuna Frătăuții Noi, districtul Rădăuți, în familia preotului Vasile Isopescu și a Mariei (?) Grigorovici (sora mamei mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici), Dimitrie Arcadie este al șaptelea copil din cei doisprezece (șase băieți și șase fete).

După cursurile primare, urmează Gimnaziul Superior din Cernăuți și Suceava, fiind absolvent în anul 1866.

Studiile superioare le-a făcut la Viena, absolvindu-le în anul 1872. A

Prophet Malachias, Czernowitz, 1908; *Plângerile lui Ieremia*, Cernăuți, 1909 (traducere și explicare); *Coranul*, Cernăuți, 1912 (traducere din limba arabă); *Tâlcurile Sfântului Părintelui nostru Efreem Sirul la Pentateuh. Iosua. Judecători. Cărțile lui Samuel și ale Regilor*, Cernăuți, 1914 (traduceri după originalul siriac, tom. I); *Rumänische Erzählungen*, Czernowitz, 1911; *Dicționar armean-german*; *Profesor doctor Vasile Găină*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1907; *Dare de seamă despre activitatea „Candelei” în 25 de ani*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1907. Referințe: Erich Beck, *Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina*, München, 1966, p. 304, 341; Dimitrie Dan, *Rolul preoțimei bucovinene în menținerea românismului*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1925, p. 37–38; Nicolae Neaga, *Un orientalist român: S. O. Isopescu (1878–1922)*, în „Mitropolia Moldovei și a Sucevei”, Iași, 1957, nr. 5–7, p. 468–472; Atanasie Negoită, *50 de ani de la moartea lui Silvestru Octavian Isopescu, primul orientalist român, traducător de siriacă*, în „Glasul Bisericii”, București, 1979, nr. 9–20, p. 1036–1041; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 214–215; Vladimir Prelipean, *Importanța Vechiului Testament, studiul și cultivarea lui la Facultatea de Teologie din Cernăuți*, în „Candela”, 1937, p. 137–139.

devenit profesor de matematică și fizică. Ca și fratele său Samuil, Dimitrie Arcadie a fost bun prieten cu Mihai Eminescu.

Profesorul D. A. Isopescu a lucrat numai la Gimnaziul Superior din Suceava¹⁸⁹, în perioada 1872–1912. Mulți ani a fost custodele cabinetului de fizică, fiind un pasionat în acest domeniu. În anul 1873 a publicat, în anuarul german al școlii, un studiu din domeniul matematicii, *Die Fourier'schen Reihen*.

D. A. Isopescu a tradus și publicat *Manualul de aritmetică* pentru gimnaziul inferior, manual scris de dr. Franz cav. de Mocnik (Suceava, 1899). Partea I a acestui manual era scrisă pentru clasa I și a II-a gimnazială.

„În 17 Iuni 1904, profesorii Dimitrie și Samuil Isopescu trec în retragere, după un serviciu de peste 40 de ani la liceul din Suceava”¹⁹⁰. În tabelul *Mișcarea în corpul didactic. 1860–1935*, tabel cu trei componente: numele și prenumele, anii de funcționare și obiectele predate în liceu, la numărul 50 și 51 am găsit două nume: „, Isopescul Samuil, 1872–1904, Ist. Gg”; „, Isopescul Dimitrie, 1872–1904, Mat. Fiz”. Frații profesori Samuil și Dimitrie Isopescu au studiat la Viena și au fost prieteni cu Eminescu, iar vocația pedagogică și-au exprimat-o împreună timp de 40 de ani la același liceu.

D. A. Isopescu a murit la Suceava la 4 mai 1927. Despre acesta au scris Leonida Bonărescu, dr. Eusebie Popovici, Mihai Cărăușu și George Călinescu.

Într-o deplină continuitate cu rigoarea și sobrietatea specifice matematicii și fizicii și promovând valorile morale și spiritul național în lumea tineretului școlar, Dimitrie Arcadie Isopescu rămâne un „bărbat distins al școalei”.

¹⁸⁹ Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, Editura Saeculum, Editura Vestala, 1999, p. 447.

¹⁹⁰ Dr. Euseb Popovici, *Din istoricul liceului „Ștefan cel Mare”*, Suceava, Editura Societății „Școala Română”, 1935, p. 92.

La 4 mai s-a stins din viață fostul profesor al acestui liceu, Dimitrie V. Isopescu, în vârstă de aproape 83 ani.

Născut la 14 august 1844 în Frătăuții Noi din familie preuțească, și-a început studiile liceale în anul 1859 în Cernăuți, iar când, la anul 1860, s-a înființat liceul din Suceava, s-a înscris în clasa a doua la acest liceu căruia avea să-i aparțină nu numai ca elev, ci și ca profesor până la finea carierii sale.

După trecerea examenului de maturitate în anul 1866, se înscrie la Universitatea din Viena unde se specializă pentru matematică și fizică ca obiecte principale.

În iulie 1872 fu angajat ca suplinitor, iar în iulie 1873 fu numit titular la acest liceu, în care calitate a funcționat până la pensionarea sa care a urmat în anul 1904.

Cu pensionarea nu a renunțat la orice activitate școlară. În plină vigoare fizică și spirituală a condus până la războiul mondial școala elementară de meserii din Suceava, funcționând totodată și ca profesor la liceul de fete din localitate.

A publicat în anuarul acestui liceu pe anul 1873/74 un tratat din specialitatea sa „Das Theorem der Fourierschen Reihen”, iar când existența claselor divizionare românești la acest liceu era amenințată pe motivul lipsei de manuale românești, nu a ezitat să-și dea și el contribuția de muncă, alături de ceilalți colegi români, traducând manuale de aritmetică pentru gimnazii.

A fost un profesor stimat și iubit pentru temperamentul său jovial și pentru darul ce-l avea de a prezenta chestiunile și problemele cele mai grele din matematică și fizică pe înțelesul tuturor. El a fost nu numai un profesor de mare talent, ci și un distins educator, calități, pentru care școala și atâtea generații de foști elevi îi vor păstra cea mai frumoasă amintire.

¹⁹¹ „Anuarul Liceului ort. or. «Ștefan cel Mare» în Suceava, publicat la finele anului școlar 1926/27 de directorul liceului Vasile Burduhos”, Suceava, 1927, Tipografia Hermann Beiner, p. 6.

Erast Liviu Hnidei

Erast Liviu s-a născut la 10 noiembrie 1930, în familia medicului Constantin Hnidei și a Liviei, din comuna Frătăuții Vechi. Livia, mama lui Erast Liviu era fiica lui Pamfil Popescu și a Aspaziei, sora lui Arcadie Isopescu, notarul din Costișa.

Urmează școala primară în satul natal, unde tatăl său a lucrat ca medic uman timp de aproape patru decenii. Cursurile secundare le-a făcut la Rădăuți și Lugoj. Dobândind, încă de mic copil, o mare admirație și dragoste față de natură, se înscrie și urmează cursurile Facultății de Științe Naturale de la Universitatea București, pe care o absolvă în anul 1954.

În anii de liceu și în timpul facultății, Erast Liviu a practicat sportul de performanță la haltere, categoria grea, fiind legitimat la cluburile Dinamo, Voința și Rapid.

La absolvire se încadrează ca cercetător științific la Institutul de Cercetări și Proiectări pentru Gospodărirea Apelor din București. S-a ocupat și de acupunctură, cu atestat, fiind printre puținii specialiști recunoscuți din acest domeniu.

Atras de peisajul mirific al Deltei Dunării, de marea varietate a ecosistemelor și de bogăția speciilor de plante și de păsări, Erast Liviu Hnidei efectuează studii în acest spațiu: biologia stufului, chimismul apei și a solului, procesele de mineralizare a terenurilor inundabile, vegetația acvatică și palustră etc. Efectuează studii hidrobiologice și în mai multe lacuri din România.

Teza de doctorat este intitulată *Importanța hidrobiologică a Typhaceaelor în Delta Dunării*. A susținut-o în anul 1975, la Institutul de Științe Biologice din București.

Erast Liviu Hnidei a colaborat, cu lucrări științifice, la publicații din țară și străinătate, între care amintim: „Celuloză și hârtie”,

„Hidrobiologia”, „Buletinul de cercetări piscicole”, „Newsletter – Association of Aquatic vascular Plant Biologists” etc¹⁹².

Cu timpurie admirație și real interes pentru natură, Erast Liviu Hnidei a cercetat mulțimea fenomenelor biologice din cel mai dinamic și tânăr teritoriu românesc, Delta Dunării, și a elaborat studii hidrobiologice de marcă.

¹⁹² Prezentăm lista lucrărilor publicate de Erast Liviu Hnidei: *Probleme noi în biologia stufului*, „Celuloză și hârtie”, 1966–1967; *Beitrag zur Kenntnis der Mineralisationsprozesses der Überschwemmungsgebiete des Donaudeltas. Travaux du Museum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”*, Band VIII, 1968 (în colaborare cu M. Neagu Godeanu și E. Constantinescu); *Aspecte ale concurenței biologice dintre stuf și papură în zonele amenajate din Delta Dunării*, „Celuloză și hârtie”, 1968, nr. 5; *Dinamica chimismului apei în regim hidrologic dirijat din U. S. Rusca*, „Celuloză și hârtie”, 1969, nr. 3; *Contribuții la studiul chimismului apei și solului din zonele stuficole fluvio-maritime*, „Celuloză și hârtie”, 1970, nr. 2; *Aspecte privind evoluția stufului din incinta Pardina după amenajare*, „Celuloză și hârtie”, 1970, nr. 6; *Observații asupra creșterii papurei (Typhasp) la diverse niveluri de apă din Delta Dunării*, „Hidrobiologia”, 1972, tom 13; *Contribuții la studiul biologic al ferigii de plaur (Thelypteris palustris Schott) din Delta Dunării*, „Hidrobiologia”, 1973, tom 14; *Modificări morfologice recente în Delta Dunării*, „Hidrobiologia”, 1973, tom 14; *Caracteristici calitative și cantitative ale zoocenozei fitofile specifice plantelor vechi de papură (Typha angustifolia L.) și aspecte ale rolului lor ecologic în ecosistemele acvatice*, „Buletinul Cercetării Piscicole”, 1981, nr. 2, 1981. Referințe: I. Pânzaru, *Știința în Bucovina. Ghid bibliografic*, vol. II, Suceava, 1983, p. 102–103; Dragoș Luchian, *Un sat de pe valea Sucevei: Frătăuții Vechi*, București, Editura Litera, 1986, p. 138 și 247–248.

III. PERSONALITĂȚI VENITE PRIN ALIANȚĂ ÎN FAMILIA ISOPESCU

Vasile Bodnărescu – purtător al idealurilor Unirii de la 1918

După cursurile primare, frecventate la Școala din Marginea (localitatea natală) și cele secundare, Vasile Bodnărescu, studiază la Facultatea de Drept de la Universitatea Cernăuți. La absolvirea studiilor superioare, lucrează ca jurist și intră și în viața politică, militând și luptând pentru actul Unirii de la 1918. S-a căsătorit cu Ștefania, fiica avocatului Samuil Isopescu, din Suceava. Vasile Bodnărescu a fost membru al Consiliului Național Român și delegat din partea Bucovinei, ca agent diplomatic, pe lângă Guvernul român de la Iași. Multă vreme a lucrat în calitate de consilier al Curții de Apel din Cernăuți. Competența, dinamismul și atașamentul la ideile unioniste dimensionează personalitatea patriotului român Vasile Bodnărescu, așa cum rezultă din toate scrierile vremii, referitoare la această etapă din istoria Românilor.

Prezentăm, în continuare, câteva episoade semnificative din lupta omului politic Vasile Bodnărescu pentru actul Unirii Bucovinei cu

România.

La 4 octombrie 1918, în Camera Superioară a Parlamentului din Viena, au fost discutate cele 14 puncte ale propunerilor președintelui american Woodrow Wilson adresate, la 8 martie 1918, puterilor beligerante. Unul din aceste puncte prevedea că toate popoarele Imperiului austro-ungar se vor putea organiza autonom. Reacția echivocă și lipsită de fermitate din partea celor șase deputați români din Parlamentul de la Viena a făcut ca un grup de intelectuali din Cernăuți, la inițiativa profesorului Sextil Pușcariu, să se întâlnească la 12 octombrie în casa doctorului Isidor Bodea. La această consfătuire au participat: Isidor Bodea, Sextil Pușcariu, Dionisie Bejan, Max Hacman, Al. Procopovici, Vasile Bodnărescu, Ștefan Saghin, O. Gheorghiu, dr. Oct. Gheorghian, V. Marcu, Iacobovici-Boldișor, C. Homiuc, Gh. Șandru și Alex. Vitencu. Cu acest prilej s-a constatat și nevoia editării unei publicații. La sugestia lui Vasile Bodnărescu publicația, cu apariție bisăptămânală, a fost numită „Glasul Bucovinei”. În primul număr a fost publicată proclamația grupului de români bucovineni, sub numele *Ce vrem?* În textul acesteia era introdusă doleanța bucovinenilor „de a-și plăsmui viitorul care ne va conveni în cadrul românismului”. Această publicație a avut un rol deosebit în pregătirea actului Unirii de la 1918.

Un alt episod privește activitatea diplomatică a patriotului unionist Vasile Bodnărescu. Consiliul Național Român trimite, la 2 noiembrie 1918, Ministerului Afacerilor Externe al României, aflat la Iași, o copie a Moțiunii adoptate de Adunarea Constituantă a Bucovinei și o adresă, semnată de Iancu Flondor, prin care se cere ca Vasile Bodnărescu, vechi luptător bucovinean pentru Unire, să fie acreditat ca agent diplomatic pe lângă Guvernul României, calitate pe care o va onora deplin în interesul românilor din Bucovina.

După desfășurarea lucrărilor Adunării Naționale a Românilor din Bucovina, din 27 noiembrie 1918, în care s-a adoptat Moțiunea și s-au ales cei 50 de membri ai Consiliului Național Român, au urmat demersurile preluării puterii. În aceste împrejurări Etzdorf, guvernatorul Bucovinei, a declarat că va rămâne la putere până la intrarea în Bucovina a trupelor Antantei. În aceste împrejurări grave, când au apărut tulburări provocate de ucraineni, Iancu Flondor a hotărât să ceară sprijinul

Guvernului Român pentru a restabili ordinea și liniștea necesară activității C. N. R. În acest sens, Vasile Bodnărescu a fost trimis la Iași. Aici a fost primit de șeful guvernului, Alexandru Marghiloman, care a promis sprijin românilor din Bucovina. La întoarcere în Cernăuți, Vasile Bodnărescu îi relatează lui Iancu Flondor rezultatele misiunii. Revine la Iași unde, la 6 noiembrie 1918 participă, în calitate de agent diplomatic al C. N. R. din Bucovina, la ședința Consiliului de Miniștrii, condus acum de prim-ministrul C. Coandă. Vasile Bodnărescu expune situația din Bucovina și cere intervenția armatei române. S-a luat hotărârea ca Divizia a VIII-a, sub comanda generalului Iacob Zadik, să treacă în Bucovina spre a sprijini C. N. R.

Vasile Bodnărescu rămâne la Iași unde desfășoară mai multe activități și are întrevederi cu mari personalități ale timpului: Ion I. C. Brătianu, I. G. Duca, N. Iorga, A. C. Cuza; va fi primit și de regele Ferdinand și de regina Maria. La 26 noiembrie 1918, se va întoarce la Cernăuți. La venirea armatei române în Bucovina, Nicu Flondor și Vasile Bodnărescu, împreună cu un grup de ofițeri români, ocupă clădirile publice: prefectura, primăria, tribunalul și alte instituții. La primărie este dată jos pajura austriacă și arborat tricolorul românesc. Preotul Gheorghe Șandru, membru al C. N. R., este instalat primar al orașului Cernăuți.

Profesorul Ilie Vișan – o carieră cu multe demnități

Ilie Vișan a fost o personalitate complexă, care se impune a fi evocată pentru meritele sale deosebite. S-a născut în comuna Putna, la 2 septembrie 1896, din părinți țărani. A urmat școala primară germană de 5 clase, din comuna natală, pentru ca, în 1908, la stăruința învățătorului său, să devină elev al Liceului de băieți din Suceava. Înfruntând mari greutăți materiale și mobilizat fiind, a reușit, totuși, să termine liceul. În iunie 1916, și-a dat examenul de maturitate la Viena.

Ca ofițer de rezervă, a luptat în munții din nordul Italiei, unde a căzut prizonier. Ca mulți alți români, s-a înrolat în Legiunea de Voluntari, constituită în Italia, pentru a lupta împotriva Imperiului Habsburgic. În urma capitulării Puterilor Centrale și a dezagregării Austriei, voluntarii s-au întors în țară, îmbrăcați în uniforma armatei italiene.

Dornic de a-și continua studiile, s-a înscris la Universitatea din Iași, Facultatea de Litere și Filozofie și, în doi ani de zile, a terminat-o. Inteligent și cu putere de muncă, în ciuda privațiunilor de tot felul, Ilie Vișan a izbutit să fie unul dintre cei mai buni studenți, ceea ce l-a făcut pe profesorul Garabet Ibrăileanu să-i propună să rămână la facultate, ca asistent. Tânărul licențiat, idealist și iubitor al plaiurilor bucovinene, a optat, însă, pentru catedra de limba și literatura română de la Liceul de Fete din Rădăuți, pe care a ocupat-o în martie 1922. În scurt timp, talentul său de dascăl și pedagog, precum și munca dăruită cu căldură tinerească, și-au arătat roadele.

După doi ani, în septembrie 1924, s-a transferat la Liceul de Băieți, care era recunoscut prin seriozitate și rezultate bune la învățătură. Aici a găsit un mediu mai prielnic punerii în practică a valorii sale intelectuale și a sentimentelor patriotice. O bună parte din colegi erau profesori proveniți de la fostul Liceu german, cu mentalitatea și modelele învățământului austriac. Ilie Vișan aducea cu sine un suflu nou, marcat de entuziasmul înflăcărat al împlinirii visului neamului: făurirea României Mari. Lecțiile sale aveau darul de a lumina mințile elevilor și de a le trezi simțăminte patriotice, fără discriminări etnice sau sociale, el însuși fiind un democrat convins. Profesorul Ilie Vișan a reușit să grupeze în jurul său elevii talentați ca: Mihai Horodnic, Ion Roșca, Ghideon Coca, Ionel Negură ș. a. Aceștia au editat revista „Muguri”. În scurt timp, atmosfera și viața culturală din această școală au fost de nerecunoscut.

Ilie Vișan s-a căsătorit cu Iohana Bacinschi, fiica medicului Nicolae Bacinschi, și a avut două fete. Bunicul după tată al Iohanei a fost preotul Epifanie Bacinschi, iar străbunicul după mamă, preotul paroh din Arbore, Ștefan Isopescu.

Ilie Vișan a fost atras de prestigiul și autoritatea morală de care se bucura Partidul Național Țărănesc, așa încât a intrat în rândurile sale, ajungând astfel prefect al județului Rădăuți în perioada: 1928–1931 și

1932–1933. Presa vremii a consemnat faptul că Ilie Vișan a fost cel mai bun și cel mai destoinic prefect din țară, cu toate că era cel mai tânăr.

Revenit la catedră, și-a continuat munca de educare și culturalizare a elevilor. Nu punea mare preț pe manualul de limba română, dar pretindea să se citească clasicii și să li se rezume operele. La fiecare sfârșit de trimestru, examinarea lecturii particulare impusă o făcea cu mare exigență și fără păsuire. În felul acesta, la terminarea liceului elevii săi erau bine pregătiți și cu o cultură temeinic însușită.

Ilie Vișan a fost director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”¹⁹³ între anii 1937–1938 și 1945–1947. Sub conducerea lui, liceul a strălucit din punct de vedere al curățeniei, ordinii și disciplinei. Cu acest prilej a făcut dovada spiritului gospodăresc și a grijii față de elevii săraci.

Calitățile sale multiple l-au promovat, în 1939, în funcția de inspector general al Inspectoratului Ținutului Suceava, funcție pe care a îndeplinit-o cu simț de răspundere și competență până în anul 1945, când a revenit la catedră și la direcțiunea liceului.

În 1947, comuniștii l-au arestat, ținându-l închis un an de zile, fără a i se comunica motivul. După eliberare, în 1948, a fost numit profesor pentru cultura generală, apoi director adjunct, la Școala Zootehnică din Rădăuți. Aici a funcționat până în iulie 1952, când a fost înlăturat, fiind considerat „necorespunzător”.

După puțin timp, la 15 august 1952, a fost din nou arestat, în baza Ordinului administrativ secret, dat de M.A.I., și trimis, împreună cu o parte din vechii demnitari, la Canal. Acolo, datorită regimului de exterminare, era gata să se prăpădească. Acasă, familia trăia în lipsuri cumplite. Aceasta, deoarece profesorul Ilie Vișan, cu toate demnitățile avute, a rămas un om sărac, cinstea și moralitatea fiindu-i trăsături dominante.

S-a întors acasă la 25 mai 1954, bolnav și foarte slab. Ca să poată supraviețui, a dat lecții de limba română și latină. A decedat la 11 august 1977, în vârstă de 81 ani, fiind înmormântat în cimitirul din comuna Putna. După el, la câteva luni, a murit și soția lui, Lili.

¹⁹³ Petru Bejinariu și colaboratorii, *Compendiu istoriografic al Liceului Teoretic „E. Hurmuzachi”*, Iași, Editura Bucovina, 1997, p. 30–31.

Ilie Vișan a fost un profesor care a făcut onoare Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”. De la el ne-a rămas un frumos album, intitulat *Județul Rădăuți în imagini*. Redăm, în continuare, un citat din această lucrare: *„Județul Rădăuți cuprinde, între granițele sale, vechea reședință a Domnilor moldoveni, Siretele, cu ctitoriile mușatine din veacul XIV-lea. La Rădăuți se înalță biserica episcopală a lui Bogdan I Voievod. Ștefan cel Mare ne-a lăsat ctitoriile dela Putna și Volovăț. Cea dela Bălcăuți a fost nimicită de răsboiul din urmă. În valea Suceviții stă adăpostită de codri mănăstirea Movileștilor. Vechile lăcașuri de închinare sunt gropnițele de fericită odihnă ale Voievozilor descălecături de țară și a celor ce au adaos, cu sabia și crucea, pământul și slava Moldovei. Muzeele dela Sucevița și Putna străjuiesc odoarele trecutului nostru de evlavie și de artă. Amintirea veacurilor, cu Voievozi și Voivodese, cu lupte de Turci, Tătari și Leși, cu sihaștri cucernici și furtunoase întâmplări lumești, sporește comoara poveștilor bătrâne și înseamnă cu numele lor codri, ape și munți. Datini vechi de veacuri, un port neschimbat și o limbă dulce moldovenească – leagă firul trecutului de vremurile de față”*.

Traian Larionescu – fondatorul Cercului Genealogic Român

Fiul lui Ilarie Larionescu, director școlar și a Aurei Eșan, Traian s-a născut în orașul Rădăuți, având o soră, Felicia, și un frate Mircea. Este nepotul lui Anton Larionescu, mulți ani primar al orașului Rădăuți.

S-a căsătorit cu Alice Hurmuzachi, fiica baronului Constantin Hurmuzachi. Căsnicia nu a fost de durată. Traian Larionescu a lucrat ca profesor universitar la București, a fost membru activ al Comisiei de Heraldică și Genealogie a Academiei Române și membru fondator al Cercului Genealogic Român. La Cercul Genealogic a lucrat în calitate de secretar (1943–1971). Traian Larionescu a fost unul dintre cei mai consecvenți heraldiști.

Am studiat manuscrisul dactilografiat *Armorialul Moldovei de Sus – Album Heraldic* (Ediție multigrafiată, 1976, București), pus la dispoziția noastră, cu generozitate, de învățătoarea Cleopatra Hrehor, din satul Remezău, comuna Vicovu de Jos.

Această culegere, cu aproape 600 de steme de familie din nordul Moldovei, este rezultatul a peste 40 de ani de cercetări heraldice, așa cum mărturisește Traian Larionescu. Lucrarea apare la 60 de ani după editarea primului album heraldic – placheta cu 90 steme de familie, din 1918, a heraldistului Emanoil Hagi Moscu. Lucrarea cuprinde patru părți distincte: stemele familiilor voievodale din secolele al XIV-lea–al XVI-lea; stemele boierești din secolele al XIV-lea–al XV-lea, începând cu cele din 1387; stemele de familie, începând cu acele din secolul al XVI-lea (multe au rezonanțe străine din cauza slavizării lor forțate, după 1774) și familiile cu steme poloneze.

Pe profesorul Traian Larionescu l-am cunoscut personal, în familia lui Alexe Bădărău, inginer expert, la O. S. I. M. (București), în evaluarea și promovarea inovațiilor și invențiilor din domeniul sănătății și învățământului. În întâlnirea mea din anul 1982 am aflat multe lucruri despre viața socială a profesorului, inclusiv date despre șederea lui în S.U.A. Timp de cinci ani, profesorul Larionescu a trăit în S.U.A, ca urmare a unei trecătoare relații cu o doamnă care a dorit să ajungă în țara tuturor posibilităților. La una din întâlniri, am dorit să cunosc date din domeniul heraldicii și profesorul mi-a spus, cu amabilitate, următoarele: „Tinere, o să putem rămâne împreună la o discuție doar o jumătate de oră. Eu mai am puțin timp”. Am înțeles atunci că lucra la un subiect din zona heraldicii și cred că manuscrisul se află la cineva, fiind încă nevalorificat. Traian Larionescu era un om blând, în vorbe și conduită, încărcat de informații din domeniile umaniste, agreabil în conversația cu interlocutorii și preocupat de lectură.

Traian Larionescu a murit în aprilie 1979 și a fost înmormântat la București.

Laurențiu Gh. Tomoiagă – membru în Comitetul Executiv al Consiliului Național Român

S-a născut în satul Mahala, Cernăuți, la 30 martie 1880, în familia lui Gheorghe Tomoiagă – culegător de folclor și bun colaborator al lui Simeon Florea Marian. După școala primară, pe care a urmat-o în Mahala, se înscrie la Gimnaziul din Suceava (1892–1899). Urmează apoi Facultatea de Științe Naturale a Universității Cernăuți (1899–1904).

Devenind profesor, Laurențiu Gh. Tomoiagă lucrează la Gimnaziul din Suceava, între anii 1904–1913. „Cu începutul anului școlar 1904/5 sunt numiți suplinitori candidații: Orias Ordinanz, Constantin Georgian și Laurentie Tomoiagă, iar profesorul suplinitor la Liceul de Stat din Cernăuți, Ion Nistor, e numit titular la liceul din Suceava¹⁹⁴”. S-a căsătorit cu Isopescu Coca, fiica profesorului și cărturarului Samuil Isopescu din Suceava. În familia lui Samuil Isopescu au fost patru copii: Octavian, preot militar cu gradul de general în armata austriacă și apoi profesor universitar la Iași; Aurel, consilier la Tribunalul din Suceava; Coca și Ortansa (pictoriță, stabilită la București). Laurențiu Gh. Tomoiagă se transferă, apoi, la Liceul „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți.

La pagina 117, sub titlul *Mișcarea în corpul didactic* scrie: „1912/1913, profesorul Laurentie Tomoiagă trece la Școala Reală din Cernăuți, devine, după Unire, un valoros director general al învățământului în Bucovina și este astăzi directorul Școalei Normale din

¹⁹⁴ Dr. Euseb Popovici, *Din istoricul Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava, 1860–1935*, Suceava, Editura Societății „Școala Română”, 1935, p. 92.

Cernăuți”¹⁹⁵.

Timp de 19 ani (1920–1939), conduce, în calitate de director, Școala Normală de Băieți din Cernăuți.

Seria de absolvenți din anul școlar 1901/1902 ai Școlii normale de învățători din Cernăuți a organizat o întâlnire colegială, la 20 noiembrie 1927, la 25 de ani de la absolvire. La această solemnitate au participat și foștii profesori: prof. univ. dr. Eugen Botezat, prof. Ivasiuc și prof. Lepschy (Iosif Lepși). La apelul făcut de prof. dr. Eugen Botezat au răspuns, din 46 foști normaliști, 21. Patru dintre foștii elevi și-au motivat absența, iar 12 erau deja decedați. Scrierile vremii consemnează însemnătatea și frumusețea întâlnirii: „Au ținut, apoi, cuvântări foarte frumoase dl. prof. univ. dr. E. Botezat și dl. director al Școlii normale, Laurențiu Tomoiagă”¹⁹⁶.

Laurențiu Gh. Tomoiagă a fost promovat în funcția de secretar general în Ministerul Instrucțiunii Publice (1926–1927, 1929). Acesta, în calitate sa de inspector-șef, a intervenit, cu toată autoritatea de care se bucura, pentru aplicarea art. 224 din Legea învățământului primar, din 26 iulie 1924. Ca urmare, Ministerul Instrucțiunii a aprobat, prin decizia nr. 15862, din 19 februarie 1927, măsuri în folosul învățătorimii din Bucovina.

Laurențiu Gh. Tomoiagă a făcut parte din Consiliului Național Român, instituit la 27 octombrie 1918, cu „dreptul de a hotărî sau trata asupra poporului român din Bucovina”. La propunerea lui Gheorghe Sârbu se alege un Comitet Executiv al C. N. R., format din: Iancu Flondor – președinte, Dionisie Bejan, Dori Popovici și Sextil Pușcariu – vicepreședinți, Vasile Bodnărescu, Radu Sbiera și Laurențiu Gh. Tomoiagă – secretari, Gheorghe Băncescu – casier, iar ca membri, cei șase deputați în Parlamentul de la Viena.

Laurențiu Gh. Tomoiagă a participat la Congresul general al Bucovinei și a susținut Unirea Bucovinei cu România. A fost membru marcant al Partidului Poporului din Bucovina.

¹⁹⁵ *Ibidem*, p. 117.

¹⁹⁶ *După 25 de ani*, „Voința Școalei”, Cernăuți, V, 1927, nr. 8–9, p. 116.

Cât a lucrat la Suceava, fiind un bun interpret vocal și instrumentist, Laurențiu Gh. Tomoiagă a făcut parte din grupul de inițiatori care au înființat Reuniunea de Cântări. În 1903, aceasta se va transforma în Reuniunea muzical-dramatică „C. Porumbescu”.

Bun cunoscător al limbii germane, Laurențiu Gh. Tomoiagă face traduceri din opera poetică a lui Mihai Eminescu (*Luceafărul, O, mamă, Scrisoarea I* ș. a.), pe care le publică în „Revista Fundațiilor Regale”.

Laurențiu Gh. Tomoiagă a murit la 5 iunie 1952, la Beiuș, județul Bihor.

IV. SCHIȚE GENEALOGICE

Rădăcini

Rădăcinile arborelui genealogic al familiei Isopescu se găsesc undeva prin Maramureș. Tradiția familiei spune că, în primul pătrar al secolului al XVIII-lea, din cauza presiunilor religioase, un voievod/cneaz local, s-a ridicat cu preot, argați și unii săteni, cu turme și cu tot ce s-a putut lua, și a trecut munții în Moldova, spre a se statornici într-un spațiu ortodox. Ajungând pe valea Sucevei, conducătorul grupului de strămutați a murit, iar preotul a hotărât ca obștea ce rămăsese doar cu păstorul duhovnicesc să se stabilească prin satele din împrejurimi. Unii, împreună cu preotul, s-au așezat în apropierea târgului Sucevei, alții s-au risipit în toată zona, primind de la localnici porecle ca „ungureanu”, „moroșanu”, „bejenaru”. Existau și alte antroponime care reflectau statutul lor de veniți din țara de peste munți.

Alexandru, fiul preotului anonim din Maramureș, născut pe la 1752, a ajuns diacon și, după 1774, de teama noii stăpâniri austriece, și-a schimbat numele (din Sofron?) în *Isopescu*. Fiul acestuia *Eremia* (Sofronie?) *Isopescu*, născut pe la 1780, a fost diacon la Bosanci și, mai târziu, s-a stabilit în Costișa, sat component, pe atunci, al comunei Frătăuții Noi.

Eremia Isopescu este primul preot în satul Costișa. În fața bisericuței din lemn din Costișa se află două lespezi de gresie sub care se odihnesc rămășițele pământești ale preotului Eremia Isopescu și ale soției sale Domnica. Crucile de la căpătâiul lor, și ele din gresie, cu inscripții în alfabetul kirilic, au dăinuit până prin anii 1960 când, deteriorate fiind, s-au prăbușit.

Cunoaștem faptul că Eremia Isopescu a avut cel puțin trei descendenți: o fată și doi băieți – *Constantin* și *Vasile*. Cu aceștia pornesc două ramuri genealogice viguroase, cu numeroase personalități ce s-au afirmat în planul spiritualității din Bucovina și din întreaga Românie.

O primă ramură a arborelui genealogic Isopescu pornește din satul Frătăuții Vechi

Constantin, primul fiu al preotului Eremia Isopescu a devenit preot în satul Frătăuții Vechi. Căsătorit cu Ana Brăilean, a avut șase copii: două fete și patru băieți (după informațiile lui Traian Larionescu, membrul Comisiei de heraldică și genealogie a Academiei Române – manuscris din 28 februarie 1978, București).

Primul copil, o fată, s-a căsătorit cu fiul unui protopop din Izvor. Această familie n-a avut copii.

Al doilea copil, *Dimitrie*, a fost profesor și director al Institutului Pedagogic din Cernăuți (vezi studiul monografic de la p.). Căsătorit cu Aglaia de Constantinovici-Grecu, *Dimitrie* a avut cinci copii: o fată și patru băieți. *Aurelia*, primul copil din această familie, s-a căsătorit cu profesorul ei din Viena, Wentzel Patz. Nu au avut copii și, după un timp *Aurelia*, s-a îmbolnăvit mental. *Emanoil* (1850–1923), al doilea copil, a ajuns profesor universitar la Cernăuți. Nu a avut copii. *Eusebie* (1868–1941), al treilea copil, de profesie medic, a lucrat multă vreme ca director al Spitalului din Cernăuți.

Din a doua căsătorie a lui *Eusebie Isopescu* cu Irma baroană Brettfeld rezultă un copil, *Stela*, care la rândul ei s-a căsătorit cu *Eusebie Saghin* și, apoi, cu artistul *Cernea*. Ea nu a avut copii. *Gheorghe*, al patrulea copil, ajunge căpitan și moare în anul 1911 în împrejurări pe care nu le cunoaștem. Ultimul copil al familiei *Dimitrie Isopescu* a fost *Constantin*, adoptat de fratele mamei sale, *Temistocle Grecul*, de unde și numele său de *Constantin Isopescu-Grecul* (vezi studiul monografic din această carte, de la p.). *Constantin* s-a căsătorit cu *Helene Heck* și a avut doi copii: *Radu* și *Sanda*. *Radu* (1878–1974) devine ofițer de marină în Imperiul austriac. Deținem informații potrivit cărora *Radu Isopescu* s-a duelat cu fiul lui *Horty*. După retragerea sa din armată, a lucrat ca director al Băncii din Bălți (Basarabia). Prima căsătorie a lui *Radu* a fost făcută cu *A. Krușer* și nu au rezultat copii din aceasta. A doua căsătorie a

avut-o cu Herta Heidenhoffer, fiica unui feldmareșal austriac. Din această a doua căsătorie a avut doi băieți: *Alexandru* și *George*. *Alexandru* trăiește în Brașov și are doi copii: *Sibile*, plecat în Germania și *Sergiu*, căsătorit cu Marcela. *George*, căsătorit cu Otin, are un băiat, *Daniel*, născut în anul 1969.

Sanda s-a căsătorit, prima oară, cu medicul Gh. Rechnitzer din Viena și, a doua oară, cu Grigorescu, care lucra în armată, având gradul de colonel. Nu au rezultat copii din aceste căsătorii.

Al treilea copil al preotului Constantin, *Maria*, a fost căsătorită cu preotul Vasile Popovici și nu a avut copii.

Al patrulea copil, *Emanoil*, preot în Bosanci și apoi la Stroiești, a avut cinci copii: *Leontina*, *Ion*, *Ilaria*, *Veronica* și o fată al cărei nume nu-l cunoaștem.

Vom urmări, în continuare, descendența în familiile acestor copii. *Leontina*, s-a căsătorit cu preotul profesor din Rădăuți, Ion Chelariu și n-a avut copii. A doua fată s-a căsătorit cu preotul Morăraș, din Voitinel și a avut o fată, *Natalița*, care a fost căsătorită cu profesorul Palamanescu. A avut un singur copil, *Stela*, căsătorită cu Spiru Gherasim, colonel. Ion a fost preot și nu a avut familie. *Ilaria* și-a întemeiat o familie cu preotul I.(?) Dosoftei din Gălănești și n-a avut copii. *Veronica* s-a căsătorit cu Pamfil Isopescu din satul Frătăuții Noi și nu a avut nici ea copii.

Al cincilea copil, *Gheorghe*, cantor în satul Frătăuții Vechi, căsătorit cu fiica unui preot din Basarabia, a avut șase copii: *Aspazia*, *Ecaterina*, *Emilian*, *Isaia*, *Eufrosina* și *Veronica*.

Aspazia și *Ecaterina* au avut familii, dar fără copii. *Emilian*, director școlar în satul Frătăuții Vechi (vezi studiul monografic din această carte, de la p.) a fost căsătorit cu poloneza Emilia Velinschi și a avut șase copii: *Aurelia*, *Virginia*, *Emanoil*, *Claudiu*, *Modest* și *Angelia*.

Aurelia s-a căsătorit cu preotul Gh. Vedeanu din Horodnicul de Jos și a avut cinci copii: *Oltea* – căsătorită cu prof. univ. Vladimir Prelipceanu; *Filaret*, fără familie; *Rodica*, căsătorită cu Slevoacă; *Milița* și *Aniluț*, fără copii.

Virginia, al doilea copil al lui Emilian Isopescu, căsătorită cu Anton Ilisei, consilier la Curtea de Apel Botoșani, nu a avut copii.

Emanoil, căsătorit cu Eugenia Gribovschi, mulți ani director la

Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi”, a avut patru copii: *Ion-Titus*, căsătorit cu Elena Samsonof; *Viorica*, care și-a întemeiat o familie cu profesorul Eustatiu Palaghiță a avut patru copii (*Maria, Sânziana, Cornel și Anton*)

Stela-Grafiela a avut două căsătorii: cu prof. Aurel Prelipcean și apoi cu Silviu Ciortan – nu a avut copii; *Dragoș*, căsătorit cu învățătoarea Elena Georgică din Botoșani, avut un băiat, *Emanuel*, fost redactor TVR la emisiunea „Brigada mobilă”, actualmente redactor la „Focus 5”, „Dosarul știrilor șocante”.

Claudiu (1894–1952), al patrulea fiu al lui Emilian Isopescu, a fost căsătorit cu Venera Iordanovici. A lucrat ca profesor universitar la Roma. Menționăm că, din familia Isopescu, cea mai importantă personalitate a fost, până în prezent, Claudiu Isopescu (vezi studiul din această carte, semnat de acad. Dimitrie Vatamaniuc, p.).

Modest (1895–1948), căsătorit cu Grigorovici Cuța, reprezintă personalitatea cea mai controversată a familiei, mai cu seamă pentru perioada cât a lucrat ca și colonel în Transnistria, în timpul celui de-al doilea război mondial. Despre *Angelia* nu deținem nici un fel de date.

Ultimul copil din familia preotului Constantin a fost *Nicolai*, învățător, căsătorit cu Maria, fiica preotului paroh Popescu din Horodnic. A avut șapte copii: *Vichentie, Gheorghe, Vasile, Ifrim, Isaia, Feosonia, Reveca*.

Vichentie s-a căsătorit cu Eufrosina Bejan și a avut patru copii: *Ilie, Xenofan*, director școlar la Suceava, căsătorit cu Vizitiu Pectuța; *Olimpia*, căsătorită cu Ilie Cuciureanu – a avut doi copii, *Adriana și Radu* (mort în război în 1945); *Nicolae* a avut cinci copii: *Modest, Oltea, Traian, Vichentie și Xenofan*.

Despre *Gheorghe și Vasile* nu avem date. *Ifrim*, director școlar la Vicovu de Jos, căsătorit cu M. Halip, a avut o fată *Palaghia*. Prin căsătoria cu Victor Turcu, inginer silvic, din Vatra Dornei, Palaghia a avut o fată, *Lilly* (Glicheria). Din prima căsătorie cu Braha Visarion, inginer silvic, Lilly, a avut un singur copil – *Victor*, tehnician silvic la Câmpulung Moldovenesc.

Isaia a fost călăgăr la Mitropolia Cernăuți. *Fesononia* s-a căsătorit cu Anton Larionescu (1852–1909), fost primar al Rădăușului. În această familie s-au născut și au crescut nouă copii: *Elma, Aglaia, Ilarie, Aurel,*

Artemie, Nicolae, Aurora, Agripina și Melania. Deținem informații despre Ilarie, director școlar, căsătorit cu Aurora Eșan, care a avut trei copii: *Traian*, profesor universitar în București, membru activ al Comisiei de Heraldică și Genealogie a Academiei Române, căsătorit cu Alice Hurmuzachi; *Felicia*, bibliotecar la Biblioteca universitară București, și *Mircea*, colonel, căsătorit cu dr. Eleonora Stanciul cu care a avut doi copii, ingineri – *Dan-Mircea și Florentin-Tudor.*

Despre *Reveca* nu deținem date.

O altă ramură a familiei Isopescu, originară din Costișa

Cea mai cunoscută și numeroasă ramură din arborele genealogic al familiei Isopescu pornește cu Vasile Isopescu, fiul lui Eremia Isopescu, preot în satul Costișa.

Vasile Isopescu, preot în Costișa și Frătăuții Noi, căsătorit cu Maria (?) Grigorovici, sora mamei mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici, a avut 12 copii: *Ștefan, Ion (Vasile?), Catrina, Ileana, Anuța, Samuil, Dimitrie-Arcadie, Maria, Elisabeta, Zoița, Costachi și Gheorghe.*

Ștefan Isopescu (1820–1885), paroh în Arbore, căsătorit cu Maria Gribovschi, a avut opt copii: *Samuil*, avocat în Suceava, cu soția Leonora a avut patru copii: *Ștefania*, căsătorită cu avocatul Vasile Bodnărescu, *Alexandru*, inginer silvic, *Eugenia*, căsătorită cu Teofil Nichitovici și *Alice*, căsătorită cu Mihai Arion, ministru, fost proprietar al moșiei Fierbinți; *Visarion*, medic, moșier la Turnu Măgurele; *Ilarie*, călugăr, stareț la mănăstirea Putna; *Elena*, căsătorită cu Gheorghe Reus, preot, consilier consistorial, care a avut trei copii: *Ștefania, Claudia și Victor; Elisabeta*, căsătorită cu profesorul Epifanie Bacinschi, a avut trei copii: *Nicolai* – medic, căsătorit cu Bianca Fischer, a avut o fiică *Iohana*, devenită soția lui Ilie Vișan, fost profesor la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” Rădăuți; *Nanția*, căsătorită cu Pinteia Teleagă; *Valerian*, diriginte de poștă, căsătorit cu Cleopatra Moghior; *Aurora*, căsătorită cu Ștefan Chibici, a avut trei copii: *Ștefan, Aurora și Sofica; Emilia,*

căsătorită cu Pinteș Târnoveanu, a avut doi copii: *Ștefania* și *Orest*; *Vasile*, preot la Volcineț, căsătorit cu Veronica Turcen, a avut cinci copii: *Modest* (silviculor), *Ionică* (notar), *Viola*, *Virginia* și *Zoe*.

Ion Isopescu, căsătorit cu sora arhimandritului Balmoș, a avut doi copii: *Emil* și *Cornel*.

Emil Isopescu, președinte la Tribunalul Cernăuți, a fost căsătorit cu Eugenia Andriciuc, fiica unui moșier din Valeva-Cernăuți; a avut un fiu, *Aurel*, inginer silvic la Jucica. La rândul lui, Aurel, căsătorit cu fiica profesorului Ștefan Ștefureac a avut șase copii: *Elena* (1910–1932), căsătorită cu Octavian Ștefanovici; *Mihai* (Mișu), căsătorit cu Livia Danielevici, a avut doi copii: *Elena* și *Neagoe*; *Ștefan*, căsătorit cu Hilda, are doi copii: *Ștefan* și *Astrid*; *Carmen-Silva*, căsătorită cu Vasile Cărăuș, are două fete gemene: *Irina* și *Doina*; *Maria*, căsătorită cu Enric Faust, are o fiică *Cristina*, soția lui Hotea Ioan, jurisconsult la Inspectoratul Școlar Județean Suceava.

Cornel Isopescu, căsătorit cu Maria Episcopescu are șapte copii: *Iofinita*, căsătorită cu Elian Catone; *Ion*, inginer, căsătorit cu Maria-Cleopatra Teodorescu, care a avut patru copii: *Nicu*, *Octavian*, *Virgiliu* și *Elisabeta*; *Cornelia*, căsătorită cu Gheorghe Nicolae; *Maria*, căsătorită cu Constantin Nicolaescu; *Alexandru*, dr. inginer chimist, profesor la Academia Comercială București, căsătorit cu Ecaterina, are doi copii: *Doina*, inginer chimist, soția inginerului Gheorghe Stancu, a avut un fiu, *Doru-Ștefan* (1919–1968); *Ținculina*; *Dimitrie*.

Catrina Isopescu, a fost căsătorită cu Ion Popescu, primar în Horodnic, fiul parohului Dimitrie Popescu și a Mariei Iliuț.

Ileana Isopescu (Balașa), a fost căsătorită cu Ioan Bucevschi, cantor bisericesc la Ilișești.

Anuța, a fost căsătorită Teleagă.

Samuil Isopescu, profesor la Suceava, a fost o importantă personalitate a învățământului românesc în Bucovina (merite pentru care numele i-a fost imortalizat pe o stradă și pe frontispiciul unui liceu din municipiul Suceava). A fost căsătorit cu Leontina Tomiuc și a avut patru copii: *Octavian*, preot militar în gradul de general în armata austriacă; după Marea Unire a predat greaca, ebraica și araba la Universitatea din Iași; *Aurel*, consilier la Tribunalul Suceava; *Coca*, măritată cu Laurențiu

Tomoioagă și *Ortansa* (Tricia), pictoriță în București.

Dimitrie-Arcadie Isopescu (1842–1926), fiul preotului Vasile Isopescu din Costișa, a fost și el o personalitate a culturii bucovinene. Ca și fratele său Samuil, a studiat la Viena, perioadă în care o vreme au locuit la aceeași gazdă cu Mihai Eminescu, student la aceeași universitate. Prietenia lor s-a manifestat și cu prilejul unui popas de o zi pe care l-ar fi făcut Eminescu la Costișa, în drum Putna, cu prilejul sărbătorii tuturor românilor, din anul 1871. Profesor la Suceava, editor de carte pedagogică și autor de manuale de istorie a românilor, *Dimitrie-Arcadie Isopescu* s-a căsătorit cu Maria Botușa și a avut, din această căsătorie, patru copii: *Rosalia*, *Romulus*, *Silvia* și *Domicela*. A avut și un fiu nelegitim, *Arcadie*. *Rosalia*, căsătorită cu avocatul Romul Reuț, a avut patru copii: *Romeo*, căsătorit cu Marghit Iutkovschi; *Pompeius*, căsătorit cu Lucia Polonic; *Dominic*, căsătorit cu Elvira Chelariu (cu care a avut doi copii, pe *Mioara* și *Romeo*) și *Iolanda*. *Silvia* s-a căsătorit cu chestorul Vasile Bolocan din Cernăuți și a avut o fiică, *Viorica*. *Domicela* s-a căsătorit cu profesorul Simion Suțu.

Maria Isopescu, căsătorită Mleşniță, a fost agricultoare în Vicovu de Sus.

Elisabeta Isopescu a murit înainte de a se căsători.

Zoița, a fost căsătorită cu Lomuș, cantor în Roșa.

Costachi Isopescu a fost teolog.

Gheorghe Isopescu (1834–1891) a fost, timp de peste 30 de ani, vornic în Costișa. Căsătorit cu Rachila, din familia Bodnărescu din Marginea, a avut șapte copii: șase fete – *Olimpia*, *Paulina* (Aurora), *Eugenia*, *Maria*, *Aurelia* și *Aspazia* și un băiat, *Arcadie*, al treilea născut.

Familia lui Gheorghe Isopescu

Despre această familie avem mai multe date, începând cu linia maternă, care este cea mai numeroasă.

Olimpia, căsătorită cu învățătorul Nichifor Bocancea din Straja, a avut cinci copii: *Valerian*, preot în Cernăuți și Iași, căsătorit cu Viorica, fiica istoricului Dimitrie Dan, a avut o fiică, *Maria*, profesoară la Liceul Internat din Iași (căsătorită cu Alexe Gătu, este mama Brândușei și bunica Deliei); *Octavian*, inginer la Cernăuți; *Gheorghe*, a avut trei copii: *Octavian*, *Valerian* și *Silvia*; *Arcadie*, mort în Italia; *Silvia*, căsătorită cu preotul Rinaldo Vasiliu din Volovăț, a avut doi copii: *Vera*, căsătorită cu profesorul Paraipan din București și *Silviu-Octavian*, profesor de fizică la Straja.

Paulina (Aurora), căsătorită cu învățătorul Gheorghe Nicoară din Pătrăuți, a avut șase copii: *Valeria*, căsătorită cu profesorul universitar Cotos din Cernăuți; *Octavian*, avocat la Cernăuți și Sibiu; *Aurelia*, căsătorită Vișan, în Putna (a avut un copil, *Octavian*, pictor în București); *Aristița*, căsătorită Negrea, în București (a avut trei copii: *Silvia*, *Lucia* și *Paulina*); *Romul*, marinar, mort în Italia și *Epaminonda*, învățator în Vicovu de Sus.

Eugenia, căsătorită cu învățătorul Trifon Reuț din Capu Codrului, a avut doi copii: *Octavian* (Bibi), membru în Legiunea Franceză și *Aurelia*.

Maria, căsătorită în Costișa cu Mihai Bumbu, învățator, director și revizor școlar, a avut doi copii: *Arcadie*, ofițer și *Sextilia*, ambii fără descendenți.

Aurelia, căsătorită cu învățătorul Lazăr Flociuc din Iazlovăț, a avut patru copii: *Elvira*, căsătorită Baci, în Iași; *Artemiza*, căsătorită Bărbuță, în Câmpulung; *Oltea*, căsătorită cu Emil Cortușan din Suceava și *David*, pilot, toți fără descendenți.

Aspazia, căsătorită cu Popescul Pamfil, învățator în Cașvana, director școlar în Costișa și revizor școlar, a avut trei fete: *Livia*,

căsătorită cu medicul Constantin Hnidei din Frătăuții Vechi, a avut doi copii: *Heracles-Constantin*, inginer în Arad și *Liviu-Erast*, doctor în biologie, sportiv de performanță (halterofil), medic specialist în acupunctură, căsătorit cu ingineră horticolă Tanța Herghiligiu. A avut un copil, *Rodica*, medic în București; *Elena*, căsătorită cu Coriolan Sbiera (nepot al lui I. Gh. Sbiera), inginer și profesor universitar la Cernăuți și Iași, a avut doi copii: *Corina-Constanța*, farmacistă în București, căsătorită cu inginerul Constantin Dinescu, are un copil *Dragoș*, inginer electronist – acesta, căsătorit cu Emilia, are, la rândul lui, doi copii studenți, *Raluca* și *Radu-Costin*; *Bogdan*, inginer, căsătorit cu Ana, are două fete ingineri – *Oana* și *Irina*; *Oltea*, căsătorită cu preotul Traian Saghin, secretar la Mitropolia Cernăuți și apoi paroh la Șcheia și Suceava, a avut un copil, *Horia*, mort în timpul studenției.

Arcadie Isopescu (1873–1956), notar în Costișa, a rămas în memoria familiei și a locuitorilor care l-au cunoscut, ca un aristocrat sobru și corect în toate, cu o statură impunătoare (având o înălțime de 2,10 m), autodidact și vânător împătimit. S-a căsătorit, prin 1898 cu Helene Passiecznick, fiica unor mari proprietari din Suceveni și a avut o fiică, *Aglaia* (1899–1946) și un fiu, *Aurelian*, mort la naștere, odată cu mama sa. La rândul său, Aglaia s-a căsătorit cu Gheorghe Isopescu (Barabulă) din Frătăuții Noi și a avut un singur fiu, *Vasile* (1919–1944) mort pe front, la Sevastopol.

Familia lui Arcadie Isopescu

Participând la primul război mondial în armata austriacă, Arcadie a căzut prizonier în 1915. Ajunge în Siberia, de unde s-a întors abia în 1918, după care s-a căsătorit cu învățătoarea Berciu Maria, descendentă a unei familii de răzeși de lângă Cernăuți.

Cunoscută și recunoscută în Costișa, și nu numai, ca o învățătoare blândă și cu tact, de o deosebită rigurozitate didactico-pedagogică, Maria Isopescu a rămas în memoria generațiilor de școlari, pe care i-a slujit cu credință aproape 40 de ani, ca un simbol.

Cu învățătoarea Maria, Arcadie Isopescu a avut șapte copii: șase fete și un băiat: *Areta, Elena, Oltea, Grațielă, Cleopatra, Sextilia și Heracles*. Toți copiii acestei familii, continuând vocația didactico-pedagogică a mamei, și, poate, vocația celor peste o sută de ascendenți din marea familie Isopescu, au optat pentru cariere didactice, urmând și absolvind școli normale și pedagogice de învățători, la Cernăuți, Gura Humorului și Șendriceni. Șase dintre ei (mai puțin Oltea), și-au început cariera de învățători la școala din Costișa, apoi, unii, au urmat și absolvit cursuri universitare: Grațielă – Academia Comercială din București, Sextilia – Facultatea de Piscicultură din Constanța și Heracles – Facultatea de Filosofie a Universității din Iași.

Prin educație, profesie și mod de viață, această familie a avut un traseu extrem de interesant și, ca urmare, o vom prezenta cronologic.

Areta (n. 1919) și-a început activitatea de învățătoare la Costișa, având, în planul vieții profesionale și personale, rigurozitate pedagogică, bunătate deosebită și preocupare față de problemele de familie moștenite de la mama sa Maria. S-a căsătorit în 1940 cu învățătorul Pintilie Vasile, un apreciat pedagog, mândru de participarea la al doilea război mondial, când a fost rănit și decorat. În anii 1950 s-a stabilit în satul Vânători, județul Iași, unde a slujit școala până la pensionare.

Familia Aretei și a lui Pintilie Vasile a avut doi copii: *Octavian-Marin* (Nucu) (1941–1998), profesor și director școlar la Vânători-Iași și

Stelian-Dumitru (Didi), care a trăit în perioada 1942–2002. A fost inginer agronom în Insula Mare a Brăilei.

Octavian-Marin a fost căsătorit cu educatoarea Popa Cornelia (1941–1999) și a avut doi copii: *Cătălin-Marius* (n. 1974), căsătorit cu GrațIELA Pintilie (n. 1974). Au împreună doi copii, *Cătălin și Monica*, absolvenți de liceu. Stelian-Dumitru a fost căsătorit cu profesoara Anișoara Bratu (1943–1997) și a avut patru copii: *Lucian-Gabriel* (n. 1968), jurist; *Adrian-Cornel* (n. 1970), inginer – director la Centrala atomo-electrică Cernavodă; *Norocel-Dorian* (n. 1973) și *GrațIELA-Elena* (n. 1974), ultimii fiind bacalaureați.

Astăzi, învățătoarea pensionară Areta Pintilie, cu o bunătată aleasă și o stăruință pe măsură, are grijă de nepoți și strănepoți, adăugând, din când în când, câte un nume de nou-născut în amplul arbore genealogic al familiei Isopescu, pe care l-a alcătuit cu ajutorul regretatului profesor Traian Larionescu.

Elena (Lala) (1921–2002), a funcționat o perioadă ca învățătoare în Costișa, stabilindu-se, apoi, la școlile unde soțul său, învățătorul Hâncu Andrei (1907–1991), cu care s-a căsătorit în 1941, își desfășura activitatea: Măneuți, Remezău, Volovăț.

Elena a avut trei copii: *Andrada-Maria* (n. 1943), *Dan-Mihai* (n. 1945) și *Suzana* (1947–1999). Andrada-Maria, medic pediatru în Constanța, s-a căsătorit cu inginerul Vasile Zurac și are 2 copii: *Andrada-Sabina* (n. 1971), cadru didactic universitar la București, doctor în medicină anatomo-patologică și *Laur-Ionuț* (n. 1974), inginer electronist în București, căsătorit cu Cristina, fiică de universitari, licențiată în filologie, funcționară în serviciul diplomatic român. Dan-Mihai profesor de desen, în prezent stabilit în Germania, are doi copii, *Artur și Oliver*, din prima căsătorie cu Veronica Pascari. S-a recăsătorit cu Geta (Doina) Movileanu, fiica judecătorului Vladimir Movileanu din Suceava. Suzana, inginer chimist în București, a fost căsătorită cu inginerul Alexe Bădărău, de la OSIM București și a avut doi copii: *Alexandru* (n. 1977) și *Adriana* (n. 1978), ambii ingineri la OSIM București.

Oltea, învățătoare în Botoșenița, (n. 1923), căsătorită cu preotul Ilie Canțer (1905–1995), are trei copii: *Octavian-Ilie* (n. 1944), absolvent al unui liceu cu specialitatea operator CFR; acesta, stabilit în Germania,

este căsătorit cu Ungureanu Cornelia și are doi copii: *Ingrid* (n. 1980) și *Gunar* (n. 1982). *Dorin-Nicolae* (n. 1945), medic veterinar în Rădăuți, este căsătorit cu Elena Simota, funcționară la Spitalul Municipal Rădăuți și are o fiică *Simona* (n. 1982), studentă la Facultatea de Informatică a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. *Liciniu-Marius* (n. 1954), ofițer de marină, s-a stabilit în Germania, unde s-a căsătorit cu Renate; nu au copii.

Grațielă (n. 1925), a funcționat, mai întâi, ca învățătoare în Costișa; a absolvit Academia Comercială și s-a stabilit la Iași, fiind economistă. S-a căsătorit cu Petrescu Aurel (1921–2000), economist. Nu au avut copii.

Cleopatra (n. 1927), învățătoare în Costișa, după ce s-a căsătorit cu profesorul George Hrihor (n. 1921) s-a stabilit în Remezău-Vicovu de Jos, satul natal al soțului său, unde acesta era director școlar.

Continuând preocupările Aretei, Cleopatra a finalizat alcătuirea arborelui genealogic al familiei Isopescu, arbore care a devenit sursa de la care am pornit în alcătuirea acestei cărți.

Fire romantică și deosebit de sensibilă, Cleopatra a cochetat și cu muza poeziei, publicând versuri în diverse cotidiane și periodice, locale și centrale. Împreună cu soțul său a inițiat și desfășurat activități de teatru amator cu sătenii, afirmându-se la multe concursuri și manifestări artistice zonale și județene.

Cleopatra are doi copii. *Cornelia* (n. 1953) a fost educatoare la Remezău. Fascinată de arborele genealogic al familiei Isopescu, și-a ornat frontonul locuinței cu un basorelief reprezentând blazonul familiei Isopescu, după modelul pus la dispoziție de specialistul în heraldică Traian Larionescu. S-a căsătorit cu inginerul agronom Lucescu Virgil (1950–1996) și are trei copii: *Cozmin* (n. 1978), student, *Liana* (n. 1980), absolventă a Facultății de Istorie, secția arheologie, a Universității București, promoția 2003 și *Ligia* (n. 1981), studentă; *Adrian* (n. 1954), al doilea copil al Cleopatrei, este profesor de fizică, director al școlii din Remezău. S-a căsătorit cu învățătoarea Mutescu Ana (n. 1961) și are trei copii: *Adriana* (n. 1983), *Gheorghe* (n. 1984), ambii studenți la Iași și *Claudiu-Vasile* (n. 1998), elev de liceu.

Sextilia (n. 1929), după ce a funcționat doi ani ca învățătoare la

școala din Costișa, devine inginer piscicol la Constanța, în urma absolvirii facultății de profil. A fost căsătorită cu Mihai Mülthaler, procuror la Constanța și are un copil, *Gabriel-Cristian* (n. 1960), absolvent al unei școli de marină. Acesta s-a stabilit în străinătate (întâi în Germania, apoi în Canada și, în sfârșit, în Ghana). Este căsătorit și are un copil.

Heracles (n. 1931), a absolvit școala pedagogică din Șendriceni-Dorohoi; a funcționat ca învățător în 1950/1951 la o școală din fostul raion Făurei, apoi, după satisfacerea stagiului militar, vine la școala din Costișa, pe care o părăsește abia la pensionare. Între timp, absolvă Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În 1954 se căsătorește cu învățătoarea Gherasim Eleonora (n. 1931), fiică de gospodari din Grănicești, cu care are un copil: *Corneliu-Arcadie* (n. 1955). Acesta a absolvit Facultatea de Fizică a Universității din Iași și a fost profesor la Liceul „Andronic Motrescu” din Rădăuți. Se căsătorește cu profesoara Dana Sterian, originară din Banat (Oravița) și are doi copii: *Ioana-Maria* (n. 1983), studentă la Facultatea de Științe Politice a Universității din București și *Andrei-Cornel* (n. 1987), elev la Liceul de Electrotehnică din Rădăuți.

* *
*

Cercetarea materialului extrem de complex privitor la evoluția și destinul familiilor din arborele genealogic Isopescu, ne îndeamnă și ne permite să facem câteva constatări genealogice.

Înrudirile de sânge, cele prin alianță, ca și înrudirile artificiale, au creat multiple solidarități. Existența, în aceste familii, a unor personalități care s-au remarcat într-un anumit domeniu și, mai cu seamă, care au adus servicii comunităților profesionale sau locale, determină nevoia de a păstra onoarea dobândită a familiei, după care se dezvoltă memoria genealogică.

Ca modalitate de recunoaștere a filiației și de consolidare a solidarității de grup/neam, a fost și atribuirea numelui, însoțit de

adevărate „atribute ereditare”. În familia Isopescu am numărat prenumele care se moștenesc¹⁹⁷: Octavian (10), Maria (9), Elena (8), Arcadie (1), Emanoil (1), Oltea (5), Dimitrie (4), Zoița (1), Samuil (1), Modest (1), Sextilia (1), Xenofon (1), Heracles (1), Andrada (2), Ifrim (1), Areta (1), Coca (1), Ilarie (1) ș. a.

În această mare familie, care acoperă, până astăzi, opt generații, s-a folosit și atribuirea celui de al doilea prenume – al bunicului/bunicii dinspre tată/mamă sau al străbunicului/străbunicii/ dinspre tată/mamă. Avem în vedere numele de Arcadie, Octavian, Elma, Maria, Emanoil ș. a.

Interesante devin observațiile privind profesiunile preferate în descendența familiei. În familia Isopescu predomină profesiunile de: învățător, profesor, preot, inginer, medic, ofițer.

O formă superioară a solidarității în familia studiată de noi o reprezintă conștiința genealogică, care se exprimă prin păstrarea unor tradiții specifice, a unor învățăminte concentrate în diverse aforisme/sintagme, cultul morților (morminte și cripte cu date semnificative) și însemnele heraldice. În familii s-a transmis cutuma servitului mesei, de regulă, la ore fixe și cu prezența tuturor membrilor ei. Bărbații au păstrat, mai multe generații la rând, hobby-ul vânătorii, ca un sport deosebit de reconfortant. Despre această frumoasă preocupare a scris biologul Eugen Botezat, în lucrarea *Vânătoarea, factor de cultură și civilizație*: „Vânătoarea [...] întărește fizicul, ne eliberează de greutatea zilnice, ne mobilizează și ne înalță, ne face mai înțelegători, mai buni, mai îndurători, corectează puterea de judecată și ne lărgeste orizontul vieții”¹⁹⁸.

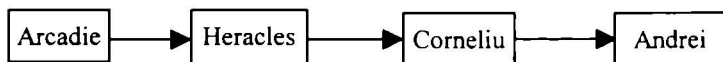
Familia Isopescu are însemn heraldic – blazonul familiei – reprezentat de cinci stele, cea din mijloc fiind mai mare, toate fiind cuprinse într-un pătrat (vezi coperta acestei cărți).

În ultimele patru generații din ramura de la Costișa a familiei Isopescu, începând cu familia Gheorghe Isopescu și până la familia

¹⁹⁷ Cf. Maria Magdalena Szekely, *Structuri de familie în societatea medievală românească*, „Arhiva genealogică”, Iași, IV (IX), 1997, nr. 1–2, p. 59–117.

¹⁹⁸ E. Botezat, *Vânătoarea, factor de cultură și civilizație*, București, Editura „Bucovina”, 1942, p. 26.

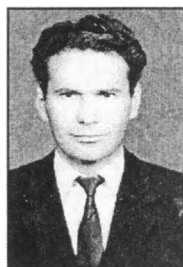
Corneliu Isopescu, în fiecare din acestea, pe linie paternă, a existat doar câte un singur băiat, ultimul fiind Isopescu Andrei-Cornel (acum elev în clasa a X-a, la Grupul Școlar Industrial Rădăuți):

Oare până unde va merge, pe linie genetică paternă, această ramură din arborele genealogic Isopescu?

Arcadie
Isopescu
(1873 - 1956)
notar Costișa

Heracles
Isopescu
(n. 1931)
prof. filozofie

Corneliu Isopescu
(n. 1955)
prof. fizică
Gr. Școlar Agricol
"Andronic Motrescu"

Andrei Cornel
Isopescu
(n. 1986)
elev clasa a X -a
Gr. Școlar Industrial
Rădăuți

CONCLUZII

Cercetarea istoriei familiei Isopescu, un demers amplu, de durată și cu semnificații, clarifică și dimensionează rolul personalităților acestei familii, alături de alte familii românești în cultura și istoria Bucovinei, respectiv în cultura și istoria națională.

În lucrarea noastră, *Familia Isopescu – destine, conștiințe și mărturii*, pornim de la prezentarea, în sinteză, a celor mai importante familii din istoria Bucovinei: Sbiera, Onciul, Porumbescu, Flondor, Morariu și Nandriș. Seria studiilor privind genealogia și rolul marilor familii de români din Bucovina, a început cu prezentarea familiilor Hurmuzachi și Flondor. Noi am încercat să continuăm aceste demersuri prin prezentarea familiei Isopescu, convinși că și alte familii bucovinene vor fi obiectul unor studii viitoare.

Originile familiei Isopescu se regăsesc prin anii 1750, aceasta având descendenți, răspândiți în țară și străinătate, până astăzi. Am adunat date asupra personalităților acestei familii pe durata a opt generații. Am alcătuit studii monografice referitoare la 12 personalități de primă însemnătate din familia Isopescu.

În capitolul *Personalități ale familiei Isopescu* ne-am ocupat de activitatea profesională și social-culturală a celor mai reprezentativi cărturari și apărători ai idealurilor naționale. Încercând să încadrăm profesional membrii acestei familii, am constatat că, în generațiile IV-VII, aceștia au îmbrățișat, în ordine, următoarele profesii: învățători (cei mai mulți), profesori și profesori universitari, preoți, asistenți sanitari și medici, ofițeri până la gradul de general, avocați și ingineri, producători agricoli și muncitori industriali. În acest capitol sunt cuprinse studii monografice dedicate lui Dimitrie Isopescu – profesor și director școlar la Cernăuți; Constantin Isopescu-Grecul – profesor, rector, parlamentar; Emilian și Ifrim Isopescu – directori școlari; Emanoil Isopescu – director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”; Claudiu Isopescu – profesor universitar la Roma, mesager al spiritualității românești în Italia; Modest Isopescu – ofițer; Ioan Titus Isopescu – cercetător inframicrobiolog;

Samuil Isopescu – avocat; Samuel Isopescu – profesor și om de cultură; Silvestru Octavian Isopescu – profesor, primul orientalist român și Dimitrie Arcadie Isopescu – profesor de matematică-fizică la Suceava.

Un rol important al familiei Isopescu a fost acela de a menține românismul în Bucovina și de a cultiva și promova valorile naționale. Un argument în acest sens este și acela că generații de elevi și studenți au beneficiat de activitatea pedagogică a celor peste o sută de cadre didactice provenite din familia Isopescu. De asemenea, în sfera vieții spirituale s-au exprimat preoții din această familie, cultivând și promovând valorile creștin ortodoxe.

Înrudirile de sânge, cele prin alianță, ca și înrudirile artificiale, au creat solidarități. Existența, în aceste familii, a unor personalități care s-au remarcat într-un anumit domeniu și, mai cu seamă, care au adus servicii comunităților profesionale sau locale, determină nevoia de a păstra neîntinată onoarea familiei și de a dezvolta memoria genealogică. Așa se explică de ce în familia Isopescu se repetă numele de Arcadie, Dimitrie, Emanoil, Oltea, Coca, Sextilia ș. a. O formă superioară a solidarității în această familie o reprezintă conștiința genealogică, care se exprimă prin păstrarea unor învățăminte: cultul morților (morminte și cripte cu date semnificative) și însemnele heraldice (cinci stele, cea de la mijloc fiind mai mare).

Personalitate complexă, Claudiu Isopescu, cu activitate didactică și culturală la Roma, purtător al culturii române în Italia și în alte țări europene, a dezvoltat relații culturale cu Liviu Rebreanu și Nicolae Iorga, precum și cu mulți alți oameni ai scrisului. Este edificatoare concluzia profesorului Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române: „Intelectualul bucovinean Claudiu Isopescu se impune – și rămâne – cel mai reprezentativ mesager al culturii noastre naționale peste hotare în perioada interbelică”.

Constantin Isopescu-Grecul, jurist, a fost deputat în Camera de la Viena și în Dieta Bucovinei (1907–1918). În calitate de rector al Universității Cernăuți și, apoi, în cea de parlamentar, a militat pentru emanciparea și autodeterminarea românilor din Austro-Ungaria și a participat la pregătirea și desfășurarea Actului Unirii Bucovinei cu România la 1918.

În familia Isopescu, prin alianțe, au venit alte personalități, între care îi amintim pe Vasile Bodnărescu – jurist și purtător al idealurilor Unirii de la 1918; Ilie Vișan – profesor și director al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi”, prefect al județului Suceava în perioada 1928–1931; Traian Larionescu – profesor universitar și membru activ al Comisiei de Heraldică și Genealogie a Academiei Române; Laurențiu Tomoiagă – profesor și director școlar, participant la actul Unirii din 1918; Nicolae Arion – ofițer, ministru ș. a.

În partea finală a cărții, prezentăm câteva schițe genealogice, în care apar și descendenții de astăzi ai familiei Isopescu, identificați de noi. După *Bibliografie* prezentăm, în *Anexe*, documente referitoare la anumite realități din istoria și cultura Bucovinei.

SCHLUSSFOLGERUNGEN

Die Forschung der Geschichte der Familie Isopescu – eine grosse, langfristige und bedeutungsvolle Tätigkeit – erhebt und bestimmt die Rolle, die Persönlichkeiten dieser Familie, zusammen mit anderen Familien und mit den Bukowiner Rumänen, in der Bukowiner, bzw. nationalen Kultur und Geschichte spielten.

Im Buch „Familie Isopescu – Schicksale, Bewußtsein und Bekenntnisse“ beginnen wir mit einer synthetischen Darstellung der für die Bukowina als Bezugspunkt zu nehmenden Familien: Sbiera, Onciul, Porumbescu, Flondor, Morariu und Nandriş. Die Studienreihe hinsichtlich der Ahnenforschung und der Rolle der großen Rumänenfamilien aus der Bukowina fing mit den Familien Hurmuzachi und Nandriş an; die vorliegende Arbeit bezieht sich nun auf die Familie Isopescu und ihr werden noch andere Studien folgen.

Die Familie Isopescu stammt aus dem Jahre 1750 und ist heute noch überall im Lande und über der Grenze zu treffen. Wir haben Daten über acht Generationen dieser Familie gesammelt und zwölf vorrängigen Persönlichkeiten mittels monographischer Studien hervorgehoben.

Im Kapitel „Persönlichkeiten der Familie Isopescu“ haben wir die berufliche und sozial-kulturelle Tätigkeit der wichtigsten Gelehrten und Verteidiger der nationalen Ideale präsentiert.

Indem wir die Mitglieder dieser Familie beruflich genauer einzugliedern versuchten, haben wir festgestellt, dass diese von der vierten bis zur siebten Generation folgende Berufe – in der folgenden Ordnung – wählten: Lehrer (die meisten von ihnen), Universitäts/Professoren, Priester, Arzthelfer und Ärzte, Offiziere aller Graden, bis zum General, Rechtsanwälte und Ingenieure, Produzenten von Agrarprodukten und Fabrikarbeiter. Chronologisch wurden in

diesem Kapitel monographische Studien über Dimitrie Isopescul – Lehrer und Schuldirektor in Czernowitz, Constantin Isopescul-Grecul – Professor, Rektor, Parlamentsmitglied, Emilian und Ifrim Isopescu – Schuldirektoren, Emanoil Isopescul – Direktor des „Eudoxiu Hurmuzachi” – Lyzeums, Claudiu Isopescu – Universitätsprofessor in Rom, Bote der rumänischen Geistlichkeit in Italien, Modest Isopescu – Offizier, Ioan Titus Isopescu – Forscher im Bereich der Mikrobiologie, Samuil Isopescu – Rechtsanwalt, Samuel Isopescu – Professor und Kulturmensch, Silvestru Octavian Isopescu – Professor, der erste rumänische Orientalist, und Dimitrie Arcadie Isopescu – Mathematik und Physiklehrer in Suczawa.

Eine wichtige der Familie Isopescu war es, die rumänische Gesinnung in der Bukowina zu bewahren und, weiter, die Nationalwerte zu fördern und zu verbreiten. Auch wenn man die Anzahl der Kinder-Schüler – und Studentengenerationen allein in Betracht nimmt, die sich der Vorteile der didaktischen Tätigkeit von mehr als ein hundert Lehrkräften erfreuten, wird der Umfang dieser Rolle nur wahrgenommen.

Im Bereich des geistigen Lebens waren die Priester aus dieser Familie insoweit tätig, dass sie Werte der christlich-orthodoxen Moral förderten und verbreiteten.

Als komplexe Persönlichkeit, durch seine didaktische und kulturelle Tätigkeit in Rom und als Förderer der rumänischen Kultur in Italien und in anderen europäischen Ländern, entwickelte Claudiu Isopescu kulturelle Verhältnisse mit den Persönlichkeiten der Zeit – Liviu Rebreanu und Nicolae Iorga – sowie mit vielen anderen Schriftstellern. Die Schlussfolgerung des Professors Dimitrie Vatamaniuc, Erenmitglied der Rumänischen Akademie, ist aufklärend: „Der Bukowiner Intellektuelle Claudiu Isopescu setzt sich durch – und bleibt – als wichtigster Vertreter unserer Nationalkultur über der Grenze in der Zwischenkriegszeit”.

Im politischen Leben, auch als Abgeordnete im Wiener und Bukowiner Landtag (1907–1918), war der Universitätsjurist und Gelehrte Constantin Isopescu-Grecul tätig. Als Rektor der Universität in Czernowitz und dann als Parlamentsmitglied kämpfte er für die

Entwicklung und Selbstbestimmung der Rumänen aus Österreich-Ungarn und nahm an der Vorbereitung und Durchführung der Vereinigung der Bukowina mit Rumänien 1918 teil.

Zur Familie Isopescu gehörten durch Verschwägerungen auch andere Persönlichkeiten: Vasile Bodnărescu – Jurist und Träger der Ideale der Vereinigung aus dem Jahre 1918; Ilie Vișan – Lehrer und Direktor des „Eudoxiu Hurmuzachi“ – Lyzeums, Präfekt des Bezirks Radautz (1928-1931 und 1932-1933); Traian Larionescu – Universitätsprofessor und aktiver Mitglied des Ausschusses für Heraldik und Genealogie der Rumänischen Akademie; Laurențiu Tomoioagă – Lehrer und Schuldirektor, Teilnehmer an der Vereinigung aus dem Jahre 1918; Nicolae Arion – Offizier, Minister usw.

Im letzten Teil des Buches präsentieren wir einige genealogische Skizzen mit den heutigen Nachfolgern (alle, die wir identifizieren konnten). Der Bibliographie folgen die Beilagen, die auch durch die enthaltenen Dokumente Realitäten aus der Geschichte und Kultur der Bukowina nachweisen können.

РЕЗЮМЕ

Дослідження історії роду Ісопеску – розвідка широка, розтягнута у часі і з сутністю – з'ясовує та окреслює роль особистостей, які належать до цього роду, поряд з іншими родинами та разом з румунським населенням Буковини, в історії і культурі краю, відповідно в національній історії і культурі.

Книга „Рід Ісопеску – судьби, свідомості та свідчення” починається з узагальненої презентації видатних буковинських родин: Сбієра, Ончул, Порумбеску, Флондор, Мораріу і Нандріш. Серія досліджень щодо генеалогії та ролі визначних румунських родів Буковини була започаткована розвідками про родини Гурмузакі та Флондор. Наша розробка зупиняється на роді Ісопеску і сподіваємось, що з'являться і інші дослідження.

Рід Ісопеску впливає десь у 1750-х роках і має сьогодні розгалуження по всій країні та за кордоном. Ми зібрали дані про особистості цього роду на протязі восьми поколінь і представляємо монографічні дослідження про особи першочергового значення. У розділі „Особистості з роду Ісопеску” головна увага приділяється професійній та соціально-культурній діяльності найвидатніших інтелектуалів та оборонців національних ідеалів. Намагаючись розподілити членів даного роду за фахом, ми встановили, що у IV-VII поколіннях вони вибрали спеціальності наступним порядком: вчителі початкових класів (більшість), шкільні та університетські викладачі, священики, санітари та медики, офіцери включно до генеральського звання, адвокати і інженери, сільські виробники і індустріальні робітники. В цей розділ у хронологічному порядку були включені монографічні дослідження про Дімітрія Ісопеску – викладача та шкільного директора в Чернівцях, Костянтина

Ісопеску-Грекул – викладача, ректора і депутата, Емільяна і Іфріма Ісопеску – шкільних директорів, Еммануїла Ісопеску – директора лицею „Євдоксій Гурмузакі”, Клавдія Ісопеску – професора Римського університету, носія румунської духовності в Італії, Модеста Ісопеску – офіцера, Іоанна Тітуса Ісопеску – дослідника інфрамкробіолога, Самуїла Ісопеску – викладача і культурного діяча, Сильвестра Октавіана Ісопеску – викладача, першого сходовознавця Румунії та Дімітрія Аркадія Ісопеску – викладача фізики і математики в Сучаві.

Важливою роллю родини Ісопеску була підтримка румунізму на Буковині, а також плекання і розповсюдження національних цінностей. Коли ми порахуємо скільки поколінь дітей, школярів і студентів стали бенефіціантами викладацької діяльності більш ніж ста викладачів – вихідців з цього роду, тоді отримуємо певну уяву про цю роль. В галузі духовного життя утвердилися священники з родини Ісопеску, плакаючи і розповсюджуючи цінності православної християнської моралі.

Комплексна особистість – Клавдій Ісопеску –, з викладацькою та культурною діяльністю в Римі, носій румунської духовності в Італії та інших європейських країнах, розвинув культурні стосунки з постатями свого часу: Лівіу Ребряну та Ніколає Йорга, а також з багатьма іншими письменниками. Чітким і виваженим є висновок дослідника Дімітрія Ватаманюка, почесного члена Румунської Академії: „Буковинський інтелектуал Клавдій Ісопеску утверджується і залишається найбільш представницьким носієм нашої національної культури за кордоном в міжвоєнний період”. В галузі політичного життя утвердився, як депутат Віденського парламенту та Буковинського сейму (1907-1918), університетський юрист і літератор Костянтин Ісопеску-Грекул. В якості ректора Чернівецького університету, а пізніше і депутата, він боровся за відродження і самовизначення румунів Австро-Угорщини та взяв участь у підготовці та реалізації об’єднання Буковини з Румунією в 1918 році.

До роду Ісопеску приєдналися, через шлюби, інші особистості, серед яких Васіле Боднереску – юрист і носій ідеалів

об'єднання 1918 року; Іліє Вішан – викладач і директор ліцею „Євдоксій Гурмузакі”, префект Радауцького повіту (1928-1931 і 1932-1933); Траян Ларіонескул – професор і активний член Комісії з Геральдики і Генеалогії Румунської Академії; Лауренціу Томояге – викладач і шкільний директор, учасник Об'єднання 1918 року; Ніколає Аріон – офіцер, міністр тощо.

В заключній частині книги представлені декілька генеалогічних таблиць з сьогоднішніми нащадками (скільки ми змогли ідентифікувати). Після переліку використаних джерел і робот ми включили додатки, які можуть мовою документів засвідчити певні реалії з історії і культури Буковини.

BIBLIOGRAFIE (selectiv)

I. IZVOARE

A. Inedite

1. Direcția Generală a Arhivelor Naționale, Filiala Suceava, Fond *Prefectura județului Rădăuți, 1918–1989*
2. Arhiva Primăriei Frătăuții Noi, 1918–1989
3. Corespondență de familie

B. Edite

1. Acad. Grigorovici, Radu. *Diploma Imperială din 9 decembrie 1862*, „Analele Bucovinei”, II, 1995, nr. 2, p. 463–469
2. *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, Ediție bilingvă, îngrijită, cu traduceri, postfețe și comentarii de acad. Radu Grigorovici, prefață de acad. D. Vatamaniuc, București, Editura Academiei Române, 1998
3. Lupaș, I., *Din corespondența lui Șaguna cu bucovinenii*, „Junimea Literară”, Cernăuți, 1909, nr. 11–12, p. 211–214
4. Morariu, C., *Cursul vieții mele. Memorii*, Ediție îngrijită, prefață, microbiografii, glosar și note de prof. univ. Mihai Iacobescu, Suceava, Editura „Hurmuzachi”, 1998
5. Reli, S., *Politica religioasă a Habsburgilor față de Biserica ortodoxă română în secolul al XIX-lea, în urma unor acte și documente inedite din arhiva Curții imperiale din Viena*, Cernăuți, 1929

6. *Serbarea națională de la Putna, 15/27 august 1871 (Documente)*, Ediție și prefață de Nicolae Cârlan, Timișoara, Editura „Mirtan”, 1996

II. PERIODICE

1. „Almanahul Societății pentru Cultura Românească «Mihai Eminescu» din Cernăuți”, București, Editura Fundației Culturale Române, 1993

2. „Codrul Cosminului”, Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți, Cernăuți, 1922–1939

3. „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți-București, 1994–2000

4. „Revista politică”, Suceava, 1886–1890

5. „Școala”. Organ al Reuniunii Școlare Române din Bucovina, Cernăuți, 1905–1939

6. „Suceava – Anuarul Muzeului Județean”, Suceava, vol. IV–XX, 1975–1993

7. „Țara Fagilor”. Almanah cultural-literar al românilor nord bucovineni, Cernăuți – Târgu-Mureș, 1991–1998

III. STUDII ȘI ARTICOLE

1. Alexa, Doina, *Ion Nistor – om politic*, „Codrul Cosminului”, II, 1996, nr. 2(12), p. 275–279

2. Alexandrescu, I., *O viziune a istoriei Bucovinei*, „Analele Bucovinei”, III, 1996, nr. 1, p. 201–206

3. Alexandrescu, I., Buculei, I., Cocuz, I. V., Mamina, I., Scurtu, I., *Partidele istorice din Bucovina*, „Glasul Bucovinei”, 1994, nr. 1, p. 41–46

4. Bejinariu, P., *Aron Pumnul – îndrumător de conștiință națională*, „Codrul Cosminului”, II, 1996, nr. 2 (12), p. 471–476

5. Boca, V., *Învățători ambulanți în Bucovina anilor 1774–1918*, „Suceava. Anuarul Muzeului Județean”, VI–VII, 1979–1980, p. 295–309
6. Cenușă, M., *Vasile Alecsandri și Bucovina (I)*, „Septentrion. Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, 1991, nr. 4–5
7. Cernov, Alexandrina, „*Glasul Bucovinei*” la început de drum, „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți – București, 1994, nr. 1
8. Cocuz, I. V., *Începuturile vieții parlamentare în Bucovina*, „Suceava – Anuarul Muzeului Județean”, XI–XII, 1984–1985, p. 225–233
9. Demciuc, V. M., *Ideea unității naționale în activitatea societății academice studențești „Arboroasa”*, „Suceava – Anuarul Muzeului Județean”, p. 219–224
10. Dugan, I., *Istoricul Societății Academice Române „Junimea” din Cernăuți*, Partea întâia: *Arboroasa (1875–1877)*, București, Editura Societății, 1930
11. Economu, R., *Iancu Flondor. Date inedite din Arhivele Statului*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 1, p. 55–65
12. Grigorovici, R., *Bucovina, fereastră către vest a Moldovei*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 1, p. 7–13
13. Idem, *Studiu critic al recensământului austriac din 1880, cu privire la populația Bucovinei*, I, *Manipularea ulterioară a datelor*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 2, p. 351–357
14. Idem, *Studiu critic al recensământului austriac din 1880, cu privire la populația Bucovinei*, II, *Știința de carte*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 2, p. 359–367
15. Idem, *Studiu critic al recensământului austriac din 1880, cu privire la populația Bucovinei*, III, *Bucovina, teritoriu de trecere a evreilor galițieni spre România între anii 1880–1900*, „Analele Bucovinei”, II, 1995, nr. 2, p. 339–354
16. Huzdup, Doina, *Ion I. Nistor și rolul său în viața culturală a Cernăuțului*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 2, p. 243–262
17. Irimescu, G., *Relațiile societăților culturale din Bucovina cu celelalte provincii românești (1862–1918)*, „Suceava – Anuarul

Muzeului Județean”, XXI, 1994, p. 227–240

18. Isopescu, Cl., *Il poeta Romolos Scriban e l'Italia, Roma, Angela Signorelli, 1943, în Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900*, București, Editura Academiei, 1979, p. 774

19. Kaindl, R. F., *Geschichte der Bukowina, Abschn. 3, Die Bukowina unter der Herrschaft des österreichischen Kaiserhauses (seit 1774). Festschrift zum fünfzigjährigen Regierungsjubiläum Franz Josef I*, Czernowitz, H. Pardini, 1898

20. Kotzian, O., *Der Bukowina – Ausgleich 1910: Beispiel einer Lösung etnisch-religiöser Konflikte*, „Kaindl- Archiv”, 1992, nr. 9, p. 11–19

21. Luchian, D., *Claudiu Isopescu (1894–1956)*, „Analele Bucovinei”, I, nr. 2, 1994, p. 263–267

22. Luceac, I., *Repercusiuni culturale ale revoluției de la 1848 în Bucovina și intelectualitatea românească în devenire*, „Glasul Bucovinei”, V, 1998, nr. 2(18), p. 3–11

23. Lutic, M., *Ierarhi ai Bucovinei. O făclie a credinței și etnicității românești*, „Glasul Bucovinei”, 1994, nr. 1, p. 47–52

24. Morariu, C., *Părți alese din istoria românilor bucovineni*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1893

25. Negură, I., *Aspecte ale evoluției economice a Bucovinei sub stăpânire Habsburgică*, „Suceava – Anuarul Muzeului Județean”, VI–VII, 1979–1980, p. 185–201

26. Idem, *Societatea pentru Cultură și Literatură Română din Bucovina*, „Suceava – Anuarul Muzeului Județean”, IV, 1977, p. 181–190

27. Nandriș, G., *Societatea pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina*, „Boabe de grâu”, II, 1931, nr. 4, p. 185–192

28. Olaru, M., *Aspecte ale vieții politice în Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea*, „Analele Bucovinei”, V, 1998, nr. 1, p. 123–134

29. Idem, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, „Glasul Bucovinei”, III, nr. 2 (10), p. 23–28 și nr. 3 (11), p. 13–30

30. Petrovici, E. D., *Aspecte ale activității societăților cultural-naționale românești din Bucovina în lumea satelor*, „Suceava – Anuarul

Muzeului Județean”, XVII–XVIII–XIX, 1990–1991–1992, p. 328–340

31. Platon, Gh., *Dimitrie Onciul (1856–1923). O personalitate exemplară a spiritualității românești*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 1, p. 39–50

32. Idem, *Austria și Principatele Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Politică de anexiune sau misiune civilizatoare?*, „Glasul Bucovinei”, III, 1996, nr. 3 (11), p. 5–12

33. Steiciuc, B., *Societatea scriitorilor români și Bucovina în preajma Marii Uniri*, „Suceava – Anuarul Muzeului Bucovinei”, XVII–XVIII–XIX, 1990–1991–1992, p. 351–357

34. Șerban, M., *Din istoria învățământului românesc din Bucovina. Crearea școlii de lemnărit din Câmpulung Moldovenesc, acum o sută de ani*, „Codrul Cosminului”, II, 1996, nr. 2 (12), p. 465–470

35. Ștefănescu, Șt. I., *I. I. Nistor și opera lui istorică*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 1, p. 29–37

36. Trebici, V., *Bucovina. Istorie și demografie*, „Septentrion. Foaia Societății pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina”, I, 1990, nr. 1, p. 8; nr. 2–3, p. 11–12; II, 1991, nr. 4–5

37. Țugui, P., *Claudiu Isopescu*, „Glasul Bucovinei”, IV, 1997, nr. 3, p. 40

38. Vatamaniuc, D., *Eminescu și Bucovina*, „Glasul Bucovinei”, 1994, nr. 2, p. 44–49

39. Idem, *Bucovina în viziunea a trei instituții de cercetare*, „Analele Bucovinei”, I, 1994, nr. 2, p. 239–242

40. Idem, *Eminescu și federalizarea Europei*, „Analele Bucovinei”, V, 1998, nr. 1, p. 5–12

41. Vodovozov, B., *Politiceskie partii Avstrii. Statisticeskii ocerk*, „Ruskie bogatstva”, 1898, nr. 9, p. 142–160

42. Zub, Al., *Ioan Sbiera și Academia Română*, „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XIII, 1976, p. 119–132.

IV. VOLUME

1. Armbruster, A., *Vom Moldauwappen zum Doppeladler: ausgewählte Beiträge zur Geschichte der Bukowina*, Band II, *Festschrift zum 75 Geburtstag von Frau Dr. Paula Tifenthaler*, Augsburg, Hofmann Verlag, 1993
2. Balan, T., *Moșia Cernauca și familia Hurmuzachi*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1925
3. Idem, *Suprimarea mișcării naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial, 1914–1918*, Cernăuți, Societatea Tipografică Bucovineană, 1923
4. Bejinariu, P., Istrate, G., *Biologi de seamă din Bucovina*, Iași, Editura „Bucovina”, 2000
5. Bejinariu, P., *Gând și cuvânt românesc*, Iași, Editura „Bucovina”, 2002
6. Biderman, H. I., *Die Bukowina unter österreichischer Verwaltung (1775–1875)*, Lemberg, Kornel Piller, 1876
7. Braniște, V., *În slujba Bucovinei, în slujba neamului românesc. Articole politice*, Ediție și studiu introductiv de Ioan Cocuz, [Suceava], Editura „Bucovina viitoare”, 1998
8. Ceaușu, M. Șt., *Bucovina Habsburgică de la anexare la Congresul de la Viena. Iosefinism și postiosefinism (1774–1815)*, Iași, Fundația Academică „A. D. Xenopol”, 1998
9. Ciachir, N., *Din istoria Bucovinei (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993
10. Cocuz, I. V., *Unirea Bucovinei cu România (Aspecte militare)*, [Suceava], Editura „Suceava”, 1992
11. Corfus, I., *Unirea Bucovinei. Cuvinte pe marginea aniversării a două decenii de la Unire*, Cernăuți, 1938
12. Dan, D., *Rolul preoțimii bucovinene în menținerea Românismlui de la robirea (1775) până la desrobirea Bucovinei (15.XI.1918: Un adaos la istoria bisericii române)*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1925
13. Economu, R., *Unirea Bucovinei – 1918*, București, Editura „Fundației Culturale Române”, 1994

14. Giurcă, Gh., *Gheorghe Tofan – o viață închinată școlii*, Suceava, Editura „Țara Fagilor”, 1995
15. Goraș, I. V., *Învățământul românesc din ținutul Sucevei, 1775–1918*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975
16. Grămadă, I., *Din Bucovina de altădată. Schițe istorice*, București, Editura „C. Sfetea”, 1911
17. Grigorovița, M., *Învățământul din nordul Bucovinei (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1993
18. Idem, *Din istoria culturii în Bucovina (1775–1944)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1994
19. Idem, *Din istoria colonizării Bucovinei*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996
20. Hafbauer, H., Roman, V., *Bucovina, Basarabia, Moldova (O țară uitată între Europa de vest, Rusia și Turcia)*, București, Editura Tehnică, 1995
21. Iacobescu, M., *Din istoria Bucovinei*, vol. I (1774– 1862), *De la administrația militară la autonomia provincială*, București, Editura Academiei Române, 1993
22. Iorga, N., *Conferințe bucovinene*, București, Tipografia „Cultura Neamului Românesc”, 1919, 106 p.
23. Isopescu, E., *Anuarul I al Liceului de Stat „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți*, Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1923
24. Loghin, C., *Istoria literaturii române din Bucovina (1774–1918)*, Cernăuți, Tipografia „Mitropolit Silvestru”, 1926
25. Luchian, D., *Un sat de pe Valea Sucevei – Frătăuții Vechi*, București, Editura „Litera”, 1986
26. Lupu, O., *Iancu Flondor și epoca lui; o schiță de portret a unui om și a patrie sale*, mss., B. A. R., 1976
27. Idem, *Societatea pentru Cultura și Literatura română în Bucovina - for al conștiinței naționale*, mss., B. A. R., 1976
28. Morariu, C., *Cursul vieții mele. Memorii*, Ediție îngrijită de prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Suceava, Editura „Hurmuzachi”, 1998
29. Nistor, I. I., *Istoria Bucovinei*, Ediție și studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, București, Editura „Humanitas”, 1991

30. Idem, *Problema ucraineană în lumina istoriei*, Cernăuți, „Glasul Bucovinei”, 1934
31. Patraș, E., *Minoritățile naționale din Ucraina și Republica Moldova. Statutul juridic*, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, 1998
32. Polek, J., *Die Anfänge des Volksschulwesens in der Bukowina*, Czernowitz, H. Pardini, 1891
33. Popovici, E., *Din istoricul Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava*, Suceava, Editura Societății „Școala Română”, 1935
34. Predescu, L., *Enciclopedia României „Cugetarea”. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, București, Editura Saeculum I. O., Editura Vestala, 1999
35. Procopovici, Al., *I. G. Sbiera, Discurs rostit la serbarea organizată de Societatea pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina, în ziua de 1 noiembrie 1936*, Cernăuți, 1936
36. Prokopowitsch, E., *Das Ende der österreichischen Herrschaft in der Bukowina*, München, Verlag „R. Oldenbourg”, 1959
37. Purici, Șt., *Mișcarea națională românească în Bucovina între anii 1775–1861*, Suceava, Editura „Hurmuzachi”, 1998
38. Reli, S., *Un mare dascăl bucovinean, Dimitrie C. Isopescu (1839–1901)*, Cernăuți, 1933
39. Russșindilar, P., *Hurmuzachi în viața culturală și politică a Bucovinei*, Iași, Editura „Glasul Bucovinei”, 1995
40. Satco, E., Pânzar, I., *Prefectura. Repere istorice locale*, [Iași], Editura Junimea, 1995
41. Idem, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Editura Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, Suceava, 1993
42. Scurtu, I., Buzatu, Gh., *Istoria românilor în secolul XX (1918–1948)*, București, Editura „Paideia”, 1999
43. Sbiera, I. G., *Aron Pumnul. Voci asupra vieții și însemnătății lui dimpreună cu documentele referitoare la înființarea catedrei de literatură română de la Gimnaziul superior din Cernăuți, precum și scrierile lui fragmentare*, Cernăuți, 1899
44. Teodorescu, D., *Em. Grigorovitză. Viața. Opera*, Rădăuți-Chișinău, Editura „RO Basarabia-Bucovina Press”, Editura „Hyperion”, 1995

45. Toma, I., *Școala Română – Societate culturală în Suceava*, Suceava, Editura și Tipografia Societății „Școala Română”, 1908

46. Torouțiu, I. E., *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, București, 1916

47. Trebici, Vl., *Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți (1918–1940 și 1941–1944)*, „Almanahul Societății pentru Cultura Românească «Mihai Eminescu» din Cernăuți, București, Editura „Fundației Culturale Române”, [1993], p. 20–47

48. Turczynski, E., *Geschichte der Bukowina in der Neuzeit zur Sozial und Kultur geschichte einer mitteleuropäisch geprägten Landschaft*, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 1993

49. Vatamaniuc, D., *Bucovina în publicistica lui Eminescu*, în *Români în istoria universală*, vol. IV₂, (t. 9), Buzatu, Gh., Cheptea, Stela, Saizu, I., *Eminescu: Sens, timp și devenire istorică*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1989, p. 285–304

50. Vilani, L., *The End of Austro-Hungary*, London, Secker & Warburg, 1971

51. Voronca, Z., *Rutenizarea Bucovinei (Răspuns la „Condițiunile existenței românilor”, de dr. Aurel Onciul)*, Cernăuți, 1904

52. Zöllner, E., *Istoria Austriei. De la începuturi până în prezent*, vol. I, vol. II, Ediția a VIII-a, Traducere de Adolf Armbruster, București, Editura Enciclopedică, 1997

CUPRINS

Dimirie Vatamaniuc	Cuvânt înainte	5
Petru Bejinariu	Introducere	7
	I. MARI FAMILII DE ROMÂNI BUCOVINENI	9
Petru Bejinariu	Conștiințe, destine, cărți	9
Petru Bejinariu	Familia Sbiera în cultura Bucovinei	12
	Ioan Gh. Sbiera	12
	Radu Sbiera	14
Petru Bărbuță	Un cărturar din Staja în fruntea Academiei Române – Dimitrie Onciul	16
	Din biografia istoricului Dimitrie Onciul	16
	Cercetarea științifică	19
	Mari istorici români despre Dimitrie Onciul	22
Vasile Precop	Familia Porumbescu și românismul din Bucovina	24
	Iraclie Porumbescu – polon sau român?	24
	Copilăria și anii de școală	26
	Anii de preoție	27
	Iraclie Porumbescu la Frătăuții Noi	31
Petru Bejinariu	Rolul familiei Flondor în Actul Unirii de la 1918	34
	Iancu Flondor	34
	Nicu Flondor, primar al orașului Cernăuți	36
	Compozitorul și patriotul român Tudor Flondor	37
	Rezidentul regal Gheorghe Flondor	39
Petru Bejinariu	Familia Nistor în mișcarea de emancipare națională	41
	Școala, universitatea și cariera	41
	Ion Nistor, istoric și om politic	42
	În temniță la Sighet	43
	Ion Nistor în memoria urmașilor	43
	Oltea Nistor – copilăria și anii de școală	44

Vasile Precop	Familia Morărenilor	46
Gheorghe Nandriș	Familia Nandriș în istoria Bucovinei	51
	Ion Nandriș	52
	Grigore Nandriș	55
	Grigore și Ion Nandriș în slujba Societății pentru Cultură (1929 - 1944)	57
	II. FAMILIA ISOPESCU	67
Petru Bejinariu	Dimitrie Isopescu în slujba idealului național	67
	Anii de școală	67
	Activitatea de director	68
	Dimitrie Isopescu – editor și autor	71
	“Bukowiner Pädagogische Blätter”	73
	Cartea de citire pentru școlile populare	77
Emil Satco	Constantin Isopescu – Grecul, luptător pentru Unire	80
	Anii de școală și începuturile de carieră	81
	Constantin Isopescu – Grecul și Unirea	82
Petru Bejinariu	Emilian și Ifrim Isopescu, directori școlari	85
Petru Bejinariu	Emanoil Isopescu – director al Liceului “Eudoxiu Hurmuzachi”	89
	Anii de școală	90
	Din activitatea didactică	92
	Condamnarea la moarte	93
	Director al Liceului “Eudoxiu Hurmuzachi”	94
	Emanoil Isopescu, îndrumător al scrisului școlar la Rădăuți	95
	Nicodim Ițcuș, îndrumător al scrisului școlar la Siret	97
Dimitrie Vatamaniuc	Claudiu Isopescu mesager al spiritualității românești în Italia	101
Dragoș Lucian	Modest Isopescu (1895 – 0948)	140
Petru Bejinariu	Ion Titus Isopescu – cercetător inframicrobiolog	141
	Un eveniment provocat de o scrisoare	143
	Avocatul Samuel Isopescu	144
	În apărarea Sucevei	145
	Descendenții lui Samuel Isopescu	147
Petru Bejinariu	Samuil Isopescu – profesor și om de cultură	151
	Eminescu și Samuil Isopescu	151
	Autor de manuale	154

	Samuil Isopescu în amintirea urmașilor	159	
Petru Bejinariu	Orientalistul Silvestru Octavian Isopescu	161	
Petru Bejinariu	Dimitrie Arcadie Isopescu	162	
Petru Bejinariu	Erast Liviu Hnidei	165	
III. PERSONALITĂȚI VENITE PRIN ALIANȚĂ			
ÎN FAMILIA ISOPESCU			167
Petru Bejinariu	Vasile Bodnărescu – purtător al idealurilor Unirii de la 1918	167	
Vasile Lazăr	Profesorul Ilie Vișan – o carieră cu multe demnități	169	
Petru Bejinariu	Traian Larionescu – fondatorul cercului Genealogic Român	172	
Petru Bejinariu	Laurențiu Gh. Tomoioagă – membru în Comitetul Executiv al Consiliului Național Român	175	
IV. SCHIȚE GENEALOGICE			178
Petru Bejinariu	Rădăcini	178	
Petru Bejinariu	O altă ramură a familiei Isopescu originară din Costișa	182	
	Familia lui Gheorghe Isopescu	185	
	Familia lui Arcadie Isopescu	187	
Petru Bejinariu	Concluzii	193	
	Schlussfolgerungen	196	
	PEȚIOME	199	
	Bibliografie	202	
	I. Izvoare	202	
	II. Periodice	203	
	III. Studii și cercetări	203	
	IV. Volume	207	
	Cuprins	211	
	Indice de persoane	214	
	Indice de locuri	224	
	Anexe	228	

Indice de persoane

A

Adler, Carol, 148
Agârbiceanu, Alexandru, 138
Agârbiceanu, Ion, 118, 124, 138
Alecsandri, Vasile, 27, 30, 38, 78, 204
Alexa, D., 203
Alexandrescu, Grigore, 78
Alexandrescu, I., 203
Alexandrescu, Nicolae, 115
Alexandru cel Bun, 10, 79, 102, 209
Alexandru cel Mare, 79
Alievi, Henriette, 110
Amante, Eurico, 113
Amtmann, 26
Andreica, Nichita, 28
Andruhovici, Simeon, 29
Antohei, Sorin, 7
Apatthy, 53
Apostolescu, Ion, 43, 44
Ardeleanu, C., 127
Arion, Alice, 150
Arion, Mihai, 182
Arion, Nicolae, 149, 195
Armbruster, A., 207
Asachi, Gheorghe, 78, 79, 109, 114

B

Babalean, Pavel, 95
Bacinsachi, Ilie, 91
Bacinschi, Epifanie, 170
Bacinschi, Iohana, 170
Bacinschi, Nicolae, 170
Balan, Teodor, 22, 80, 207
Barber, 146
Barițiu, 27
Bartoli, Matteo, 117
Bădărău, Alexe, 174, 188
Băduță, 137
Bălan, Nicolae, 147
Băncescu, Gheorghe, 176
Băncescu, Ioan Ștefan, 100

Bărbuță, Petru, 185
Bejan, Dionisie, 28, 35, 168, 176
Bejan, Eufrosina, 181
Bejinariu, Petru, 6, 43, 203, 207
Berciu, Maria, 187
Berretta, Alfio, 126, 132, 138
Bertoni, Giulio, 114, 117, 131
Biderman, H. I., 207
Biondo, Flavio, 106
Blaga, Lucian, 42
Boca, V., 204
Bocancea, Nichifor, 185
Bodea, Isidor, 168
Bodnărescu, Leonida, 26, 27, 32, 159, 163
Bodnărescu, Vasile, 95, 147, 150, 167, 168, 169, 176, 182, 195
Bogdan I, 172
Bogdan Vodă, 18
Bogdan, I., 56
Boia, Lucian, 7
Bolintineanu, Dimitrie, 78
Bolocan, Vasile, 184
Bonaparte, Napoleon, 157
Bonfini, Antonio, 107
Borromeo, Federico, 107
Bosio, Piero, 129
Bossy, 136
Botai, 135
Boteanu, 154
Botero, Giovanni, 107
Botezat, Eugen, 176
Botușa, Maria, 184
Boueanul, E., 127
Bourgignon, 35
Bracciolini, Poggio, 106
Braha, Victor, 181
Braha, Visarion, 181
Brâncuși, Constantin, 101
Branîște, Valeriu, 35, 207
Brăilean, Ana, 102, 179

Brăilean, Melania, 31
Brăileanu, Traian, 95
Brăteanu, Gh., 77
Brăteanu, Gheorghe, 77
Brătescu-Voinești, Ion Alexandru, 118,
122, 124, 127, 132, 138
Brătianu, I. C., 42
Brătianu, Ion I. C., 169
Breabăn, Luca, 87
Brediceanu, Tiberiu, 116
Bredzan, Cornel, 47
Bucevski, Epimonda, 17, 152
Buculei, I., 203
Bucuță, E., 127
Budai-Deleanu, Ion, 103
Budinschi, A., 17
Bugeac, T., 142
Bugia, Nicolina, 138
Bumbac, Vasile, 91, 103, 143, 152
Bumbu, Mihai, 185
Buonaccinoli, Alfonso, 107
Burducea, O., 142
Burlă, 152
Busuiuceanu, Al., 104
Bușniță, V., 142
Buzatu, Gheorghe, 209, 210

C

Calvi, Gianni, 138
Camilucci, Marcello, 121, 122
Capellini, Giovanni, 108
Caracostea, D., 55
Caragiale, Ion Luca, 118, 119, 121,
122, 123, 124, 127, 132, 133, 138
Cârdei, Filimon, 95
Cardinali, Giuseppe, 114, 117
Carol, 82, 83
Carol al VI-lea, 157
Carol al V-lea, 157
Carol I, 149
Cârstean, George, 101
Catone, Elian, 183
Cazimir, Otilia, 127, 138
Călinescu, George, 104, 159, 163
Călugăreanu, Astra, 54
Călugăreanu, Dumitru, 54

Cărăuș, Vasile, 183
Cărăușu, Mihai, 163
Ceaușu, M. Șt., 207
Centario, Ascamo, 107
Cenușă, M., 204
Cerna, Panait, 121, 122
Cernov, Alexandrina, 204
Chelariu, Elvira, 184
Chelariu, Ion, 180
Chelariu, Traian, 100
Chibici, Ștefan, 183
Chifan, Constantin, 87
Chopin, 29
Ciachir, N., 207
Cialdea, Basilio, 119
Cioran, Emil, 101
Ciupercovici, Arcadie, 153
Ciurcu, Sterie, 153
Clain, Micu Inocențiu, 116
Clodnițchi, Emilia, 27
Coandă, C., 169
Coca, Ghideon, 170
Cocinschi, Iancu, 152
Cocuz, I. V., 203, 204, 207
Cocuz, Ioan, 207
Codru Dragușanu, Ion, 109, 110
Cojocariu, Oltea, 23
Collini, Nella, 138
Constantinovici-Grecu, Aglaia, 71, 179
Corfus, Ilie, 95, 207
Corlăteanu, N., 57
Cormuș, I., 142
Cortușan, Emil, 185
Costin, Miron, 106
Coșbuc, George, 119, 122
Cotos, N., 91, 143
Covașă, Ion, 91, 143
Crăciun, Dorel Petru, 40
Crăciun, Varvara, 24
Crăciun, Victor, 153
Creangă, Ion, 48, 78, 123, 133, 138
Creangă, Smaranda, 48
Cuciureanu, Ilie, 181
Cuza, A. C., 169

D

Dan, Dimitrie, 162, 185, 207
Dan, Pamfil, 153
Danielevici, Livia, 183
Daniil Grecul, Grigore, 80
Dante, 107, 111
Dati, Stagio, 107
Dănescu, A., 142
Delavrancea, Barbu, 138
Demciuc, V. M., 204
Densușeanu, O., 56
Densușianu, Aron, 111
Densușianu-fiul, 136
Doboș, Filaret, 103
Donici, Alexandru, 78
Dosoței, I.?, 180
Dragli, Aglaia, 38
Dragoslav, I., 127
Dragoș, 18
Drăgușanu, Ion Codru, 110
Duca, I. G., 169
Dugan, Arcadie, 103
Dugan, I., 204
Dulfu, Petre, 78
Dutesta, 36

E

Economu, Radu, 204, 207
Eguesfrisch, I., 148
Eliade, Mircea, 101
Eminescu, Aglaia, 84
Eminescu, Mihai, 15, 17, 18, 25, 38,
78, 102, 118, 126, 138, 152, 153,
154, 159, 163, 177, 184, 206, 210
Enăchescu, Sterie, 55
Enescu, George, 101
Episcopescu, Maria, 183
Ercole, Francesco, 117
Eschil, 92
Eșan, Aurora, 172, 182
Etzdorf, 35, 168

F

Faust, Enric, 183
Ferdinand, 14, 169
Ferdinand I, 150, 157

Filitti, I. C., 22
Fischer, Bianca, 182
Fischer, Eduard, 55
Flondor, Constantin, 40
Flondor, Gheorghe, 10, 34, 36, 37, 38,
39, 40
Flondor, Iancu, 5, 10, 14, 34, 35, 36,
40, 53, 59, 83, 168, 176, 204, 208
Flondor, Nicu, 10, 36, 37, 169
Flondor, Tudor, 34, 36, 37, 38, 39, 84,
97
Francesco della Valle, 106, 107
Francisc, Iosef I, 70, 86
Frâncu, Amos, 53
Franz cav. de Mocnik, 163
Freamăt, Ion, 100
Friedwagner, 91
Froicu, Petru, 100

G

Gane, Nicu, 119
Gârleanu, Emil, 118, 122, 138
Gastaldi, Giacomo, 107
Gâtu, Alexe, 185
Găină, Vasile, 162
Gentile, Giovanni, 117
Georgian, P., 22
Georgică, Elena, 181
German, Onufrei, 76
Gheorghian, Oct., 168
Gheorghiu, I., 142
Gheorghiu, O., 168
Gheorghiu, V., 22
Ghideon, Coca, 95
Giambruno, Anna, 121, 122
Giambruno, Or., 133, 135
Gigliani, Lidia, 128
Giomo, Giovannandrea, 107
Girgio Del Vecchio, 117
Giuliano, Balbino, 118
Giulio Mancinelli, Giulio, 107
Giurcă, Gh., 208
Giurescu, C. C., 56
Goga, Octavian, 112
Golembiovschi, Atanasie, 24
Golembiovschi, I., 25

Golescu, Dinicu, 110
Goraș, I. V., 73, 208
Gorun, Ion, 119, 124
Gragoslav, Ion, 138
Grămadă, Ion, 208
Grămadă, Neculai, 102
Grăsoiu, Gr., 142
Grecu, Vasile, 46, 91
Grecul, Aglaia, 80
Grecul, Temistocle, 179
Gribovschi, Eugenia, 181
Gribovschi, Maria, 144, 182
Grigorovici, George, 10, 83, 95
Grigorovici, Gheorghe, 10
Grigorovici, Iordache, 101
Grigorovici, M., 39
Grigorovici, Maria, 162
Grigorovici, Radu, 10, 23, 204
Grigorovici, Vasile, 38
Grigoroviță, Mircea, 8, 208
Guagnini, Alessandro, 107

H

Hacman, Deonisie, 87
Hacman, Eugenie, 27, 28, 29
Hacman, Gheorghe, 16
Hacman, Maximilian, 168
Hafbauer, H., 208
Halip, M., 181
Han, O., 23
Hâncu, Andrei, 188
Hașdeu, Bogdan Petriceicu, 20, 21
Heck, Helene, 179
Herghiligiu, Tanța, 186
Hirschfeld, 18
Hitler, 60
Hlilowschi, I., 76
Hnidei, Constantin, 165
Hnidei, Erast Liviu, 165
Hofmann, Augsburg, 207
Homer, 111
Homiuc, C., 168
Homorodeanu, Artemie, 111
Hönniger, E., 27
Horodnic, Mihai, 98, 170
Hotea, Ioan, 183
Hotiniul, Amfilochie, 110, 111
Hrehor, Cleopatra, 173
Hrihor, Cleopatra, 8, 86
Hrihor, George, 189
Hrimaev, Adalbert, 38
Hrișcă, Gheorghe, 47
Hrișcă, Maranda, 47, 48
Hrișcă, Vasile, 96
Hulubaș, Petre, 63
Hurmuzachi, Alecu, 9, 28
Hurmuzachi, Alice, 172, 182
Hurmuzachi, Constantin, 172
Hurmuzachi, Eudoxiu, 193
Hurmuzachi, Eudoxiu, 9, 89, 94, 95,
96, 97, 130, 141, 143, 171, 181,
182, 195, 208
Hurmuzachi, Gheorghe, 10
Husarek, Heinlein, 82
Huzdup, D., 204

I

Iacobescu, Mihai, 22, 23, 48, 208
Iacobovici-Boldișor, 168
Ibrăileanu, Garabet, 170
Ieremia, 161
Ieremievici, Nicolae, 72, 73, 76
Ieremievici-Dubău, N., 79
Ieșan, Alexandru, 103
Ieșan, Ștefan, 55
Ilisei, Anton, 180
Iorga, Magda, 129
Iorga, Nicolae, 22, 56, 96, 107, 113,
114, 115, 116, 117, 118, 119, 120,
121, 126, 127, 128, 130, 138, 169,
194, 208
Iosef al II-lea, 157
Iosif al II-lea, 79
Iov, 161
Irimescu, G., 204
Irimescu, Gavril, 23
Irimescu, Mircea, 23
Irimievici, N., 77
Irma baroană Brettfeld, 179
Iroaie, Petre, 64
Isopescu, Alexandru, 39, 147, 148
Isopescu, Alice, 149

- Isopescu, Arcadie, 152, 165, 186, 187
 Isopescu, Aurelia, 179
 Isopescu, Catrina, 183
 Isopescu, Claudiu, 6, 10, 86, 101, 102,
 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111,
 112, 113, 115, 116, 117, 118, 119,
 120, 122, 123, 125, 126, 127, 128,
 129, 130, 131, 132, 135, 137, 139,
 193, 194, 205, 206
 Isopescu, Coca, 175
 Isopescu, Constantin, 10, 67, 179
 Isopescu, Cornel, 183
 Isopescu, Corneliu, 8
 Isopescu, Costachi, 184
 Isopescu, Dimitrie, 10, 67, 68, 69, 70,
 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 86, 179,
 193
 Isopescu, Dimitrie Arcadie, 162, 163,
 184, 194
 Isopescu, Dimitrie C., 80
 Isopescu, Dimitrie-Arcadie, 184
 Isopescu, E., 208
 Isopescu, Eleonora, 145
 Isopescu, Elisabeta, 184
 Isopescu, Elly, 150, 151
 Isopescu, Emanoil, 86, 89, 91, 92, 93,
 94, 95, 96, 101, 130, 141, 143, 144,
 193
 Isopescu, Emanuel, 103
 Isopescu, Emilian, 85, 86, 89, 102,
 180, 193
 Isopescu, Eremia, 178
 Isopescu, Eremia (Sofronie?), 178
 Isopescu, Eusebie, 179
 Isopescu, Gheorghe, 86, 89, 102, 184,
 185, 186
 Isopescu, Heracles, 8
 Isopescu, Ieremia (Sofronie?), 182
 Isopescu, Ifrim, 85, 86, 87, 88, 181,
 193
 Isopescu, Ileana, 183
 Isopescu, Ioan Titus, 193
 Isopescu, Ion, 183
 Isopescu, Maria, 184, 187
 Isopescu, Modest, 39, 86, 130, 140,
 193
 Isopescu, Nicolae, 86
 Isopescu, Octavian, 175
 Isopescu, Radu, 179
 Isopescu, Samoil, 152
 Isopescu, Samuel, 144, 147, 194
 Isopescu, Samuil, 146, 151, 152, 153,
 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161,
 167, 175, 183, 184, 194
 Isopescu, Sanda, 179
 Isopescu, Silvestru Octavian, 161, 162,
 194
 Isopescu, Ștefan, 144, 170, 182
 Isopescu, Titus Ioan, 141, 143
 Isopescu, Vasile, 151, 162, 182, 184
 Isopescu-Grecul, Constantin, 72, 80,
 82, 83, 84, 179, 193, 194
 Isopescul, D., 91
 Isopescul, D. A., 163
 Isopescul, D. A., 163
 Isopescul, Demeter, 73
 Isopescul, Dimitrie, 76
 Isopescul, Dimitrie C., 74
 Isopescul, Pamfil, 180
 Isopescul, S., 79
 Ispirescu, Petre, 122
 Istrate, George, 144
 Ițcuș, Elisabeta, 97
 Ițcuș, Nicodim, 95, 97, 98, 99, 100,
 101
 Iutkovschi, Marghit, 184
 Ivasiuc, 176
- J**
- Josef al II-lea, 156
 Jütner, I., 91
- K**
- Kahuka, E., 91
 Kaindl, R. F., 205
 Kaliwski, 49
 Kaluzniacki, 56
 Karcea, Ioan, 87
 Kogălniceanu, Mihail, 33, 133
 Kopecki, Franz, 37
 Kosovici, 91
 Kruțer, A., 180

L

Larionescu, Anton, 172, 181
Larionescu, Ilarie, 172
Larionescu, Traian, 172, 174, 179,
189, 195
Lațcu Vodă, 97, 98, 101
Lazăr, Flociuc, 185
Lazăr, Gheorghe, 55
Lazăr, Vasile, 51
Leonzia, 145
Leopardi, 111
Lepși, Iosif, 176
Leto, Pomonio Giulio, 106
Levi, Ezio, 117
Lipetchi, Andrei, 16
Litvinic, Ioan, 76
Loghin, Constantin, 159, 208
Lokjetek, Vladislav, 24
Lorenz, O., 18
Lorenzo d'Anania, Giovanni, 107
Loreti, 138
Loserth, Johann, 17, 18
Lucaci, Vasile, 104
Luceac, Ilie, 205
Lucescu, Virgil, 189
Luchian, D., 208
Lupu, Octavian, 59, 208
Lupu, Vasile, 80
Lupu-Morariu, Octavia, 46
Lutic, M., 205
Luța, I., 72
Luță, E., 77
Luția, E., 76, 79
Luția, Elie, 153

M

Magini, Giovanni Antonio, 107
Magior, Samuil, 75, 76
Maieran, Adrian, 8
Maiorescu, Titu, 20, 84
Mamina, I., 203
Mancinelli, Giulio, 106
Maniu, Iuliu, 82, 83, 134
Mantu, Lucia, 127, 138
Manuzio, Pietro, 107
Marcu, Orest, 95

Marcu, V., 168
Mărghiloman, Alexandru, 168
Marian, Simeon Florea, 13, 90, 91,
143, 175
Marmeliuc, Dimitrie, 39, 91, 143
Matei Basarab, 104
Matiasieviciu, Chr., 13
Mattiolo, Pietro Andrea, 107
Maximilian al II-lea, 157
Maximilian I, 157
Mălinescu, 27
Mălinescu, Vasile, 33
Mich, Iosef, 77
Miculi, 29
Miculi, Carol, 29
Mihai Viteazu, 18, 95, 104, 105, 107
Mihăescu, Gib I., 127, 132
Mihăescu, Gib., 126
Milesi, Bianca, 109
Milici, Vladimir, 98
Millosevich, Federico, 117
Milton, 111
Minovici, Mina, 54
Mitric, Dimitrie, 76
Mitu, Sorin, 7
Mîndrilă, Ioan, 153
Mocnik, Fr., 72, 155
Moghior, Cleopatra, 182
Moisil, C., 22, 152
Monte, Urbano, 107
Mor, Gabriel, 96
Moranu, Aurel, 46
Morariu, Aurel, 10
Morariu, C., 30, 205, 208
Morariu, Constantin, 10, 46, 47, 48, 49,
50
Morariu, Leca, 10, 25, 33, 46, 100, 143
Morariu, Silvestru Andrievici, 46
Morariu, Vasile, 38
Morariu, Victor, 10, 46, 143
Morariu-Andreevici, Silvestru, 17
Morariu-Andrievici, Silvestru, 38, 162,
182
Moraru, (Leca) Alexandru, 5
Moraru, Constantin, 73
Moraru, Victor, 42

Moscu, Emanoil Hagi, 174

Moscu, Marino, 126

Mosoci, Eleonora, 144

Motrescu, Andronic, 190

Motrescul, Andronic, 77

Movileanu, Geta (Doina), 188

Movileanu, Vladimir, 188

Mülthaler, Mihai, 190

Muntean, I., 91

Munteanu, Basil, 56

Murariu, Vasile, 152

Mussolini, Benito, 118, 128

Mutescu, Ana, 189

N

Nandriș, Dumitru, 51, 60, 62

Nandriș, Florea, 62

Nandriș, Gheorghe, 8

Nandriș, Grigore, 5, 9, 55, 56, 57, 58,
59, 63, 64, 65, 205

Nandriș, Ion, 52, 53, 58, 59, 60, 61,
62, 63

Nastasia, Eleonora, 85

Nati, C., 100

Neaga, Nicolae, 162

Neculce, Victor, 95

Negoiață, Atanasie, 162

Negri, C., 27

Negri, Mario Domenico, 106, 107

Negru, Natalia, 127, 138

Negru, Radu, 18, 20

Negruzzi, Costache, 123

Negură, Ion, 205

Negură, Ionel, 170

Neubauer, E. R., 17

Nichitovici, Teofil, 182

Nicoară, Gheorghe, 185

Nicolaescu, Constantin, 183

Nicorescu, P., 104

Niga, 146

Nimigean, George, 100

Nistor, Ilie, 41

Nistor, Ion, 7, 9, 10, 22, 41, 42, 43, 44,
45, 56, 59, 84, 91, 95, 96, 105, 143,
203, 204, 206, 208, 209

Nistor, Maria, 41

Nistor, Samuil, 44

Nistor-Apostolescu, Oltea, 44, 45

O

Obadia, 161

Odobescu, Alexandru, 138

Olaru, M., 205

Onciul, Aurel, 35, 210

Onciul, Dimitrie, 5, 9, 16, 17, 18, 19,
20, 21, 22, 23, 92, 206

Onciul, Ilarion, 87

Onciul, Sinclitichia, 16

Oprea, Nicolae, 33

Ortiz, Ramiro, 126

P

Palmieri, A., 105

Panaitescu, E., 104

Pânzaru, D., 100

Pânzaru, Mihai, 40

Pârgie, Vasile, 87

Pârvan, Vasile, 22, 56, 104

Passiecznick, Helene, 186

Patraș, E., 209

Patz, Wazel, 72

Patz, Wentzel, 179

Pauliucu-Burlă, Gheorghe, 44

Pavolini, 135

Păcurariu, Mircea, 162

Pătrășcanu, D. D., 118, 124

Pectuța, Vizitiu, 181

Pellico, Silvio, 111

Petrean, Maxim, 28

Petrescu, Aurel, 189

Petrescu, Camil, 118, 124, 138

Petrescu, Cezar, 119, 124, 138

Petrescu, Constantin Titel, 10

Petrovici, E. D., 205

Petru Rareș, 79

Piccolomini, Enea Silvio, 107

Pigafetta, Filippo, 107

Pintilie, Areta, 8, 188

Pintilie, Grațiela, 188

Pintilie, Vasile, 187

Pitei, Petru, 153

Pîrgie, Vasile, 87

Platenchi, Ghenadie, 26
Platon, Gh., 206
Polek, J., 209
Polonic, Lucia, 184
Pomohaci, Nicolae, 10
Pop, Augustin Z. N., 84
Popa, C., 142
Popescu, Dimitrie, 183
Popescu, Ion, 183
Popescu, N. M., 22
Popescu, Pamfil, 165
Popescul, Pamfil 185
Popovici, Dori, 176
Popovici, Doru, 10
Popovici, Eusebie, 72, 146, 163
Popovici, Eusebiu, 103, 159, 209
Popovici, George, 74
Popovici, Gheorghe, 35
Popovici, Vasile, 180
Porn, Eugen, 116
Porumbescu, Ciprian, 5, 10, 25, 30, 32,
46, 109, 154, 177
Porumbescu, Iraclie, 5, 10, 24, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 46
Possevino, Antonio, 107
Postavaru, D., 100
Precop, Vasile, 8, 41
Predescu, L., 209
Predescu, Lucian, 73
Prelipceanu, Vladimir, 180
Preziosi, Giovanni, 105
Procopovici, Al., 168, 209
Procopovici, I., 91
Procopovici, Ioan, 38
Prokopowitsch, E., 209
Pruteanu, Arcadie, 143
Puiu, Visarion, 59
Pumnul, Aron, 10, 12, 13, 14, 28, 51,
67, 72, 79, 203, 209, 210
Purici, Ștefan, 8, 209
Pușcariu, Sextil, 44, 53, 55, 56, 168,
176

Q

Querini, Bemardino, 107

R

Rad, Ilie, 10
Radian, O., 136
Ramusio, G. Battista, 107
Rațiu, Liviu, 25
Rădulescu, Eliade, 118
Rebreanu, Liviu, 114, 115, 118, 121,
122, 124, 126, 127, 132, 133, 138,
194
Rechnitzer, Gh., 180
Regina Maria, 118, 138, 169
Reli, Simion, 73, 209
Renney, Oreste, 153
Repta, D., 91
Reus, Gheorghe, 182
Reuș, Romul, 184
Reuș, Trifon, 185
Riccardi, Riccardo, 117
Rieger, C., 18
Riegler, Paul, 142
Roesler, R., 19, 22
Roman, V., 208
Rosaccio, Giuseppe, 107
Rosetti, Al., 64
Rossi, Vittorio, 117
Roșca, Ion, 170
Roșca, Necolai, 100
Roth, 72
Rudolf, 13, 156
Rudolf de Habsburg, 79
Ruffini, Mario, 115, 123
Ruscelli, Girolamo, 107
Rusșindilar, Petru, 209

S

Sacerdoteanu, A., 22
Sadoveanu, Ion Marin, 136
Sadoveanu, Mihail. 124, 127, 132, 134,
138
Saghin, Eusebie, 179
Saghin, Ștefan, 168
Saghin, Traian, 186
Samsonif, Elena, 181
Sandu-Aldea, C., 127, 132
Sârbu, Gheorghe, 176
Sârbu, Mihai, 146

Satco, Emil, 8, 209
Sbiera, Coriolan, 186
Sbiera, I. G., 5, 10, 12, 13, 14, 17, 91,
186, 206, 209
Sbiera, Radu, 10, 14, 176
Schapira, Vasile L., 151
Schipor, Vasile, 8
Scriban, Romulus, 112, 205
Scurtu, Ion, 23, 203, 209
Servais, Francisc, 32
Siekel, Th., 18
Silvestri, 138
Silvestri, Agnesia, 118
Silvestru, 175
Silvestru, mitropolit, 162
Simionovici, N., 159
Simionovici, Teofil, 82, 83
Siretean, D., 16
Slavici, Ion, 119, 123, 127, 132, 152,
153
Slusanschi-Zaharești, Vasile, 77
Slușanschi, Vasile, 76
Slușanschi-Zaharești, Vasile, 77
Sofronie, Laurențiu, 95
Solacolu, Theodor, 116, 122, 133, 134
Soroceanu, Dionisie, 96
Spânu, Petre, 95
Spiru, Gherasim, 180
Stalin, 60
Stamatin, N., 142
Stanciul, Eleonora, 182
Stănoiu, Rodica, 40
Stefanelli, T.V., 17
Stefanelli, Teodor, 152
Steiciuc, B., 206
Sterian, Dana, 190
Stremayer, Karl, 69
Sturza, Mihail, 26
Suhaci, I., 141
Suțu, Simion, 184
Szkurhan, Nicolaus, 73

Ș

Șandru, Gheorghe, 168
Șerban, Alexandru, 87
Șerban, M., 206

Șesan, Valerian, 81
Șincai, Gheorghe, 104
Șipot, Enoria, 28
Șișkin, 145, 146
Șotropa, Calistrat, 95
Ștefan cel Mare, 7, 8, 17, 22, 51, 79,
97, 102, 144, 154, 158, 172, 209
Ștefan, Ion, 32
Ștefanelli, Minodora, 38
Ștefanelli, T. V., 152
Ștefanovici, Octavian, 183
Ștefanovici, Sofia, 86
Ștefănescu, Barbu, 122, 126
Ștefănescu, Ștefan, 22, 23
Ștefănesu, Șt. I., 206
Ștefureac, Ștefan, 152, 156, 183

T

Tacu, D., 142
Tagliavini, 115
Tancu, 152
Tarangul, Orest, 95
Tarnavschi, B., 148
Târnoveanu, Pinteia, 183
Tasso, 111
Tătărescu, Gh., 42
Tăutu, Nicolae, 101
Teleagă, Anuța, 183
Teleagă, Pinteia, 182
Teliman, Mihai, 98
Temistocle Grecul, Constantinovici, 72
Teodorescu, D., 209
Teodorescu, Maria-Cleopatra, 183
Theodorian, Caton, 124
Theresia, Maria, 156, 157
Tifenthaler, Paula, 207
Tocilescu, Grigore, 92
Tofan, George, 10, 41, 103, 208
Tolosani da Colle, 107
Toma, I., 210
Tomaschek, Petru, 98
Tomescu, V., 142
Tomiuc, Eugenia, 38
Tomiuc, Leontina, 183
Tomoiağă, Gheorghe, 175
Tomoiağă, Laurenție, 176, 177

- Tomoiagă, Laurențiu, 103, 176, 184, 195
Tomoiagă, Laurențiu, 175
Tomovici, Sergius, 26
Torouțiu, I. E., 5, 46, 210
Torouțiu, Ilie, 103
Toscanella, Orazio, 107
Traian, 110
Tranquillo, Andrenico, 107
Trebici, Vladimir, 9, 206, 210
Tumlirz, C., 20
Turcen, Veronica, 183
Turcu, Victor, 181
Turczynski, E., 210
Turdeanu, Emil, 65
- T**
Țigănescu, Vasile, 95
Țugui, P., 206
Țurcan, Amphilochi, 77
Țurcan, Onesim, 152
- U**
Umlauf, Fr., 155
Ureche, Grigore, 13, 106
Ureche, V. A., 151
Ursulescu, Nicolae, 22
- V**
Vaida-Voievod, Al., 82
Vasilu, Rinaldo, 185
Vasilovici, Vladimir, 16
Vatamaniuc, Dimitrie, 6, 8, 86, 97, 181, 194, 206, 210
Vedeanu, Gh., 180
Vegezzi-Ruscalla, Giovanni, 111
Velinschi, Emilia, 86, 180
- Verdi, C., 84
Vilani, L., 210
Virgiliu, 111
Virginia Viola, 183
Vissarion, 138
Vissarion, I. C., 127
Vișan, Ilie, 130, 169, 170, 171, 182, 195
Vitencu, Alexandru, 36, 168
Vlahuță, Alexandru, 138
Vlaicu, Aurel, 52
Vodă, Iuga, 18
Vodovozov, B., 206
Voiculescu, Vasile, 122
Volterrano, Raffaello, 107
Voronca, Epaminonda, 146
Voronca, Zaharia, 80, 210
Vulpe, R., 104
- W**
Wagner, Rudolf, 25
Woodrow, Wilson, 167
Wotta, Josef, 72, 73
- X**
Xenopol, A. D., 19, 206, 207
- Z**
Zaccheria, Lilio, 107
Zadik, Iacob, 10, 35, 96, 169
Zaharia, E. Ar., 100
Zamfirescu, Duiliu, 110, 124, 138
Zeissberg, H., 18
Ziglauer, F., 17, 18
Zotta, Sever, 10
Zub, Al., 206
Zwoniczec, Joseph, 38

Indice de locuri

A

Alba Iulia, 119
America, 64, 65
Anglia, 63, 109
Arad, 128, 186
Ardeal, 13, 19, 53, 80, 158
Areni, 146
Austria, 64, 82, 84, 158, 206
Austro-Ungaria, 82, 147, 194

B

Banat, 104, 190
Basarabia, 10, 37, 64, 100, 158, 179,
180, 208, 209
Bălți, 7, 94, 179
Beiuș, 177
Belgia, 63, 64
Berlin, 20, 81, 150
Bilca, 31
Bistrița, 53
Bivolărie, 41, 43, 44
Boian, 28, 29
Bologna, 107, 110, 119
Borșa, 111
Bosanci, 178, 180
Botoșani, 55, 180, 181
Brașov, 31, 32, 129, 180
Brodina, 128
Bucovina, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 17,
19, 20, 21, 23, 24, 27, 32, 34, 35, 36,
37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 54, 55,
56, 57, 60, 61, 62, 64, 65, 68, 70, 71,
73, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85,
86, 88, 92, 93, 96, 97, 100, 101, 102,
103, 104, 108, 128, 129, 130, 131,
143, 145, 147, 148, 151, 152, 156,
158, 159, 160, 166, 168, 169, 171,
175, 176, 179, 183, 191, 193, 194,
202, 203, 204, 205, 206, 207, 208,
209, 210, 211

București, 9, 10, 13, 14, 20, 22, 25, 28,
32, 44, 46, 53, 54, 55, 56, 64, 65,
68, 71, 83, 85, 90, 92, 95, 96, 102,
103, 104, 105, 107, 112, 125, 126,
128, 129, 130, 139, 140, 141, 142,
143, 145, 150, 151, 152, 153, 162,
163, 165, 166, 172, 173, 174, 175,
179, 182, 183, 184, 185, 186, 187,
188, 189, 190, 191, 202, 203, 204,
205, 207, 208, 209, 210

Budapesta, 32, 113

Bulgaria, 141

Burdujeni, 112, 145

Burdujeni, 112, 145

C

Cambridge, 65

Câmpulung, 39, 144, 181, 185, 206

Câmpulung Moldovenesc, 144, 181,
206

Canada, 65, 190

Caracal, 14, 15

Cârlibaba, 44

Cehoslovacia, 84

Ceremuș, 36

Cernaucă, 27, 29, 207

Cernavodă, 188

Cernăuți, 5, 7, 10, 12, 13, 14, 17, 18,
21, 23, 24, 26, 27, 29, 31, 32, 35,
36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 46,
47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56,
57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 67,
68, 70, 71, 72, 79, 80, 81, 84, 85,
86, 91, 94, 96, 97, 98, 103, 105,
108, 137, 140, 145, 147, 148, 152,
153, 155, 156, 158, 160, 161, 162,
164, 167, 168, 169, 175, 176, 179,
181, 183, 184, 185, 186, 187, 193,
194, 202, 203, 204, 205, 207, 208,
209, 210, 211

Cleveland, 65
Cluj, 33, 53, 56, 92, 111, 119, 128
Colacin, 36
Constanța, 186, 187, 188, 190
Corovia, 75
Costâna, 145
Costișa 8, 86, 151, 152, 159, 160, 165,
178, 182, 184, 185, 186, 187, 188,
189, 190, 191, 213

Crasna, 16
Cremona, 119
Curtea de Argeș, 21, 119

D

Dacia, 18, 19, 20, 28, 33, 112, 123
Dacia Traiana, 123
Darnița, 93, 143
Delta Dunării, 129, 165, 166
Dolhasca, 25
Dorna, 128
Dornești, 153
Dorohoi, 39, 190
Dragomirna, 79, 128
Dunăre, 19, 21, 22

E

Ekaterinburg, 93
Elveția, 53, 64, 110
Europa, 106, 110, 112, 113, 119, 123,
125, 157, 208

F

Fierbinți, 149, 182
Florența, 115, 133
Franța, 53, 56, 64, 157
Frătăuții Noi, 8, 31, 86, 151, 159, 160,
162, 164, 178, 180, 182, 186, 202,
211
Frătăuții Vechi, 6, 67, 71, 80, 86, 88,
89, 90, 102, 140, 143, 165, 166,
179, 180, 186, 208

G

Galați, 112
Geneva, 9
Genova, 112, 115

Germania, 63, 110, 134, 136, 157, 180,
188, 190
Godinești, 61, 64
Grănicești, 190
Grecia, 92, 136
Gura Humorului, 81, 187
Gura Putnei, 26

H

Heidelberg, 81
Herța, 61
Horodnic, 38, 98, 170, 181, 183
Horodnicul de Jos, 12, 180
Hotin, 39, 110

I

Iași, 8, 10, 14, 15, 18, 20, 32, 36, 97,
102, 112, 128, 130, 153, 161, 162,
167, 168, 169, 170, 171, 175, 184,
185, 186, 187, 189, 190, 191, 207,
209, 210
Ibrit, 93
Ilișești, 183
Ipotești, 153
Italia 54, 64, 101, 103, 104, 107,
109, 110, 111, 112, 113, 115, 116,
117, 118, 120, 122, 123, 124, 125,
126, 127, 128, 130, 131, 132, 133,
134, 135, 137, 139, 169, 185, 193,
194, 205, 212

J

Jucica, 183

K

Kiev, 143

L

Landstrasse-Adamsgasse, 152
Leipzig, 81, 84
Lemberg, 24, 26, 29, 207
Lipsca, 81
Londra, 5, 64, 65, 80, 108
Lugoj, 165

M

Madrid, 65
 Mahala, 5, 51, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 175
 Maramureș, 112, 178
 Marginea, 24, 143, 153, 167, 184
 Măgura, 128
 Mânăstioara, 89
 Măneuți, 188
 Mihoveni, 145
 Milano, 108, 110, 111, 112, 115, 116, 118, 124, 125, 126, 129, 132, 133, 138
 Mirăuți, 145
 Mitoc, 47
 Mitocul Dragomirnei, 47
 Moldova 24, 34, 46, 105, 158, 178, 208, 209
 Moldovița, 79
 Moscova, 60

N

Napoli, 106, 109, 110, 111, 112, 114, 117, 120
 Nămolosa, 54, 55
 Năsăud, 53
 Neapole, 115, 119, 133, 137
 New York, 65
 Nistru, 36
 Noua Sulită, 75

O

Oradea, 128, 130
 Orient, 45, 111
 Ostrița, 51
 Oxford, 65

P

Padova, 110, 117
 Palermo, 64, 115, 117, 119
 Paris, 26, 36, 54, 56, 65, 129
 Pătrăuți, 47, 185
 Pisa, 112
 Pojorâta, 74, 144
 Polonia, 24, 128, 141
 Portugalia, 157

Putna, 17, 18, 26, 30, 31, 79, 128, 152, 153, 154, 169, 171, 172, 182, 184, 185, 203

R

Rădăuți, 8, 9, 10, 12, 28, 37, 39, 40, 41, 66, 67, 76, 87, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 128, 130, 131, 140, 141, 143, 144, 151, 152, 153, 154, 160, 162, 165, 170, 171, 172, 180, 182, 189, 190, 192, 202, 208, 209, 212
 Remezău, 8, 173, 188, 189
 Rogojești, 5, 34, 38, 39
 Roma, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 123, 125, 131, 132, 135, 136, 137, 139, 181, 193, 194, 205
 Roman, 92, 131, 132, 157, 208
 România, 5, 8, 14, 18, 32, 34, 35, 36, 40, 41, 43, 52, 53, 55, 61, 64, 84, 85, 96, 97, 107, 108, 115, 116, 117, 118, 128, 129, 131, 140, 141, 142, 158, 165, 167, 176, 194, 204, 207
 Roșă, 50, 60, 184
 Roșă-Stânca, 60
 Rusia, 93, 110, 141, 143, 157, 208

S

Sânnicolaul Mare, 150
 Sargorod, 151
 Satu Mare, 153
 Serbia, 52, 55
 Sevastopol, 186
 Sf. Onufrei, 89
 Siberia, 54, 62, 187
 Sibiu, 32, 39, 53, 56, 128, 147, 185
 Sighet, 43, 64, 111, 211
 Sinaia, 119
 Siret, 75, 89, 97, 98, 100, 101, 124, 212
 Spania, 64, 108
 Storojineț, 34, 38, 39, 75, 81
 Straja, 5, 16, 17, 22, 185
 Stupca, 25, 29, 31
 Suceava, 8, 10, 13, 19, 23, 26, 31, 39, 41, 44, 46, 47, 48, 68, 72, 74, 76.

80, 90, 92, 93, 97, 98, 100, 102,
103, 112, 128, 140, 143, 145, 146,
148, 149, 150, 151, 152, 153, 154,
155, 156, 158, 159, 160, 161, 162,
163, 164, 166, 167, 169, 171, 175,
177, 181, 182, 183, 184, 185, 186,
188, 194, 195, 202, 203, 204, 205,
206, 207, 208, 209, 210

Suceveni, 186

Sucevița, 5, 24, 26, 79, 97, 108, 128,
172

Ș

Șcheia, 145, 146, 186

Șipote, 27, 28, 29

T

Tereblecea, 74

Timișoara, 10, 203

Toporăuți, 47, 49

Torino, 106, 107, 108, 111, 112, 113,
115, 117, 119, 124, 125, 131, 138

Transilvania, 13, 79, 104, 115

Transnistria, 181

Turcia, 158, 208

Turnu Măgurele, 182

Ț

Țara Românească, 18, 158

U

Ucraina, 8, 62, 209

Ungaria, 136, 141

V

Vânători, 8, 187

Vatican, 104, 106, 109

Vatra Dornei, 39, 145, 147, 181

Văleni, 119, 128, 129, 130

Vălenii de Munte, 112

Vălenii-de-Munte, 125, 127, 129, 130

Veneția, 110, 112, 116

Vicov, 41

Vicovu de Jos, 8, 86, 87, 88, 173, 181,
189

Vicovu de Sus, 16, 17, 41, 43, 44, 153,
184, 185

Viena, 12, 13, 18, 20, 35, 38, 42, 44,
52, 53, 55, 67, 69, 70, 71, 72, 77,
80, 81, 82, 85, 92, 93, 143, 147,
152, 153, 154, 155, 158, 160, 161,
162, 163, 164, 167, 169, 176, 179,
180, 184, 194, 202, 207

Voievodeasa, 27

Voitineli, 180

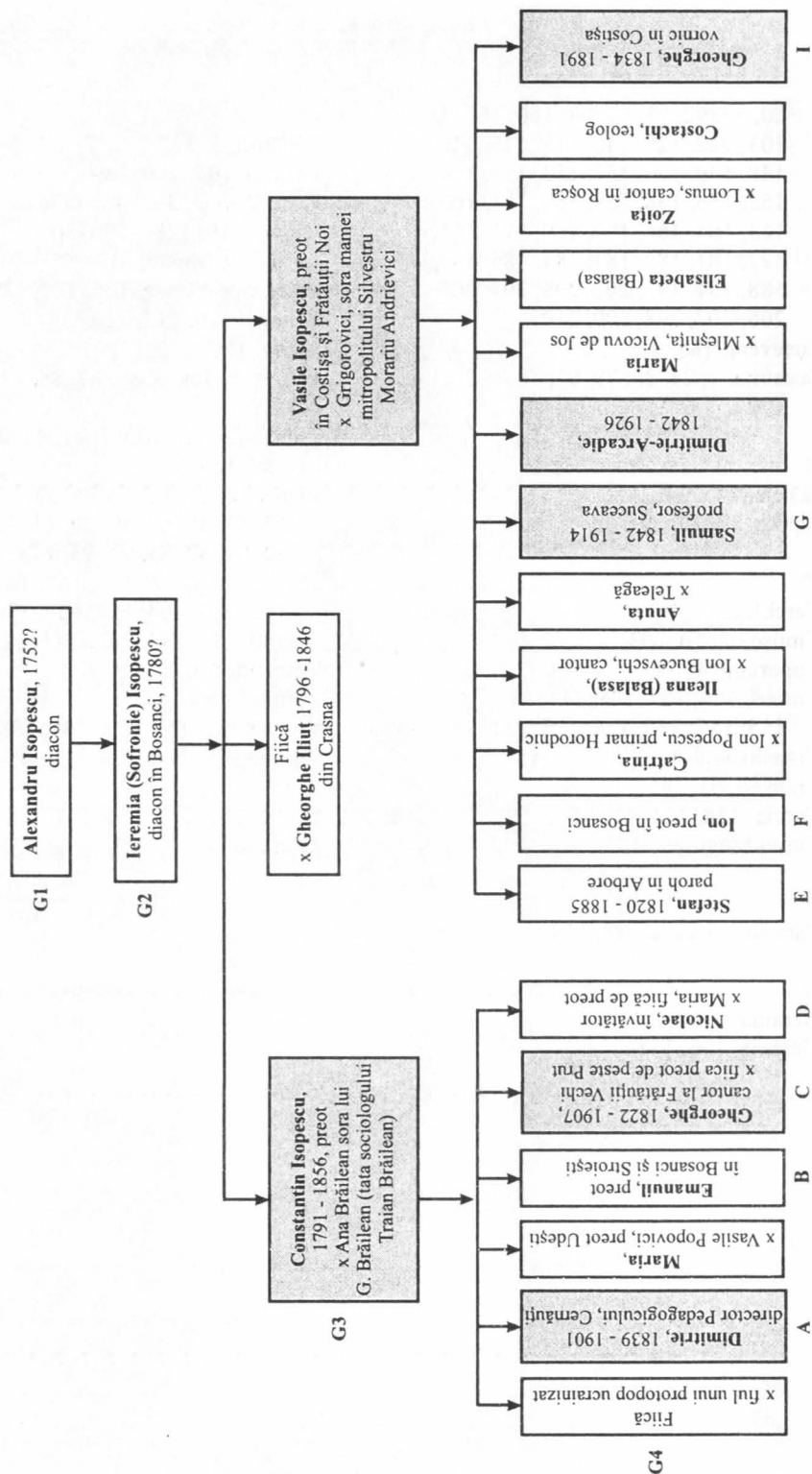
Volovăț, 81, 153, 172, 185, 188

Voroneț, 79, 108, 109, 128

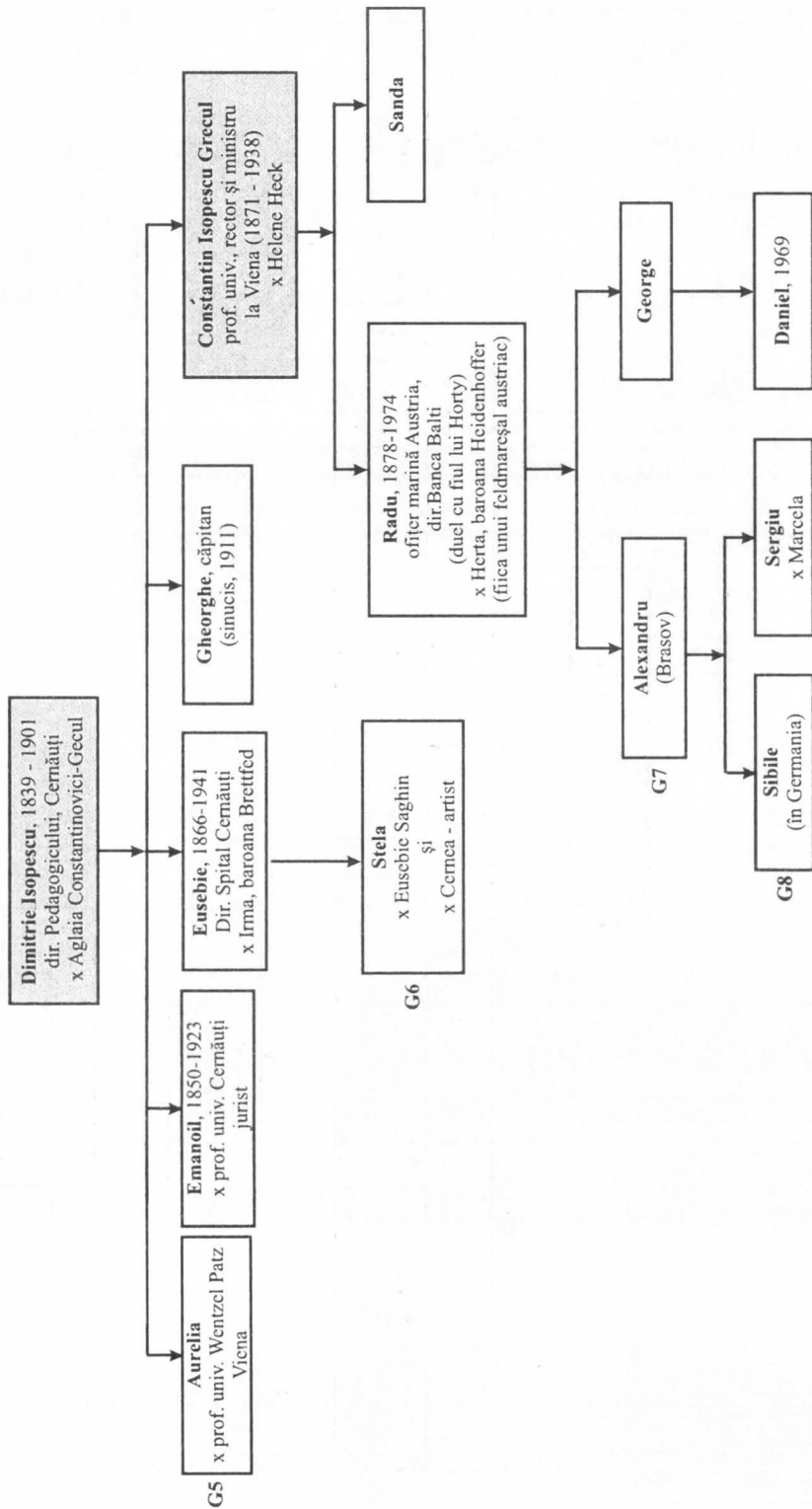
Z

Zalescic, 28

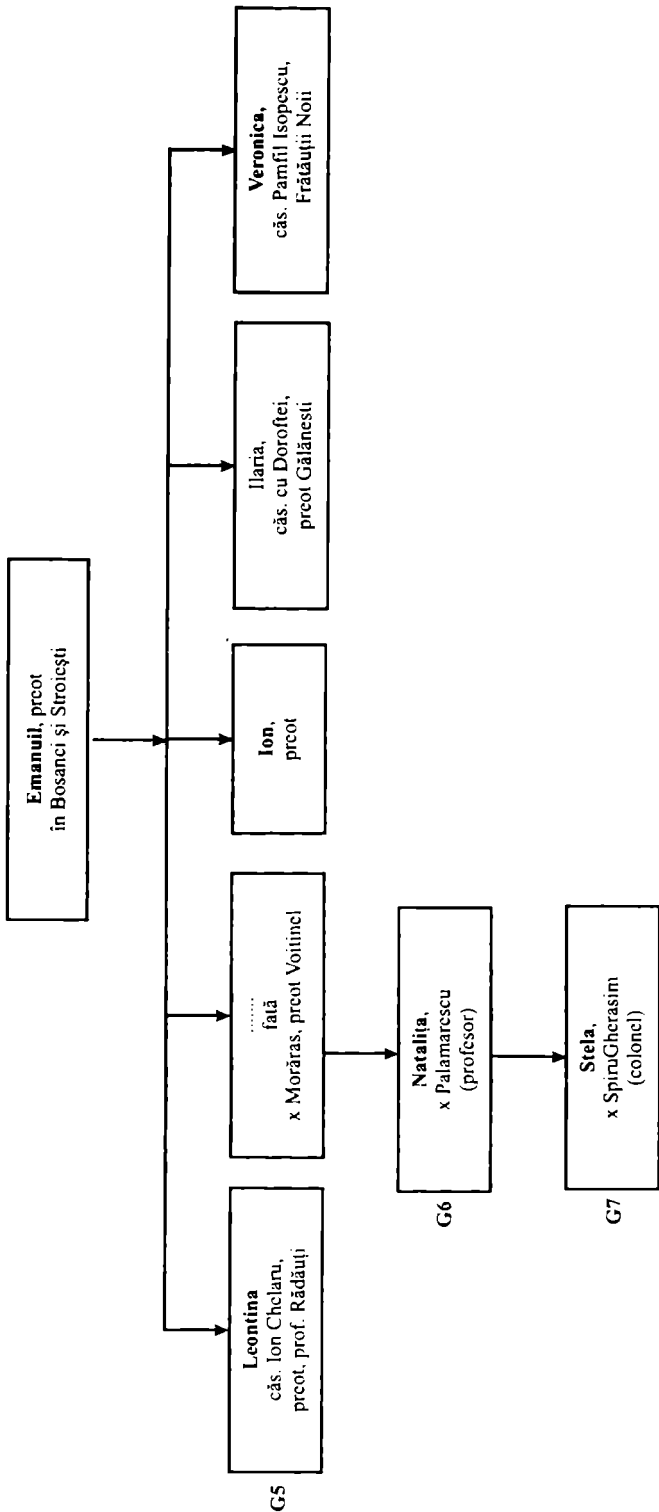
Arborele genealogic al familiei Isopescu

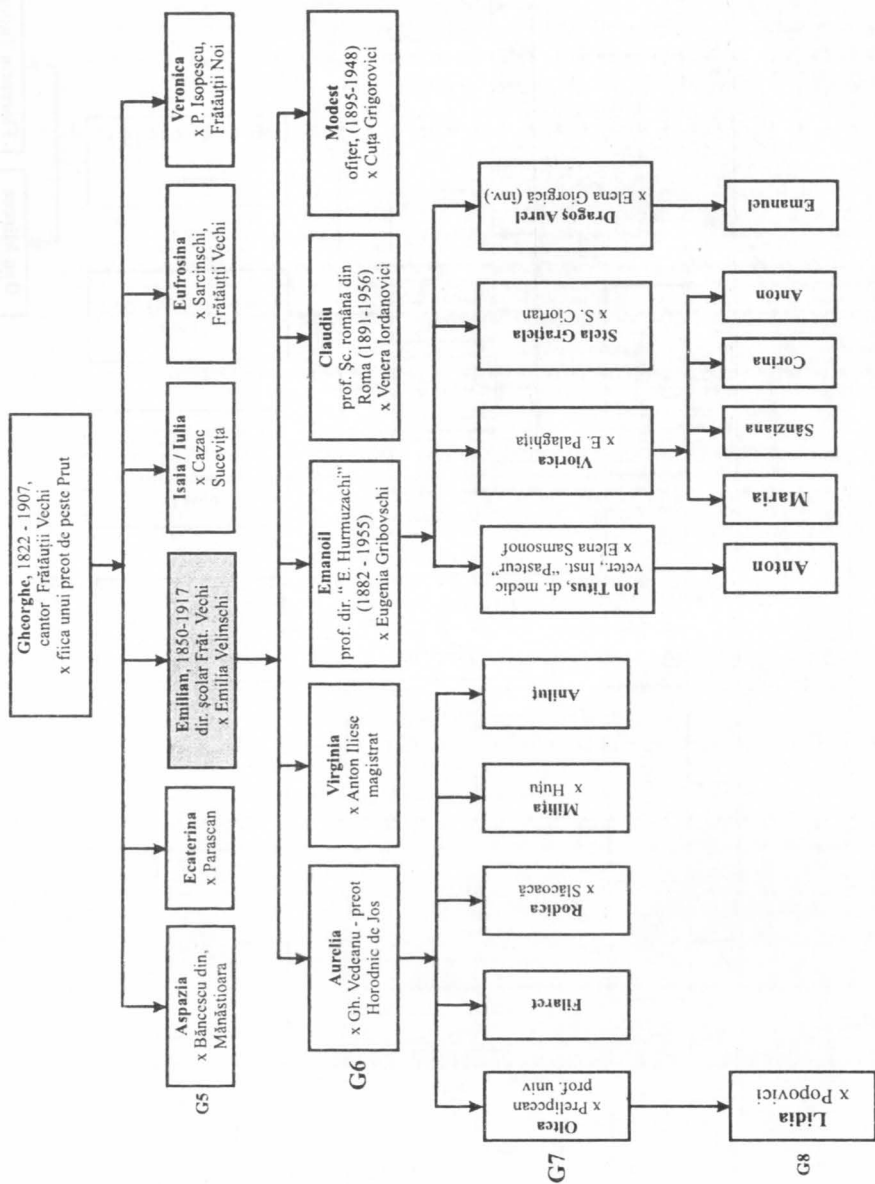

A

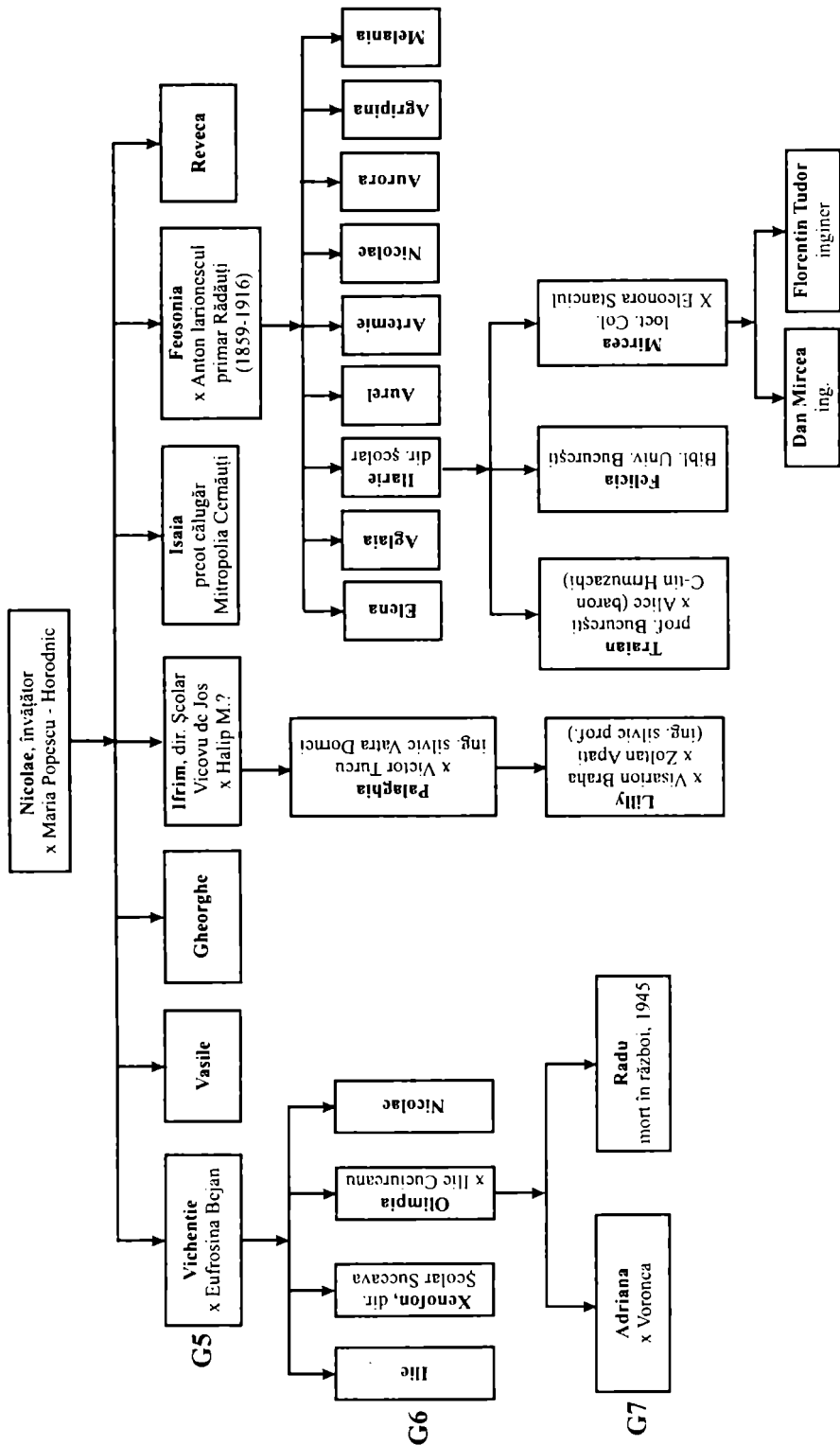

B

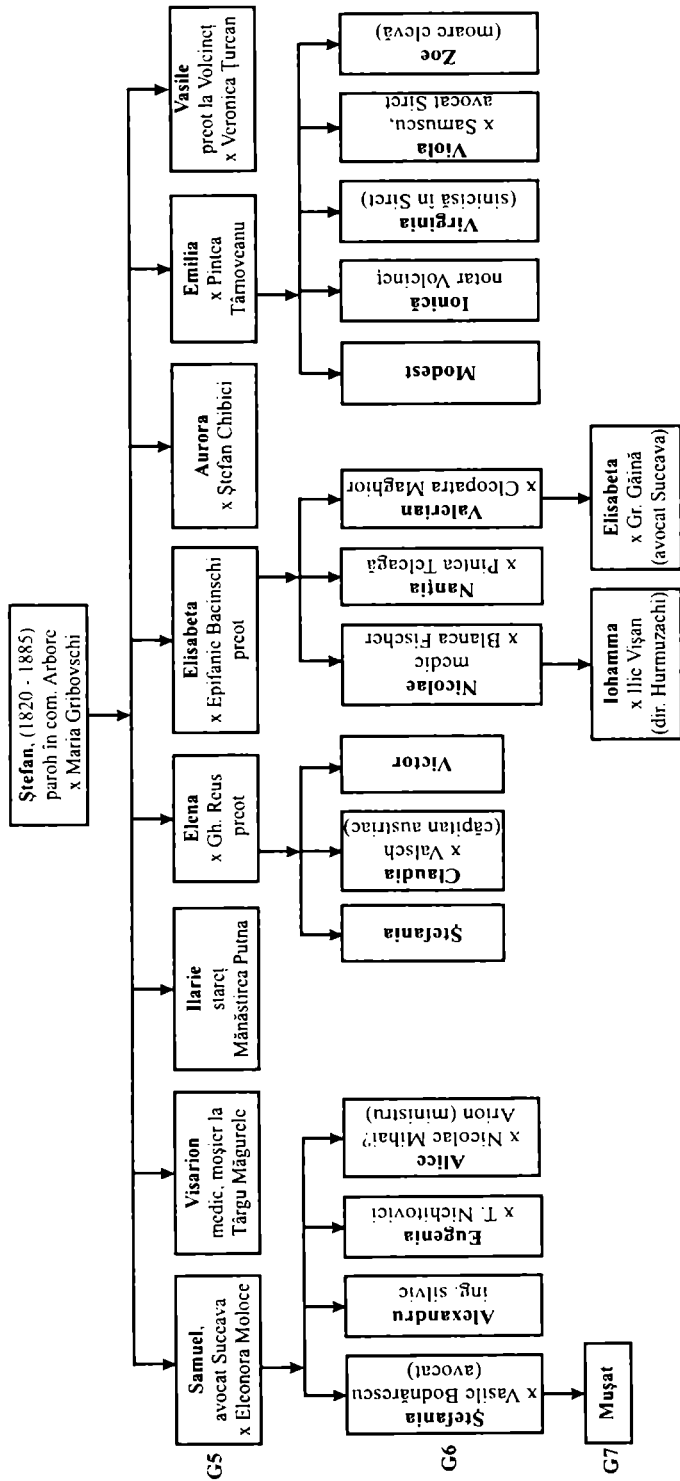

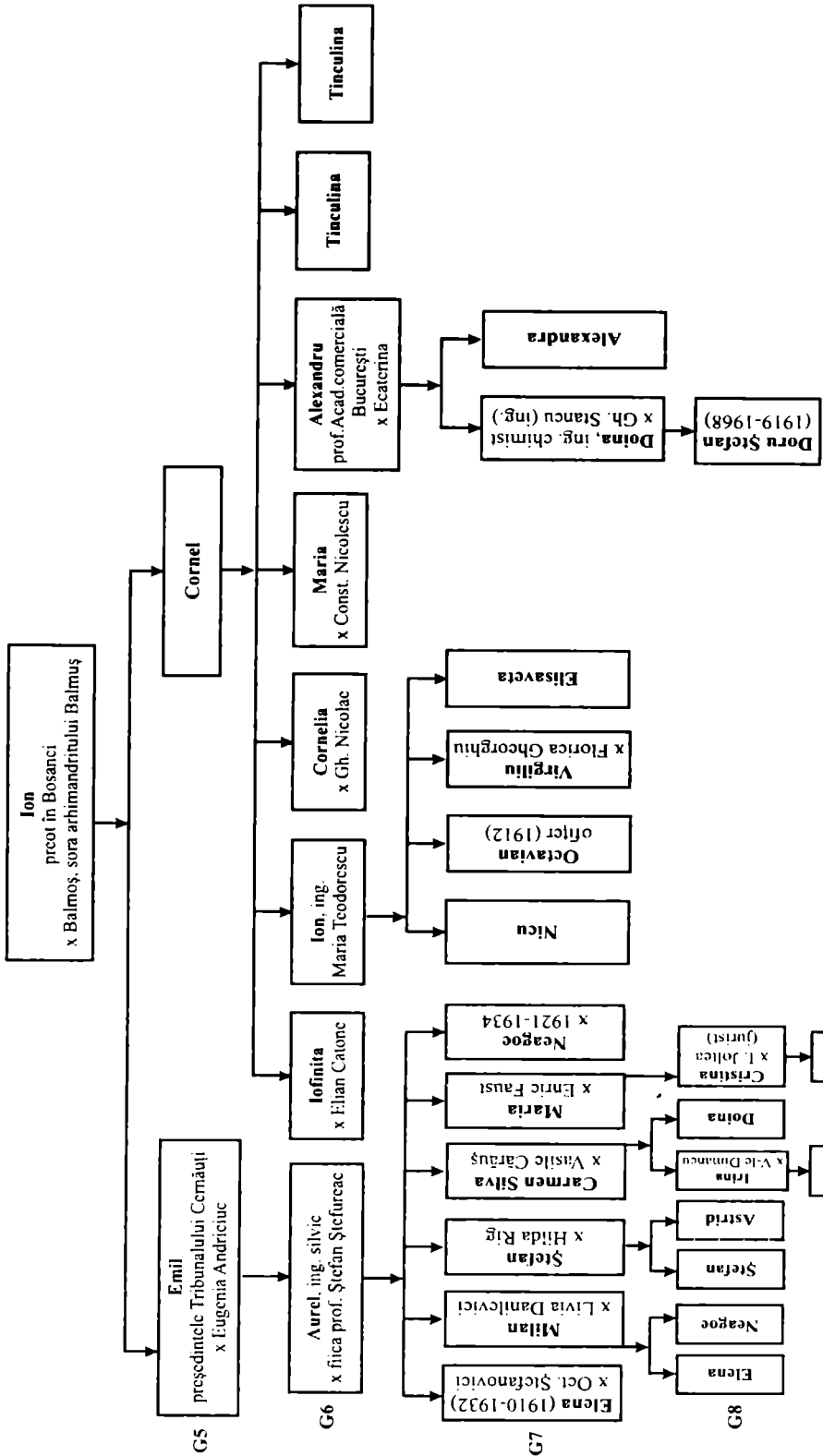
D

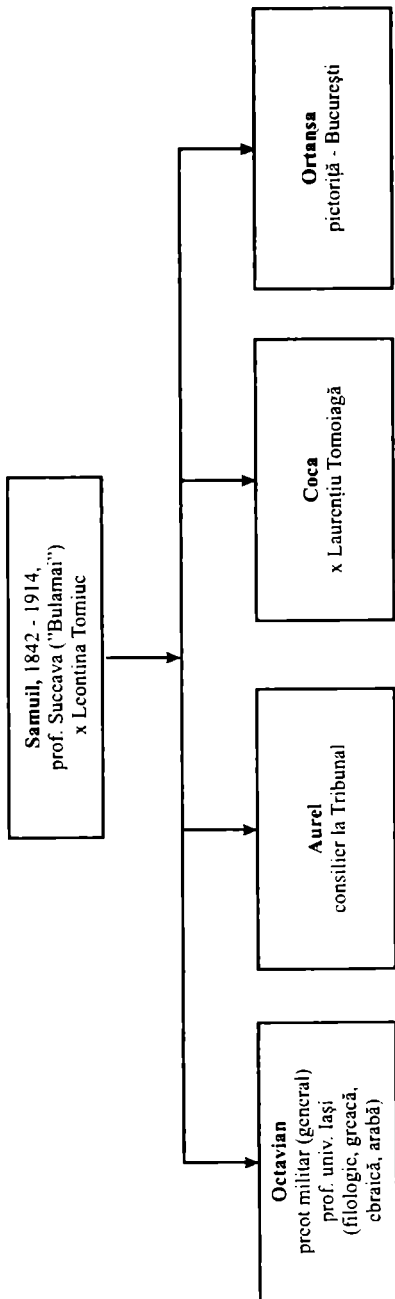
E

F

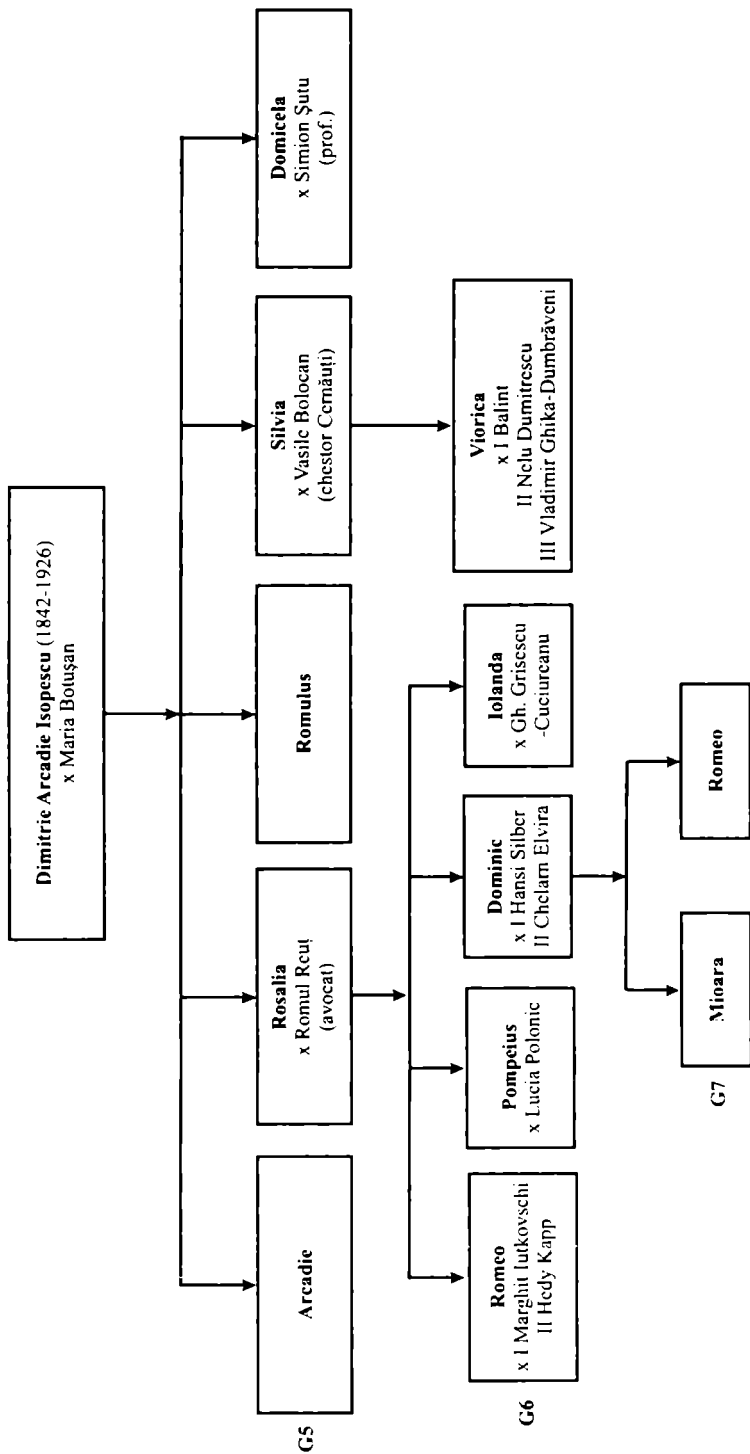

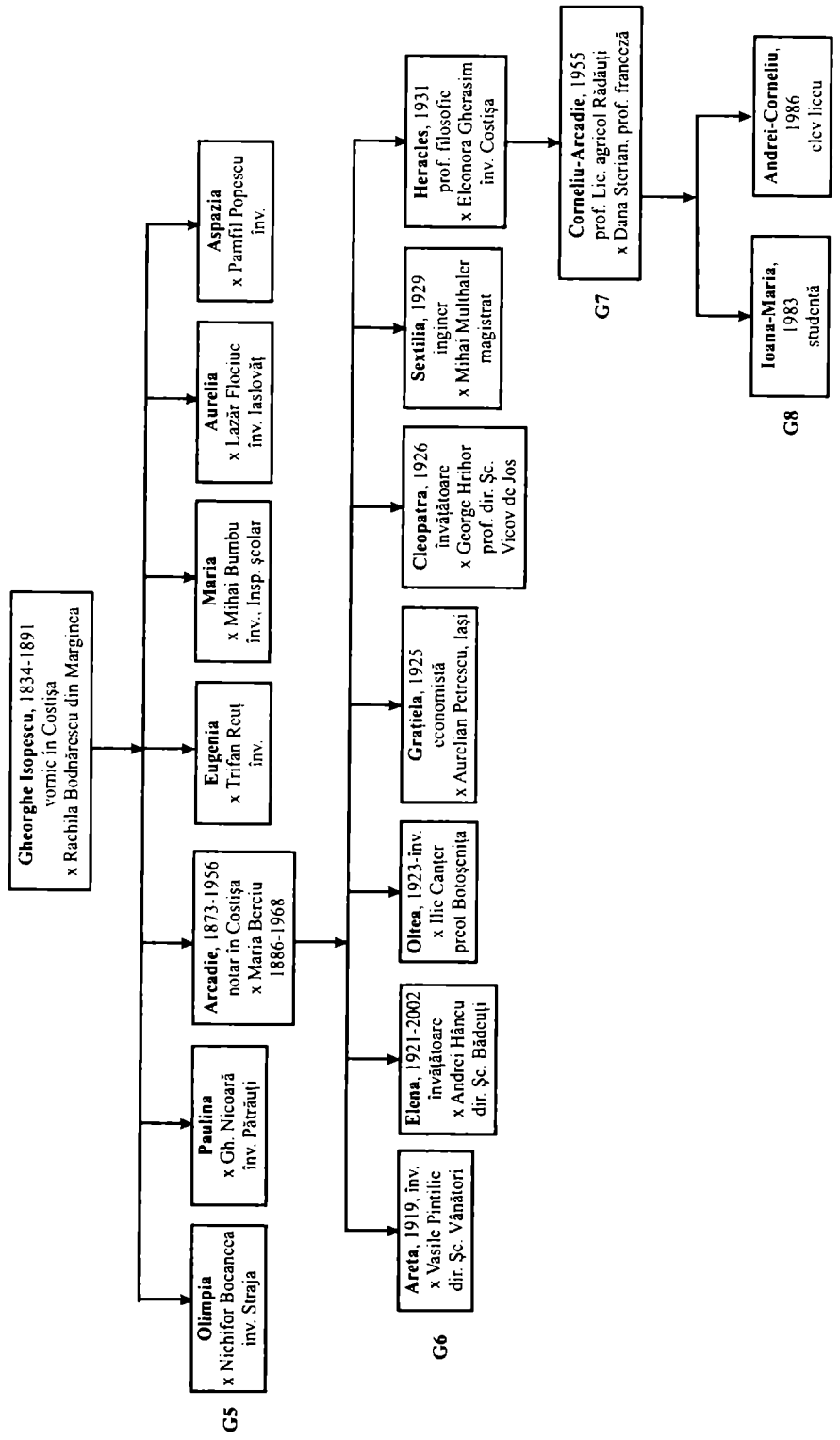
G

G5

H

„ROMÂNIA
CURTEA SUPREMĂ DE JUSTIȚIE
COMITETUL DE 9 JUDECĂTORI

DECIZIA nr. 142

Dosar nr. 106/2002

Ședința publică de la 9 decembrie 2002

PREȘEDINTELE	Ruxandra Neagu	Vicepreședintele Curții Supreme de Justiție
	Gabriel Ionescu	Președintele Secției penale
	Dragoș Bărcănescu	Președintele Secției comerciale
	Theodor Mrejeru	Președintele secției de contencios administrativ
	Emanuel Albu	- judecător
	Adrian Bordea	- judecător
	Ioan Griga	- judecător
	Cornelia Silvia Marica	- judecător
	Nicolae Mihai	- judecător
	Prim magistrat	Ioan Răileanu
	asistent:	
	Procuror:	Cristina Nicoară

S-a luat în examinare recursul în anulare declarat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție împotriva sentinței nr. 675 din 18 iunie 1956 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militară și deciziei nr. 311 din 13 septembrie 1956 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar, privind pe inculpații Pihăl Ioan, Flondor Gheorghe, Ostaficiuc Dumitru, Berariu Silviu, Ostafie Vasile, Besplitni Arcadie, Ilisei Ilie, Vizitiu Aurel și Bogaciu Dumitru.

În conformitate cu art. 413, alin. 1 din Codul de procedură penală, nu s-a dispus citarea inculpaților.

S-a prezentat Pânzar Mihai, ca mandatar al urmașilor inculpatului Flondor Gheorghe, care a depus memoriu.

Pentru toți inculpații s-a prezentat, ca apărător desemnat din oficiu,

avocatul Constantin Nicolae.

Nu s-au formulat cereri prelabile.

Procurorul a susținut în anulare, cerând să fie admis în sensul în care a fost formulat.

Apărătorul inculpaților a pus concluzii pentru admiterea recursului în anulare, cerând să se dispună casarea hotărârilor atacate și achitarea inculpaților.

CURTEA,

Asupra recursului în anulare de față;

În baza lucrărilor din dosar, constată următoarele:

Prin sentința nr. 675, din 18 iunie 1956, a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militară, au fost condamnați următorii inculpați:

.....
- Flondor Gheorghe (fiul lui Tudor și Maria, născut la 1 august 1892 în municipiul Roman, județul Neamț, agricultor, fost rezident regal și senator, absolvent al Facultății de Drept, divorțat, fără antecedente penale, cu ultimul domiciliu în municipiul Sibiu, strada Kossuth nr. 22) la 12 ani detențiune grea și confiscarea totală a averii pentru săvârșirea infracțiunii de activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare prevăzută de art. 193¹, alin. 1, cu aplicarea art. 157 din Codul penal anterior.

.....
S-a reținut că inculpații sus-menționați, exercitându-și în mod excesiv atribuțiile funcțiilor ce le-au îndeplinit până la 23 august 1944, au desfășurat activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare, după cum urmează:

.....
- Inculpatul Flondor Gheorghe, fiind numit în anul 1939 în funcția de rezident regal pentru ținutul ce avea sediul la Cernăuți, a colaborat cu organele poliției și jandarmeriei, prin inspectorul Zahiu Dumitru, chestorul Bolohan Vasile, colonelul de jandarmi Brăescu și generalul de jandarmi Barozi, desfășurând, împreună cu aceștia, activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare.

În acest scop, în calitatea sa de rezident regal, inculpatul Flondor Gheorghe a primit rapoarte periodice privind activitatea elementelor revoluționare din județele Cernăuți, Storojineț, Hotin, Câmpulung, Suceava și Dorohoi, pe baza cărora a prezentat dări de seamă Ministerului de Interne.

După primirea rapoartelor, acest inculpat a dat dispoziții să fie luate măsuri de prevenire a acțiunilor cu caracter revoluționar, fiind date ordine, de conducătorii polițiilor, pentru combaterea mișcării comuniste și a celei muncitorești.

În urma măsurilor luate din indicațiile date de inculpatul Flondor Gheorghe, în anul 1939 au fost arestate și trimise în judecată un număr de 19 elemente comuniste din Cernăuți.

PENTRU ACESTE MOTIVE,
ÎN NUMELE LEGII
DECIDE

Admite recursul în anulare declarat de procurorul general al parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție.

Casează sentința nr. 675, din 18 iunie 1956 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militară și decizia nr. 311, din 13 septembrie 1956 a Tribunalului Suprem – Colegiul Militar.

În baza art. 11, pct. 2, lit. a, raportat la art. 10, lit. d din Codul de procedură penală, achită pe inculpații Pihăl Ioan și Flondor Gheorghe pentru săvârșirea infracțiunii de activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare prevăzută de art. 193¹ din codul penal anterior, iar pe inculpații Ostaficiuc Dumitru, Berariu Silviu, Ostafie Vasile, Besplitni Arcadie, Ilisei Ilie, Vizitiu Aurel și Bogaciu Dumitru pentru infracțiunea de activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare prevăzută de art. 193¹, alin. 2 din Codul penal anterior.

Înlătură pedeapsa complementară a confiscării averii, aplicată inculpaților sus-menționați.

Onorariile de avocat pentru apărarea din oficiu a inculpaților, în sumă de câte 300.000 lei, se vor plăti din fondul Ministerului Justiției.

Pronunțată, în ședință publică, azi 9 decembrie 2002”.

Protocolul -

de sedința comitetului comunal în 25. Octombrie 1909.

Prezenti sunt: Antistetele comunale Ioan Tesari
ca președinte; jurati: Petrea Larcea și Foca Mu-
tescul; membri: Episcopu Poprescul, Filip Șorodoc,
Vasili Pîrghie, Dumitru Ghisca, Grigori Chirdeci,
Ioan Larcea, Dumitru Chișan, Partheni Tesari,
Chiriac Pleșca, Mihail Pleșca, Petrea Chișan,
Dumitru Burciu, Luca Breaban și Sidor Salansa.

Constatând primarul ca președintele nu
merul recerut al membrilor de față a desphis
sedința.

La ordina zilei

I. Așezarea lui Varftolomei Noicovici de secretar comunal

II. Așezarea preliminarului pe anul 1909

III. Eventuale

Înainte de a trece la ordina zilei ^{deputatul} face ^{st. inv.}
superior Episcopu Poprescul propunerea ca ^{acuma} ~~de acum~~ în
înainte protocoalele de sedința com. com. [în limba română]
[și se scrie], ca să le poată rita fixe care sătean, - pro-
punerea aceasta sau primit fără dezbata, unanim.

ad) La întrebarea Dⁿⁱ deputat Episcopu Poprescul ori să
să primeste Varftolomei Noicovici ^{deputatul} ca secretar comunal, sic
toti deputati ca da și anume fără decret ^{propozor}
~~și să se plătească~~ ^{și să se plătească} și să se îndeplini dătorimțele sale
ca secretar comunal, cu un salariu anual de 420 Lei.

La rugămintea secretarului acestuia, ca să se mărească
leafa ~~de~~, fiind că nu poate ieși cu 50 Lei. lunar fără
casă, face mai multe deputat propunerea ca să capătă și
și acest secretar 60 Lei. lunar cum au capătă și se-
retarul Verle și se adaugă leafa acestuia cu rama
și să se 50 Lei. pe înălțimi care nu le au capătă
până acuma. - sau primit de toti deputati.

Am primit în „Antenușeni”, în județul Mehedinți
 Puncteanu, fost elev al liceului; orig. din Marginea
 și-a făcut un portret - o fotografie, în anul lui

Emanoil Isopescu

- date biografice -
 (1882 - 1955)

În registrul matricol al parohiei greco-ortodoxe din
 Sft.-Onufrei = Mănăstioara - de lângă Siret - tomul II
 pag. 165-166 se găsește înscris:

„În anul 1882 s-a născut acolo, în casa nr 7,
 la 28 Mai un copil... fiul legitim al învățăto-
 rului Emilian Isopescu și al soției sale

Emilia născută Vilinschi”

(Certificat original în l. germană din 11 iulie 1892)

[În alte acte ulterioare apare și data de 9 iunie
 1882 datorită diferenței de stil calendaristic].

Trăie ca să fi fost din 1879.

(Tot timpul mamei va denumi Emanoil)
 - Emanoil este primul născut care trăiește într-o
 familie care va mai cuprinde încă patru copii.

Urmează cursurile școlii primare în satul de baștină
 al familiei Isopescu - Frătăuțu Vechi - unde tatăl
 său a fost învățător peste 30 de ani, pînă la săvîrși-
 rea sa din viață în anul 1917 (născut în 1850)

Soția sa Emilia - născută în 1855 la Tărăzeni - îi
 va supraviețui pînă în 1932.

În copilăria, micul „Manoliță”, și o petrece în vechea
 casă de birou durată de bunicii săi Gheorghe
Tărașcu - căruia sau poate încă de străbunicii săi

Costache Isopescu - paroh în sat (pînă prin 1860)
 Casă largă, primitoare, cu curdă pe deasupra lată
 cu pomat și ogradă mare, bune pentru joacă...

To varăși de joacă are copii din sat și pe veri săi Vicheulie, George și Efrem Ișopescul (fost învățător la Vicovul de Jos).

Frații îi vin pe lumea mai târziu: în 1891 sora Aurelia, în 1894 Claudia apoi ceilalți.

Apa Sucevei nu-i departe și-l cheamă la scaldat, țarna - cu patine de os - alungă pe gârșata pănau-măi de lângă casă. (Com. orătă)]

Între anii 1892-1900 învăță la liceul „greco-oriental” din Suceava. Este un elev dotat, și istoric la învățătură, ascultător și disciplinat. Nu are decît foarte puține absențe motivate.

La toate materiile de bază și în toți anii, este notat numai cu „vorziiglich” (excellent) sau „lobenswert” (vrednic de laudă). Numai de trei ori, în cîte un semestru, este notat la matematică sau științe naturale cu „befriedigend” = mulțumitor.

La desen nu prea excellează. Este bun gimnast și cântă ... binisor.

(După cartif. în original pe Ser. I nr. 5 din pl. I - VIII)

[- Suceava, vechea reședință domnească, cu monumen-tale ei, cu ruinele încă glorioase ale Cetății este o pagină de istorie mereu deschisă. Istoria românilor o învăță sub numele de „Istoria popoarelor din Sud-estul Europei” dar profesorii români știu desigur ce să vorbească elevilor. Apoi grație casei despărte frății este aproape...]

A avut coleg de clasă și prieten pe Alexandru Teșan cu care a locuit și împreună făcîtor prof. de istoria filozofie la universitatea din Cernăuți) și cred că și Victor Morariu

[în a clasă a 7-a - 8-a mai face cu prietenii cîte o escapadă la bîndușeni, puțin grație, unde vinul era bun și... mai ieftin...]

Multe profesorii care au contribuit la formarea personalității sale merită să fie amintiți precum și cercetătorul - în vîrstă de neam, lămură și obștească -

Simion Florea Marian - membru corep. al Aca-de-miei Române. Pentru acesta a avut un decalot

respect și afecliune. A fost profesorul care a știut să-l
atragă, încă din liceu, la o muncă migăloasă de cercetare
a limbii române. Un cartotечki, cu 214 pagini manuscris
cuprinde de numiri variate, cu sinonime sau explicații,
grupate pe capitole:

- [Botanică (plante, flori, arbuști, pomi etc.) (p. 1-59)
- Zoologie (p. 61-99) Apicultură (p. 100-113)
- Cresterea vitelor p. 114, Tehnică și meserii etc. -
- Casa, mobilierul p. 140-152
- *Măncări ^{trăituri} p. 153
- Îmbrăcămintea p. 164
- Ornamente p. 180
- Terminologie geografică p. 211.]
- Lucrarea a fost făcută pentru Simion Florea Marian.

(fou. orală)

Printre profesorii pe care îi a avut mai amintesc pe
D. Popescu la științe naturale, I. Procopovici la
latină, J. Munteanu la elină, Kosovici la matema-
tecă, V. Bumbac la română. Director era J. Repta
(fratele mitropolitului Bucovinei - Repta)

În iunie 1900 face examenul de „maturitate”
cu calificativul general „mit ausserordentlich”
„cu distincție”, cu notați excelente la toate
cele 10 materii. (Certificat original cu semnătură
lui S. F. Marian, V. Bumbac, D. Popescu, ¹⁹⁰⁰)

În protocoalele scrisse ale examenului s-au mai păstrat
în manuscris Tezile de limba germană (cu teza:
„Ein jeglicher muss seinen Helden wählten dem er
die Wege zum Olymp hinauf sich nacharbeit”

(„Fiecare trebuie să-și aleagă eroul său pe a cărui
căi să se formeze și să se ridice spre Olympus”))
- Traducerile din germană în latină și în elină
notate cu „excellent” și teza de matematică.

În vara anului 1900 o petrece la Jacobeni. Face
băi dimineața, în Bistrița cu apă caldă, ex-
cursuri pe Arșița, Suhard, Orșer...
Aici a învățat numele...

În toamna anului 1900 se înscrie la facultatea de filozofie a universității K. K. cesaro-craiovescilor Cernăuți.

Cartelul de frecvență N° 798 („Meldungsbuch“), cu fotografia lui, din 3 octombrie 1900, cuprinde participarea la prelegeri, colocvii, seminarii de filozofie - logică, psihologie și pedagogie, istoria antică, română și greacă, literatura latină și greacă, istoria literaturii germane și române, filologie romanică (spaniolă, italiană?) din anii 1900-1904.

În primul an participă și la cursuri și exerciții de limbă franceză. Obține nota „excellent“ la examenul de „gramatică istorică a limbii franceze“ (prof. Dr. Friedwagner).

Renunță însă la continuarea oficială, obligatorie a cursului (o pace tenorol), deoarece în Austria nu erau decât câteva licee în care se predă franceza... și toate ^{alt} în capăt de țară... Ori el voia să fie profesor în Bucovina, să-și trăiască pe românii raste!

Studiul limbii și al literaturii franceze îl va pasiiona ^{toată viața}.

Toate certificatele de colocvii, seminarii nu cuprind alte calificative decât „ausgezeichnet“ sau „vorzüglich“.

Are ca profesori pe N. J. G. Strera - la limbă și literatura română, E. Kalinka și Julius Jüttner la elină etc.

Este prieten bun cu Victor Morariu și ^{cu} fratele mai mic al acestuia Leca Morariu pe care a locuit timpuriu, cu Ilie Bacinschi și Marx Lucu - vâtori profesori universitari de limbă română și respectiv elină. V. Grecu, N. Cotoș, I. Covasa, J. Nistor ș.a. Pentru

Octavian (Silvestru) Popescu - vâtor profesor la ^{universitate} Facultatea de greacă, renumit specialist în ebraică și limbă orientală. Hăducătorul Coroneului în limbă română - a avut o desosebită admirație, pentru ⁽¹⁹¹²⁾ glînda și modestia lui.

Pentru a avea dreptul de a obține o catedră în învățământ dă examen de Pedagogie (certificat în iulie 1903) și la „Istoria filozofiei contemporane” la care obține note „vorzüglich“ (excellent) (8 febr. 1904).

În noiembrie 1904 solicită admiterea la „examenul de profesorat” (Lehramtprüfung) corespunzător unui examen de stat - pentru filologia clasică (greacă și latină) ca obiect principal și germana ca materie secundară, cu limba de predare germană și română.

Lucrările scrise, care se redactau eșua, întrucât creau o documentare mai amplă și aveau caracter de originalitate, au avut ca subiect:

La limba latină:

„Quo loco verbum finitum quotienscumque cum infinitivo coniunctum est, ponatur in corporis Caesarseni scriptis”

Lucrarea a fost caracterizată astfel:

„În tratatul Tenaci, de loc ușoare, candidatul a depus multă silință și zădărnici s-a străduit să ajungă la rezultate palpabile (clare).

Latina candidatului este lipsită de greșeli mai grave și numai puținoși da ocazie la critici”. (Lucrarea va redactată în latinește.)

La elină are de tratat tema:

„Die Nachrichten über den Sophisten Hippas von Elis” (Informațiile despre sofistul Hippas din Elis)

Pentru întocmirea lucrării folosește 56 de surse bibliografice, din lucrări originale (Caet manuscris cu Excerpta cuprinde, în prima parte, bibliografia) o cercetare scrupuloasă a surselor de informație istorică, a datelor despre Hippas. - în a doua realizază o imagine de ansamblu clară asupra vieții și activității (operei) sofistului.]

Lucrarea în ansamblu cit și tratarea numeroaselor probleme de o deosebită numeroasă atenție și îndemănare în folosirea unei literaturi cuprinzătoare și o solidă formare metodică, o judecată riguroasă, în dependență, făcută cu tact și prudență care se vădește și în ocazionalele polemici reușite așoi...

„Totul este o prezentare critică temeinică a lucrării și ca urmare o lucrare foarte multumitoare” Din aceste lucrări nu mai există nici o copie.

(Extras din Certificatul elaborat la 25 Iunie 1908.)

Semnat de: Hilberg, președintele comisiei, Dr. G. Sovera
na la Universitatea ^{prof.} Zingerle și Herzber ~~Comisar~~ Comisar funcționar

- Din acest timp se mai păstrează: un caiet cu 71 pag. manuscrise privind „Poezia greacă” („Griechische Dichtung” și alte 54 pag. cu titlul „Römische Dichtkunst” („arta poetică latină!”) și

- Paginile 101-120 dintr-un manuscris, în limba română, cu traduceri din latină a unor capitole din Cicero, și referințe și comentarii, pentru exemplificarea (propozițiilor) lor concise, comparative și temporale, conjunctivul în propoziții relative, conjunctivul expresiv indirect și propoziții subterogative etc. Unor construcții gramaticale latine.

La 1 sept. 1905 este numit profesor suplitor de titular la Liceul ort. rom. din Suceava unde predă elina, germana, româna timp de un an.

În noiembrie 1905 continuă examenul începând cu succes proba scrisă „submicroscopie” la limba română și examenul oral, la germană și română

- Din această perioadă datează probabil și o lucrare de 46 pag. manuscris, în care este dezvoltat, în limba germană, subiectul:

„Welche Umstände wirken auf die Entwicklung der Kultur der Menschheit?”

(Care sînt factorii care acţionează asupra dezvoltării culturii omenirii)
decrana are unele corecturi şi îi li-seşte
partea finală.

În vara anului 1906 face prima călătorie
la Bucureşti, vizitează expoziţia şi monumentele
de la Tîrgovişte. Totodată face o vizită prof.
Dimitrie Ōuciu - istoricul bucovinian de origine
care se afirmă prin lucrările sale.

În continuare pleacă în Grecia, în o
excursie de studii, organizată de prof. Grigo-
re Tocilescu.

În preţul său se cu un student sau tânăr
profesor francez, care lua parte la excursie,
profita mult şi îi se vorbeşte limba franceză
bortită.

Se vedea acestei călătorii probabil re-luase
studiul acestei limbi şi începuse a învăţa în-
gleza. (Caet cu 67 pag. în cuplă, 9 pag. ^{legătură} în fran-
ceză, 77 pag. cu elemente de conversaţie franceză ^{scrisă} şi de foarte
impurjări) Familii de cunoscuţi etc.

În sept. 1906 şi în 1907 interupe activitatea
didactică fiind obligat a satisface stagiul mili-
tar. În această perioadă obline şi amănarea exa-
menelor pe care trebuia să le mai ~~ada~~ susţină.

Acumata o face la rep. 42 supaterre Cluj,
cu garnizoana temporară la Viena.
Unitatea era formată în majoritate din flacăo
români din Ardeal şi Bucovina. Impresia cu
ei va primi, botul focului în lupta de la
Karauca, în 1914.] Face instrucţie asupra ţării,
frământarea iură şi muzee, spectacole de teatru
şi în special de operă, bibliotecă.

Stagiul militar se prelungeşte cu neaşteptate lungi
oboritoare. Va obline gradul de sublocotenent
iură de la 1 Ian 1912 după altă chemare la
unitate.]

La 1 februarie 1908 este angajat din nou, ca suplantar, la liceul din Suceava, unde predă latina și română.

Se prezintă la partea doua a examenului de Șt. pentru de înmărire ca profesor.

La temele scrise făcute sub supraveghere ("Klausurarbeiten") a avut următoarele subiecte:

La latina: 1) „De G. Horatii Flacci vita et scriptis”

2) „De Romanorum educandi ratione”

Ambele lucrări au fost notate cu „excellent.”

La elină: 1) „Desvoltarea filozofiei grecești de la Socrate și pînă cîtă anul 200 d. chi.”

2) „Să se traducă din Apameimon de Eschyl 503-541 și să se comenteze gramatical și obiectiv.”

aprecierea amputa primei lucrări a fost, La este excelentă

La a doua: „Cu mare îndemnare și-au scos în evidență punctele principale din întreg lautul de dezvoltare și și-au prelucrat în t-o imagine vie a propriei cetățeni filozofice, accentul fiind pus natural pe Socrate, Platon și Aristotel.”

Încercarea pe care o lasă lucrarea este cu atât mai îmbucurătoare cu cît conține datul, prin modul clar al expunerii, a făcut dovada unei pătrunderi adîncite, personale, a problemelor.

Deputarea a doua se opune:

„Locul este în întregime corect tradus și la murle alăturate sînt de cele mai multe ori concordante. Lucrarea este deosebit de deplin multumitoare” (citat certificat din 1908)

Fără prea multă înfrîngere, la 31 august 1908 minist. Instrucțiunii așteia ac il numeste profesor titular provizoriu de la 1 Sept. 1908

Până la 7 Oct. 1910 predă latina, elina și rumel superior; limba română, istoria, geografică și germana în clase din rumel inferior, la Liceul din Suceava.

La 20 iulie 1908 (ocurență în viața personală) - se căsătorește cu Eugenia fiica lui Gheorghe și Paulina Gribovschi

Curând are ducerea de al porde pe primul fiu Eudociei (Doxutae).

→ la începutul lui Octombrie 1910 este transferat la Rădăuți, la Liceul de Stat.

La 4 Sept. 1911 este „definitiv” și capătă dreptul de a purta titlul de „profesor”.

În acest timp desfășoară activitate didactică, lucrează și ea și la o teză de doctorat din domeniul filologiei eline clasice. Când se afla într-un stadiu destul de avansat al lucrării, profesorul îi propune scrierea bazei temei deoarece o lucrare identică fusese susținută la Univ. din Viena. Descurajat, renunță... cum mai târziu va renunța să concureze soli și pretensi la o catedră universitară. (Com. orală) Pierderea unui al doilea fiu îndolosește foarte mult în acest timp.]

De aproape 4 ani era profesor la Liceul din Rădăuți - secția română când își bucură de războiul din 1914. Este mobilizat și pleacă pe front, lășându-l acasă soția și doi copii.

De vară 1914/1915 este rănit la mână și evacuat într-un spital din Stora. Vindecat, se întoarce pe front. La 23 martie 1915 este luat prizonier cu plutonul său. Unitatea face să fie înconjurată și dânsul n. a avut să lupte „până la ultimul om” cum promise ordon. (Com. verbală)

Țiimp de doi ani a fost în Rusia ca prizonier de război, detinut la Sabit apoi la Ekaterinburg ~~și~~. De 1917 se afla la Darnița (Kiev)]

Învăța limba rusă și continuă să paralel /fran.
Ceba. În acest timp s-au păstrat ultimile fos manuscrise
dizt. un fel de dicționar rus-francez compus de dău-
nil, cu cuvintele în limba rusă cu litera Z și diferite
expresii și corespondențele lor în limba franceză.
(p. 205-207) Citește grai, reviste, opurile clasicilor aust-
tății. Începe activitatea pentru formarea unității
de voluntari, Sideloni în Bucovina, pentru în-
rolarea în armata română.

La 5 martie 1917 este încorporat la cereșe sa
în armata română, recunoscându-i-se gradul de
sublocotenent. Este repartizat la serviciul exterior
Rus. Activitatea desfășurată pentru formarea
corpului de voluntari români li va fi recunoscută
(mult) mai târziu (1941 și 1935)

În vara anului 1917 vine în ț. o permisiune, ocazie
la Rădăuți, în uniformă de ofițer român.
Gestul nu putea rămâne fără urmări..

În Oct. 1917 este dat în zădărnici pentru „înaltă
rădăre” și „defertare la inamic”, zădărnici în
lipsă de un tribunal militar austriac din Viena
și condamnat la moarte, confiscarea averii etc..

La 15 ian. 1918 - În comunicarea făcută la toamna
1918 de Trib. Mil. din Viena sunt arătate capetele
de acuzare, bazate pe declarațiile unui căpitan
Ritter Leo von... (cavaler Leo de...) înțeles din
prizonerat, al jandarmilor din Rădăuți și
ale unor cunoștințe „arabe” că:

la 23 ian. a trecut la inamic, fiind prizonier de război
austriac și a înrolat în corpul de voluntari
români din Jarmita, că a fost la Rădăuți în
uniforma de ofițer român, că este o disidență
purtată cu cineva asupra acestei probleme a
spus: „Idealuri mari cer jertfe mari”

Ca o compensație, prin decretul N° 1117 și se
acordă calitatea de cetățean român și la
la 10 mai 1918 este avansat locotenent.

În 1922 conduce un timp și locuial de fote.

- Organizarea în vârstă a tineretului lui este perioada cel
clădirea actuală de venise inutilizată prin
succesul din 1921?

! S-au amenajat săli de clasă în clădirea este ter-
nastului de băieți, cum ar fi se și liseau diminuată și de-
amplază. |

- Refacerea clădirii distrusă de foc, după un plan
nou, cu sălile dispuse de o parte și alta a
coridorului, a mărit spațiul utilizabil.

(Vechi clădire - un fost spital - avea coridorul
spre curte, în tot lungul clădirii, sălile de clasă
erau înguste și lungi, său lienumate)

Se crează laboratorul de chimie fizică;
„muzeeul” de științe naturale primeste
un spațiu corespunzător.

Se refacă „sala de desene” din curtea liceului.

Reconstrucția, aprobarea planurilor propuse, obținerea
fondurilor, controlul executării lucrărilor și-au cerut
multă muncă, intervenții până la Minister etc.

- Inițiază organizarea de excursii în elveți, lăgura ne o-
buză și piază alături - Clujna, Keamit, etc (fotog. din 1925)
- Începe participarea la concursurile „Tinerimea Română”
cu elveți cei mai buni, din toate clasele.
- Organizează și elveți de conferințe pentru elveți și
public, la liceu, conferențieri fiind profesori din Rădăuși
sau în viziți. Personal a prezentat mai multe con-
ferințe în special din literatura franceză.
O parte din aceste conferințe „Mihail Rogălniceanu”
s-a păstrat în manuscris.
- A redactat, în mare parte personal, primul
anuar tipărit al Liceului Evdoxiei Fleșcușoache
(1928)

- Sprijină activitatea culturală pe lângă școlă, în
drei orașe -

Începând personal și de volumul Bibliotecii
Societății Populare Culturale „Ștefan cel Mare”
(17 noiembrie 1927 în ziua de mulțumiri)

- Se preocupă continuu de mărirea fondului de
cărți al Bibliotecii Liceului - Liceului
și după placarea sa a donat peste 170 de
cărți din biblioteca proprie.

- Ținea legătura cu profesori, directori de
liceu din București, pe care îi cunoștea,
pentru schimb de păreri, note etc.

- A încurajat ~~în~~ apariția primului
număr din revista „Muzuri” a elevilor
liceului, (1929) multiplicată la „saprograf”
pe banda de gelatină pe care „scotea” singuri
exercițiile de limbă franceză, pentru elevi.

- A avut să poată încuraja sportul amenajând
iară un patinoar pentru elevi și a construit
o casă-vestiar pe terenul de sport al liceului.

- La parte în 1929 la Congresul internațional al prof
de liceu organizat la București.

- Lo-au ajutat în activitatea didactică, în aceea
care îi dădea cele mai mari satisfacții fiind o vedetă
demonstrată de succes profesori ca Ilie Vișan,
Dr. S. Wernstern, Ion Prielșpeanu, Noșal, Dan,
Val. Toront, C. Hahon, S. Polcunski, H. Zucacine,
T. Zub și a.

Aceasta este perioada până în 1930 -

În 1931 și 1932 ministrul îi aprobă încazarea
la o sală de limbă franceză pe care o folosea
din 1929.

La 1 Sept. 1934 este transferat la Seminarul Monahal de la Cernica, apoi la liceul „Mihai Viteazul” din Gucunesti dar funcționează mai departe ca director al Lic. E.H. pînă în anul școlar 1936/37 inclusiv

La 10 Sept. 1937 se mută la București, ca profesor de latină și elină, la liceul Mihai Viteazul unde aici activează pînă la pensionare.

La 28 Februarie 1942, cu decizia N 40.186, i se aduce la cunoștință că: „ați fost pus provizorie în rețagere pentru a vă aranja drepturile la pensie pe ziua de 1 Sept. 1942. Odată cu aceasta Ministerul vă exclude vîile sale multumiri pentru activitatea ce ați desfășurat în folosul școlii și culturii românești”

Sănătos și în deplină putere de muncă încă, nu poate sta inactiv.

Foloseste timpul liber pentru lecturi și bibliotecă, călătorii de agrement, lucrări pentru frațele său Clăudiu. Face traduceri din limba germană sau limba rusă. Pentru aceasta dă examen de translator traducător. Traduce lucrări de medicină veterinară din literatură sovietică, consultă reviste.

De la 1 XI 1949 și pînă la 31 ian. 1951 revine activitatea didactică ca profesor de limba rusă la

Ș. M. Liceul Silvaniei. Donează cărțile de latină, greacă și altele bibliotecii Universității din Gucunesti.

La 8 iunie 1955 se îmbolnăvește. A împlinit 73 de ani. Cu unele ameliorări aparente, boala evoluează fatal. Are cancer pulmonar.

Moare la 21 Oct. 1955. Este înmormîntat la cimetirul „Gheuca” din Gucunesti.

10 mai 1972

J. Popescu

În această după-atele originală, scrisorile și comunicările făcute personal.

ROMÂNIA
 MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
 CABINETUL MINISTRULUI
 Str. Gen. Berthelot 28-30, București - 70738,
 Tel. (-40 1) 313 3315 Fax: (-40 1) 313 4719

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
 emite

ORDIN
nr. 4937 din 22. 11. 1999
privind schimbarea denumirii Grupului Școlar Nr. 4
din municipiul Suceava, județul Suceava
în Grupul Școlar „Samuil Isopescu”

În temeiul Decretului Lege nr. 100/1990, privind atribuirea sau schimbarea de denumiri;

Având în vedere adresa Inspectoratului Școlar al Județului Suceava, nr. 10917/1999;

În baza Hotărârii Guvernului nr. 690/1997 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației Naționale, cu modificările ulterioare;

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE dispune:

Art. 1. Începând cu anul școlar 1999/2000, Grupul Școlar Nr. 4 din municipiul Suceava, județul Suceava, se va numi GRUPUL ȘCOLAR „SAMUIL ISOPESCU”, cu sediul în str. Samuil Isopescu nr. 19, tel. 21.62.34.

Art. 2. Direcția Generală Învățământ Preuniversitar, Direcția Generală Resurse Umane, Direcția Personal, Rețea și Management Școlar și Inspectoratul Școlar al județului Suceava vor duce la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

MINISTRU,
 Andrei Marga

SECRETAR DE STAT,
 Mircea Corneliu Fronescu

SECRETAR GENERAL,
 Horia Gavrilă

DIRECTOR GENERAL,
 Madlen Șerban

DIRECTOR GENERAL,
 Liliana Preoteasa

DIRECTOR,
 Lucia Găga

DIRECTOR,
 Cristina Icoiciu

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
INSPECTORATUL ȘCOLAR AL JUDEȚULUI SUCEAVA
Str. Vasile Bumbac, nr. 14, cod 5800
Tel. 030 / 221195; 030 / 520638; 030 / 520637

Nr. 8475 din 5 noiembrie 2003

Către
Școala cu clasele I –VIII Frătăuții Noi

Prin prezenta, vă comunicăm că, în ședința Consiliului de Administrație al I. Ș. J., din 14 octombrie 2003, s-a aprobat atribuirea denumirii de „SAMUIL ISOPESCU” Școlii cu clasele I–VIII Costișa.

Începând cu data prezentei denumirea unității va fi:

ȘCOALA CU CLASELE I–VIII „SAMUIL ISOPESCU” COSTIȘA

INSPECTOR ȘCOLAR GENERAL,
Prof. Mihai Vitcu

ȘEF SERVICIU
ec. Adrieana Gușetu

**Cuvântul doamnei Magdalena Nemțoc, directoarea Școlii
Generale cu clasele I–VIII din Costișa, rostit cu prilejul festivității de
atribuire a numelui lui Samuil Isopescu acestei instituții de
învățământ**

„Stimați invitați și consăteni, festivitatea solemnă de atribuire a numelui Samuil Isopescu are loc în anul în care se împlinesc 125 de ani de la înființarea acestei școli. Cu prilejul acestei duble sărbători, nu voi prezenta, așa cum se obișnuiește, date statistice, ci voi arăta că, prin miile de elevi care au trecut prin școala din Costișa, majoritatea au rămas gospodari în sat, iar din cei care au mers la școli mai departe, cum spun sătenii noștri, unii au devenit învățători, profesori, preoți, ofițeri, ingineri etc. Nu pomenesc nume, sunt prea multe și nici n-aș putea face o ierarhizare a valorilor. Voi aminti, totuși, câteva nume ale unor foști absolvenți, care au dus numele Costișei, al Bucovinei și al României în lume.

O să-l evoc, întâi, pe regretatul «poet al culorii», cum îl numea Petre Țuțea pe Vespazian Lungu, ale cărui pânze încântă ochiul și sufletul, atrăgând elogii din partea criticii din țară și din lume. O să continui cu Laura Lavric, care poartă cântecul popular din Costișa și din Bucovina în cele patru zări ale Terrei. Un alt solist de muzică populară, Moscal Vasile, a fost laureat al Festivalului Internațional de Folclor de la Avignon, cu săltărețul cântec «Flăcăii de la Costișa». Filipciuc Ioan, fost elev, apoi profesor la școala noastră, poet, romancier și traducător, a dus *Miorița* noastră tocmai pe malurile Tamisei. Nu știu cum sună, în limba lui Shakespeare, «Mioriță laie, laie bucălaie», dar se spune că este cea mai reușită traducere din câte încercări au fost până acum.

Tânărul Nemțoc Cornel, în 14 ani a vâslit (la propriu și la figurat) în 36 de competiții naționale și internaționale, obținând, cu echipajul său de canotaj, 30 de medalii, din care 22 de aur, ridicând de 9 ori steagul României pe cel mai înalt catarg, în acordurile imnului nostru național.

Ca să parafrazez cronicarul, «nasc și la Costișa oameni», așa cum, cu un secol și jumătate în urmă s-a născut și Samuil Isopescu. După

înființarea școlii Costișa, această instituție este legată de numele învățătorului Petre Gorcea, primul ei director. Temelia acestei școli, în materialitatea ei, a fost pusă de Gheorghe Isopescu, primarul de atunci al comunei Costișa, fratele profesorului Samuil Isopescu.

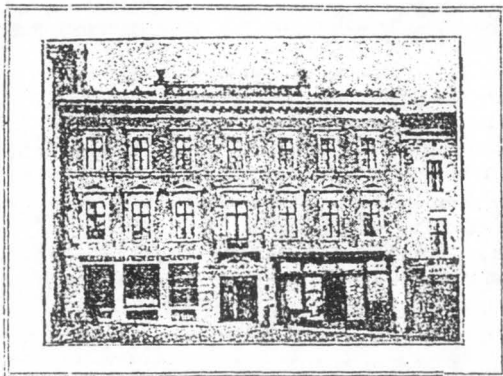
Din cataloagele școlare, condici de prezență și alte documente de arhivă, rezultă că, în îndelungata sa activitate, școala Costișa a fost slujită de mai mulți descendenți ai familiei Isopescu, perioade mai lungi sau mai scurte. Acestea, însumate, egalează, aproape, vârsta școlii. Astfel, Maria Isopescu a funcționat ca învățătoare la această școală aproape 4 decenii, incluzând cele două războaie mondiale, rămânând în memoria localității și a sutelor de școlari, care i-au pășit pragul clasei întâi, ca o a doua mamă (și, pe vremea aceea, în clasa întâi, intrau, anual, câte 60–90 de «studenți la litere», cum povestesc bunicii elevilor noștri de astăzi). Între 1940 și 1952, cinci din cele șase fiice ale învățătoarei Isopescu Maria, și ele învățătoare (Areta, Elen, Grațielă, Cleopatra și Sextilia) au funcționat, de asemenea, la această școală. În sfârșit, Isopescu Heracles, și el fiu al aceleiași învățătoare, a funcționat ca învățător, director și profesor, din 1954 până la pensionare, în 1990, împreună cu soția sa, învățătoarea Isopescu Eleonora, repartizată, în 1952, la această școală, pe care a părăsit-o în 1989, la pensionare.

De astăzi, numele Isopescu depășește arhivele școlare și memoria localnicilor, fiind legat, pe vecie, de Școala Costișa, el fiind scris cu majuscule pe frontispiciul ei: «ȘCOALA SAMUIL ISOPESCU». Pentru această cinstită și onoare, în numele personalului școlii, al elevilor și al părinților, mulțumim Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, în special distinsului profesor Petru Bejinariu. Inspectoratului Școlar Județean și tuturor factorilor implicați în acest eveniment, asigurându-i că ne vom strădui să dăm Școlii «Samuil Isopescu» un renume.

Avem, totuși, un of: am dori ca Școala «Samuil Isopescu» din satul Costișa, comuna Frătăuții Noi, să se numească, pe cât curând posibil, Școala «Samuil Isopescu» din comuna Costișa. Dumnezeu și factorii competenți să ne ajute!”

Societatea pentru cultura
și literatura română în Bucovina
Cernăuți, Piața Unirii No. 3.

Raportul General

1933—1934

Cernăuți, 1934.

Tipografia Mitropolitul Silvestru, Piața Unirii No. 3.

Lista membrilor
Societății pentru cultura și literatura română
in Bucovina.

a) Membri de onoare:

1. Petrovici I., prof. univ., București, Universitate.

b) Membri fondatori:

1. Academia Ortodoxă, Soc. acad., Cernăuți.
2. Bucevski Dimitrie, loco, Piața Unirii 3.
3. Bodea Isidor, dr. loco, str. Mihai Viteazu.
4. I. P. S. Sa Mitropolitul Nectarie, loco, Mitropolie.
5. Conventul Mănăstirii Putna.
6. Dragonesi Constantin, loco, Piața Ghița Vodă 1.
7. Florescu Florea, director, loco, str. Cernă 5.
8. Goraș Emilfan, director, loco, str. N. Filipescu 3.
9. Gheorghiu Vasile, prof. univ., loco, Căminuș preoțesc.
10. Herbai Zeno, avocat, loco, str. Bucureștilor.
11. Iacoban Mihai, loco, str. Mărășești 22.
12. Isopescu E. Aurel, insp. silvic, Jucica.
13. Lupu Florea, notar, loco, str. I. Flondor 1.
14. Neamțu Valerian, fost prefect, loco, str. Mărășești 36 b.
15. Netea Silvestru, contabil expert și director de bancă, loco, str. Olarilor 11.
16. Olinescu Victor, profesor, str. Petrovici 8.
17. Pușcariu Sextil, prof. univ., Cluj, Universitate.
18. Sbiera Ioniță, consil. de tribunal, Palatul de Justiție.
19. Rădulescu Const., prof. univ., loco, str. Arh. E. Popovici 22.
20. Tipa Ion, preot, Tereblecea.
21. Turliuc Gheorghe, loco, str. Banatului 6.
22. Velehorskî Gh., preot, București.
23. Vicol Teodor, inginer, loco, str. aviat. Gagea 14.
24. Vorobchevici Ipoliț, episcop, loco, Mitropolie.

c) Membri activi:

1. Alvirescu Arcadie, funcționar, loco, Banca Românească.
2. Alvirescu Gavril, medic, loco, str. I. Flondor 8.
3. Ambrojevici T. Ceslov. conf. univ.
4. Anaticiu Ion, inv. Colencăuți, jud. Hotin.
5. Andoni Stefan a Grigore, agricultor, Ceahor.
6. Antonovici Eudoxie, preot, Banila.
7. Arboroasa, soc. acad., loco, Piața Unirii 3.
250. Ionescu Nicolae, meseriaș, loco.
251. Isopescu Alexandru, secretar Șc. Norm. de învățători, loco.
252. Isopescu Eusebie, medic, loco, str. Petrovici.
253. Isopescu Grecul Const., prof. univ., loco, Universitate.
254. Iubaș Cornel, medic, loco, Maternitate.
255. Ivasiuc Mihalina, inst, loco, str. Mihai Viteazul 42.
256. Ivasiuc Roman, inst, loco, str. Mihai Viteazul 42.
257. Jeleriu Gheorghe, avocat loco, str. Popovici Logotetti 9.
258. Jemna Constantin, avocat, loco, Piața Unirii 3.

Tipografia **ROF** S.A. SUCEAVA
str. Mărășești 7A
tel.: 0230 532.299; 523.476
Fax: 0230 520.237
mobil: 0745 585.954

De același autor:

1. **Televiziunea școlară integrată în acțiune**, Ed. „Litera“, București, 1974 (coordonator dr. Alexandru Gheorghiu);
2. **Biologi de seamă din Bucovina**, Ed. „Țara Fagilor“, Suceava, 1994;
3. **Anuarul Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi“** 1993-1994 și 1994-1995; Ed. „Țara Fagilor“, Suceava, 1996;
4. **Anuarul Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi“** 1995-1996, Ed. „Țara Fagilor“, Suceava, 1996;
5. **Vocația educației**, Ed. PRO BASARABIA - BUCOVINA PRESS, Rădăuți - Bucovina, 1996.
6. **Compendiu istoriografie al Liceului Teoretic „Eudoxiu Hurmuzachi“**, Ed. BUCOVINA, Iași, 1997 (coautori: Luca Bejinariu, Ștefan Botezat, Viorica Goreac și Marian Olaru);
7. **Biologi de seamă din Bucovina**, voi. II, Ed. BUCOVINA, Iași, 1998, (coautori: Petru Bejinariu și George Istrate);
8. **Biologi de seamă din Bucovina**, voi. III, Ed. BUCOVINA, Iași, 2000;
9. **Gând și cuvânt românesc**, Ed. BUCOVINA, Iași, 2002;
10. **Biologi de seamă din Bucovina**, vol. IV, Ed. Bucovina, Iași, 2003.